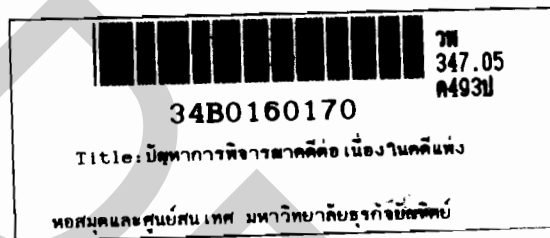

ปัญหาการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง

ดำรงค์ บำรุงศิลป์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2546

ISBN 974-281-856-8

PROBLEMS CONCERNING CONTINUOUS TRIAL IN CIVIL CASES

DAMRONG BAMRUNGSILP

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements

For the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakijpundit University

2003

ISBN 974-281-856-8

เลขทะเบียน.....	0160170
วันลงทะเบียน.....	23 ก.ย. 2546
เลขเรียก.....	วท
	347.05
	84932
	[2546]

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัญหาการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง

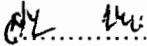
เสนอโดย นายดำรงค์ บำรุงศิลป์
สาขาวิชา นิติศาสตร์ (กฎหมายธุรกิจ)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

 ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.กมลชัย รัตนสกาววงศ์)

 กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ)

 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(นายสุพิต ช่างตีตพลกรัง)

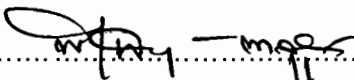
 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์สิทธิโชค ศรีเจริญ)

 กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย

(รศ.ดร.ภูมิ ไชคเหมาะ)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

วันที่ 4 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2546

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านอาจารย์วิรัช อริยะนนทกะ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และให้ความอนุเคราะห์ด้วยดีตลอดมา ท่านอาจารย์สิทธิโชค ศรีเจริญ รศ.ดร.กมลชัย รัตนสกาววงศ์ รศ.ดร.ภูมิ โชคเหมา และท่านอาจารย์สุพิศ ปราณีตพลกรัง ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งให้คำชี้แนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ และขอบพระคุณท่านไพจิตร สวัสดิสาร อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี ท่านรังสรรค์ วิจิตรไกรสร รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี ท่านรังสรรค์ โรจน์ชีวิน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่งธนบุรี และนายอาทร จยะสกุล หัวหน้าสำนักงานธุรกรรมนายความ ธุรกิจและบัญชี ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับกำลังใจ ความช่วยเหลือ และการชี้แนะด้วยดีจากท่านสมชาย กาญจนชานันท์ ผู้พิพากษาประจำศาล ช่วยทำงานตำแหน่งผู้พิพากษาศาลจังหวัดนครพนมแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งท่านได้อาศัยประสบการณ์การเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งที่ท่านศึกษาอยู่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนประสบการณ์ทำงาน ช่วยชี้แนะผู้เขียนมาโดยตลอด หากปราศจากกำลังใจ ความช่วยเหลือ และการชี้แนะที่ดีเช่นนี้แล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลงได้

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการเสนอแนะประเด็นปัญหาการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและแนวทางแก้ไข แต่ด้วยข้อจำกัดจากปัจจัยหลายประการ อาจทำให้มีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ข้อบกพร่องดังกล่าวผู้เขียนขออภัยไว้เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสำนักงานศาลยุติธรรมในการจะปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งอยู่บ้าง

ดำรงค์ บำรุงศิลป์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1. ความสำคัญและสภาพปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
3. สมมติฐาน	6
4. วิธีการวิจัย	6
5. ขอบเขตของการวิจัย	7
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	7
2. ระบบวิธีพิจารณาความคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมไทยภายใต้ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความ	8
1. ที่มาของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งตามหลักการของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	8
2. การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544	13
3. การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง	16
3.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามมาตรา 37	18
3.2 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามมาตรา 193 เบญจ	21
4. การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีผลต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ..	23
4.1 กระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยาน	23

สารบัญ (ต่อ)

1) การไต่ถามก่อนการพิจารณา	23
2) การชี้แจงสถาน	25
4.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลังศาลกำหนดนัดสืบ พยาน	27
1) การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสองและวรรคสาม ..	27
2) การรวมการพิจารณา	28
3) การพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา	28
4.3 การสืบพยาน	28
1) การสืบพยานบุคคล	29
2) การสืบพยานเอกสารและพยานวัตถุ	30
4.4 การใช้วิธีการอนุญาตตุลาการ	30
5. การนำวิธีการบริหารงานคดี (Case Management) มาช่วยเสริม การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	32
5.1 การแยกประเภทคดีหรือการจัดช่องทางคดี (Case Classification)	34
1) การแบ่งแยกประเภทคดีโดยคำนึงถึงลักษณะและเนื้อหาของ คดี	34
1.1) คดีจัดการพิเศษ (Fast track)	34
1.2) คดีทั่วไป	38
2) การจัดคณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีแต่ละประเภท	38
2.1) การจัดคณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ	38
2.2) การจัดเวรให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ ...	39
2.3) การกำหนดวันให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ	39
5.2 การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre -Trial Conference) เพื่อ วางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินคดี	40
1) กำหนดประเด็นข้อพิพาท	40
2) กำหนดพยานหลักฐานที่จะนำสืบ	40
3) กำหนดวันเวลานัดสืบพยานตั้งแต่ต้นจนจบ	40

สารบัญ (ต่อ)

5.3 การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องและการให้ความสำคัญกับ วันนัด	41
3. การพิจารณาคดีแพ่งต่อเนื่องและรวดเร็วของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ศาลอาญา และศาลชำนาญพิเศษของไทย เปรียบเทียบกับการ พิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมชั้นต้นของไทย	42
1. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา	42
1) การประชุมก่อนการพิจารณา(Pre-Trial Conference)	46
2) การบันทึกคำพยาน	49
3) การนำระบบการยุติข้อพิพาทโดยวิธีการอื่นนอกจากการพิจารณา พิพากษาคดีมาใช้	49
4) ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย	50
2. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในศาลของประเทศอังกฤษ	51
1) หลักการพิจารณาคดีตามข้อเสนอของ Lord Woolf	52
2) การสืบพยานบุคคล	54
3) ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย	55
3. การพิจารณาต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีภาษีอากร	55
3.1 การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม	56
3.2 การขอให้ศาลคำสั่งเรียกพยานเอกสารและพยานวัตถุจาก ผู้ครอบครอง	56
3.3 การชี้สองสถาน	56
3.4 การสืบพยาน	57
3.5 การนั่งพิจารณาคดี	58
3.6 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป	59
4. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการ ค้าระหว่างประเทศ	60
4.1 หลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็ว	60
4.2 วิธีพิจารณาความ	61
1) การแจ้งกำหนดนัดพิจารณาให้คู่ความทราบ	62
2) การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี	62

สารบัญ (ต่อ)

3) การให้พยานฉบับที่กทบทวนความจำในขณะเบิกความ	63
4) การใช้บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล	64
5) การบันทึกคำเบิกความพยาน	65
6) การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ	65
4.3 การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการและการ ไกล่เกลี่ยในศาล	66
4.4 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป	67
5. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีล้มละลาย	68
5.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	68
5.2 การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี	70
5.3 การสืบพยาน	70
5.3.1 การขอให้ศาลอื่นหรือให้เจ้าพนักงานศาลสืบพยานหลักฐาน แทน	70
5.3.2 การบันทึกคำเบิกความพยาน	71
5.3.3 การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล	72
5.3.4 การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ	73
5.3.5 การใช้บันทึกทบทวนความจำของพยาน	73
5.4 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป	73
6. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาญา	75
6.1 การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาญาของ ศาลแขวง	75
6.2 การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วของคดีอาญาในศาลชั้นต้น ศาลอื่นที่ไม่ใช่ศาลแขวง	76
6.3 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่ง	78
7. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	78
7.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	79
7.2 วิธีพิจารณาความ	80
7.2.1 การบันทึกการพิจารณา	81

สารบัญ (ต่อ)

7.2.2 การไตสวนพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ	81
7.2.3 การเบิกความของพยาน	81
7.3 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป	82
4. ปัญหาการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง	84
1. ปัญหาความเข้าใจระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	84
2. ปัญหาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	85
3. ปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลานาน	86
4. ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง	90
4.1 ปัญหาการขอการเลื่อนคดีของคู่ความ	91
1) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุขัดข้องเกี่ยวกับทนายความ	93
1.1) การขอเลื่อนคดีเพราะความเจ็บป่วยของทนายความ ...	93
1.2) การขอเลื่อนเพราะเหตุทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น	94
1.3) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุจากการขอให้ศาลสั่งถอน	
ทนายความจากการแต่งตั้ง	95
1.4) การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ	96
2) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานไม่มาศาล	96
3) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุคู่ความขอทำความตกลงกัน	97
4.2 ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดีและทัศนคติ	
เกี่ยวกับการเลื่อนคดีของผู้พิพากษาและทนายความ	97
1) ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดี	98
2) ปัญหาทัศนคติของผู้พิพากษาและทนายความกับการขอเลื่อน	
คดี	101
4.3 ปัญหาการใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี	103
1) การให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย	103
2) การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและงดสืบพยาน	104
3) การให้รับผิดค่าทนายความ	105
5. ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อน	
การสืบพยาน	106
5.1 การหาทางยุติข้อพิพาทก่อนการสืบพยาน	106

สารบัญ (ต่อ)

5.2 การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยาน	109
6. ปัญหาเกี่ยวกับระบบการสืบพยาน	111
6.1 ปัญหาการกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ	111
6.2 ปัญหาการติดตามพยานเพื่อให้ได้ตัวมาเบิกความในวันนัด	113
6.3 ปัญหาที่เกิดจากวิธีการสืบพยาน	113
6.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการเบิกความของพยานบุคคล	113
6.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการบันทึกคำพยาน	115
7. ปัญหาอื่นๆ	115
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	117
บรรณานุกรม	140
ประวัติผู้เขียน	148

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง
ชื่อนักศึกษา	นายดำรงค์ บำรุงศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2546

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง ซึ่งมีปัญหาอยู่หลายประการ โดยมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาความของศาลต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ศาลอาญา และศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษของไทย ได้แก่ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลภาษีอากร ศาลล้มละลาย และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาความในคดีแพ่งทั่วไปให้สามารถดำเนินไปได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่า โดยหลักการการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีและผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีเป็นคนทำคำพิพากษา แต่ผู้เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจหลักการที่แท้จริงของระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่องอยู่ และมีได้ให้ความสำคัญกับวันนัดมากนัก อันเป็นสาเหตุหนึ่งให้มีการเลื่อนคดีอยู่เสมอ ทำให้เสียระบบการนัดพิจารณาของศาล การนัดพิจารณาของแต่ละศาลขาดความเป็นเอกภาพ และเกิดปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลานาน ผู้พิพากษามีได้มีบทบาทในเชิงรุก การดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยานซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการนั่งพิจารณาในระบบนี้ มีเพียงการนัดพร้อมเพื่อกำหนดวันนัดสืบพยาน ไม่เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการคดี และไม่มีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ทั้งการปฏิบัติของศาลก็ได้เป็นแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้วิธีพิจารณาความที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็มีหลายส่วนที่ไม่สอดคล้องกับระบบการนั่งพิจารณาในระบอบใหม่นี้ เป็นผลให้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้

หลังจากได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาความของศาลอื่นแล้ว พบว่าระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้กับคดีแพ่งเป็นระบบที่ดี แต่การทำให้การนั่งพิจารณารวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการนำระบบนี้มาใช้ จะต้องมีการปรับความเข้าใจระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องของทุกฝ่ายให้ตรงกัน ปรับปรุงบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่วางหลักเกณฑ์การนั่ง

พิจารณาให้มีสภาพบังคับ ชัดเจน รัดกุม และมีกระบวนการพิจารณาความที่ทำให้การพิจารณาดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยให้ความสำคัญกับการพิจารณาก่อนการสืบพยานให้มากขึ้น บทบาทของผู้พิพากษาต้องเป็นไปในเชิงรุก รวมทั้งการปรับทัศนคติของทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญของวันนัด ตลอดจนมีมาตรการเสริมมารองรับให้การพิจารณาเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด และนำวิธีการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่น นอกจากการพิพากษามาใช้มากขึ้นเพื่อมิให้คดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาของศาลมากเกินไป อันจะมีผลกระทบถึงวันเริ่มเปิดการพิจารณาของคดีอื่น

DPU

Thesis Title   Problems Concerning Continuous Trial in Civil Cases
Name   Damrong Bamrunsilp
Thesis Advisor   Vichai Ariyanuntaka
Department   Law
Academic Year   2003

Abstract

The objective of this thesis is to study the problems surrounding 'the principle of continuous trial in civil cases. This thesis focuses on a comparative study and analysis of case procedures in firstly, courts in the foreign countries particularly in the United States of America and the United Kingdom and secondly, the criminal courts of Thailand and thirdly, the special courts such as Intellectual Property and International Trade, Taxation and Bankruptcy courts of Thailand, and finally, the Supreme Court Politicians' Criminal Case Department of Thailand. The study's outcome is to be used as a guideline to improve civil procedures so that they can be carried out promptly and effectively.

Under 'the principle of continuous trial cases are adjudicated continuously without adjournment and the judgments are made by the judge trying the case. However, this study shows that the involved parties have still not fully understood the true principle of 'continuous trial and have not fully accepted the important significance of the trial date. These are some reasons which often lead to the postponement of the hearing and disrupt the court's trial appointment system. There is a lack of unity between trial appointments in each court. Then there is a problem with the initial trial date in that it is often postponed. The Judge does not take an active stance on this matter. So, the process of the case procedure prior to the taking of evidence, which is the core for this trial system, becomes a matter of only agreeing on the date that the evidence will be taken. This does not follow case management principles and lacks appropriate standards. At present, the courts do not follow the same proceedings and many parts of the proceedings do not fit in with 'the principle of continuous trial thus frustrating the new system. As a result, it fails to accomplish the true purpose in adopting the continuous trial system.

Having analyzed and compared the procedures of other courts, this study shows that the continuous trial system adopted by the judiciary to apply to civil cases is in itself a good system. However, a faster and more efficient trial system, while at the same time meeting the aim of adopting this system, should adopt a good understanding by all the parties of the continuous trial system; a revision of the provisions of civil procedure, enforcing a clear and firm trial principle; and a case procedure that brings about a fast and continuous process by giving more importance to the trial prior to the taking of evidence. The Judge's role must be more active. There must be an attitude change among all involved parties in under

standing the importance of the trial date. Contingency measures are required for the continuity of the Trial process as well as to keep the process within the set time frame. Also, other means to settle the dispute should be adopted in order to minimize over-loading of cases entering into the Courts' trial system. Such over-loading of the court hearing process can negatively affect the first-day hearing of other cases.

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและสภาพของปัญหา

ปัจจุบันมีคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะคดีแพ่งมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลจำนวนมากและนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุหนึ่งเกิดจากความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในหลายปีที่ผ่านมา ปัญหาความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา และความสุจริตของคู่กรณี ทำให้ปริมาณการฟ้องร้องคดีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อศาลยุติธรรม เนื่องจากปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลกับอัตรากำลังผู้พิพากษาเจ้าหน้าที่ธุรการและอาคารสถานที่ที่ไม่ได้สัดส่วนกัน ซึ่งนับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า การที่จะเพิ่มอัตรากำลังผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ธุรการ และอาคารสถานที่เพื่อแก้ปัญหาในส่วนนี้ต้องใช้งบประมาณของประเทศจำนวนมาก ซึ่งในภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยเช่นปัจจุบันยังเป็นเรื่องที่ต้องตระหนักและทำได้ยาก และนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆอีกหลายประการ เมื่อมีปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมจำนวนมาก และไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีของศาล ท้ายที่สุดส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี แม้ศาลยุติธรรมจะได้พยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาแล้วก็ตาม ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ปัญหาสำคัญที่ประสบอยู่ในปัจจุบันและมีการพูดถึงกันมากคือ ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม จะเห็นว่าคดีที่เข้ามาสู่การพิจารณาของศาลกว่าคดีแต่ละเรื่องจะแล้วเสร็จต้องใช้ระยะเวลาอันนับเป็นปีๆ โดยเฉพาะคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นมีจำนวนมาก ด้วความต้องเสียเวลาในการดำเนินคดีในศาลชั้นต้นนานมาก แทนที่จะใช้เวลาไปทำมาหากิน จึงนับว่าเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งท้ายที่สุดมีผลต่อความยุติธรรมของสังคม ความล่าช้าของกระบวนการทางศาลนี้เป็นที่กล่าวถึงกันมากสำหรับประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน คู่ความต้องเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการเป็นความกันในศาลเนื่องจากศาลไม่อาจพิจารณาคดีให้เสร็จได้ภายในระยะเวลาอันสั้น

เมื่อพิจารณาถึงความล่าช้าที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลไทยแล้ว จะเห็นว่ามิจุดที่ทำให้เกิดความล่าช้าได้หลายประการ สิ่งที่มีการกล่าวถึงกันอย่างมากคือ การขอเลื่อนคดีที่เกิดขึ้นมากในแต่ละคดี การใช้ดุลพินิจการขอเลื่อนคดียังไม่เคร่งครัดพอ การเลื่อนคดีเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุ เช่น ศาลติดพิจารณาคดีอื่น พยานไม่มาศาล เอกสารที่ขอให้บุคคลภายนอกส่งมาประกอบการพิจารณายังไม่เข้ามาในสำนวน หรือคู่ความไม่สามารถ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดได้ เป็นต้น เหตุผลเหล่านี้ในบางกรณีเป็นเรื่องที่ไม่อาจใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่นได้ แต่ปัญหาที่ถกเถียงกันมากคือ กรณีที่พยานไม่มาศาล หรือคู่ความไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดได้ เพราะอาจเป็นการเจตนาหรือจงใจที่จะประวิงคดี จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างระมัดระวัง¹

กระบวนการพิจารณาล่าช้านี้ เท่ากับกระบวนการยุติธรรมมิได้ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนอันควรได้รับจากรัฐ หลักการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนอันพึงได้รับการพิจารณาคดีภายในระยะเวลาอันสมควรนี้ เป็นหลักการสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในนานาอารยประเทศและได้มีการรับรองไว้ดังปรากฏในคำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และยังปรากฏในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน² การพิจารณาคดีที่ล่าช้าหาเพียงแต่จะทำให้สังคมสูญเสียประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเพราะต้องเสียเวลาในการทำมาหาได้เสียค่าใช้จ่ายเท่านั้น หากแต่การพิจารณาคดีที่ล่าช้าออกไปเพียงใดก็ย่อมทำให้เกิดผลเสียหายต่อการพิจารณาของศาลเอง เนื่องจากพยานที่ต้องมาเบิกความต่อศาลอาจไม่สามารถจดจำเรื่องราวต่างๆที่จะเป็นข้อเท็จจริงเข้าสู่การพิจารณาของศาล พยานบางคนอาจเสียชีวิตไปบ้าง พยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายไป เป็นต้น การพิจารณาคดีที่ล่าช้า ไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้ทัน จึงเท่ากับประชาชนมิได้รับความยุติธรรมจากศาล ดังสุภาษิตของอังกฤษที่ว่า "Justice delayed may mean justice denied"³ ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้าอาจหมายถึงการปฏิเสธความยุติธรรม กล่าวคือ การพิจารณาคดีหากล่าช้าออกไปมาก ประชาชนซึ่งต้องการขอให้ศาลบังคับ รับรอง หรือคุ้มครองสิทธิภายในระยะเวลาอันสมควร อาจได้รับความเสียหายเพราะล่วงเลยระยะเวลาที่ตนจะต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาแล้ว หรือหากได้รับก็มีได้รับอย่างเต็มที่ จึงนับว่าความล่าช้าหากมีมากเพียงใดก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมมากเพียงนั้น

ในเรื่องกระบวนการพิจารณาความนั้น รัฐได้พยายามหาทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การแก้ไขปัญหานั้นผ่านมามากทำโดย วิธีแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เช่น การปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการชี้สองสถาน การขาดนัด การนำวิธีพิจารณาคดีมิโนสาเร่มาใช้ การจำกัดสิทธิ

¹ ไซยยศ วรรณศิริ. "ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมเปรียบประดุจการปฏิเสธความยุติธรรม." ดุลพินิจ. เล่ม 1 ปีที่ 43, มกราคม - มีนาคม 2539, น.162 - 163.

² อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน มาตรา 6 - 1 บัญญัติว่า "บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะให้คดี ของตนได้รับการพิจารณาอย่างเท่าเทียมกัน อย่างเปิดเผย และภายในระยะเวลาอันสมควร"

³ The Times, Tuesday March 30. 1993.

การอุทธรณ์ฎีกา เป็นต้น แต่การแก้ปัญหาโดยวิธีแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่อาจประสบความสำเร็จได้หากไม่มีการบริหารงานคดี (Case Management) ที่ดี แม้ว่าปัจจุบันได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการพิจารณาคดีในระบบเก่าของศาล แต่หากไม่มีการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้และที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งการหามาตรการมารองรับ ตลอดจนวิธีบริหารจัดการคดีที่ดีและมีประสิทธิภาพแล้ว ก็อาจเกิดปัญหาทำให้การพิจารณาคดีในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไม่อาจดำเนินไปโดยรวดเร็วได้

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 236 บัญญัติให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจกล่าวล่วงได้ สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ โดยประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2544 กำหนดแนวทางให้ผู้พิพากษาทั่วประเทศปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันให้มีการกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีที่ละคดีติดต่อกันจนเสร็จการพิจารณาคดีแล้วจึงพิจารณาคดีอื่นในลักษณะเรียงลำดับที่ละคดี ซึ่งมีได้ใช้แต่เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น แต่ย้งนำมาใช้ในคดีแพ่งด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มิได้มีบทบัญญัติให้คดีแพ่งต้องได้รับการพิจารณาอย่างต่อเนื่องเหมือนคดีอาญาที่มีมาตรา 241 บัญญัติไว้ แต่คดีแพ่งมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่น่าจะสอดคล้องกับหลักการของระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมากที่สุด การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้กับคดีแพ่งนับเป็นระบบที่ดี แต่การนำระบบนี้มาใช้ต้องให้การพิจารณาดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพด้วย ปัญหาว่าปัจจุบันยังไม่มีการบริหารจัดการงานคดีที่ดีพอที่จะรองรับระบบการนั่งพิจารณาเช่นนี้ ทั้งในส่วนของบทบัญญัติและวิธีการดำเนินคดีแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังคงมีปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีในระบบใหม่ ทำอย่างไรจึงให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว

จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้เขียนพบว่าปัญหาที่เป็นอุปสรรคให้การพิจารณาคดีต่อเนื่องไม่อาจดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วอันควรศึกษาและหาแนวทางแก้ไขมีอยู่หลายประการ เช่น

1) ปัญหาของวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลานานมาก เนื่องจากระบบการนัดความแบบใหม่นี้ต้องนัดความที่ละคดี ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีทุกวันทำการติดต่อกันไปจนเสร็จคดีแล้วจึงจะเริ่มนัดพิจารณาคดีอื่น ดังนั้น หากนัดความแบบติดต่อกันและเรียงลำดับคดีตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ย่อมทำให้คดีอื่นๆที่รอการพิจารณาอยู่กว่าจะได้เริ่มต้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลก็ต้องรอเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานมาก ในขณะที่เดียวกับที่ประชาชนนำคดี

ขึ้นมาสู่ศาลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆและต้องรอลำดับการพิจารณา ทั้งคดีค้างเก่าศาลยังไม่สามารถสะสางให้เสร็จสิ้นไปและคงมีอยู่จำนวนมาก บางคดีก็ว่าจะสามารถเริ่มการพิจารณาได้อาจต้องใช้เวลานานหลายเดือน และเมื่อมีปริมาณคดีมากขึ้นเรื่อยๆ คดีถัดๆไปอาจต้องรอเวลาเป็นปีๆ หรือหลายปีกว่าจะเริ่มต้นลงมือพิจารณาคดีได้ เช่น คดีของศาลจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นหนึ่งในศาลนาร่องที่นำระบบการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องมาใช้ หลังจากฟ้องคดีเมื่อต้นปี พ.ศ.2545 แล้วกว่าจะเริ่มต้นสืบพยานได้ก็ล่วงเวลาไปถึงปลายปี พ.ศ.2546 และยิ่งนานวันขึ้นคดีฟ้องใหม่ที่จะเข้าไปรอลำดับการพิจารณาคดีสุดท้ายก็ยิ่งนานขึ้นเพราะต้องไปต่อลำดับการพิจารณาคดีสุดท้ายที่มีนัดพิจารณาไว้แล้ว ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย ที่สำคัญคือทำให้มีคดีค้างรอการพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมากที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ประชาชนผู้มีอรรถคดีจะได้รับความเดือดร้อน การต้องรอลำดับการพิจารณาเป็นเวลานานๆย่อมส่งผลถึงเนื้อหาสาระของคดีที่จะพิจารณาเพราะคู่ความบางฝ่ายอาจถึงแก่ความตายไปก่อน พยานบางคนอาจไม่สามารถจดจำข้อเท็จจริงได้ชัดเจนตั้งแต่ก่อนด้วยเหตุกาลเวลาที่ผ่านไป พยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อกรอบวิชาชีพของทนายความด้วย ดังนั้น หากจะให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นไปโดยรวดเร็วและมีให้มีปริมาณคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องศึกษาว่าสมควรจะใช้วิธีการนัดความแบบใด รวมทั้งหามาตรการแก้ไขให้มีคดีรอการพิจารณาอยู่ในศาลจำนวนมาก

2) ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำคัญและถือว่าเป็นตัวทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องคือการเลื่อนคดี ดังจะเห็นว่า สถิติการเลื่อนคดีของศาลมีอัตราสูงมากกว่าร้อยละห้าสิบ คู่ความมักขอเลื่อนคดีโดยการอ้างเหตุต่างๆมากมาย เช่น ทนายความติดพิจารณาคดีอื่น การขอถอนทนายความจากการแต่งตั้ง พยานไม่มาศาล คู่ความหรือพยานป่วย คดีอยู่ระหว่างการเจรจา การปรับเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งมีการนัดพิจารณาคดีติดต่อกันอาจประสบความล้มเหลวได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากระบบเดิม การที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ง่ายๆเหมือนระบบเดิม ซึ่งแม้ขณะนี้จะเคร่งครัดกว่าเดิม แต่จากสถิติการเลื่อนคดีของแต่ละศาลยังคงอยู่ในอัตราสูง เห็นได้ว่าการพิจารณาคดีของศาลในปัจจุบัน ผู้พิพากษายังเข้าไปมีบทบาทในการกำกับมิให้มีการเลื่อนคดีน้อยอยู่ การใช้ดุลพินิจการอนุญาตให้เลื่อนคดีมิได้เคร่งครัดมากนัก ส่วนใหญ่เป็นไปในทางอะลุ้มอล่วยและมิได้ใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งมาตรการดังกล่าวที่มีอยู่ก็ไม่อาจใช้ได้ผล ซึ่งนับเป็นช่องทางให้คู่ความร้องขอเลื่อนคดีโดยมิได้คำนึงถึงความสำคัญของวันนัดอย่างแท้จริง บทบัญญัติในเรื่องการขอเลื่อนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 ถูกทุกฝ่ายละเลยไม่ให้ความสำคัญ ศาลชั้นต้นไม่มีดุลพินิจเด็ดขาดในการสั่งเรื่องการขอเลื่อนคดี จึงสมควรศึกษาหาสาเหตุ ไม่ว่าจะสาเหตุที่เกิดจากบทบัญญัติ การใช้

ดุลพินิจของศาลหรือสาเหตุอื่นๆ และแนวทางแก้ไข เพราะมีฉะนั้นการพิจารณาคดีต่อเนื่องจะไม่สามารถดำเนินไปพร้อมๆกับความรวดเร็วในการพิจารณา

3) ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับทนายความ ทนายความส่วนใหญ่ยังคงผูกติดกับวัฒนธรรมการว่าความในแบบเดิมๆได้แก่ การร้องขอเลื่อนคดีโดยไม่จำเป็นและเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้า การใช้เทคนิคโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายดำเนินคดีโดยไม่สุจริต การไม่ให้ความสำคัญต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจและทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ยังเคลือบแคลงสงสัยว่าการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะทำได้หรือไม่และเกิดผลดีอย่างไร หรือปัญหาที่อาจเกิดภายหลังเมื่อมีการกำหนดวันนัดพิจารณาไปแล้ว เช่น กรณีมีการร้องสอดเข้ามาในคดีภายหลังเมื่อกำหนดนัดพิจารณาไว้แล้ว ทำให้มีคู่ความเพิ่มขึ้นมาและมีประเด็นข้อพิพาทยุ่งยากขึ้นกำหนดนัดสืบพยานที่นัดไว้ล่วงหน้าย่อมไม่อาจเป็นไปตามที่กำหนดไว้ได้เพราะอาจมีคู่ความฝ่ายที่สามหรือบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความร่วมซึ่งต้องมีการสืบพยานเพิ่มมากขึ้น การจะนัดสืบพยานย่อมทำได้ยากและต้องกำหนดนัดกันเพิ่มขึ้นหรือต้องกำหนดนัดกันใหม่เนื่องจากคู่ความที่เพิ่มขึ้นไม่อาจมาศาลตามนัดเดิมได้ หรือการขอรวมการพิจารณาคดีเข้ากับคดีเรื่องอื่นทำให้คดีมีความซับซ้อนขึ้น หรือกรณีคู่ความขอระบุพยานเพิ่มเติมภายหลังเมื่อได้กำหนดวันนัดไว้แล้วโดยอ้างเหตุผลตามกฎหมาย เช่น มีพยานเพิ่มขึ้นใหม่ภายหลังจากนัดความแล้วหรือเพิ่งพบว่ามีพยานจำต้องอ้างเพิ่ม หรืออาจพบในขณะที่มีการสืบพยานไปบ้างแล้วจำต้องอ้างพยานขึ้นใหม่ และที่จะอดกล่าวถึงเสียมิได้คือระบบการค้นหาความจริง แม้จะนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ แต่วิธีการสืบพยานและค้นหาความจริงยังคงเป็นระบบเดิม คู่ความเป็นฝ่ายกำหนดพยานและจำนวนพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ รวมทั้งมีบทบาทในการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานแทนที่ศาลจะเป็นผู้กำหนด ศาลวางตัวเป็นกลางมิได้มีบทบาทเข้าไปค้นหาความจริงมากนัก วิธีการสืบพยานยังคงเป็นแบบเดิม โดยคู่ความนำพยานบุคคลมาศาล สถาบันตนเบิกความเป็นพยานต่อศาลตั้งแต่เริ่มต้นให้ฝ่ายที่นำพยานเข้าสู่สืบซักถามก่อน เสร็จแล้วจึงให้อีกฝ่ายหนึ่งถามค้านและคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานถามถึง การบันทึกคำเบิกความของพยานยังคงใช้วิธีให้ผู้พิพากษาพูดใส่ไมโครโฟนบันทึกลงในดัลบ์เทป แล้วให้เจ้าพนักงานศาลถอดข้อความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่ออ่านให้พยานฟังแล้วให้พยานและคู่ความลงชื่อ ซึ่งต้องเสียเวลามากกับการเบิกความของพยานในศาลโดยไม่จำเป็น ปัญหาจากระบบการนั่งพิจารณาคดีของค์คณะ เช่น ความเกรงใจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต่อผู้พิพากษาของค์คณะในอันที่จะสืบพยานครั้งละหลายๆปากหรือพยานปากที่เบิกความยาวๆ ปัญหาบทบาทของผู้พิพากษาในการกำกับพิจารณาซึ่งมิได้เป็นไปในเชิงรุก ปัญหาการจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนที่จะเป็นปัญหา โดยเฉพาะในช่วงฤดูการโยกย้ายผู้พิพากษาซึ่งกระทำกันในเดือนเมษายนและเดือนตุลาคมของทุกปี ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังผู้พิพากษา ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาต้องนั่งครบของค์คณะทำให้สามารถพิจารณาคดีในแต่ละ

วันได้น้อยลงจากเดิมอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง เหล่านี้เป็นต้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้การพิจารณาคดีในระบบต่อเนื่องเป็นไปอย่างรวดเร็วได้

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่อง ทำให้ระบบนี้ไม่อาจดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับความรวดเร็วในการพิจารณา มีผลให้คดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อประชาชนเพราะคดีไม่อาจเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องศึกษาสภาพปัญหา ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการพิจารณาคดีแห่งในระบบใหม่นี้และเสนอแนวทางแก้ไขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งตามหลักการคำแนะนำของประธานศาลฎีกาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีผลกระทบต่อกรนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

2. เพื่อศึกษาระบบการนั่งพิจารณาคดีของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลของประเทศอังกฤษ ตลอดจนการพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาชญากรรม คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลาย คดีอาญา คดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งทั่วไป

3. ศึกษาแนวความคิดเรื่องการบริหารงานคดีเพื่อนำไปแก้ไขกฎหมายและปรับใช้กับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง

4. ศึกษาปัญหาของการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหามาเพื่อให้สามารถพิจารณาคดีได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

3. สมมติฐาน

ปัจจุบันศาลยุติธรรมนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในคดีแพ่ง ทำให้มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลจำนวนมากและเกิดความเสียหายแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี มาตรการที่จะทำให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องสามารถกระทำได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม ได้แก่ การหาวิธีการยุติข้อพิพาทก่อนเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่อง การปรับบทบาทของผู้พิพากษาให้เป็นไปในเชิงรุก การป้องกันมิให้มีการเลื่อนคดีโดยใช้มาตรการต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงวิธีการสืบพยาน เป็นต้น ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงมาตรการต่างๆดังกล่าว

4. วิธีการวิจัย

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยจากตำรากฎหมาย วารสาร คำพิพากษาศาลฎีกา ระเบียบการปฏิบัติงานของศาล เอกสารการสัมมนา วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูล

ทางอินเทอร์เน็ต และเอกสารอื่น ๆ ทั้งข้อมูลที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้ง การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เช่น ผู้พิพากษา ทนายความ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์วิจารณ์ให้เห็นถึงสภาพปัญหาของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ตลอดจนแนวทางแก้ไข โดยเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีของศาลอาญา ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ และศาลของต่างประเทศบางประเทศ

5. ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาการนำหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้กับคดีแพ่ง กระบวนพิจารณาที่มีผลกระทบต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และรวดเร็วในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีภาษีอากร คดีล้มละลาย คดีอาญา คดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เปรียบเทียบกับการนั่งพิจารณาคดีแพ่งต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544 เพื่อเป็นแนวทางมาปรับใช้ทำให้การพิจารณาคดีสามารถทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบและเข้าใจระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้กับคดีแพ่ง รวมทั้งการดำเนินกระบวนพิจารณาในส่วนที่มีผลกระทบต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง
2. ทราบและเข้าใจหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีของศาลประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลประเทศอังกฤษ คดีอาญา และคดีของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษของไทย และสามารถนำหลักการของศาลดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งทั่วไป
3. ให้ผู้เกี่ยวข้องนำหลักการบริหารงานคดีไปปรับใช้ให้การพิจารณามีประสิทธิภาพและรวดเร็วขึ้น
4. นำผลงานวิจัยไปเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่

บทที่ 2

ระบบวิธีพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมไทยภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความ

หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้กับคดีแพ่งนั้น ความจริงหลักการนี้มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนานแล้ว โดยมาตรา 37 บัญญัติให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดี และมาตรา 17 ให้ศาลดำเนินคดีไปตามเลขหมายที่ยื่นฟ้อง สำหรับคดีมโนสารมีมาตรา 193 เบญจ บัญญัติให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้มีการนำมาปฏิบัติเพื่อให้สมควรมุ่งหมาย จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 236 บัญญัติบังคับให้ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีของคดีนั้น จึงได้มีความคิดที่จะนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ ซึ่งการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ จำเป็นอย่างยิ่งต้องศึกษาวิธีพิจารณาที่มีผลกระทบต่อระบบดังกล่าว เพื่อจะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ยังมีวิธีพิจารณาในส่วนใดที่มีข้อบกพร่องอันควรได้รับการแก้ไขบ้าง

1. ที่มาของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กระบวนการยุติธรรมทางศาลเป็นกระบวนการหนึ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่จะอำนวยให้เกิดความยุติธรรมและทำให้สิทธิของประชาชนที่ถูกละเมิดได้รับกลับคืนมาหรือได้รับการชดเชย สิทธิดังกล่าวนี้ว่าเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เพราะเมื่อถูกล่วงสิทธิจากบุคคลอื่นย่อมเท่ากับการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อันชอบธรรมของตนถูกกระทบกระเทือนหรือแทรกแซงตามอำเภอใจของบุคคลอื่น ซึ่งตามคำสอนของลัทธินิโงเชกชนนิยม มนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม จะปรากฏออกมาให้เห็นเป็นอย่างไรรูปธรรมในรูปของความสามารถของมนุษย์ในอันที่จะกำหนดชะตากรรมของตนได้ด้วยตนเอง (Self - Determination) และมนุษย์แต่ละคนจะมีความสามารถเช่นว่านี้ได้อย่างแท้จริงต่อเมื่อแต่ละคนมีแดนแห่งเสรีภาพ (Sphere of individual Liberty) ภายในแดนแห่งเสรีภาพนี้ แต่ละคนจะคิดหรือกระทำการใดๆก็ได้อย่างอิสระ ปลอดจากการแทรกแซงตามอำเภอใจของผู้อื่น รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทุกรัฐจึงได้บัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคลไว้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและ

ให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรนี้นิยมเรียกกันว่า "สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights and Liberties) หรือ "สิทธิขั้นพื้นฐาน" (Fundamental Rights)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็บัญญัติรับรองไว้เช่นกันว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง⁵ แต่ใช้ว่าแต่ละคนจะยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิประการใดก็ได้ การที่ราษฎรถูกล่วงสิทธิและมาฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรที่จะอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้น โดยให้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ถูกล่วงละเมิดกลับคืนมาดังเดิมหรือได้รับการเยียวยา ซึ่งการอำนวยความยุติธรรมนี้ ศาลยุติธรรมต้องคำนึงถึงคู่กรณีทุกฝ่ายให้ได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นกระบวนการที่กระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หากกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้า ย่อมไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้ทัน และเท่ากับประชาชนมิได้รับความยุติธรรมจากศาล จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ศาลยุติธรรมต้องตระหนักและพยายามปรับปรุงกระบวนการพิจารณาให้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมแต่เดิมนั้นเป็นการพิจารณาคดีแบบที่เราเรียกกันว่า piece meal trial⁶ กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานหลาย ๆ คดีไปพร้อมกัน ดังนั้น ในวันที่ศาลออกนั่งพิจารณามีคดีที่นัดสืบพยานไว้หลายเรื่อง และศาลสืบพยานหลักฐานแต่ละคดีได้เพียงบางส่วนแล้วเลื่อนไปสืบพยานหลักฐานที่เหลือโดยมีระยะเวลาห่างกันอย่างน้อยนัดละหนึ่งเดือนขึ้นไปจนกว่าจะสืบพยานหลักฐานเสร็จแล้วจึงพิพากษา การพิจารณาคดีเป็นการพิจารณาคดีเป็นคราวๆไป ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมหลายประการคือ

1. การสืบพยานจะใช้เวลาานาน ทำให้ผู้พิพากษาขาดความต่อเนื่องในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีนั้น เพราะการสืบพยานแต่ละปากใช้เวลาห่างกันหลายเดือน ยิ่งไปกว่านั้นคดีส่วนใหญ่จะมีการสับเปลี่ยนผู้พิพากษาหลายคนกว่าจะพิพากษาคดีเสร็จเพราะมีการโยกย้ายประจำปี ผู้พิพากษาที่เข้ามารับคดีต่อไปจะต้องใช้เวลาในการศึกษาข้อเท็จจริงจากเอกสารในสำนวนคดีที่ผู้อื่นทำไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอาจเกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการดำเนินคดี

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4

⁶ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ . " การพิจารณาคดีต่อเนื่องมิติใหม่ของศาลยุติธรรม. " รพี '45, น.151

2. การเลื่อนคดีหลาย ๆ ครั้งจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา ทั้งยังมีการสับเปลี่ยนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนด้วยนั้น อาจส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยซึ่งนำหน้าพยานเพราะผู้พิพากษาที่สับเปลี่ยนกันนี้มีได้เห็นอากัปกริยาของพยานที่เบิกความไปแล้ว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของพยานตามหลักจิตวิทยาพยาน

3. ไม่สามารถคาดหมายได้ว่าคดีหนึ่ง ๆ จะเสร็จการพิจารณาเมื่อใด ทำให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องวางระบบการทำงานไม่ได้ ในเชิงธุรกิจเป็นผลให้ไม่อาจวางแผนการลงทุนหรือตัดสินใจเลือกวิธีการอื่นแทนการดำเนินคดีในศาล

4. การพิจารณาคดีที่ใช้เวลามาก นอกจากจะทำให้คู่ความเสียเวลาเดินทางโดยใช่เหตุแล้ว ยังส่งผลถึงค่าใช้จ่ายจำนวนที่สูงขึ้นด้วย

5. เนื่องจากศาลมีคดีที่ต้องพิจารณาหลายคดีพร้อมกันในวันนัดแต่ละวัน คู่ความที่มาศาลต้องรอเพื่อสืบพยานในแต่ละคราว ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาในนัดนั้นไม่สามารถบริหารเวลาของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

6. เมื่อมีการนัดพิจารณาคดีมากเกินกว่าความสามารถที่จะพิจารณาได้ในแต่ละวัน เป็นผลให้มีผู้คนจำนวนมากต้องมาศาลเพียงเพื่อให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี ทำให้เกิดความแออัด บรรยากาศการทำงานวุ่นวาย ส่งผลถึงการเจรจาของคู่ความ การไกลเกลี่ยทำได้ยาก

7. พยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่ได้รับการจัดการดูแลที่ดีพอ ทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมาศาล โดยเฉพาะหากศาลเลื่อนการพิจารณาคดีไป ทำให้พยานเหล่านี้เบื่อหน่ายไม่ยอมให้ความร่วมมือในการมาศาลอีก ซึ่งต่อมากลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการเลื่อนการพิจารณาคดี

8. การอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีไม่มีเหตุผลหนักแน่นเพียงพอ ด้วยเพราะผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบเหตุผลและข้อเท็จจริงในการขอเลื่อนการพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะยังมีคดีอื่นรอการพิจารณาในวันนัดอีกหลายคดี ซึ่งส่งผลให้คู่ความฝ่ายที่ไม่สุจริตอาศัยโอกาสนี้ขอเลื่อนการพิจารณาคดีเพื่อประวิงคดีได้

เนื่องจากเกิดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ศาลยุติธรรมได้พยายามหาทางแก้ปัญหาให้การพิจารณาคดีของศาลดำเนินไปได้ด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมต้องจัดให้มีผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะทุกคดี⁷ เพื่อให้ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะได้สืบพยานหลักฐานโดยรู้เห็นข้อเท็จจริงและอากัปกริยาของพยานร่วมกันตั้งแต่ต้นและพิพากษาคดี

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า " การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใด จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นมิอาจกล่าวอ้างได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ "

ศาลยุติธรรมจึงเปลี่ยนแปลงวิธีการนัดพิจารณาคดีเสียใหม่โดยนำระบบการนั่งพิจารณาคดี
ต่อเนื่องมาใช้

องค์คณะผู้พิพากษา หมายถึงจำนวนผู้พิพากษาซึ่งกฎหมายอันได้แก่พระธรรมนูญ
ศาลยุติธรรมหรือกฎหมายอื่นกำหนดไว้สำหรับทำการพิจารณาคดีหรือพิพากษาคดี โดยจะมีผู้
พิพากษานั่งพิจารณาหรือพิพากษาคดีน้อยกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ มิฉะนั้นการ
พิจารณาหรือพิพากษานั้นเป็นการมิชอบ⁸ สำหรับคดีในศาลยุติธรรม องค์คณะพิจารณา
พิพากษาในศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน⁹

เหตุผลที่รัฐธรรมนูญต้องการให้ต้องมีการนั่งพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษารบองค์
คณะ อาจารย์ชุมพล จันทราทิพย์ ได้อธิบายไว้ว่า การที่กฎหมายบัญญัติต้ององค์คณะผู้พิพากษาไว้
ก็เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะมอบความไว้วางใจในการพิจารณาและ
วินิจฉัยคดีให้อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาแต่เพียงคนเดียวคดีที่มาสู่ศาลนี้มีความสำคัญต่างกัน
ตั้งแต่คดีมโนสาเร่ คดีไม่จำกัดทุนทรัพย์ หรือคดีสหุโทษ หรือคดีอุกฉกรรจ์มหันตโทษ หรือคดีที่
มีความสำคัญอย่างอื่น ซึ่งคดีเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพหรือทรัพย์สินของ
ประชาชนแตกต่างกัน คุณสมบัติความรู้ ความสามารถของผู้พิพากษา ก็แตกต่างกันเมื่อยัง
อยู่ในวัยหนุ่ม แม้จะได้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี แต่ก็อาจขาด
ประสบการณ์ในด้านต่างๆอันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษา การ
ให้ผู้พิพากษาจำนวนมากคนร่วมกันทำการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีความสำคัญกว่าหรือมีอัตรา
โทษสูงจึงมีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาเหล่านั้นได้ร่วมกันประชุมพิจารณาปรึกษาหารือ
อันจะทำให้คดีได้รับการพิจารณาพิเคราะห์โดยละเอียดรอบคอบและถูกต้องยิ่งขึ้น มิใช่ใช้อำนาจ
ตามอำเภอใจแต่เพียงคนเดียว¹⁰

ในทางปฏิบัติ การพิจารณาคดีที่ผ่านมามักมีได้นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะซึ่งโดย
หลักการแล้วไม่ถูกต้อง แต่การเฉลี่ยให้ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นโดยเฉพาะในศาลต่างจังหวัดนั่ง
พิจารณาคดีคนเดียวเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนผู้พิพากษา เป็นการแก้ไขข้อขัดข้อง
เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยเพื่อไม่ให้จำเลยต้องรอเวลาว่างของศาลเพื่อให้

⁸ มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์นิติธรรม 2541, น. 324.

⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23

¹⁰ ชุมพล จันทราทิพย์. พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม, กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538, น.56.

องค์คณะได้พิจารณาคดีอื่นในเวลาเดียวกันเป็นมาตรการเพื่อประโยชน์แก่จำเลย ไม่ใช้การสร้าง ความสะดวกสบายสำหรับผู้พิพากษา¹¹

สำหรับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง มิได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย คงมีบัญญัติไว้เฉพาะในเรื่องการนั่งพิจารณาโดยผู้พิพากษาครบองค์คณะ ส่วนการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้กับการพิจารณาคดีแพ่ง ก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่ จะสร้างระบบที่สามารถให้หลักประกันได้ว่าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ชี้ขาดตัดสินคดี นั้น อันเป็นการรับรองการนั่งพิจารณาคดีในระบบครบองค์คณะตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญ¹² ในเรื่องนี้นายสืบพงษ์ ศรีพงษ์กุล ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญารธนบุรี ช่วย ทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกากล่าวไว้ว่า การนั่ง พิจารณาคดีต่อเนื่องมิใช่เรื่องที่ศาลยุติธรรมนึกเองหรือทำเอง แต่เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เพราะการพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ผู้พิพากษานั่งพิจารณาและทำคำ พิพากษาเป็นบุคคลคนเดียวกันได้ และทำให้เข้าใจได้ว่าการพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์ คณะคงมิได้มีจุดประสงค์ที่จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว แต่การนั่งพิจารณาคดี เช่นนี้ย่อมส่งผลพลอยได้ให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว¹³

การที่ผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาคดีไม่ครบองค์คณะ เป็นการไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อที่มุ่งหมายให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม และการพิจารณาคดี ถือว่าเป็นการพิจารณาคดีที่ผิดระเบียบ และกระทบสิทธิของคู่ความ รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติรับรองให้ประชาชนได้รับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษา ครบองค์คณะ และการที่จะให้ความรับรองแก่ประชาชนว่าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะเป็นผู้ทำ คำพิพากษาได้นั้นจำเป็นต้องให้คดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเสร็จไปโดยเร็วเพื่อที่ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้นั่งพิจารณาคดีเป็นผู้ทำคำพิพากษา ศาลยุติธรรมจึงนำระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง มาใช้ในคดีแพ่งเพื่อเป็นการยืนยันสิทธิของประชาชนดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญ เพราะการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยสืบพยานติดต่อกันจนเสร็จคดีเป็นระบบที่มุ่ง หมายให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีสามารถรับฟังพยานหลักฐานในคดีได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้น จนจบ เพื่อให้ผู้พิพากษามีสมรรถภาพในการฟังข้อเท็จจริงคดีนั้นอันจะส่งผลให้การวิเคราะห์ถึงความ

¹¹ วิชัย อริยะนันท์ทกะ. "ข้อสังเกตร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช.....ใน ส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม." บทบันทึกคดี. เล่ม 53 ตอน 2, มิถุนายน 2540, น. 57.

¹² พรชัย อัครวัฒน์พร. "ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6, มีนาคม - เมษายน 2545, น.13.

¹³ สืบพงษ์ ศรีพงษ์กุล. "บทความพิเศษ การพิจารณาคดีต่อเนื่อง : สิ่งที่ศาลยุติธรรมที่ต้องเร่ง ทำความเข้าใจ ." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 7, พฤษภาคม-มิถุนายน 2545, น.15 - 16.

นำเชื่อถือของพยานและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะเมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้นผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นก็จะสามารถประมวลข้อเท็จจริงทั้งหมดจากการสืบพยานได้อย่างครบถ้วนในทันที อีกทั้งยังเป็นหลักประกันได้ว่า องค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีตั้งแต่ต้นจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น¹⁴

2. การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544

การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ ประธานศาลฎีกาโดยนายสันติ ทักกราล ได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องกำหนดแนวทางให้ผู้พิพากษาทั่วประเทศปฏิบัติให้เป็นทางเดียวกันดังนี้

“ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีได้จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ซึ่งมาตรา 335(5) บังคับให้ดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าวภายในเวลาไม่เกินห้าปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ 11 ตุลาคม 2545 นั้น

การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะตามบทบัญญัติดังกล่าว มุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีใด มีหน้าที่ต้องสืบพยานคดีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งของระบบองค์คณะและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล มิใช่เพียงการจัดให้มีผู้พิพากษาขึ้นนั่งสืบพยานครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้วิธีการกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาโดยวิธีนัดพิจารณาคดีหนึ่งหลาย ๆ วัน ไม่ติดต่อกันแม้จะนัดล่วงหน้าไว้จนถึงวันพิพากษาคดีดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ตาม ก็ยังคงทำให้การพิจารณาคดีใช้ระยะเวลาในการสืบพยานหลักฐานค่อนข้างนาน และมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษาเพราะเหตุผู้พิพากษาโยกย้ายขณะที่คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณา จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศจะต้องปรับระบบการนัดนั่งพิจารณาให้เป็น การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ กล่าวคือ การกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีทีละคดีติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาคดีนั้นๆ แล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น ซึ่งระบบที่กล่าวนี้จะทำให้

¹⁴ กรองเกียรติ คมสัน . “แนวปฏิบัติของศาลยุติธรรมในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” หมอความยุติธรรม. ปีที่ 17 ฉบับที่ 185, มกราคม - กุมภาพันธ์ 2546, น.32.

องค์คณะผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีร่วมกันตั้งแต่เริ่มสืบพยานจนประชุมทำคำพิพากษาคดีนั้นให้เสร็จสิ้นไปได้ในคราวเดียว ทำให้เกิดการดุลและคานอำนาจระหว่างกันอย่างเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบองค์คณะ

ฉะนั้น เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงให้ถือว่าการปรับระบบการนัดนั่งพิจารณาคดีเป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบเป็นนโยบายสำคัญที่ศาลชั้นต้นที่จะต้องรีบดำเนินการเพื่อเตรียมการเข้าสู่ระบบการพิจารณาคดีครบองค์คณะอย่างแท้จริงตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และนอกจากจะทำให้ระบบองค์คณะในศาลชั้นต้นมีความเข้มแข็งขึ้นดังกล่าวแล้ว ยังจะช่วยให้การปรับเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะในเวลาต่อมาเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย โดยในการนี้ได้มอบหมายให้สำนักงานศาลยุติธรรมรับผิดชอบวางแผนทางและส่งเสริมให้ศาลชั้นต้นทั้งหลายสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าวด้วยแล้ว

อนึ่งการนัดนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอาจทำให้คดีทั้งหลายต้องรอการพิจารณาเรียงลำดับกันไป และวันนัดสืบพยานของแต่ละคดีอาจเนิ่นออกไปกว่าวันนัดสืบพยานนัดแรกในระบบเดิม ดังนั้น เพื่อมิให้สิทธิของจำเลยในคดีอาญาซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและต้องขังอยู่ในระหว่างรอการพิจารณาต้องถูกกระทบกระเทือนเกินสมควร จึงขอให้ศาลทั้งหลายพิจารณาให้ความสำคัญเป็นพิเศษที่จะจัดให้คดีประเภทนี้ได้รับการพิจารณาโดยเร็วเท่าที่พึงกระทำได้¹⁵

ความมุ่งหมายของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาดังกล่าวคือ การรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพราะการพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นหนทางที่จะทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นผู้ทำคำพิพากษา ด้วยเมื่อปรับเข้าสู่ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะต้องพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาแล้วจึงไปเริ่มพิจารณาคดีอื่น ทำให้เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาต่อเนื่องแล้วคดีจะเสร็จไปในระยะเวลาอันสั้น ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจึงมีโอกาสมำคำพิพากษาเพราะยังไม่ถูกโยกย้ายไปรับราชการที่ศาลอื่น ซึ่งการโยกย้ายผู้พิพากษา ปกติจะกระทำกันทุกเดือนเมษายนและตุลาคมของทุกปี

โดยหลักการแล้วจะมีการนั่งพิจารณาคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จแล้วจึงเริ่มต้นพิจารณาคดีใหม่เป็นลำดับเรื่องไป ประชาชนผู้มีอรรถคดีสามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าคดีจะเริ่มต้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลเมื่อใดและจะได้รับการพิจารณาเสร็จสิ้น

¹⁵ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544.

เมื่อใด นอกจากนี้การที่ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องยังเป็นหลักประกันได้ว่าองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดคดีด้วยตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะสามารถใช้สมาธิในการรับฟังพยานหลักฐานคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถควบคุมการพิจารณาให้มีประสิทธิภาพและใช้เวลาในการดำเนินคดีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีสามารถประมวลข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานได้อย่างครบถ้วน เมื่อประกอบกับการนั่งพิจารณาคดีโดยองค์คณะผู้พิพากษาสองนายในศาลชั้นต้น จึงเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าการประมวลข้อเท็จจริง การวิเคราะห์และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลจะดำเนินไปด้วยความรอบคอบ ผ่านการถกแถลงจากองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีร่วมกัน อันจะเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่าการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลทั้งในส่วนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย จะดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรม รอบคอบและเป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบและมีการคานอำนาจอย่างเหมาะสม¹⁶

หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกานี้ มีจุดมุ่งหมายให้ใช้กับคดีในศาลยุติธรรมทุกประเภทมิได้เฉพาะเจาะจงใช้กับคดีอาญาเท่านั้น และการพิจารณาคดีต่อเนื่องตามความหมายของประธานศาลฎีกานี้หมายถึง การที่ผู้พิพากษาต้องกำหนดวันนัดสืบพยานติดต่อกันทุกวันทำการและพิจารณาคดีเรียงลำดับกันไปทีละคดี กล่าวคือต้องพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งให้เสร็จไปก่อนแล้วจึงจะเริ่มพิจารณาคดีต่อไปเรียงลำดับก่อนหลัง

ในทางปฏิบัติ การจะกำหนดวันนัดสืบพยานติดต่อกันไปเช่นนั้น ในระยะแรกย่อมเกิดปัญหาคือผู้พิพากษาและทนายความไม่สามารถหาวันนัดติดต่อกันภายในระยะเวลาใกล้ๆ ได้ เนื่องจากผู้พิพากษามีคดีค้างพิจารณาจำนวนมากที่ต้องสะสางให้เสร็จไป และมีกำหนดนัดไว้ล่วงหน้าอยู่แล้วคนละหลายๆ เดือน การจะเริ่มพิจารณาคดีเรียงลำดับกันไปจำเป็นต้องพิจารณาคดีค้างเก่าให้เสร็จไปก่อน ซึ่งกว่าจะเสร็จก็เป็นระยะเวลานานพอสมควร ทำให้วันว่างของผู้พิพากษาที่จะสามารถพิจารณาคดีฟ้องใหม่ได้เนิ่นนานออกไป ทั้งอาจเกิดปัญหาทนายความมีวันว่างไม่ตรงกับผู้พิพากษา ทำให้หาวันว่างที่จะพิจารณาคดีต่อเนื่องตรงกันในระยะเวลาใกล้ๆ ได้ยาก และทนายความอาจใช้ปัญหานี้นำไปเป็นเทคนิคในการที่จะประวิงคดีให้ล่าช้า ในขณะที่คดีค้างเก่ายังมีจำนวนมาก คดีฟ้องใหม่ก็เข้ามาสู่ศาลเรื่อยๆ และมีได้มีแนวโน้มลดลง วันว่างที่จะนัดต่อเนื่องทุกวันทำการก็กำหนดด้วยความยากลำบาก และคดีต้องเรียงลำดับพิจารณาทีละคดี ทำให้คดีค้างพิจารณาเพราะรอลำดับการพิจารณาอยู่ในศาลมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่อัตรากำลังผู้

¹⁶ สำนักวิชาการศาลยุติธรรม. "การดำเนินการของสำนักงานศาลยุติธรรม." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6, มีนาคม - เมษายน 2545, น.6 - 7.

พิพากษามีไม่เพียงพอ ทั้งยังอาจเกิดปัญหากับวันนัดสืบพยานที่ศาลกำหนดไว้ว่าจะสามารถสืบพยานได้แล้วเสร็จตามกำหนดหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุการเลื่อนคดี ปัญหาจากบทบัญญัติวิธีพิจารณาความ และวัฒนธรรมการว่าความของทนายความที่ยังคงผูกติดกับการว่าความแบบเดิม ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 4

การพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ต้องพิจารณาที่ละคดีเรียงลำดับกัน นอกจากจะเกิดปัญหาดังกล่าวแล้วยังทำให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งโดยปกติหากพิจารณาคดีด้วยระบบเดิมจะใช้เวลาสืบพยานเพียงไม่กี่นัดเพราะเป็นคดีที่มีประเด็นข้อพิพาทไม่ยุ่งยาก ทั้งการรอลำดับการพิจารณาคดีที่ละคดียังมีผลถึงเนื้อหาสาระของคดี เช่น พยานอาจไม่สามารถจดจำข้อเท็จจริงได้แม่นยำเหมือนก่อนเพราะระยะเวลาว่างเลยไปนาน พยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหาย พยานหรือคู่ความอาจเสียชีวิต การจะให้สิทธิของคู่ความได้รับกลับคืนมาหรือได้รับการเยียวยาอาจไม่ทันกับความเสียหายที่ได้รับ เป็นต้น

สำหรับข้อดีของการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่เห็นชัดเจน คือ เมื่อคดีเข้าสู่การสืบพยานในระบบต่อเนื่องแล้ว คดีจะเสร็จไปในระยะเวลาอันสั้น และผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ทำคำพิพากษาเองโดยไม่ต้องกังวลว่าเมื่อถึงฤกษ์โยกย้ายผู้พิพากษาแล้ว ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะมีได้เป็นคำพิพากษาเอง

3. การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คำว่า “การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีบัญญัติไว้ คงมีแต่ที่บัญญัติให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดีตามมาตรา 37 และ มาตรา 193 เบญจ ซึ่งดูจะสอดคล้องกับคำว่า การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่กำลังศึกษาอยู่มากที่สุด

3.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามมาตรา 37

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 ได้บัญญัติหลักการนั่งพิจารณาคดีของศาลไว้แล้ว ซึ่งหลักการนั่งพิจารณาคดีตามมาตรานี้ก็คือหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องนั่นเอง ดังนั้นผู้เขียนจะขอลำดับถึงหลักการของบทบัญญัติดังกล่าว รวมทั้งข้อยกเว้น

1) หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

มาตรา 37 “ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี”

บทบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า “คดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ”

ที่ว่าสอดคล้องกันเนื่องจากมาตรา 37 กำหนดให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันจนเสร็จการพิจารณาและพิพากษา ส่วนมาตรา 17 กำหนดให้ดำเนินคดีที่ได้ยื่นฟ้องไปตามลำดับเรียงหมายเลขคดี ซึ่งหมายถึงให้ศาลพิจารณาคดีไปตามลำดับและหมายเลขคดีที่ยื่นฟ้องนั่นเอง

การนั่งพิจารณาคดีของศาล ถ้าได้ดำเนินไปโดยรวดเร็วและสามารถชี้ขาดได้ภายในระยะเวลาอันสั้นโดยไม่ต้องเสียเวลาแล้วก็ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความ พยานและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องด้วยเพราะไม่ต้องเสียเวลาในการประกอบการทำงานหาเลี้ยงชีพและอื่นๆ มาตรานี้จึงบัญญัติเป็นหลักไว้ว่าให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี ซึ่งหมายความว่า จะต้องนั่งพิจารณาคดีเป็นวันๆ ติดต่อกันไป มิได้หมายความว่า จะต้องนั่งพิจารณาคดีจนหาหมรุ่งหามค่ำ มิได้หยุดพักผ่อน แต่ในทางปฏิบัติย่อมเป็นการยากที่จะกระทำได้ เพราะในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น คดีของศาลแต่ละศาลมีจำนวนมากจึงต้องทยอยๆ กันไว้ล่วงหน้า จะเว้นวันว่างไว้สำหรับคดีหนึ่งได้โดยเฉพาะให้เพียงพอนั้นย่อมเป็นการยาก นอกจากนั้นการนั่งพิจารณาคดีของศาลย่อมมีการถามพยานชั้นต้น ถามค้านและถามดิ่ง ทำให้ชักช้าเสียเวลา และบางคดีพยานต้องเบิกความยืดยาว อนึ่ง ยังอาจมีอาการเจ็บป่วยของพยานและทนายความ ตลอดจนการขอเลื่อนคดีเพราะพยานติดธุระมาศาลไม่ได้ หรือเหตุขัดข้องอื่นๆ เป็นเหตุให้ศาลต้องเลื่อนคดีอยู่เรื่อยๆ แต่ถ้าเป็นคดีเล็กน้อย ศาลอาจนัดสืบพยานทั้งสองฝ่ายในวันเดียวกัน หากไม่มีการขอเลื่อนคดี ศาลก็อาจจะทำการพิจารณาเสร็จไปได้ในวันนั้น เว้นแต่จะมีเหตุขัดข้องขึ้นดังกล่าวมาแล้ว¹⁷

บทบัญญัติมาตรา 37 ต้องการให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษา มิได้ต้องการให้ศาลเลื่อนการพิจารณาคดีในระหว่างการพิจารณา เพราะใช้คำว่า “โดยไม่ต้องเลื่อน” ซึ่งมีลักษณะเป็นบทบังคับศาลโดยเด็ดขาด มิได้มีข้อความเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่น คำว่า “ให้ศาลดำเนินการ” เป็นถ้อยคำในลักษณะบังคับ โดยเฉพาะเจาะจงให้ศาล กระทำตามนั้นโดยไม่มีทางเลือก ผิดกับมาตราอื่นๆ ที่มีอยู่มากมายหลายมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้คำว่า “ตามที่ศาลเห็นสมควร” บ้าง หรือใช้คำว่า “ก็ได้” บ้าง

¹⁷ มาโนช จรมาศ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ภาค 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2522, น.174.

การนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีตามมาตรานี้ ความจริงแล้วคือการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่กำลังศึกษาอยู่ แต่มาตรานี้มิได้บังคับเด็ดขาดว่าศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการเพราะใช้ถ้อยคำว่า “เท่าที่สามารถจะทำได้” และมีได้บังคับให้ศาลพิจารณาคดีที่ละเรื่องจนแล้วเสร็จแล้วจึงไปพิจารณาคดีอื่นดังเช่นตามแนวคำแนะนำของประธานศาลฎีกา

มีข้อนำคิดว่า เมื่อกฎหมายบัญญัติบังคับเด็ดขาดเช่นนี้ เหตุใดในทางปฏิบัติเท่าที่ผ่านมาจึงมิได้มีการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน และการนัดพิจารณาคดีแต่ละครั้งจะห่างกันนัดหลายวัน ช้าบ้างเร็วบ้าง หากพิเคราะห์บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว จะเห็นว่ามิมีบทบัญญัติหลายมาตราที่เป็นช่องทางให้คู่ความเลื่อนคดีได้มากและศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง จนทำให้หลักการตามมาตรา 37 ไม่ได้ปฏิบัติกันเลย แม้แต่ในมาตรา 37 เองก็ยังใช้ถ้อยคำว่า “เท่าที่สามารถจะทำได้” อันเป็นการเปิดช่องให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อน

มาตรานี้แสดงเจตนาซึ่งขังว่าต้องการให้ดำเนินคดีโดยรวดเร็วติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน แต่แล้วกลับบัญญัติค่อนข้างเสียเอาเพียงเท่าที่จะสามารถทำได้ จนกระทั่งเมื่อปฏิบัติเข้าแล้วไม่มีฝ่ายใดนึกถึงและปฏิบัติตามให้สมความมุ่งหมาย โดยใช้เหตุ “เท่าที่สามารถจะทำได้” และใช้เหตุนี้กันอย่างกว้างขวาง อาจมีข้อโต้แย้งว่าการจะปฏิบัติตามมาตรา 37 โดยเคร่งครัดไม่อาจกระทำได้ เพราะการนั่งพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้หมายความว่าเฉพาะแต่การสืบพยานอย่างเดียว แต่หมายรวมไปถึงการชี้สองสถาน ทำการไต่สวน ฟังคำขอต่างๆ และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาด้วย เช่น การชี้สองสถาน จึงนั่งพิจารณาสืบพยานติดต่อกันไม่ได้ เพราะต้องนัดสืบพยานหลังจากวันชี้สองสถานไม่ต่ำกว่าสิบวันตามมาตรา 184 และต้องคำนึงถึงการขอยกฟ้องเรียกพยานบุคคลหรือการขอยกคำสั่งเรียกพยานเอกสารด้วย กรณีการสืบพยานนั้นสามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีทีเดียวโดยการเปลี่ยนระบบการนั่งพิจารณาที่ละนัดเป็นครั้งๆ ละห่างกันโดยเลื่อนไปไม่ติดต่อกันแต่ละคดีดังที่เคยปฏิบัติกันมา แล้วนัดใหม่ตามมาตรา 37 ทุกคดี

นอกจากนี้อาจมีข้อโต้แย้งว่า การไม่ให้เลื่อนคดีในระหว่างสืบพยานนั้นไม่ยุติธรรม และมีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ให้เลื่อนได้ไว้หลายเหตุ แต่เห็นว่าบทบัญญัติเหล่านั้นเป็นการทำให้คดีในศาลล่าช้า เหตุแห่งการเลื่อนคดีตามกฎหมายที่ใช้กันมานานแล้วนี้ กลายเป็นเหตุให้มีผู้ที่คิดจะถ่วงทำให้คดีเสร็จช้า¹⁸ การพิจารณาคดีไม่อาจดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วได้

¹⁸ เอลิม สถิตย์ทอง. “มาตรา 37 ป.วิ.แพ่ง.” บทบัญญัติคดี. เล่ม 32 ตอน 1, พ.ศ. 2518, น. 1 - 4.

2) ข้อยกเว้นของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

แม้หลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีบทบัญญัติให้ศาลให้เลื่อนคดีออกไปได้ บทบัญญัติให้ศาลเลื่อนคดีได้นี้ถือเป็นข้อยกเว้นหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เหตุแห่งการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีนั้นมีหลายสาเหตุ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ¹⁹ การเลื่อนคดีโดยดุลพินิจของศาลตามมาตรา 38, 39, 40 และ 41 และการเลื่อนคดีโดยกฎหมาย ตามมาตรา 42 และ 45 ตัวอย่างเหตุในการเลื่อนคดี เช่น

(1) เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะกิจธุระของศาล ได้แก่ กรณีที่ศาลกำหนดวันนั่งพิจารณาไว้แล้ว ศาลไม่มีเวลาพอที่จะพิจารณาคดีนั้นได้ทันในวันนั้น ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้²⁰ เช่น ศาลติดพิจารณาคดีเรื่องอื่นซึ่งมีการสืบพยานและคดีที่กำลังพิจารณายังไม่แล้วเสร็จไม่อาจพิจารณาคดีที่นัดไว้ได้ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเลื่อนการนั่งพิจารณาออกไปวันอื่นได้ กรณีนี้จะเกิดในศาลที่มีคดีขึ้นสู่ศาลมาก ๆ

(2) การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะรอคำชี้ขาดบางประการ

(2.1) การรอคำวินิจฉัยชี้ขาดบางข้อที่ศาลนั่นเองหรือศาลอื่น คือถ้าการที่จะชี้ขาดตัดสินคดีนั้นจำต้องอาศัยคำชี้ขาดตัดสินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของศาลนั่นเองหรือศาลอื่น จะต้องกระทำเสียก่อน เช่น คดีพิพาทกันว่าพินัยกรรมปลอมหรือไม่และมีทายาทคนหนึ่งฟ้องขอรับมรดกตามพินัยกรรมฉบับนั้นเป็นอีกคดีหนึ่งอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งมีประเด็นต้องวินิจฉัย เช่นเดียวกันว่าพินัยกรรมปลอมหรือไม่ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในคดีหลังที่จะรอฟังคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดในประเด็นดังกล่าวในคดีแรกก่อน หรือกรณีคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามผลคดีในอาญา²¹ จึงอาจรอการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งไว้เพื่อรอฟังผลคดีอาญาก่อน ในทางปฏิบัติหากคดีที่ศาลต้องรอฟังคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นยังไม่ถึงที่สุดและต้องเลื่อนคดีที่พิจารณาอยู่ออกไปเป็นระยะเวลาานาน ๆ ศาลอาจมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีชั่วคราวซึ่งมิได้มีผลเป็นการสั่งจำหน่ายคดีเด็ดขาดอันจะทำให้คดีเสร็จไปจากศาล แต่มีผลเท่ากับเป็นการสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาออกไป²² และการที่ศาลสั่งให้เลื่อน

¹⁹ พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท กรุสมยาม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด , 2532, น.139 - 148.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

²² คำพิพากษาฎีกาที่ 421/2524

คดีออกไปหรือมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวศาลจะมีคำสั่งให้หยุดยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไปในวันใดก็ได้เมื่อศาลเห็นสมควรเองหรือเมื่อคู่ความร้องขอ

(2.2) การรื้อคำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานธุรการหรือเจ้าหน้าที่อื่น ถ้าการชี้ขาดตัดสินคดีนั้นจำต้องรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการของศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นวินิจฉัยหรือดำเนินการเสียก่อน จึงจะเริ่มการพิจารณาหรือทำคำพิพากษาได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไปได้ เช่น ในคดีพิพาทเกี่ยวกับการรื้อที่ดิน การปลูกสร้างโรงเรียนรื้อที่ดิน หรือคดีฟ้องขับไล่ที่จำเลยอ้างว่าได้กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์และฟ้องแย้งขอให้ศาลมีคำสั่งว่าตนได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองที่ดินพิพาทบางส่วน ซึ่งจำเป็นต้องมีการรังวัดแนวเขตที่ดินพิพาทก่อน หรือกรณีจำเป็นต้องมีการส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุไปทำการตรวจพิสูจน์หลักฐานที่กองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติก่อน เป็นต้น

(3) การเลื่อนคดีเพราะคู่ความขอเลื่อน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 บัญญัติให้สิทธิคู่ความที่จะขอเลื่อนคดีได้โดยการขอเลื่อนคดีครั้งแรกต้องแสดงต่อศาลว่ามีเหตุจำเป็น ส่วนการขอเลื่อนคดีในครั้งต่อไป ต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และแสดงให้พอใจแก่ศาลด้วยว่าหากไม่ให้อเลื่อนคดีแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรม ศาลมีดุลพินิจที่จะให้อเลื่อนคดีได้

การเลื่อนคดีตามมาตรา 40 นี้ได้มีบทกำหนดเวลาและจำนวนครั้งที่ศาลจะให้อเลื่อนคดีออกไป จึงสามารถให้อเลื่อนคดีออกไปเป็นเวลานานเท่าใดหรือกี่ครั้งก็ได้ และไม่มีการห้ามเหตุจำเป็นและเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ไว้ จึงต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น เลื่อนคดีอ้างว่านายความติดพิจารณาคดีอื่นหรือป่วยโดยมีใบรับรองแพทย์มาแสดง ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าเป็นเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้²³

สำหรับการเลื่อนคดีโดยกฎหมายนั้น คือ การเลื่อนคดีเนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมรณะก่อนศาลพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 และการเลื่อนคดีเนื่องจากคู่ความฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 เป็นกรณีที่ศาลจำต้องให้อเลื่อนคดีออกไป ซึ่งผู้เขียนไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียด

สำหรับการตรวจสอบการขอเลื่อนคดีและการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีนั้น ในกรณีคู่ความขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุว่าตัวความ ผู้แทน นายความ พยาน หรือบุคคลที่ถูกเรียกให้มาศาลป่วยเจ็บ ศาลอาจตรวจสอบเหตุที่คู่ความขอเลื่อนคดีโดยอาจมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงาน

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1730/2519 และ 3163/2536

หรือแพทย์ไปทำการตรวจก็ได้²⁴ หากพบว่าป่วยไม่ถึงขนาดมาศาลไม่ได้ ศาลก็อาจมีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี และหากคู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบและไม่มีพยานมาศาล ศาลก็อาจสั่งดสืบพยานเสียได้ หากตรวจสอบแล้วปรากฏว่ามีได้ป่วยจริงก็ถือว่าผู้ขอเลื่อนคดีประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลและมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล²⁵ ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษจำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ²⁶ ซึ่งถือเป็นมาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี นอกจากนี้ยังมีมาตรการลงโทษอื่นๆ ได้แก่ การที่ศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการให้แก่พยานที่มาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของตัวความทนายความหรือพยานเป็นต้น ค่าป่วยการที่จ่ายให้แก่พยานนี้ ตาราง 4 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้จ่ายตามรายได้และฐานะของพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกแก่ไม่ให้เกินวันละหนึ่งร้อยห้าสิบบาท ค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายนี้ หากคู่ความที่ขอเลื่อนคดีชนะคดีไม่อาจเรียกคืนจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีแพ้คดีแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความฝ่ายแพ้คดีจ่ายค่าทนายความซึ่งถือเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอย่างหนึ่งให้แก่คู่ความฝ่ายชนะคดี²⁷ ตามอัตราที่กำหนดในตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3.2 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามมาตรา 193 เบญจ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 เบญจ เป็นเรื่องของการนั่งพิจารณาคดีมีโนสาเร่ ซึ่งนำไปใช้กับการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากด้วยโดยอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 196 วรรคสอง

มาตรา 193 เบญจ บัญญัติไว้ว่า " ในคดีมีโนสาเร่ ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน "

เนื่องจากหลักการใหม่ของวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่เมื่อพ.ศ.2542 ได้นำระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมาใช้กับคดีมีโนสาเร่โดยเพิ่มบทบาทของศาลในการที่จะช่วยเหลือประชาชนในการฟ้องคดี ตลอดจนการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอันเป็นรูปแบบที่ได้นำหลักการมาจากเรื่อง Small claim court ของกลุ่มประเทศ Common Law ดังนั้นจุดประสงค์หลักประการหนึ่งของหลักการใหม่ของวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคสอง

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 (1) ก

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ก็เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น²⁸

การที่มาตรา 193 เเบญจ กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน เป็นบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกับมาตรา 37 โดยมาตรา 193 เเบญจบัญญัติในลักษณะบังคับให้นั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน คือต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะเสร็จ การพิจารณา บทบัญญัติในตอนแรกดูจะเคร่งครัดกว่ามาตรา 37 เพราะมาตรา 37 กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่จะสามารถทำได้ แต่มาตรา 193 เเบญจมาบัญญัติข้อย้อนผันไว้ตอนท้ายว่า หากมีเหตุจำเป็นก็ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาได้ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน

ในทางปฏิบัติการสืบพยานอาจล่วงเวลาจนหมดเวลาทำการของศาล ศาลจึงไม่อาจทำการสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จได้ภายในวันเดียว ดังนั้น การที่ศาลนั่งพิจารณาสืบพยานหลายวันต่อเนื่องกันไปเมื่อหมดเวลาทำการซึ่งต้องสืบพยานต่อในวันรุ่งขึ้นยังคงถือว่าศาลได้นั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปตามความหมายของมาตรานี้แล้ว และไม่ถือเป็นการเลื่อนคดี

นายไพโรจน์ วายุภาพ รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง กล่าวไว้ว่า การเลื่อนคดีไม่ว่าคู่ความเป็นผู้ขอหรือศาลเป็นผู้สั่งเลื่อนคดีเองจะทำได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็น และจะสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน 7 วัน เหตุจำเป็นไม่ต้องถึงขนาดเป็นเหตุที่ไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ แม้เป็นการเลื่อนคดีครั้งแรกถ้าไม่มีเหตุจำเป็นก็สั่งเลื่อนคดีไม่ได้ ซึ่งต่างกับคดีสามัญต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 กำหนดเวลาดังกล่าวจะขยายได้โดยอาศัยมาตรา 190 ตรี²⁹

คำว่าเหตุจำเป็น มีความหมายเช่นเดียวกับเหตุจำเป็นตามมาตรา 40 ในคดีมโนสาเร่ การเลื่อนคดีไม่ว่าครั้งใดต้องมีเหตุจำเป็นแตกต่างจากคดีสามัญตามมาตรา 40 ที่ยอมให้อ้างเหตุจำเป็นได้เฉพาะการขอเลื่อนคดีครั้งแรกเท่านั้น ส่วนการขอเลื่อนคดีครั้งต่อไป จะเคร่งครัดกว่า เพราะต้องแสดงว่ามีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และต้องแสดงให้เห็นพอใจแก่ศาลด้วยว่าหากไม่ให้อเลื่อนคดีจะเสียความยุติธรรม จึงเป็นเรื่องแปลก เพราะคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกฎหมายมุ่งประสงค์ให้เคร่งครัดกับการเลื่อนคดีมากกว่า โดยหลักการแล้วต้องไม่ยอมให้อเลื่อนคดีได้ง่ายๆ แต่มาตรา 193 เเบญจจตุลกลับจะมีได้เคร่งครัดถึงเหตุในการที่ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนคดีไปกว่าคดีแพ่งสามัญ

²⁸ สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บำรุง. "การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก กับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง." นิติศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 3, กันยายน 2542, น.454.

²⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จิรัชการพิมพ์, 2543, น.87.

กรอบเวลาเลื่อนคดีครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน³⁰ เป็นหลักการใหม่ที่เชื่อได้ว่าจะเป็นปัจจัยให้คดีมีโน้ตสาเร่ต้องถูกเร่งรัดให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว ยากที่คู่ความจะประวิงคดีให้เนิ่นช้าเหมือนในอดีตที่ผ่านมาได้อีกต่อไป³⁰ แม้หลักการกำหนดไว้เช่นนี้ แต่ทางปฏิบัติส่วนใหญ่ยังยอมให้เลื่อนคดีกันได้เหมือนๆเดิม และการเลื่อนคดีแต่ละครั้งก็จะเกินกว่าเจ็ดวันแทบทั้งสิ้น ซึ่งอาจเนื่องจากการเป็นกรยากที่ทุกฝ่ายจะมีเวลานัดตรงกันได้ ผู้พิพากษาแต่ละคนต้องรับผิดชอบพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก บางครั้งศาลมีวันว่างแต่ทนายความไม่มีวันว่าง ปัจจุบันจึงแทบจะกล่าวได้ว่าบทบัญญัติมาตรานี้เป็นหมันเพราะไม่อาจปฏิบัติตามได้

ในหลักการของคดีมีโน้ตสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ต้องการให้มีการดำเนินคดีที่ง่าย รวดเร็ว และประหยัด คู่ความสามารถมาศาลดำเนินคดีได้เองโดยไม่ต้องมีทนายความ เพราะศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณามากกว่าคดีแพ่งสามัญ ดังเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดวิธีการต่างๆไว้ง่ายๆ เช่น โจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจา³¹ จำเลยให้การในวันนัดพิจารณาได้ด้วยวาจา³² การบังคับให้ศาลกำหนดวันนั่งพิจารณาโดยเร็ว³³ ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองได้และให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน³⁴ เป็นต้น แต่น่าเสียดายที่หลักการเหล่านี้มิได้ถูกนำไปใช้อย่างจริงจัง หากมีการนำบทบัญญัติเหล่านี้ไปใช้กันอย่างจริงจัง จะทำให้สามารถพิจารณาคดีได้ต่อเนื่องและรวดเร็วขึ้น

4. การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีผลต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะเป็นการพิจารณาที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วเพียงใด ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ บทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องศึกษาบทบัญญัติเหล่านั้นด้วย

4.1 กระบวนพิจารณาก่อนสืบพยาน

กระบวนพิจารณาก่อนการสืบพยานเป็นกระบวนการสำคัญ เพราะศาลจะต้องทำการสืบพยานก็ปากและใช้เวลาไม่น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการก่อนการสืบพยาน ซึ่งได้แก่การไต่ถามก่อนการพิจารณาและการชี้สองสถาน

1) การไต่ถามก่อนการพิจารณา

³⁰ ธานีศ เกศพิทักษ์. "วิธีพิจารณาคดีมีโน้ตสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่ : บทบาทของศาลที่ต้องเปลี่ยนแปลง." คุลพนา. เล่ม 1 ปีที่ 46, มกราคม - มิถุนายน 2542, น.126.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191 วรรคหนึ่ง

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคสาม

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคหนึ่ง

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 จัตวา วรรคหนึ่งและวรรคสอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีบัญญัติถึงกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทไว้โดยเฉพาะ แต่ก็มีมาตรา 20 ที่บัญญัติว่า "ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในเรื่องข้อพิพาทนั้น" นอกจากนี้มาตรา 19 ยังช่วยเสริมโอกาสและความเป็นไปได้ในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเองหากศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ โดยปกติศาลจะพยายามให้คู่ความตกลงกันในวันซึ่งสองสถานหรือในวันสืบพยานนัดแรก เพราะเป็นวันที่ทนายความทั้งสองฝ่ายมาพบกันในศาลเป็นครั้งแรก ซึ่งหากศาลไม่สามารถไกล่เกลี่ยในวันนั้นได้สำเร็จ ก็อาจทำการไกล่เกลี่ยในระหว่างการสืบพยานของแต่ละฝ่าย หากเห็นว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายพอจะตกลงกันได้ หรือมีฉันทานุมัติศาลอาจสั่งให้ทนายความนำคู่ความทั้งสองฝ่ายมาศาลในนัดต่อมาเพื่อศาลจะได้สอบถามถึงปัญหาข้อพิพาท รวมทั้งพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้³⁵

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการสืบพยานจะช่วยให้อลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ การไกล่เกลี่ยในศาลอาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้³⁶

1.1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดี

ระบบนี้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินคดีเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีด้วยตนเองหรือพร้อมกับองค์คณะผู้พิพากษา โดยจะเข้าไปพร้อมกับการพิจารณาการไกล่เกลี่ยที่กระทำในห้องพิจารณาคดีมักไม่ได้ผลและมีข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคคือ ความมั่นใจของคู่ความต่อตัวผู้พิพากษาที่จะเป็นผู้ตัดสินคดีและทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีเดียวกันว่าจะไม่เกิดอคติในการตัดสินหากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยความไม่ค่อยยอมรับข้อเท็จจริงหรือเปิดเผยอะไรมากนัก ด้วยเกรงว่าหากตกลงกันไม่ได้ข้อเท็จจริงจะถูกนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี ทั้งบรรยากาศในห้องพิจารณาคดีไม่เอื้ออำนวยต่อการเจรจาเพราะห้องพิจารณาน่าเกรงขาม เงียบขรึม คู่ความจะพูดจะจาต้องลุกขึ้น ไม่เป็นกันเอง³⁷ การไกล่เกลี่ยในระบบนี้ประสบความสำเร็จน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณคดีของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนแต่ละคน

³⁵ วรุทธิ ทวาทสิน. "การนำกระบวนการรับข้อพิพาททางแพ่งของศาลในต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาปริมาณคดีของศาลชั้นต้น." บทกัณฑ์คดี. เล่ม 51 ตอน 3, 2538, น.137.

³⁶ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. "บทความพิเศษ ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรม." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 9, กันยายน - พฤศจิกายน, 2545, น.11 - 15.

³⁷ สุวิทย์ ชีรพงษ์. "ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง." ดุลพาน. เล่มที่ 4, ปีที่ 42, ตุลาคม - ธันวาคม 2538, น.41 - 42.

1.2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้พิพากษาที่ไม่ใช่ผู้พิจารณาคดี

ระบบนี้จะให้ผู้พิพากษาที่มีได้ทำหน้าที่พิจารณาคดีเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งปกติจะให้ผู้พิพากษาของศาลนั้นๆ มีการใช้กันในศาลแพ่งเป็นครั้งแรกเมื่อพ.ศ.2538 โดยศาลแพ่งจัดให้มีโครงการไกล่เกลี่ยขึ้น ใช้ผู้พิพากษาที่มีศิลปะในการไกล่เกลี่ยเข้ามาดำเนินงาน³⁸ และได้ออกระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยขึ้นมาใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย³⁹ การไกล่เกลี่ยระบบนี้จะแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนปกติเพื่อมิให้ข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยเข้าสู่การพิจารณาคดี หากคดีไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะปลดสำนวนไกล่เกลี่ยเผาทำลาย และมี การจัดห้องไกล่เกลี่ยต่างหากจากห้องพิจารณาเพื่อให้บรรยากาศเป็นกันเอง ผู้พิพากษาและ ทนายความไม่ต้องสวมเสื้อครุย คู่ความมีโอกาสเปิดเผยข้อเท็จจริงและรู้สึกเป็นกันเองมากกว่า ระบบแรก และไม่ต้องกังวลใจว่าการเปิดเผยข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยจะถูกนำไปใช้ในการ พิจารณาคดี แต่คดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยระบบนี้ยังมีปริมาณน้อยหากเทียบกับปริมาณคดีของ ศาล

1.3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้พิพากษา

การไกล่เกลี่ยระบบนี้จะใช้ข้าราชการศาลยุติธรรมหรือบุคคลภายนอกที่มีมิใช่ ผู้พิพากษา ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนผู้พิพากษามีไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ทั้งผู้พิพากษาต้องนั่ง พิจารณาคดีครบองค์คณะ ศาลยุติธรรมจะมีการขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมข้อพิพาทไว้ ในคดีใด ๆ หากศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคนที่ยื่นทะเบียนไว้เป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาท แต่หากผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์ คณะผู้พิพากษาจะตั้งบุคคลที่มีได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาท คู่ความที่จะเข้าร่วมไกล่ เกลี่ยจะต้องให้ความยินยอมและตกลงจะเป็นผู้รับผิดชอบสำหรับค่าใช้จ่ายเช่นว่านั้นเสียก่อนจึง จะแต่งตั้งได้⁴⁰

2) การชี้สองสถาน⁴¹

การชี้สองสถานเป็นกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท และหน้าที่นำสืบ เป็นกระบวนการพิจารณาที่สำคัญอย่างยิ่งขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้การพิจารณา

³⁸ บุญส่ง กุลบุปผา. "ศิลปะในการไกล่เกลี่ย." บทมัทนิตย. เล่ม 5 ตอน 3, กันยายน 2538, น.119.

³⁹ ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ.2537.

⁴⁰ คู่มือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 วรรคสอง และระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2544 ข้อ 9

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 182 ถึง มาตรา 184

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วขึ้น โดยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีปรากฏอยู่ในตอนหนึ่งของหลักกฎหมายในกฎหมายตราสามดวงด้วยว่า เมื่อโจทก์จำเลยมาพร้อมกันแล้ว และไม่ประนอมยอมกันก็ให้อำมาตย์ผู้พิจารณาคดี “ถามจำเลยตามฟ้องแล้วสอบโจทก์จำเลยต่อกันเป็นสองสถาน.....”⁴²

การชี้สองสถานมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การสอบถามคู่ความเพื่อให้คู่ความรับกันในบางประเด็น คงเหลือแต่ประเด็นที่ยังคงโต้เถียงกันซึ่งจะต้องสืบพยานต่อไปเพื่อที่จะทำให้ไม่ต้องสืบพยานในทุกประเด็น คดีจะได้เสร็จรวดเร็วยิ่งขึ้น⁴³ การสอบถามข้อเท็จจริงนั้น คู่ความมีหน้าที่ต้องตอบคำถามที่ศาลถามเองหรือที่ศาลถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นเป็นข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานต่างๆที่ยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายที่ถูกถามไม่ตอบ หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงโดยไม่มีเหตุอันสมควร มาตรา 183 วรรคสอง บัญญัติให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ยอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่จะอยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงผลแห่งการปฏิเสธในขณะนั้นได้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลสอบถามให้คู่ความรับข้อเท็จจริงกันได้กว้างขวาง และการสอบถามนี้นับว่าเป็นประโยชน์และมีผลต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะหากคู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกันได้มากเพียงใด จะเหลือประเด็นข้อพิพาทที่ต้องสืบพยานน้อยเพียงนั้น การสืบพยานก็จะใช้เวลาเพียงเล็กน้อย แต่ทุกวันนี้คดีส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการชี้สองสถาน และการชี้สองสถานมักมิได้สอบถามข้อเท็จจริงกันอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุหลักการตามมาตรา 183 ในบางครั้งทนายความไม่มาศาลในวันชี้สองสถานและมอบฉันทะให้เสมียนทนายมาแทน ตัวความไม่ยอมมาศาลเองในวันชี้สองสถาน ทำให้ศาลไม่อาจสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อให้คู่ความยอมรับกันได้

วันชี้สองสถาน นอกจากการสอบถามของศาลซึ่งจะทำให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกันได้แล้ว ยังอาจใช้วิธีทำกันเพื่อที่จะไม่ต้องมีการสืบพยานหรือไม่ต้องสืบพยานกันในบางประเด็น การทำกัน คือ การที่คู่ความตกลงร่วมกันขอให้ศาลตัดสินชี้ขาดไปตามที่ตกลงกันเป็นข้อแพ้ ข้อชนะ⁴⁴ เป็นการเปลี่ยนประเด็นข้อพิพาทหรือประเด็นแห่งคดีมาเป็นประเด็นข้อทำ แล้วให้ศาลชี้ขาดหรือวินิจฉัยไปตามประเด็นข้อทำ เช่น ทำสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำ

⁴² ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 1, น.50.

⁴³ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539, น.45.

⁴⁴ ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ . คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2543. น.158.

สืบพยานร่วมปากเดียว ทำให้ผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์ลายมือในเอกสาร ทำให้เจ้าพนักงานไปรังวัด สอบเขตที่ดินพิพาท เป็นต้น⁴⁵

คู่ความฝ่ายใดที่ไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ศาลทำการชี้สองสถานไปได้โดยถือว่า คู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบกระบวนการพิจารณาในวันนั้นแล้วตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธี พิเคราะห์ความแย้ง มาตรา 183 ทวิ วรรคหนึ่ง ซึ่งหมายถึงทราบวันนัดสืบพยานที่ศาลกำหนด ด้วย ศาลจึงไม่ต้องแจ้งวันนัดให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบอีก เมื่อศาลได้ชี้สองสถานแล้วจะต้อง กำหนดวันนัดสืบพยานนับแต่วันชี้สองสถานไม่น้อยกว่าสิบวันวัน⁴⁶

การชี้สองสถานเป็นกระบวนการพิจารณาที่สำคัญมาก การสืบพยานจะใช้เวลาอย่างน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับวันชี้สองสถาน หากคู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกันได้ส่วนใหญ่หรือสละประเด็น ข้อพิพาทที่ไม่จำเป็นเสีย ก็จะเหลือประเด็นที่ต้องสืบพยานน้อยลง ดังนั้น หากคู่ความ ทนายความ รวมทั้งศาล ต่างให้ความสำคัญกับวันชี้สองสถานเป็นพิเศษแล้วก็จะทำให้คดีเข้าสู่ ระบบการพิจารณาต่อเนื่องน้อยลง และทำให้คดีเสร็จไปจากศาลเร็วขึ้น

4.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลังจากศาลกำหนดนัดสืบพยาน

หลังจากชี้สองสถานแล้วศาลจะกำหนดนัดสืบพยาน ในระหว่างนัดสืบพยาน คู่ความอาจดำเนินกระบวนการพิจารณาที่อาจส่งผลกระทบต่อวันนัดที่ศาลกำหนดไว้ได้ ดังนี้

1) การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความมาตรา 88 วรรคสองและวรรคสาม

ตามมาตรา 88 วรรคสอง คู่ความมีสิทธิขอระบุพยานเพิ่มเติมภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการสืบพยานนัดแรก โดยไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลอันใด การยื่นบัญชีระบุพยาน ภายในระยะเวลา นี้ เป็นสิทธิของคู่ความที่จะทำได้เองโดยไม่ต้องขออนุญาตต่อศาล และทำโดย ยื่นคำแถลงต่อศาลเท่านั้น⁴⁷ ส่วนการขอระบุพยานเพิ่มเติมตามมาตรา 88 วรรคสาม ผู้ขอต้อง ทำเป็นคำร้องขออนุญาตต่อศาลก่อนศาลพิพากษาคดีแสดงเหตุที่ไม่สามารถขอระบุพยาน เพิ่มเติมได้ทันภายในกำหนด เช่น ไม่ทราบว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบ ไม่ทราบว่า พยานหลักฐานบางอย่างมีอยู่ หรือมีเหตุผลสมควรอื่นใด หากศาลเห็นว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ศาลก็ อนุญาตให้ระบุพยานเพิ่มเติมได้

⁴⁵ ธรรมนิติย์ วิชญเนติชัย. "ทำกันในศาล." วารสารกฎหมาย. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3, กันยายน - ธันวาคม 2520, น.144.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแย้ง มาตรา 184

⁴⁷ โสภณ รัตนากร, อ่างแล้วในเชิงอรรถที่ 43, น.271.

บทบัญญัติในมาตราดังกล่าวเปิดโอกาสให้คู่ความในการขอเพิ่มเติมพยานหลักฐานที่ประสงค์จะนำเข้าสู่สืบ และวรรคสามเปิดโอกาสศาลใช้ดุลพินิจในการอนุญาตไว้ค่อนข้างมาก ดังนั้นเมื่อศาลกำหนดวันสืบพยานหรือมีการสืบพยานไปบ้างแล้ว จึงมักมีการขอระบุพยานเพิ่มเติมในภายหลัง ซึ่งมีผลกระทบต่อวันนัดที่ศาลกำหนดไว้ เพราะอาจมีพยานบุคคลที่คู่ความจะนำเข้าสู่สืบเพิ่มขึ้น วันนัดที่ศาลกำหนดไว้อาจไม่เพียงพอ

2) การรวมการพิจารณา

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 28 บัญญัติให้อำนาจศาลเมื่อเห็นสมควรเองหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอต่อศาลก่อนพิพากษาขอให้ศาลรวมการพิจารณากับคดีอื่น เมื่อคดีตั้งแต่สองเรื่องขึ้นไปอยู่ในศาลเดียวกันหรือศาลชั้นต้นต่างศาลกัน และคู่ความทั้งหมดหรือเพียงบางฝ่ายเป็นคู่ความเดียวกัน หากคดีเหล่านั้นเกี่ยวเนื่องกัน และหากรวมการพิจารณาจะเป็นการสะดวก ศาลก็มีคำสั่งให้รวมการพิจารณาคดีเหล่านั้นไปด้วยกันได้ เมื่อรวมการพิจารณาเข้าด้วยกันแล้ว อาจมีคู่ความเพิ่มขึ้นมาเพราะคู่ความบางฝ่ายมิได้เป็นคู่ความเดียวกับในคดีหลัก วันนัดสืบพยานอาจต้องมีการกำหนดกันเพิ่มขึ้นหรือต้องกำหนดใหม่เนื่องจากคู่ความที่เพิ่มขึ้นมาไม่วางที่จะมาศาลได้ในวันนัดที่กำหนดไว้แล้ว ดังนั้นหากมีการรวมพิจารณาภายหลังจากกำหนดวันนัดสืบพยานแล้วย่อมกระทบต่อระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

3) การพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามข้อเท็จจริงในคดีอาญา⁴⁸ ข้อเท็จจริงคดีอาญานั้นต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถึงที่สุดแล้ว คือศาลพิพากษาแล้วโดยไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น หรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาต้องได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นแล้ว คดีประเภทนี้ที่พบมากคือ คดีละเมิดรถชน

บทบัญญัติในเรื่องนี้เปิดโอกาสให้คู่ความขอต่อศาลให้งดการพิจารณาคดีแพ่งไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลคดีอาญา ซึ่งหากศาลเห็นด้วยศาลจะจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความชั่วคราวซึ่งมิได้มีผลเป็นการจำหน่ายคดีเด็ดขาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132 หากแต่มีผลเป็นการเลื่อนคดี และศาลต้องยกเลิกวันนัดพิจารณาที่นัดไว้ รอฟังผลคดีอาญาซึ่งอาจใช้เวลาอย่างน้อยสุดแล้วแต่ว่าคดีอาญาจะอยู่ในชั้นใด เมื่อคดีอาญาถึงที่สุดแล้วคู่ความจะเป็นฝ่ายแถลงต่อศาลให้หยิกยกคดีขึ้นพิจารณาต่อ

4.3 การสืบพยาน

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

การสืบพยานเป็นกระบวนการสำคัญของการพิจารณาคดี การสืบพยานจะทำให้รวดเร็วเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีพิจารณาความ ดังนั้นแม้มีการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ แต่วิธีการสืบพยานยังคงเป็นระบบเดิม กล่าวคือ

1) การสืบพยานบุคคล

วิธีการสืบพยานบุคคล ศาลมีอำนาจที่จะเลือกทำการได้สามประการ (ในที่นี้หมายถึงการสืบพยานเอกสารและพยานวัตถุด้วย) ประการแรกคือการสืบในศาลที่ทำการพิจารณานั้นเอง ประการที่สองคือการสืบโดยศาลนั้นแต่ออกไปสืบนอกศาล อย่างที่เรียกว่าเดินเผชิญสืบ และประการสุดท้ายคือมอบให้ศาลอื่นสืบแทน ดังที่เรียกกันว่าส่งประเด็นไปสืบ⁴⁹

การสืบพยานบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 บังคับให้พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยหลักแล้วพยานจึงต้องมาเบิกความทั้งหมดต่อหน้าศาล และก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติหรือกล่าวคำปฏิญาณก่อนว่าจะเบิกความด้วยความสัตย์จริง เว้นแต่เป็นบุคคลที่ได้รับการยกเว้น มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การสาบานคือการกล่าวรับรองว่าจะให้การตามสัตย์จริง หากมิได้ให้การตามความสัตย์จริงก็จะได้รับผลร้ายต่าง ๆ การปฏิญาณ ก็คือการบอกกล่าวรับรองว่าจะให้การด้วยความสัตย์จริงเท่านั้นไม่มีการสาปแช่ง⁵⁰

เมื่อพยานสาบานหรือปฏิญาณตนเสร็จ พยานจะเริ่มเบิกความโดยมีลำดับการถามพยานคือ เริ่มด้วยคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานถามพยานของตนก่อนเรียกว่าซักถาม (Examination - in - chief) เสร็จแล้วคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะถามเรียกว่าซักค้าน (Cross-examination) เมื่อถามค้านเสร็จ คู่ความฝ่ายที่อ้างจะถามพยานได้อีกครั้งหนึ่งเรียกว่าถามติง (Re-examination) เมื่อถามติงเสร็จก็เป็นอันจบคำเบิกความ หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะถามพยานเพิ่มเติมต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน และเมื่อศาลอนุญาตต้องให้อีกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งถามพยานเฉพาะในส่วนที่คู่ความขออนุญาตศาลถาม⁵¹ การถามค้านและถามติงจะใช้คำถามนำไม่ได้

สำหรับการบันทึกคำพยาน ปัจจุบันใช้เครื่องบันทึกเสียงซึ่งมีไมโครโฟนและสวิตช์ชนิดเปิดปิดบังคับให้เครื่องหยุดหรือเดินได้ตามต้องการ โดยผู้พิพากษาจะพูดใส่ไมโครโฟน

⁴⁹ โอสถ โกศิน. คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2517, น.407.

⁵⁰ ยี่งศักดิ์ กฤษณจินดา. กฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, พ.ศ. 2528, น.161.

⁵¹ คู่มือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117

บันทึกถ้อยคำพูดไว้ในตลับเทป เมื่อบันทึกแล้วจะส่งให้เจ้าพนักงานของศาลที่เรียกกันว่า “หน้าบัลลังก์” พิมพ์ข้อความอีกครั้งหนึ่ง การบันทึกคำพยานด้วยเสียงลงในตลับเทปนี้ มีวิธีบันทึกสามประการ คือ ประการแรก พยานเบิกความว่าอย่างไรศาลจะบันทึกอย่างนั้น⁵² ไว้ทั้งหมดรวมทั้งอากัปกริยาของพยานในขณะที่เบิกความ ประการที่สอง ศาลจะปล่อยให้ทนายความถามพยานไปแล้วจะบันทึกแบบสรุปความซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันในปัจจุบัน และประการที่สาม ศาลบันทึกไปโดยพยานเบิกความไม่ถึงเช่นนั้น แต่ศาลดูสำนวนคดีและประเด็นแห่งคดีกับเข้าใจเรื่องมาก่อน จึงบันทึกไปอย่างสละสลวย⁵³

หลังจากพยานเบิกความเสร็จและเจ้าพนักงานศาลถอดข้อความคำเบิกความแล้ว ศาลจะเป็นผู้อ่านคำเบิกความทั้งหมดให้พยานฟังและให้พยานรวมทั้งคู่ความลงลายมือชื่อไว้ในคำเบิกความ ดังนั้นการสืบพยานแต่ละปากจึงต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน

2) การสืบพยานเอกสารและพยานวัตถุ

พยานเอกสารมีลักษณะพิเศษกว่าพยานหลักฐานอื่น มีลักษณะเฉพาะตัวและครบถ้วนบริบูรณ์อยู่ในตัว และไม่อาจเสนอเองได้อย่างพยานบุคคล การนำสืบพยานเอกสารจึงต้องทำผ่านพยานบุคคล อาจต้องมีการสืบพยานบุคคลประกอบหรือรับรองความถูกต้องของเอกสาร โดยเอกสารที่จะนำสืบต้องเป็นต้นฉบับ และคู่ความที่นำสืบต้องส่งสำเนาต่อศาลและคู่ความฝ่ายอื่นล่วงหน้าก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน เว้นแต่เป็นกรณียกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 หากพยานเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกและไม่อาจขอให้ผู้ครอบครองส่งมาเองได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123วรรคสอง บัญญัติให้คู่ความที่อ้างร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ผู้ครอบครองส่งเอกสารนั้นต่อศาล โดยคู่ความที่อ้างต้องส่งคำสั่งศาลให้แก่ผู้ครอบครองล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวัน

สำหรับพยานวัตถุ มาตรา 128 กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่อ้างนำมาศาลในวันสืบพยานหรือวันอื่นใดที่ศาลกำหนด แต่หากศาลเห็นว่าการตรวจพยานวัตถุไม่อาจทำในศาลได้ ก็ให้ศาลไปทำการตรวจ ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร

4.4 การใช้วิธีการอนุญาตตุลาการ

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 121

⁵³ สันติ วัฒนจิกย์กรรม. “การบันทึกคำพยาน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข” เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ กระทรวงยุติธรรม. พ.ศ. 2536, น.7.

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการมีด้วยกันสองประเภท คือ การอนุญาโตตุลาการนอกศาล และการอนุญาโตตุลาการในศาล การอนุญาโตตุลาการนอกศาล⁵⁴ เป็นการระงับข้อพิพาทที่ยังไม่เป็นคดีต่อศาลโดยคู่กรณีตกลงกันให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาชี้ขาดโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล และปกติศาลไม่รับรู้หรือเกี่ยวข้องกับหากไม่มีปัญหา และไม่มี การขอความช่วยเหลือจากศาล การอนุญาโตตุลาการส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในวงการธุรกิจจะใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการนอกศาล เพราะคู่กรณีพิพาทตกลงกันไว้ล่วงหน้าก่อนข้อพิพาทเกิดขึ้นว่า ถ้ามีข้อพิพาทเกิดจากความสัมพันธ์ในสัญญาหลัก เช่นสัญญาซื้อขายคู่กรณีตกลงให้ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว การอนุญาโตตุลาการนอกศาลนี้อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ซึ่งมีวิธีการพิจารณาไว้โดยเฉพาะ⁵⁵ คู่กรณีอาจตกลงกันให้เสนอข้อพิพาทของตนที่เป็นคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดโดยความเห็นชอบของศาลได้ เรียกกันว่าการอนุญาโตตุลาการในศาล การอนุญาโตตุลาการในศาลนั้นไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนัก เพราะมีปฏิบัติกันอยู่ในบางประเทศนั้น เช่น ไทย และในบางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีทั้งหมดประมาณยี่สิบกว่ารัฐ และอินเดียในอดีต⁵⁶

การอนุญาโตตุลาการในศาลถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานคดี (Case Management) ของผู้พิพากษาที่รับผิดชอบในคดีที่ฟ้องต่อศาล ในชั้นที่สองสถานผู้พิพากษาจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทในส่วนข้อเท็จจริง หากประเด็นข้อพิพาทในข้อเท็จจริงใดเป็นเรื่องยุ่งยากที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญพิเศษของวิชาชีพหนึ่งวิชาชีพใด เช่น ในคดีพิพาทด้วยสัญญาก่อสร้างประเด็นข้อพิพาทข้อสำคัญข้อหนึ่งอาจมีว่าการที่สิ่งปลูกสร้างเกิดความชำรุดบกพร่อง เช่น การที่ตึกรั่วเป็นเพราะความผิดของวิศวกรผู้ออกแบบหรือความผิดของผู้รับจ้าง ประเด็นนี้หากต้องมีการนำพยานมาสืบในศาล การจดคำพยานอาจทำได้ด้วยความยากลำบาก เพราะคำเบิกความอาจใช้ภาษาเทคนิคทางวิศวกรรมศาสตร์รวมทั้งภาษาต่างประเทศ ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนอีกตัวอย่างหนึ่งคือในคดีฟ้องแพทย์ประมาทเลินเล่อในวิชาชีพ (Medical Malpractice) ในทางปฏิบัติ คู่ความต่างฝ่ายจะต้องนำแพทย์ผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความถึงทางปฏิบัติและมาตรฐานในวิชาชีพแพทย์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆว่าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องนั้นต่ำกว่า

⁵⁴ ดู ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ. "การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มีมาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี. รายงานการวิจัย. พ.ศ.2543, จากห้องสมุดศาลแพ่งธนบุรี, น.188 - 189.

⁵⁵ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 มาตรา 17 ถึง มาตรา 19

⁵⁶ เสาวนีย์ อัครโรจน์. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) พ.ศ. 2543, น.34 - 35.

มาตรฐานในวิชาชีพเพียงใดหรือไม่ จึงแน่นอนว่าคำเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องใช้เวลานานและเต็มไปด้วยศัพท์เทคนิค ในกรณีทั้งสองเรื่องที่ได้ยกมานี้ ผู้พิพากษาอาจพิจารณาใช้บทบัญญัติในเรื่องอนุญาโตตุลาการในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-220 แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการเพื่อชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว เมื่อชี้ขาดแล้ว ศาลก็พิพากษาไปตามนั้น ในกรณีแรกคู่ความอาจตั้งวิศวกรผู้เชี่ยวชาญที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเชื่อถือเป็นอนุญาโตตุลาการ ในกรณีที่สองคู่ความอาจตั้งคณะแพทยศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น การพิจารณาคดีก็สามารถทำได้โดยรวดเร็ว ความเป็นธรรมถูกต้องในการตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงเกิดขึ้นโดยการใช้ผู้เชี่ยวชาญที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับในรูปของอนุญาโตตุลาการในศาล⁵⁷

การใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการในศาลนี้ คู่ความทุกฝ่ายต้องตกลงกันยื่นคำขอต่อศาลให้เสนอข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น โดยอาจเป็นประเด็นหนึ่งประเด็นใดหรือหลายประเด็นของคดีหรือทุกประเด็นต่ออนุญาโตตุลาการ เมื่อศาลเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมายและหลักเกณฑ์อื่นๆที่กฎหมายกำหนดก็จะอนุญาตตามคำขอนั้น เมื่อศาลอนุญาตแล้วคู่กรณีต้องไปดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการโดยให้ตั้งอนุญาโตตุลาการตามที่ตกลงกันหรือตามคำแนะนำช่วยเหลือของศาล หลังจากอนุญาโตตุลาการทำการพิจารณาข้อพิพาทแล้วก็จะทำคำชี้ขาดซึ่งมีผลทันที และอนุญาโตตุลาการก็ต้องเสนอคำชี้ขาดนั้นต่อศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาคำชี้ขาดนั้น

การอนุญาโตตุลาการคู่ความอาจดำเนินการเองโดยตกลงกำหนดจำนวนและรายละเอียดของวิธีพิจารณาต่างๆ กันเองแล้วให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทไปตามนั้น วิธีการนี้เรียกว่า ad hoc arbitration หรือคู่ความอาจตกลงใช้บริการของสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งใดก็ได้ ซึ่งแต่ละสถาบันจะมีรูปแบบและวิธีการพิจารณาแตกต่างกันไปของแต่ละสถาบัน

การใช้การอนุญาโตตุลาการในศาลมีผลต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะเมื่อประเด็นบางข้อถูกนำวิธีนี้มาใช้ ประเด็นนั้นก็ไม่ต้องสืบพยานในศาล ซึ่งหากสืบพยานในศาลอาจต้องใช้เวลามาก เมื่อนำวิธีการนี้มาใช้กับประเด็นที่ยุ่งยากหรือยากต่อการสืบพยานก็จะทำให้ศาลไม่ต้องกำหนดนัดสืบพยานไว้หลายนัด

5. การนำวิธีการบริหารงานคดี (Case Management) มาช่วยเสริมการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

⁵⁷ วิชัย อริยะนันท์กะ . “อนุญาโตตุลาการ.” ในเอกสารประกอบการบรรยายการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ 43 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543, น. 7 - 8.

คำว่า “ การบริหารงานคดี ” (Case Management) กฎหมายไทยไม่มีบัญญัติไว้ เข้าใจว่านำคำนี้มาใช้จากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการนำวิธีการบริหารงานคดี ไปใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในศาลสหพันธรัฐและศาลมลรัฐ ทำให้การพิจารณาคดี ดำเนินไปได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และไม่เสียความเป็นธรรม จึงมีความพยายามที่จะ นำแนวความคิดนี้มาปรับใช้ในศาลยุติธรรมของไทย

ผู้เขียนเข้าใจว่า “ การบริหารงานคดี ” คือการนำหลักการในการบริหารงานยุติธรรม มาใช้ โดยมองในแง่ของการบริหารจัดการว่าทำอย่างไรจึงให้การดำเนินกระบวนการพิจารณา มี ประสิทธิภาพ และสามารถจัดการสะสางคดีให้แล้วเสร็จไปโดยรวดเร็ว อันเป็นการนำหลักการ บริหารงาน (Management) ทั่วไปมาประยุกต์ใช้กับงานคดี ในเรื่องนี้นายบุญรอด ตันประเสริฐ อธิบดีผู้พิพากษาศาล 2 ช่วยทำงานในตำแหน่งหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การบริหารคดีหมายถึง การที่ผู้พิพากษาเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการขั้นก่อนการพิจารณาคดี เพื่อช่วยให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพโดยมีวันนัดพิจารณาคดีที่แน่นอน⁵⁸

การบริหารงานคดีเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และลด ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาล อันได้แก่การเพิ่มบทบาทของศาลในการกำกับดูแลการ ดำเนินคดีตั้งแต่ต้น โดยการแยกช่องทาง (Tracks) สำหรับการดำเนินคดีแต่ละประเภทตาม ความซับซ้อนและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดี และกำหนดวิธีการดำเนินคดีแต่ละประเภท แตกต่างจากกันให้เหมาะสม การค้นหา และกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่แท้จริง การ แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานแต่ละฝ่าย (discovery) การใช้วิธีการประนีประนอมข้อ พิพาทที่เหมาะสม (Alternative Dispute Resolutions) และการกำหนดระยะเวลา (scheduling) ให้คู่ความในคดีต้องปฏิบัติเป็นการล่วงหน้าจนคดีเสร็จสิ้น⁵⁹

สำหรับการบริหารงานคดีที่มีการพยายามนำมาใช้ในศาลยุติธรรมไทย และมีการ สนับสนุนกัน ได้แก่ การแยกประเภทคดี และการดำเนินคดีแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน หรือการ จัดช่องทางคดี (Case Classification) การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre-trial Conference) เพื่อวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินคดี และการสนับสนุนการใช้วิธีการประนีประนอม ข้อพิพาท

⁵⁸ บุญรอด ตันประเสริฐ. “การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” บทบัณฑิตย. เล่ม 57 ตอน 3, กันยายน 2544, น.27.

⁵⁹ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. “การบริหารงานคดี (Case Management).” บทบัณฑิตย. เล่ม 57 ตอน 4, ธันวาคม 2544, น.96 - 97.

(Alternative Dispute Resolutions) ⁶⁰ ผู้เขียนขอกล่าวถึงหลักการสำคัญของการบริหารงานคดีตามแนวความคิดใหม่ รวมทั้งวิธีการของแต่ละขั้นตอนที่ศาลยุติธรรมนำไปใช้อยู่ในขณะนี้

5.1 การแยกประเภทคดี หรือการจัดช่องทางคดี (Case Classification)

การแยกประเภทคดีหรือการจัดช่องทางคดี หมายถึงการจัดแบ่งคดีออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อความสะดวกในการกำหนดวิธีการดำเนินคดีสำหรับคดีแต่ละประเภท โดยให้คดีที่มีลักษณะและวิธีการดำเนินคดีตามที่กฎหมายกำหนดจัดอยู่ในกลุ่มหรือประเภทเดียวกัน การดำเนินคดีในแต่ละประเภทก็จะจัดให้มีช่องทางในการดำเนินคดีที่ต่างกัน

คดีที่ฟ้องร้องต่อศาลมีความแตกต่างกันทั้งด้านเนื้อหาสาระของคดี ทุนทรัพย์ ความซับซ้อนของคดี ข้อกฎหมาย วิธีพิจารณาความ และลักษณะส่วนตัวของคู่ความ ดังนั้นระยะเวลาในการดำเนินคดีตลอดจนวิธีการดำเนินคดีก็แตกต่างกันไป ในอดีตเรามีได้มีการจัดแบ่งคดีออกเป็นประเภทๆ แล้วมีวิธีการดำเนินคดีที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยพิจารณาคดีรวมๆ กันไป ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ดำเนินไปตามกฎหมาย ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดความสับสนได้เช่นกัน ในปัจจุบันแต่ละศาลมีการจัดคดีออกเป็นประเภทๆ แต่ยังใช้วิธีการจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาดัดสันคดีทุกประเภทรวมกันไป มิได้มีการแบ่งว่าผู้พิพากษาคณะใดเป็นผู้พิจารณาคดีแต่ละประเภทโดยเฉพาะ ผู้พิพากษาแต่ละคนจะรับผิดชอบสำนวนทุกประเภทและเคล้ากันไป โดยเฉพาะในศาลต่างจังหวัดผู้พิพากษาแต่ละคนนอกจากรับผิดชอบพิจารณาคดีแพ่งหลายประเภทแล้วยังต้องรับผิดชอบพิจารณาคดีอาญาไปพร้อมๆ กันด้วย บางจังหวัดไม่มีศาลแขวงและศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลจังหวัดต้องรับผิดชอบคดีของศาลแขวงและศาลเยาวชนและครอบครัวด้วย

การจัดช่องทางคดีนี้สามารถจัดแบ่งได้เป็นสองประการ คือ การแบ่งแยกประเภทคดีโดยคำนึงถึงลักษณะและเนื้อหาของคดี และการจัดคณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีในแต่ละประเภท

1) การแบ่งแยกประเภทคดีโดยคำนึงถึงลักษณะและเนื้อหาของคดี

การแบ่งแยกคดีนี้ ความจริงเราพิจารณาจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั่นเอง โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระของคดีและให้มีวิธีการพิจารณาความที่แตกต่างกัน โดยแบ่งได้ดังนี้

1.1) คดีจัดการพิเศษ (Fast track) ได้แก่ คดีประเภทที่เป็นคดีไม่ยุ่งยากสามารถพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว ซึ่งโดยทั่วไปจะมีจำนวนประมาณ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของคดีทั้งหมดในศาล ได้แก่

⁶⁰ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. "อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 59." น.101 - 104.

1.1.1) คดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นคดีที่สามารถพิจารณาพิพากษาให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วได้ มีวิธีพิจารณาความบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในลักษณะ 2 หมวด 1 ตั้งแต่มาตรา 189 ถึง มาตรา 196 ซึ่งโดยหลักการและเจตนารมณ์ของวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่เพื่อให้เป็นวิธีพิจารณาคดีแพ่งเล็กน้อย ทุนทรัพย์ไม่สูง การพิจารณาคดีมีขั้นตอนง่าย ๆ สะดวกและรวดเร็วกว่าวิธีพิจารณาคดีสามัญ การฟ้องคดีอาจทำด้วยวาจา โดยเพียงแต่โจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาล ศาลจะจดรายงานพิจารณาและออกหมายเรียกให้จำเลยมาให้การโดยเร็วและอาจนัดสืบพยานในวันเดียวกัน เมื่อถึงวันนัดจำเลยอาจให้การด้วยวาจาได้ และเมื่อคดีเสร็จสำนวนศาลมีอำนาจมีคำสั่งหรือคำพิพากษาดด้วยวาจาได้ การพิจารณาคดีมโนสาเร่ที่เดิมทีเคยอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวทั้งสิ้น และหากเป็นกรณีที่มีศาลแขวงก็จะขึ้นกับศาลแขวง⁶¹ ต่อมามีการแก้ไขกฎหมายทำให้คดีมโนสาเร่บางคดีต้องขึ้นศาลแขวง บางคดีต้องขึ้นศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัด แล้วแต่ว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาลใด

คดีมโนสาเร่ ได้แก่ คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และคดีฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสี่พันบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา⁶² เนื่องจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่ 17) พ.ศ.2542 ได้แก้ไขหลักเกณฑ์คดีที่จัดว่าเป็นคดีมโนสาเร่ให้แตกต่างไปจากเดิม มีผลให้คดีมโนสาเร่ประเภทคดีฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเดิมอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวบางคดีต้องขึ้นศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัด และต้องมีผู้พิพากษาสองนายจึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาทั้งๆที่คดีมโนสาเร่ยึดหลักการว่าต้องมีการพิจารณาโดยเรียบง่ายรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย เช่นเดียวกับคดีในศาลแขวง และใช้วิธีพิจารณาความเดียวกัน ซึ่งแตกต่างกับลักษณะการบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของกลุ่มประเทศ Common Law ที่ส่วนใหญ่จะแยกมาบัญญัติเป็นกฎหมายว่าด้วย Small Claims Tribunal บ้าง หรือ Small Claims Court บ้าง ทำให้เกิดความสะดวกในการบังคับใช้ได้มากกว่า⁶³ ส่วนวิธีพิจารณาคดี

⁶¹ เกริก วณิกกุล. "การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่เพิ่มขึ้น." บทบัณฑิตย. เล่ม 43 ตอน 1, มีนาคม 2530, น.54 - 55.

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 (1) และ (2)

⁶³ สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง. "การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง." นิติศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 3, กันยายน 2542, น.439.

มโนสาเร่ของไทยกลับบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความฉับเดียวกับวิธีพิจารณาคดีสามัญ โดยนำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลม⁶⁴ ทำให้เกิดความสับสนในการใช้กฎหมายและเป็นปัญหาในทางปฏิบัติพอสมควร

สำหรับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ได้แก่คดีสามัญนั่นเอง หากแต่เป็นคดีที่โจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงิน ซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินได้ถูกปฏิเสธ หรือตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย โจทก์จะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ขอให้ศาลพิจารณาคดีโดยรวบรัดก็ได้ และคดีเหล่านี้ไม่ว่าโจทก์จะยื่นคำร้องดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากศาลจะมีคำสั่งให้นำวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มาใช้บังคับกับคดีสามัญเหล่านี้ก็ได้⁶⁵

คดีไม่มีข้อยุ่งยากแม้เป็นคดีสามัญ แต่เป็นคดีที่โดยเนื้อหาสาระแล้วไม่มีข้อยุ่งยากสามารถพิจารณาคดีโดยรวบรัดได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มาใช้ด้วย จึงสามารถจัดอยู่ในประเภทเดียวกัน ในทางปฏิบัติคดีที่ศาลจัดเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากและแยกสำนวนออกจากคดีสามัญทั่วไป โดยใช้ปกสำนวนคนละสีและมีอักษร “ย” กำกับหน้าเลขคดีได้แก่ คดีข้อหาทุ้มเงิน คำประกัน จำนอง รับสภาพหนี้ ตัวเงิน แต่ทางปฏิบัติพบว่าศาลมิได้คำนึงถึงเนื้อหาสาระสำคัญของคดีที่จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 วรรคหนึ่ง เป็นสำคัญ หากแต่ไปคำนึงถึงทุนทรัพย์ที่โจทก์ฟ้องคดีเป็นหลัก ซึ่งไม่น่าจะถูกต้องนัก หากพิจารณามาตรา 196 อย่างท่องแท้แล้ว จะเห็นว่าการกฎหมายต้องการให้พิจารณาว่าโจทก์ฟ้องคดีขอให้บังคับเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินหรือตามสัญญาเป็นหนังสือที่ปรากฏความเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาที่มีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมายเท่านั้น หากได้มุ่งให้พิจารณาไปถึงจำนวนทุนทรัพย์ที่โจทก์ฟ้องคดีไม่ การจัดคดีประเภทนี้ นอกจากศาลจะพิจารณาข้อหาที่โจทก์ฟ้องแล้ว ยังวางหลักเกณฑ์ไว้ด้วยว่าคดีเหล่านั้นต้องจำกัดทุนทรัพย์ไม่เกินเท่าใด จึงจะให้พิจารณาคดีโดยรวบรัดเช่นเดียวกับคดีมโนสาเร่ บางศาลกำหนดทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท บางศาลกำหนดทุนทรัพย์ไม่เกิน 1,000,000 บาท ทั้งที่ความจริงแล้ว คดีไม่ว่าจะมีทุนทรัพย์มากน้อยเพียงใดหากเนื้อหาสาระเหมือนกันก็น่าจะจัดอยู่ในคดีประเภทเดียวกัน

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 วรรคสอง ใช้ถ้อยคำว่า “ถ้าศาลเห็นว่าคดีนั้นปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก” เป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ จึงเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งว่าในทางปฏิบัติศาลส่วนมากจะใช้ดุลพินิจไปในทางที่

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 195

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

ค่านิ่งทุนทรัพย์เป็นหลักและเห็นว่าคดีที่มีลักษณะตามมาตรา 196 วรรคหนึ่ง เป็นคดีที่ยุ่งยาก เสียเป็นส่วนใหญ่ หลักการใหม่ในเรื่องนี้ซึ่งต้องการให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วก็อาจไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

1.1.2) **คดีไม่มีข้อพิพาท** เป็นคดีที่มีคู่ความฝ่ายเดียวสามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปได้ภายในนัดเดียว ได้แก่ คดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก คดีร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองกรณีไม่มีผู้คัดค้าน คดีเหล่านี้หากไม่มีผู้คัดค้าน สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จไปในนัดเดียวได้ คดีไม่มีข้อพิพาทนี้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี และศาลจังหวัด ไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวงทั้งที่เป็นคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก โดยเฉพาะคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ซึ่งแม้มีผู้คัดค้านก็ถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะประเด็นแห่งคดีมีเพียงว่าสมควรตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดก มิได้มีประเด็นในเรื่องส่วนแบ่งมรดก เว้นแต่บางคดีที่มีการกล่าวอ้างว่าผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกหรือตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดก หรือพินัยกรรมปลอม ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่ต้องฟังก่อนว่าพินัยกรรมนั้นปลอมหรือไม่ หรือพินัยกรรมมีผลสมบูรณ์หรือไม่อันจะนำไปสู่ประเด็นว่าสมควรตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดก แต่คดีส่วนมากมักไม่มีผู้คัดค้าน

1.1.3) **คดีขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา** คดีขาดนัดยื่นคำให้การ เป็นคดีที่จำเลยไม่ประสงค์จะต่อสู้คดี ส่วนคดีขาดนัดพิจารณาคดีเป็นคดีที่โจทก์หรือจำเลยไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานนัดแรก คดีเหล่านี้ไม่สามารถจัดแบ่งประเภทคดีได้ตั้งแต่เริ่มต้นการรับฟ้อง เพราะขณะฟ้องไม่อาจทราบได้ว่าจำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การหรือคู่ความจะขาดนัดพิจารณา คดีประเภทนี้สามารถพิจารณาให้เสร็จได้ในนัดเดียว เว้นแต่จำเป็นต้องสืบพยานหลายปาก แต่หากเป็นคดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมายและเป็นคดีที่โจทก์มีค่าขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอน ศาลมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปได้โดยไม่ต้องสืบพยาน โดยอาจให้ส่งพยานเอกสารแทนการสืบพยาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าจำเป็นต้องสืบพยานเสียก่อนหรือเป็นคดีที่กฎหมายบังคับให้ต้องสืบพยานได้แก่ คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์⁶⁶

⁶⁶ คู่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ วรรคหนึ่งและวรรคสอง วรรคสาม (1) และมาตรา 206 วรรคสอง

1.2) คดีทั่วไป

คดีทั่วไป เป็นคดีที่ไม่ได้จัดอยู่ในประเภทคดีจัดการพิเศษ แต่เป็นคดีสามัญที่ จำเลยต่อสู้คดี ซึ่งโดยทั่วไปมีประมาณ 20-30 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณคดีในศาล เหตุที่จัดคดี ประเภทนี้ออกจากคดีประเภทอื่นเนื่องจากเป็นคดีที่มีความซับซ้อนมากกว่า และใช้เวลาสืบ พยานหลักฐานหลายนัด คดีประเภทนี้หากตกลงกันไม่ได้ต้องเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่อง

เมื่อแยกคดีออกเป็นประเภทต่าง ๆ แล้ว จะกำหนดวิธีการดำเนินคดีแต่ละประเภทไว้ และจัดสรรเวลาให้กับคดีแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม โดยการแยกสำนวนออกจากคดีประเภท อื่น การฟ้องคดีในศาลและคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้ไปฟ้องอีกช่องทางหนึ่ง และมีการกำหนดนัด พิจารณาแตกต่างจากคดีประเภทอื่น แต่คดีในศาลและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เมื่อศาลรับคำฟ้อง แล้ว ปัจจุบันยังคงมีการดำเนินการในขั้นตอนการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเช่นเดียวกับ คดีสามัญ คู่ความที่นำคดีมาฟ้องต้องเสียเวลาในขั้นตอนนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีจำเลยมี ฎุมิสำเนานอกเขตศาล กว่าศาลจะออกหนังสือมีถึงศาลที่จำเลยมีฎุมิสำเนาอยู่ในเขต ต้องรอให้ โจทก์เป็นฝ่ายยื่นคำขอต่อศาลเข้ามา ขั้นตอนการออกหมายเรียกและหนังสือยังไม่รวดเร็ว เพียงพอ บางครั้งเกิดปัญหาเมื่อนัดพิจารณาคดีไ้ล่วงหน้าในวันรับฟ้องแล้ว เกิดความล่าช้า ในการส่งหมายซึ่งอาจเป็นเพราะความผิดของโจทก์หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานของศาล เป็น สาเหตุให้ต้องเลื่อนการพิจารณาที่กำหนดไว้ออกไป

2) การจัดคณะให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีแต่ละประเภท

เมื่อแบ่งแยกประเภทคดีเป็นคดีจัดการพิเศษและคดีทั่วไปแล้ว การบริหารจัดการ พิเศษสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ⁶⁷

2.1) การจัดคณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

ศาลอาจจัดผู้พิพากษาให้อยู่ในคณะคดีจัดการพิเศษโดยมีผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจัดการพิเศษทุกวันต่อเนื่องกันภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 3 เดือน หรือ 6 เดือน การ พิจารณาว่าผู้พิพากษาที่อยู่ในคณะพิเศษควรมีจำนวนเท่าไรนั้น อาจพิจารณาจากสัดส่วนของ จำนวนคดีจัดการพิเศษและจำนวนคดีทั่วไปและจำนวนผู้พิพากษาในศาล วิธีการนี้มีข้อดีในแง่ ที่ทำให้ผู้พิพากษาในคณะคดีจัดการพิเศษมีความชำนาญในการพิจารณาพิพากษา เมื่อทำ หน้าที่เป็นเวลานานทำให้สามารถพิจารณาพิพากษาคดีจัดการพิเศษได้รวดเร็วขึ้นเนื่องจากมี ความชำนาญ และเป็นผลให้มีการพัฒนาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หากกำหนด

⁶⁷ ธรรมนูญ พิศยาภรณ์ . "การบริหารจัดการคดีเพื่อรองรับการพิจารณาคดีครบองค์คณะและ การพิจารณาคดีต่อเนื่อง." บทบัญญัติ. เล่ม 57 ตอน 2, มิถุนายน 2544, น.4 - 5.

ระยะเวลาหมุนเวียนผู้พิพากษาที่อยู่ในคณะจัดการพิเศษให้เหมาะสมจะช่วยแก้ปัญหาความเบื้อหนายในการทำคดีดังกล่าวได้ ปัจจุบันศาลจังหวัดนนทบุรีและศาลแขวงพระนครใต้ใช้วิธีนี้

ข้อเสียของการจัดคณะผู้พิพากษาวิธีนี้คือ ผู้พิพากษาที่ทำคดีประเภทนี้นานๆ อาจเกิดความเบื้อหนาย เพราะคดีที่พิจารณาคือคดีซ้ำซาก ผู้พิพากษาที่ทำจะไม่ได้รับความรู้และประสบการณ์ในคดีอื่นๆ แต่หากเราคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้ว วิธีการจัดให้ผู้พิพากษาทำแต่เฉพาะคดีจัดการพิเศษเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้พิพากษามีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งนับเป็นประโยชน์ต่อคู่ความที่จะได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

วิธีการนี้แทบจะยังไม่มีการใช้กันเลย ผู้พิพากษาแต่ละคนยังคงรับผิดชอบพิจารณาคดีทุกประเภท มิได้มีการจัดแบ่งให้รับผิดชอบพิจารณาคดีเฉพาะด้าน

2.2) การจัดเวรให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

การจัดให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดี ศาลอาจจัดให้ผู้พิพากษาลัดกันเป็นเวรพิจารณาคดีจัดการพิเศษในแต่ละวัน โดยกำหนดจำนวนผู้พิพากษาที่เป็นเวรให้เหมาะสมกับปริมาณคดี วิธีนี้เป็นวิธีที่ศาลจังหวัดอ่างทองนำไปใช้

ข้อดีของวิธีนี้คือ การผลัดเปลี่ยนผู้พิพากษามาทำคดีจัดการพิเศษทุกวัน ทำให้ไม่เกิดความเบื้อหนายในการทำงาน แต่มีข้อเสียที่วิธีนี้ไม่ทำให้ผู้พิพากษามีความชำนาญได้มากเท่ากับวิธีแรก หากใช้วิธีการนี้ต้องมีการจัดตารางเวรเพื่อจะรู้ว่าผู้พิพากษาคนใดมีเวรในวันใดจะได้ไม่นัดความคดีทั่วไปในวันที่ตนเป็นเวรพิจารณาคดีจัดการพิเศษ หากจะมีปัญหาในเรื่องวันนัดก็คงเป็นช่วงฤดูที่มีการสับเปลี่ยนโยกย้ายผู้พิพากษาเท่านั้น จึงต้องคำนึงด้วยว่าผู้พิพากษาที่ย้ายมาแทนจะมีการจัดเวรกันใหม่อย่างไรไม่ให้กระทบกับวันนัดพิจารณาต่อเนื่องที่นัดไว้แล้ว

2.3) การกำหนดวันให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

วิธีนี้ศาลอาจกำหนดวันให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีจัดการพิเศษอย่างเดียวในวันใดวันหนึ่ง เช่นทุกวันจันทร์ทั้งวัน หรือเฉพาะวันจันทร์เช้าหรือบ่าย สุดแล้วแต่ปริมาณคดีของแต่ละศาล เมื่อกำหนดวันเวลาเช่นนั้นแล้ว ผู้พิพากษาจะต้องไม่นัดความคดีเรื่องอื่นในวันที่กำหนดไว้ วิธีการนี้ทำให้ผู้พิพากษาคำคดีทุกประเภทไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุด

ข้อดีของวิธีนี้คือผู้พิพากษายังคงพิจารณาคดีทุกประเภททำให้มีประสบการณ์หลายด้าน ไม่เบื้อหนาย แต่ไม่ทำให้ผู้พิพากษาเกิดความชำนาญเหมือนการจัดให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีเฉพาะคดีจัดการพิเศษอย่างเดียว และการพิจารณาคดีจัดการพิเศษไม่อาจทำการพิจารณาได้ทุกวันเพราะผู้พิพากษาต้องพิจารณาคดีอื่นด้วย

5.2 การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre-Trial Conference) เพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินคดี⁶⁸

การประชุมก่อนการพิจารณาเพื่อวางแผนการดำเนินคดีและการกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เป็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นการนำวิธีการบริหารงานคดีมาใช้ก่อนเริ่มลงมือสืบพยาน เพื่อกำหนดกรอบและทิศทางในการดำเนินคดีที่จะมีต่อไป ซึ่งในทางปฏิบัติยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมนัก กระบวนพิจารณาที่ถือว่าการประชุมก่อนการพิจารณาในขณะนี้คือกระบวนการพิจารณาในวันนัดพร้อม หรือวันนัดชี้สองสถานในการที่ศาลเห็นสมควรให้มีการชี้สองสถาน หรือวันนัดสืบพยานนัดแรก การดำเนินการขั้นตอนนี้ ศาลจะดำเนินการดังนี้⁶⁹

1) กำหนดประเด็นข้อพิพาท

การกำหนดประเด็นข้อพิพาท เป็นกระบวนการหนึ่งของการชี้สองสถาน ศาลจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบของคู่ความ ซึ่งก่อนทำการชี้สองสถาน ศาลจะต้องแจ้งกำหนดวันทำการชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวันเสียก่อน จึงจะชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 182 วรรคหนึ่ง เมื่อดำเนินการดังกล่าวแล้ว ศาลจะสอบถามในเรื่องการสืบพยาน

2) กำหนดพยานหลักฐานที่จะนำสืบ

ในทางปฏิบัติ ศาลเพียงสอบถามคู่ความทุกฝ่ายว่าประสงค์สืบพยานก็ปาก และจะสืบพยานได้แล้วเสร็จภายในกี่นัด แล้วกำหนดนัดสืบพยานของคู่ความทุกฝ่ายจนเสร็จโดยมิได้สอบถามถึงรายละเอียดของพยานแต่ละปากว่าจะสืบพยานปากใดบ้าง และพยานแต่ละปากจะเบิกความเกี่ยวกับเรื่องใด คู่ความเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดจำนวนพยานที่จะนำเข้าสู่สืบรวมทั้งจำนวนนัดที่จะสืบพยาน

3) กำหนดวันเวลานัดสืบพยานตั้งแต่ต้นจนจบ

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับพยานที่คู่ความจะนำสืบแล้ว ศาลจะกำหนดวันเวลานัดสืบพยานตั้งแต่ต้นจนจบ ทำให้สามารถรู้ได้ล่วงหน้าว่าคดีจะเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด

ขั้นตอนการประชุมก่อนการพิจารณาคดี เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญของการบริหารงานคดีมาก เพราะเป็นการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการพิจารณาคดี และบอกได้ว่าจะมีคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่องมากน้อยเพียงใด และทราบกำหนดเวลาที่แน่นอนในการ

⁶⁸ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 59. น. 102 - 103 .

⁶⁹ ธรรมนูญ พินยาภรณ์. "การบริหารจัดการคดีเพื่อรองรับการพิจารณาคดีครบองค์คณะและการพิจารณาคดีต่อเนื่อง." บทบันทึกคดี. เล่ม 57 ตอน 2 มิถุนายน, 2544, น 5 - 6.

สืบพยาน การพิจารณาที่จะดำเนินต่อไปหลังวันประชุมก่อนการพิจารณาจะมีแนวทางอย่างไร ขึ้นอยู่ในวันดังกล่าว

5.3) การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องและการให้ความสำคัญกับวันนัด

การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา จะต้องนัดสืบพยานคดีหนึ่งๆทุกวันทำการ แต่ทางปฏิบัติของศาลหลายแห่งยังคงใช้วิธีการนัดพิจารณาคดีให้ติดต่อกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งอาจจะไม่ติดต่อกันทุกวันทำการ เพราะโดยมากจะไม่สามารถนัดติดต่อกันได้ทุกวันจนเสร็จคดีเนื่องจากมีปัญหาวินิจฉัยของศาลและคู่ความไม่ตรงกัน ทำให้ต้องนัดพิจารณาตามวันเวลาที่วางตรงกันของทุกฝ่ายโดยพยายามให้ติดต่อกันมากที่สุด เช่น นัดสืบพยานโจทก์ ที่ 1, 2, 3 เมษายน 2546 และนัดสืบพยานจำเลยในวันที่ 17 และ 18 พฤษภาคม 2546 แต่ศาลจะกำหนดนัดสืบพยานคู่ความตั้งแต่ต้นจนจบ

โดยหลักแล้ว เมื่อศาลกำหนดวันนัดสืบพยานของคู่ความแต่ละฝ่ายแล้ว คู่ความทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญกับวันนัดที่กำหนดไว้ โดยต้องไม่มีการร้องขอเลื่อนคดี แต่เท่าที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ คู่ความยังคงมีเหตุมาร้องขอต่อศาลขออนุญาตเลื่อนคดีอ้างเหตุต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งหากมีเหตุพอถือว่ามีเหตุจำเป็น หรือแม้เหตุขอเลื่อนไม่ถึงขนาดมีเหตุจำเป็นตามกฎหมายแต่เป็นกรณีที่พอถือว่ามีเหตุอันสมควรศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีออกไป เพราะเห็นว่ายังอยู่ในกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ทั้งหมด

บทที่ 3

การพิจารณาคดีแพ่งต่อเนื่องและรวดเร็วของศาลในประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ศาลอาญาและศาลชำนาญพิเศษของไทย เปรียบเทียบ กับการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมชั้นต้นของไทย

หลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องมิใช่มีใช้เฉพาะในคดีแพ่งทั่วไป แต่ยังมีใช้ในคดีของศาลอาญาและศาลชำนาญพิเศษด้วย ซึ่งหลักและวิธีการพิจารณาของแต่ละศาลย่อมแตกต่างกันไป หลักการและวิธีพิจารณาของศาลต่าง ๆ นั้นเรานำของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะของประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ผู้เขียนจึงได้นำหลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลทั้งสองประเทศดังกล่าว ศาลอาญา และศาลชำนาญพิเศษ มาศึกษาเปรียบเทียบกับหลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งทั่วไปของศาลยุติธรรมไทยเพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ปัญหาต่อไป

1. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการให้หลักประกันแก่ประชาชนในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาหรือคดีแพ่ง ในส่วนคดีแพ่งนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงปัญหาในการดำเนินคดีแพ่งมากเนื่องจากปริมาณคดีแพ่งในศาลสหรัฐมีเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีแพ่งต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลสหรัฐอเมริกา (Federal Court) ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก และได้มีการออกรัฐบัญญัติกำหนดให้ศาลสหพันธรัฐต่าง ๆ ปฏิรูประบบการดำเนินคดีแพ่งในศาลโดยให้มีการศึกษาถึงสภาพปัญหาของแต่ละศาลด้วยความช่วยเหลือของคณะที่ปรึกษา (advisory Group) เพื่อกำหนดแผนงานในการบริหารคดีแพ่งในการลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รัฐบัญญัติที่ออกดังกล่าวได้แก่ The Civil Justice Reform Act of 1990⁷⁰ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ผลดี ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีโดยมีกำหนดการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ ที่ชัดเจน และนำระบบการบริหารงานคดี (Case Management) อันเป็นวิธีการทำให้พิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่องรวดเร็วมาใช้ และถือเป็นนโยบายสำคัญในการพิจารณาคดี การบริหารคดีเป็นวิธีการบริหารงานที่ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ การดำเนินกระบวนการ

⁷⁰ Kalaliksiames of others." Just Speedy and inexpensive 2 an Evaluation of Judicial Case Management under the Civil Justice Reform Act." *Alabama Law Review*. Fall 1997, PP.2.

พิจารณาที่รวดเร็วนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก โดยเฉพาะในส่วนของคดีอาญา รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๖ บัญญัติรับรองให้สิทธิจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเปิดเผย⁷¹ จากบทบัญญัติดังกล่าวได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับดำเนินคดีโดยรวดเร็วออกมาใช้บังคับ⁷² อันเป็นการรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว เนื่องจากสิทธินี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของ Due Process ตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 14⁷³

นอกจากประเทศสหรัฐอเมริกาจะนำวิธีการบริหารจัดการคดีมาใช้เพื่อให้สามารถพิจารณาคดีได้รวดเร็วแล้ว ยังนำวิธีการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดี (Alternative Dispute Resolution) หรือ ADR มาใช้เป็นมาตรการสำคัญในการปฏิรูประบบงานศาลด้วย การยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นนี้มีด้วยกันสองลักษณะคือ การยุติข้อพิพาทนอกศาล และการนำวิธียุติข้อพิพาทดังกล่าวมาใช้ในศาล โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในชั้นศาล และมีการออกกฎหมายบังคับให้ศาลนำกระบวนการพิจารณาคดีข้อพิพาทโดยวิธีอื่นมาใช้ในศาล วิธีการยุติข้อพิพาทที่ใช้กันมากได้แก่ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากที่สุด ศาลจะเป็นผู้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยโดยให้นักกฎหมายที่สมัครใจมาลงชื่อไว้ ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติและเลือกผู้ที่จะมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย วิธีการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่คู่ความพิพาทกันมาเป็นผู้พิจารณาชี้ขาด วิธีการประเมินคดีเบื้องต้น (Early neutral evaluation) เป็นวิธีการที่จัดให้มีนักกฎหมายที่เป็นกลาง ไม่มีส่วนได้เสียกับคู่ความทั้งสองฝ่ายเข้ามาพิจารณาคดีในเบื้องต้น นักกฎหมายดังกล่าวจะให้ความเห็นว่าคู่ความฝ่ายใดควรจะเป็นฝ่ายชนะคดี เมื่อคู่ความทราบแล้ว คู่ความอาจตกลงกันได้โดยไม่ต้องมีการสืบพยาน หากใช้วิธีการยุติข้อพิพาททางอื่น (ADR) วิธีใดวิธีหนึ่งแล้วไม่สำเร็จ จะต้องส่งข้อพิพาทนั้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลเต็มรูปแบบต่อไป⁷⁴

⁷¹ จิรนิติ หะวานนท์. "รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา." เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.42.

⁷² The Federal Speedy Trial Act of 1974 หรือพระราชบัญญัติสหพันธรัฐว่าด้วยการพิจารณาคดีโดยเร็ว ค.ศ.1974

⁷³ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. "รายงานศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษคดีอาญา." รายงานการศึกษาระดับปริญญาโท กองทุนกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2538, น.34.

⁷⁴ ตุ๋นกองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. "การปฏิรูประบบงานศาล: ประสบการณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา." บทบัณฑิตย . เล่ม 56 ตอน 4 ธันวาคม 2543, น87 - 92.

การบริหารงานคดีในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา⁷⁵ ได้มีการรับรองทางปฏิบัติในเรื่องการบริหารงานคดีในกฎหมายสหพันธรัฐว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง (The Federal Rules of Civil Procedure) ตั้งแต่กฎหมายสหพันธรัฐในปี ค.ศ. 1938 แต่ยังมีการนำมาใช้น้อยมาก ผู้พิพากษานำวิธีการบริหารงานคดีมาใช้อย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษที่ 1980 และ ต้นทศวรรษที่ 1990 โดยในระดับศาลสหรัฐได้มีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (The Federal Rule of Civil Procedure 1983) ให้ผู้พิพากษามีบทบาทในเชิงรุกในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี โดยใช้หลักการบริหารจัดการคดี (Case Management) กล่าวคือมีการกำหนดสิ่งที่จะดำเนินการในการพิจารณาคดีทั้งหมดรวมทั้งกำหนดเวลาในการดำเนินการไว้ในวันนัดประชุมก่อนมีการพิจารณาคดี (Pre-trial conference)

ผู้พิพากษาวิลเลียม ดับเบิลยู ชวาร์ซเซอร์ อดีตผู้อำนวยการของศูนย์ตุลาการสหพันธรัฐได้ให้เหตุผลในทางวิชาการที่สนับสนุนการยอมรับทางปฏิบัติในเรื่องการบริหารงานคดีไว้ในบทนำของหนังสือ"องค์ประกอบของการบริหารงานคดี" ซึ่งตีพิมพ์โดยศูนย์ตุลาการสหพันธรัฐเอาไว้ดังนี้

"กฎหมายสหพันธรัฐว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อ ๑ ได้กำหนดถึงเป้าหมายของระบบตุลาการว่าคือ การให้หลักประกันว่าการพิจารณาคดีทุกคดีที่มีการฟ้องร้องจะเป็นไปโดยเที่ยงธรรม รวดเร็วและประหยัด หากผู้พิพากษาประสงค์จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และมีคดีความขึ้นสู่ศาลมากมาย เขาเหล่านั้นก็ต้องบริหารจัดการกระบวนการพิจารณาคดี"

จะเห็นว่าเป้าหมายสำคัญของการนำวิธีการบริหารจัดการกระบวนการพิจารณาคดีมาใช้ในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มิได้มุ่งให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็วอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ได้คำนึงถึงการประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย และเหตุผลประการสำคัญที่ยังต้องตระหนักอยู่เสมอคือ ความเป็นธรรม ในภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการมีคดีขึ้นสู่ศาลมากมาย การจะบรรลุถึงการให้หลักประกันการพิจารณาว่าคดีต้องดำเนินไปโดยเที่ยงธรรม รวดเร็วและประหยัด จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้พิพากษามองหาวิธีการบริหารงานคดี(Case Management) มาใช้

ด้วยเหตุผลความจำเป็นดังกล่าว จึงต้องเพิ่มบทบาทในเชิงรุกของผู้พิพากษาในการควบคุมและประสานงานในกระบวนการก่อนการพิจารณาให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถยุติคดีได้ด้วยความเร็วและมีประสิทธิภาพ การพิจารณาคดีให้สามารถเสร็จไปอย่างรวดเร็ว ความจริง

⁷⁵ ดู James G. Apple. "การบริหารงานคดีในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา." บทบัณฑิตย เล่ม 58 ตอน 1, มีนาคม 2545, น.63 - 76.

เป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่พึงปฏิบัติอยู่แล้ว ดังบัญญัติในประมวลจริยธรรมของตุลาการแห่งเนติบัณฑิตสภาอเมริกัน (ABA CODE OF JUDICIAL CONDUCT) ข้อ 3 ในส่วนที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในการพิจารณาคดี ซึ่งกำหนดให้“ผู้พิพากษาพึงปฏิบัติงานของศาลให้เป็นไปโดยรวดเร็ว” การที่จะปฏิบัติงานให้เป็นเช่นนั้นได้ จะต้องอาศัยผู้พิพากษาที่อุทิศเวลาให้กับงานในหน้าที่อย่างเพียงพอ ตรงต่อเวลาในการพิจารณาคดี มีการตัดสินใจที่รวดเร็วต่อคำร้องคำขอที่ยื่นมาในคดี คู่ความและทนายความต้องให้ความร่วมมือกับตนเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายนี้”⁷⁶

พื้นฐานของหลักการบริหารงานคดีแห่งในศาลสหพันธรัฐจะมาจากกฏสหพันธรัฐว่าด้วยวิธีการพิจารณาคดีความแพ่ง ข้อ 16 ว่าด้วยการประชุมก่อนพิจารณา การกำหนดเวลาและการบริหารจัดการ (Pre trial Conference; Scheduling; Management) การประชุมก่อนเริ่มต้นการพิจารณา จะใช้ในคดีประเภทที่กฎของศาลเขตเห็นว่าเหมาะสม โดยผู้พิพากษาศาลเขตหรือผู้พิพากษาประจำศาลซึ่งได้รับรองจากกฎของศาลเขตจะต้องโทรศัพท์แจ้งกำหนดเวลา ส่งคำสั่งทางไปรษณีย์หรือส่งด้วยวิธีอื่นใดที่เหมาะสม คำสั่งดังกล่าวจะต้องส่งให้กับทนายความหรือคู่ความให้เร็วที่สุดเท่าที่จะปฏิบัติได้ และไม่ว่ากรณีใดๆต้องส่งภายใน 90 วัน หลังจากที่ได้รับมาปรากฏตัวที่ศาลภายใน 20 วัน หลังจากมีการส่งสำเนาคำฟ้องให้กับจำเลยแล้ว กำหนดเวลานี้ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควรและโดยได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาเขตหรือโดยผู้พิพากษาประจำศาลเขตในกรณีที่กฎของท้องถิ่นอนุญาต⁷⁷ การนำระบบการประชุมก่อนการพิจารณามาใช้ ทำให้สามารถลดคดีลงได้มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์เนื่องจากศาลเข้ามาช่วยลดประเด็นและจะสามารถมองเห็นได้ว่าใครจะแพ้หรือชนะ⁷⁸

การเรียกให้ทนายความของคู่ความหรือคู่ความที่ไม่มีทนายความมาประชุมก่อนการพิจารณานี้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะเรียกให้มาประชุมร่วมกันครั้งหนึ่งหรือหลายครั้งตามที่เห็นสมควรก็ได้ การเรียกให้มาประชุมร่วมกันมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

- 1) เพื่อเร่งรัดการพิจารณาคดี
- 2) เพื่อเริ่มการควบคุมตั้งแต่เริ่มต้น และดำเนินการควบคุมเพื่อมิให้คดียืดยาวออกไปด้วยเหตุผลที่ว่าขาดการบริหารจัดการ
- 3) ช่วยให้มีไม่มีการดำเนินกิจกรรมก่อนพิจารณาที่ไม่จำเป็น
- 4) ปรับปรุงคุณภาพของการพิจารณาคดีด้วยการเตรียมคดีอย่างทั่วถึง และ

⁷⁶ วิชัย อริยะนันทกะ. “วงการกฎหมายทั่วไป : ประมวลจริยธรรมของตุลาการแห่งเนติบัณฑิตสภาอเมริกัน..” คูลพาท. ปีที่ 35 เล่ม 3, พฤษภาคม - มิถุนายน 2531, น 147.

⁷⁷ Federal Rules of Civil Procedure AS Amended to May 1.1995.rule 16(6)

⁷⁸ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ . “ระบบบันทึกคำพยาน.” บทบัญญัติ. เล่ม 56 ตอน 3, น.200.

5) สนับสนุนให้มีการตกลงรับข้อพิพาท⁷⁹

กระบวนการพิจารณาที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ได้แก่

1) การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre-Trial Conference) มีขั้นตอนดังนี้

(1) การประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาในครั้งแรกและคำสั่งกำหนดเวลาซึ่งเป็นผลมาจากการประชุม

ผู้พิพากษาจะประชุมร่วมกับทนายความและคู่ความทันทีเพื่อกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และจะมีการอภิปรายถึงข้อจำกัดทางด้านเวลา ท้ายที่สุดจะเป็นการกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขคำฟ้อง การร้องขอเข้าเป็นคู่ความร่วม การยื่นคำร้องต่างๆก่อนการพิจารณา (Pre-trial motion) การค้นหาพยานหลักฐานให้เสร็จสมบูรณ์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ การจัดประชุมเพิ่มเติม และกำหนดวันพิจารณาในเบื้องต้นหรือวันพิจารณาที่แน่นอน

หลังจากประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาแล้ว ผู้พิพากษาออกคำสั่งกำหนดระยะเวลา (Scheduling order) ซึ่งจะกำหนดถึงเวลา ข้อจำกัดด้านเวลาและข้อจำกัดอื่นๆของกระบวนการพิจารณาอันเป็นผลมาจากการประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลา คำสั่งกำหนดเวลานั้นอาจจะระบุถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วย

1) รูปแบบของระยะเวลาในการค้นหาพยานหลักฐานภายใต้กฎข้อ 20 (a) และ 26 (e) (I) และขอบเขตของการค้นหาพยานหลักฐานที่อนุญาตให้ทำได้

2) กำหนดวันใดวันหนึ่งหรือหลายวันในการประชุมก่อนพิจารณาคดี การประชุมก่อนพิจารณาคดีครั้งสุดท้าย และกำหนดวันพิจารณาคดี

3) เรื่องอื่นๆที่เหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี⁸⁰

(2) การประชุมก่อนพิจารณาเบื้องต้น

หลังจากมีการประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาในครั้งแรกแล้ว ผู้พิพากษาอาจให้มีการดำเนินการประชุมก่อนการพิจารณาในเบื้องต้นเพื่อกำหนดถึงกระบวนการอื่นๆ ก็ได้

(3) การประชุมเพื่อค้นหาพยานหลักฐาน

การประชุมเพื่อค้นหาพยานหลักฐานเพื่อกำหนดตัวแปรในการค้นหาพยานหลักฐานสำหรับคู่ความแต่ละฝ่ายซึ่งรวมถึงข้อจำกัดในด้านจำนวนและขอบเขตในการบันทึกคำพยานไว้ล่วงหน้า กฎเกณฑ์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสาระสำคัญในคำให้การ

⁷⁹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 77 Rule 16 (A)

⁸⁰ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 77 Rule 16 (b)(4)(5)(6)

ของพยานผู้เชี่ยวชาญ กฎเกณฑ์และข้อจำกัดในการส่งพยานเอกสารการจัดตั้งสถานที่ในการเก็บพยานเอกสาร

(4) การประชุมเพื่อตกลงระงับข้อพิพาท

ในบางขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาอาจจะต้องการประชุมความเป็นไปเป็นไปได้ใน การระงับข้อพิพาทและมีคำสั่งให้มีการประชุมเพื่อยุติข้อพิพาท (Settlement Conference) ซึ่งจะดำเนินการตกลงระงับข้อพิพาทโดยผู้พิพากษาประจำศาล (Magistrate Judge) หรือผู้เชี่ยวชาญ (Special Master) โดยผู้ที่เข้าร่วมไม่เพียงแต่จะมีทนายความทั้งสองฝ่ายในคดีนั้นเท่านั้นแต่รวมถึงตัวโจทก์หรือจำเลยเอง รวมทั้งผู้รับมอบอำนาจดำเนินคดีจากโจทก์หรือจำเลยซึ่งมีอำนาจในการระงับข้อพิพาทด้วย

(5) การประชุมก่อนพิจารณาคดีครั้งสุดท้าย

เมื่อใกล้จะถึงวันนัดพิจารณา หากผู้พิพากษาเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่การพิจารณาคดีจะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานและคดีมีความยุ่งยาก ผู้พิพากษาอาจจัดให้มีการประชุมก่อนการพิจารณาคดีครั้งสุดท้าย (Final Pre trial Conference)⁸¹ โดยกำหนดให้มีระยะห่างจากวันเริ่มพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล ผู้ที่เข้าร่วมประชุมต้องวางแผนสำหรับการพิจารณาคดีซึ่งรวมถึงแผนการที่จะยอมรับพยานหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง การกำหนดประเด็นในชั้นสุดท้ายที่จะต้องมีการพิจารณาให้ครบถ้วน กำหนดหน้าที่นำสืบ กำหนดรายละเอียดวิธีการเสนอพยานหลักฐาน การซักถามและถามค้านพยาน รวมถึงการออกคำสั่งในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพิจารณาโดยอาศัยกลไกเหล่านั้นเอง ที่ทำให้ผู้พิพากษาสามารถเข้ามาควบคุมคดีให้ดำเนินไปได้อย่างมีกฎเกณฑ์และแน่นอน สามารถที่ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ด้วย

ประเด็นที่ผู้พิพากษาต้องพิจารณาในการประชุมก่อนการพิจารณาคดี⁸²

การประชุมก่อนการพิจารณาไม่ว่าในครั้งใด ศาลจะต้องดำเนินการให้มีการพิจารณาถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. การทำให้ประเด็นแห่งคดีชัดเจนและเข้าใจง่ายซึ่งรวมถึงการจำกัดข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ที่ฟุ่มเฟือย
2. ความจำเป็นหรือความต้องการในการแก้ไขคำฟ้อง

⁸¹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 77 Rule 16 (b)

⁸² อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 77 Rule 16 (c)

3. ความเป็นไปได้ในอันที่จะมีการยอมรับข้อเท็จจริงหรือเอกสาร ซึ่งจะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการสืบพยานที่ไม่จำเป็นในประเด็นเกี่ยวกับความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร รวมถึงการออกคำสั่งล่วงหน้าเกี่ยวกับการรับฟ้องพยานหลักฐานของศาล
4. การหลีกเลี่ยงการนำสืบหรือพยานหลักฐานบางอย่างที่ไม่จำเป็น และการจำกัดขอบเขตการใช้คำให้การภายใต้กฎหมายสหพันธรัฐว่าด้วยพยานหลักฐาน ข้อ 702
5. ความเหมาะสมและระยะเวลาในการที่จะมีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยรวบรัด (Summary adjudication) ภายใต้กฎข้อ 56
6. การควบคุมและกำหนดระยะเวลาของการค้นหาพยานหลักฐาน ซึ่งรวมถึงคำสั่งที่เป็นผลให้มีการเปิดเผยและค้นหาพยานหลักฐานภายใต้กฎข้อ 26 และ ข้อ 29 ถึง 37
7. การระบุตัวพยานบุคคลหรือพยานเอกสาร ความจำเป็นและระยะเวลาในการยื่นและแลกเปลี่ยนบันทึกย่อก่อนพิจารณาคดีและกำหนดวันใดวันหนึ่งหรือวันในการประชุมครั้งต่อไปและในการพิจารณา
8. ข้อเสนอแนะให้มีการส่งประเด็นให้ผู้พิพากษาประจำศาลหรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
9. การตกลงรับข้อพิพาทและการใช้กระบวนการพิเศษเพื่อช่วยเหลือในการรับข้อพิพาทภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎท้องถิ่น
10. รูปแบบและสาระสำคัญของคำสั่งก่อนการพิจารณาคดี
11. การวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องที่ยื่นเข้ามา
12. ความจำเป็นในการที่จะมีการยอมรับกระบวนการพิเศษเพื่อบริหารจัดการคดีที่มีข้อยุ่งยากหรือยืดเยื้อ ซึ่งอาจจะมีประเด็นข้อพิพาทที่ซับซ้อน คู่ความหลายคน มีปัญหาข้อกฎหมายที่ยุ่งยากหรือมีปัญหาในการพิสูจน์ที่ไม่ปกติ
13. คำสั่งให้มีการพิจารณาคดีอื่นๆ ภายใต้กฎข้อ 42 (6) ซึ่งอาจจะเป็นคำฟ้อง คำฟ้องแย้ง คำให้การแก้ฟ้องแย้งหรือคำร้องสอด หรือในประเด็นอื่นๆโดยเฉพาะเจาะจงในคดีนั้น
14. คำสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายดำเนินการเสนอพยานหลักฐานตั้งแต่เบื้องต้นก่อนพิจารณาคดีหากเป็นประเด็นที่สามารถบริหารจัดการได้ซึ่งจะต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี ใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาคดีโดยอาศัยข้อกฎหมายภายใต้กฎข้อ 50 (a) หรือการพิพากษาที่มีการค้นพบข้อเท็จจริงเพียงบางส่วนภายใต้กฎหมาย 52 (C)
15. คำสั่งให้กำหนดข้อจำกัดเวลาที่สมเหตุสมผลในการเสนอพยานหลักฐานและ
16. เรื่องอื่นๆซึ่งจะช่วยให้มีการวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้นด้วยความเป็นธรรมและรวดเร็วภายหลังที่มีการประชุมก่อนการพิจารณาไม่ว่าครั้งใด ผู้พิพากษาจะออกคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับคดีเพื่อเป็นเครื่องช่วยในการควบคุมกระบวนการพิจารณา คำสั่งนี้อาจถูกแก้ไข

เปลี่ยนแปลงได้โดยการออกคำสั่งในการประชุมครั้งหลังๆ แต่หากเป็นการออกคำสั่งหลังจากการประชุมก่อนการพิจารณาครั้งสุดท้าย คำสั่งนี้จะถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ต่อเมื่อเป็นคำสั่งที่ออกเพื่อป้องกันความไม่ยุติธรรมที่ประจักษ์ชัดเท่านั้น และเมื่อออกคำสั่งแล้วหากคู่ความหรือทนายความของคู่ความไม่ปฏิบัติตาม หรือไม่มาปรากฏตัวในนามของคู่ความการประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาหรือการประชุมก่อนพิจารณาคดีอื่น หรือหากเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าคู่ความหรือทนายความของคู่ความไม่ได้เตรียมตัวที่จะเข้าร่วมประชุม หรือไม่มาเข้าประชุมด้วยความสุจริตใจ หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำร้องขอหรือเมื่อผู้พิพากษาเห็นเอง ผู้พิพากษาก็สามารถมีคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในกฎข้อ 37(b) (2) (b), (c) (d) นอกจากนี้ผู้พิพากษาอาจเรียกให้คู่ความหรือทนายความของคู่ความหรือทั้งสองคนใช้ค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผลที่เกิดขึ้นเพราะการไม่ปฏิบัติตามกฎข้อนี้ได้ซึ่งรวมถึงค่าทนายความด้วย เว้นแต่ผู้พิพากษาจะพบว่า การไม่ปฏิบัติตามนั้นมีเหตุผลอันสมควร หรือมีพฤติการณ์อื่นๆ ที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลกำหนดให้ค่าใช้จ่ายจะไม่เป็นธรรม

2) การบันทึกคำพยาน

ปัจจุบันศาลสหรัฐใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Electronic sound recording ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เทปบันทึกเสียง (tape record) และ digital audio recording technology ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการใช้อย่างกว้างขวาง เทคโนโลยีนี้จะบันทึกเสียงของพยานไว้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้พิพากษาสามารถเปิดฟังคำให้การพยานจากคอมพิวเตอร์ จากข้อมูลสถิติพบว่าเทคโนโลยีต่างๆ เหล่านี้ประหยัดเวลาในการพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยลดขั้นตอน เวลา และค่าใช้จ่ายของประชาชนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา⁸³

3) การนำระบบการยุติข้อพิพาทโดยวิธีการอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีมาใช้⁸⁴

ในปี ค.ศ.1998 รัฐสภาออกกฎหมายว่าด้วยการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล (Alternative Dispute Resolution Act 1998) กำหนดให้ศาลสหรัฐต้องนำการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นไปใช้ และนำวิธีการบริหารจัดการคดีผสมผสานกับการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นทำให้คดีแพ่งเสร็จสิ้นไปในเวลาที่น้อยลง คดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาลสหรัฐใน

⁸³ สำนักงานข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม . " การพัฒนาระบบงานศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย : ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและระบบบันทึกคำพยาน." บทบัณฑิตย . เล่ม 58 ตอน 3, น.36.

⁸⁴ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 83, น.31 - 37.

อัตราร้อยละ 95 จากจำนวนคดีแพ่งทั้งหมดเสร็จสิ้นก่อนจะมีการสืบพยาน คดีส่วนใหญ่ยุติได้ โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ปัจจุบันระยะเวลาเฉลี่ยของคดีแพ่งที่มาสู่ศาลจนกระทั่งคดีสิ้นสุด หรือมีการถอนฟ้องลดลงเหลือเพียง 7 เดือนเท่านั้น ผู้พิพากษาจะพยายามหาทางให้คู่ความตกลงยุติข้อพิพาทในการประชุมหรือใช้กระบวนการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นที่เรียกว่า ADR เนื่องจากเป็นวิธีที่คู่ความเลือกใช้กระบวนการที่จะรับข้อพิพาทของตนตามที่ตนเองพอใจได้

การรับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่น ADR มีหลายรูปแบบ ได้แก่

(1) การอนุญาโตตุลาการ(Arbitration) เป็นกระบวนการที่คู่ความเลือกผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่พิพาทมาเป็นอนุญาโตตุลาการจำนวน 1 หรือ 3 คนทำหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลของคดี โดยจะรับฟังพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายและพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อทำความเห็น ความเห็นนี้เป็นเพียงแนวทางเบื้องต้นสำหรับคู่ความในการตัดสินใจว่าจะต่อสู้คดีต่อไปหรือไม่ ไม่ผูกพันคู่ความ

(2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นกระบวนการที่นิยมใช้กันมากในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทที่เกิดจากความตกลงของคู่ความเองโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือและเสนอแนวทางในการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ที่สมัครใจลงชื่อให้ศาลคัดเลือกเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบและคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ย

(3) การประเมินผลคดีเบื้องต้น (Early Revaluation) คือการจัดให้นักกฎหมายที่เป็นกลางเข้ามาฟังคำแถลงของคู่ความและให้ความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของประเด็นในคดี ผลประโยชน์ของคู่ความแต่ละฝ่ายเป็นอย่างไร การประเมินผลนี้ไม่ใช่การบังคับให้คู่ความยอมรับ แต่เป็นการให้ข้อคิดกับคู่ความทั้งสองฝ่ายตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีต่อไปหรือไม่

(4) การพิจารณาคดีโดยย่อ (Summary Trial) คือการให้คู่ความเสนอสำนวนคดีของตนมาแบบย่อ โดยไม่มีการนำสืบพยานหลักฐาน จากนั้นผู้พิพากษาหรือคณะลูกขุนจะทำความเห็น คู่ความจะยอมรับความเห็นนั้นหรือไม่ก็ได้

(5) สัปดาห์การหาข้อตกลง (Settlement Week) วิธีนี้ศาลจะพักการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ชั่วคราวและเปิดโอกาสให้คู่ความเจรจายุติข้อพิพาทในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาดำเนินการเพื่อช่วยให้คู่ความสามารถตกลงกันได้

4) ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย

การดำเนินคดีของศาลประเทศสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างกับการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทยอยู่หลายประการ กล่าวคือ

1. ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการนำวิธียุติข้อพิพาทนอกจากการพิจารณาพิพากษามาใช้มากกว่าของศาลไทย โดยออกกฎหมายให้ศาลต้องนำวิธีการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นไปใช้ ทำให้คดีส่วนใหญ่ยุติได้โดยไม่ต้องเข้าสู่ระบบการสืบพยาน ส่วนของไทยคดีที่เข้าสู่ระบบการสืบพยานมีมากกว่าที่จะยุติไปก่อนโดยไม่ต้องสืบพยาน

2. ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้พิพากษาต้องนำการบริหารจัดการมาใช้ โดยรับรองไว้ในกฎหมายพันธรัฐว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนของไทยไม่มีบัญญัติ การพิจารณาคดีแพ่งของศาลประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติให้ผู้พิพากษาเรียกให้ทนายความของคู่ความหรือคู่ความที่ไม่มีทนายความมาประชุมร่วมกันก่อนการพิจารณาเพื่อกำหนดเวลาและการบริหารจัดการคดีที่จะดำเนินต่อไป โดยให้มีการประชุมกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆในเรื่องที่คู่ความต้องดำเนินการก่อนการพิจารณาและกำหนดแนวทางการดำเนินคดี หลังจากประชุมกันแล้วศาลอาจออกคำสั่งให้คู่ความปฏิบัติตามได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีบัญญัติไว้เช่นนี้ คงมีเพียงการนัดพร้อมเพื่อกำหนดนัดสืบพยานเท่านั้น

3. ศาลประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้วิธีการบันทึกคำพยานโดยการบันทึกเสียงของพยานไว้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้พิพากษาสามารถเปิดฟังจากเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ ทำให้เกิดความต่อเนื่องและรวดเร็วในการสืบพยาน ซึ่งของไทยยังคงใช้ระบบการอมความโดยผู้พิพากษาเป็นผู้สรุปคำเบิกความของพยานบันทึกลงในเครื่องบันทึกเสียงแล้วให้เจ้าพนักงานศาลถอดข้อความเป็นลายลักษณ์อักษร จึงขาดความต่อเนื่องในการสืบพยาน

2. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในศาลของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีการดำเนินการพิจารณาคดีที่ต่อเนื่องและรวดเร็ว สมควรนำมาเป็นแบบอย่าง เหตุที่ประเทศอังกฤษประสบความสำเร็จเนื่องจากการศึกษาและปฏิรูประบบการพิจารณาให้เปลี่ยนไปจากเดิม การจัดระบบการพิจารณาที่ดีทำให้การนั่งพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่เดิมอังกฤษประสบปัญหาวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ คือค่าใช้จ่ายของคดีความ ค่าจ้างทนายความแพ่ง ปัญหาความล่าช้า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคู่ความและวิธีพิจารณาความที่ยุ่งยากซับซ้อน Lord Chancellor จึงได้ตั้ง Lord Woolf ซึ่งขณะนั้นเป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์ (Master of the Rolls) ทำการสำรวจระบบวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วทำสรุปออกมาเป็นรายงาน⁸⁵ จากการศึกษาพบว่าการพิจารณาคดีเป็นระบบที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเกินไป

⁸⁵ วิชัย อริยะนันทกะ. "การปฏิรูประบบงานศาล." บทบัณฑิตย. เล่ม 57 ตอน 1, สิงหาคม 2544, น. 52.

การรับข้อพิพาทใช้เวลานานเกินไปและยากที่จะคาดหมายได้ว่าคดีจะเสร็จเมื่อใด⁸⁶

1) หลักการพิจารณาคดีตามข้อเสนอของ Lord Woolf

จากการศึกษา Lord Woolf ได้เสนอมาตรการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีไว้หลายประการ แต่ผู้เขียนจะขอกล่าวเฉพาะบางกรณีที่มีส่วนสำคัญและส่งผลต่อการนั่งพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง คือ⁸⁷

1) Statement of truth อังกฤษใช้ระบบการเบิกความพยานโดยอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษรได้ Lord Woolf เสนอว่าจะต้องมีการลงนามรับรองข้อเท็จจริงในบันทึกคำเบิกความนั้นเป็นจริง หากเป็นเท็จโดยความจงใจของผู้รับรองจะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล

2) Offers and payments โจทก์อาจเสนอให้มีการยุติข้อพิพาทโดยให้จำเลยชำระเงินจำนวนหนึ่งหากจำเลยตกลงชำระเงินจำนวนดังกล่าวก็จะตกลงยุติข้อพิพาท แต่ถ้าจำเลยไม่ตกลง ต่อมามีการสืบพยานและศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระเงินเท่ากับจำนวนที่มีการเสนอในตอนแรกหรือมากกว่า ศาลจะมีคำสั่งลงโทษให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ของอัตราดอกเบี้ยในตลาดนับจากวันที่มีการเสนอ ในทางกลับกันหากจำเลยเสนอเงินจำนวนหนึ่งชำระให้แก่โจทก์ โจทก์ก็ไม่ตกลง ต่อมาศาลตัดสินให้จำเลยชำระเงินเท่ากันหรือน้อยกว่าที่มีการเสนอในตอนแรก ศาลจะมีคำสั่งให้โจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเลยเสียไปนับจากวันที่มีการเสนอในตอนแรกวิธีการดังกล่าวเป็นมาตรการสำคัญที่ทำให้คู่ความต้องไตร่ตรองให้ดีในการปฏิเสธการยุติข้อพิพาทก่อนมีการสืบพยาน

3) Stays for settlement การนำวิธีการบริหารจัดการคดีเชิงรุกมาใช้ โดยให้ศาลมีหน้าที่สนับสนุนให้คู่ความตกลงยุติข้อพิพาท กรณีคู่ความตกลงกันขอให้ศาลหยุดการพิจารณาเพื่อพยายามหาทางยุติข้อพิพาทศาลอาจอนุญาตให้ไม่เกิน 1 เดือน หรือหากมีเหตุอันสมควรศาลอาจขยายให้ได้แต่ต้องมีระยะเวลาที่แน่นอน

4) Allocation to track คดีที่มีการฟ้องร้องจะถูกแปลงประเภทและเข้าสู่ช่องทางการบริหารจัดการคดีที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปจะพิจารณาจากทุนทรัพย์

⁸⁶ Lord Woolf Access to Justice Final Report by Right Honourable the Lord Woolf July 1966.p 2.

⁸⁷ ธรรมนูญ พินยาภรณ์. " การปฏิรูประบบงานศาล : ประสพการณ์ของประเทศไทย." บทบัญญัติคดี. เล่ม 58 ตอน 2, มิถุนายน 2545, น.17 - 21.

4.1 The small claims track คดีที่มีทุนทรัพย์ต่ำกว่า 5,000 ปอนด์ หรือคดีที่มีทุนทรัพย์น้อย จะใช้วิธีพิจารณาไม่ยุ่งยากและจำกัดค่าใช้จ่าย คู่ความต้องสืบพยานให้เสร็จภายใน 1 วัน

4.2 The fast track การใช้วิธีพิจารณาที่รวดเร็ว สำหรับคดีทุนทรัพย์ปานกลาง คือเกินกว่า 5,000 ปอนด์ แต่ต่ำกว่า 15,000 ปอนด์ การสืบพยานจะต้องเสร็จภายใน 1 วัน โดยทั่วไปศาลจะให้พยานผู้เชี่ยวชาญส่งรายงานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาเป็นหนังสือ จะไม่ให้มาเบิกความด้วยวาจา

4.3 The multi – track ใช้กับคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 15,000 ปอนด์ หรือคดีที่มีความยุ่งยาก ศาลจะกำหนดแนวทางการพิจารณาคดีแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม โดยหลักจะกำหนดวันสืบพยานและระยะเวลาในการสืบพยานให้แน่ชัด และระยะเวลาในการสืบพยานต้องไม่เกิน 1 สัปดาห์

5. Case Management เป็นการวางแผนคดีล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มแรก เช่น ตรวจสอบว่าคู่ความต้องการนำพยานหลักฐานใดบ้าง จำเป็นต้องมีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ หากแยกสืบพยานเฉพาะประเด็นที่สำคัญก่อนซึ่งเป็นประเด็นหลักในการทำคำพิพากษาก็อาจไม่จำเป็นต้องเสียเวลาในการสืบพยานในประเด็นอื่นอีก นอกจากนี้ต้องกำหนดตารางเวลาในการพิจารณาคดีทั้งหมดไว้ล่วงหน้า

6. Disclosure หรือให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคดีให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่เพียงพอก็อาจขอให้ศาลสั่งให้มีการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมได้ แต่ศาลจะต้องควบคุมมิให้มีการเปิดเผยและตรวจสอบพยานหลักฐานที่ไม่จำเป็นซึ่งจะทำให้สิ้นเปลืองเวลาและเสียค่าใช้จ่าย วิธีนี้น่าจะมีผลให้การสืบพยานเป็นไปได้ง่ายและสะดวกขึ้น ทำให้สืบพยานได้รวดเร็วและต่อเนื่องได้

7. Experts ศาลจะต้องจำกัดการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญที่ไม่จำเป็น ตามหลักการใหม่ศาลจะอนุญาตให้มีพยานผู้เชี่ยวชาญได้เพียงคนเดียว และศาลจะรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหนังสือโดยพยานไม่ต้องมาเบิกความ เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าจำเป็น

แนวทางการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นการต่อสู้คดีของคู่ความมาเน้นการประนีประนอมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเปลี่ยนจากการที่ศาลเปิดโอกาสให้คู่ความมีบทบาทในการกำหนดทิศทางในการพิจารณาคดี เช่น คู่ความเป็นผู้เลือกวันนัดสืบพยานและกำหนดจำนวนพยานที่นำมาสืบได้ เปลี่ยนให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดี เช่น พิจารณาจำกัดไม่ให้มีการสืบพยานที่ไม่จำเป็น กำหนดเวลาในการพิจารณาทั้งหมดไว้ล่วงหน้าและบังคับให้มีการปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด และให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่สูญหายไปที่ไม่ได้สัดส่วนกับผลที่ได้รับ

2) การสืบพยานบุคคล

สำหรับการสืบพยานบุคคล ศาลในประเทศอังกฤษสามารถทำการสืบพยานได้รวดเร็ว โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้บันทึกถ้อยคำของพยานที่บันทึกไว้ล่วงหน้า (Written Statement) ศาล Chancery Division หรือ Commercial Court หรือ Admiralty Court ได้นำวิธีการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้า (Written Statement) มาใช้ โดยศาลเป็นผู้อนุญาต คู่ความที่ต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณาอาจจัดทำบันทึกถ้อยคำของตนที่จะเบิกความต่อศาลเป็นลายลักษณ์อักษรและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเห็นว่าหากใช้วิธีนี้จะทำให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินคดี ประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็นธรรม บันทึกถ้อยคำนี้ต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับตัวพยาน ความเกี่ยวข้องของพยานกับข้อเท็จจริงที่จะเบิกความ มีการบรรยายข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา ชัดเจน ครบถ้วน ควรใช้ถ้อยคำสำนวนของพยานเอง หมายความว่ามีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็น อ่านแล้วเข้าใจและน่าเชื่อถือ ต้องไม่มีเนื้อหาที่จะทำให้กลายเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ การใช้วิธีเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนบันทึกถ้อยคำระหว่างคู่ความเพื่อเป็นการเปิดเผยข้อมูลระหว่างกัน โดยผู้เสนอจะต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งเมื่อศาลอนุญาตให้ใช้วิธีนี้แล้ว บันทึกถ้อยคำของพยานนี้ต้องลงชื่อผู้จัดทำรับรองด้วยว่าข้อความที่บันทึกเป็นความจริง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิโต้แย้งได้

ในวันพิจารณา ศาลเพียงแต่อ่านบันทึกถ้อยคำให้พยานฟัง แล้วเข้าสู่กระบวนการซักค้านพยานผู้ให้ถ้อยคำ พยานไม่ต้องมาเบิกความตอบคำถามของทนายความอีก ทำให้การสืบพยานทำได้รวดเร็ว เมื่อมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แล้ว ผู้พิพากษาอาจถือเอาบันทึกถ้อยคำของพยานนั้นเป็นพยานหลักฐานเสมือนหนึ่งพยานมาเบิกความต่อหน้าศาล

2. การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ในศาลประเทศอังกฤษมีการรับรองให้ใช้ระบบการสืบพยานทางจอภาพในการสืบพยานที่อยู่ต่างประเทศ พยานอาจถูกถามคำถามโดยระบบเชื่อมต่อทางวิดีโอ คดีที่เป็นตัวอย่างซึ่งใช้การสืบพยานระบบนี้คือ คดี R.V.Horseferry Road Magistrates Court, exp Bennett (No3) 1994 Times, 14 January (Queen's Bench Division)

3. การใช้บันทึกช่วยจำ (Memoranda) ศาลอนุญาตให้พยานดูบันทึกช่วยจำหรือเอกสารใด ๆ เพื่อเรียกความจำของพยานได้

นอกจากนี้ในอังกฤษยังมีกระบวนการที่ศาลกำหนดแนวทางการดำเนินคดีภายหลังจากครบกำหนดยื่นคำให้การแก้คดีแล้ว ซึ่งถือเป็นขั้นตอนของการเปิดเผยเอกสารทั้งหมดที่ระบุเป็นพยานซึ่งอยู่ในความครอบครองของตนภายในระยะเวลา 14 วัน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมี

เวลาตรวจเอกสาร 7 วัน เว้นแต่เป็นเอกสารที่ได้รับสิทธิพิเศษไม่ต้องถูกตรวจ เช่น เอกสารที่ใช้ติดต่อบริษัทประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพ หรือเอกสารที่ติดต่อบริษัทประกันภัย หรือเอกสารที่ติดต่อบริษัทประกันภัย

3) ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย

1. การพิจารณาคดีของศาลอังกฤษ ผู้พิพากษามีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดีมากกว่าศาลไทย โดยเข้าไปมีบทบาทในการจำกัดมิให้มีการนำพยานหลักฐานที่ไม่จำเป็นเข้าสู่ศาล ส่วนการพิจารณาของศาลไทยผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลาง และมีได้มีบทบาทในการควบคุมการพิจารณามากนัก คู่ความเป็นฝ่ายมีบทบาทในการกำหนดพยานหลักฐานที่จะสืบมากกว่า

2. ก่อนเริ่มทำการสืบพยาน ศาลของประเทศอังกฤษจะมีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีหลังจากครบกำหนดที่จำเลยต้องยื่นคำให้การแก้คดีแล้ว และมีการเปิดเผยพยานเอกสารของคู่ความที่อยู่ในครอบครองของคู่ความทั้งหมดที่จะใช้ในการสืบพยาน ซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีเวลาที่จะตรวจสอบเอกสาร 7 วัน ส่วนคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทยไม่มีบทบัญญัติให้ศาลทำการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีไว้โดยเฉพาะ การกำหนดทิศทางดำเนินคดีจึงเป็นเรื่องการบริการจัดการคดีของผู้พิพากษาแต่ละคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกำหนดจำนวนพยานบุคคลที่คู่ความจะนำสืบและการกำหนดวันนัดสืบพยานทั้งหมดไว้ล่วงหน้า

3. การสืบพยานบุคคลของศาลในประเทศอังกฤษ ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความใช้บันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าตามคำขอของคู่ความแทนการที่พยานต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลทั้งหมดได้ และในระหว่างพยานเบิกความศาลอาจอนุญาตให้พยานดูบันทึกช่วยจำหรือเอกสารใดๆ เพื่อเรียกความจำของพยานได้ ทั้งนี้ระบบการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในกรณีพยานอยู่นอกศาลด้วย ส่วนการสืบพยานบุคคลของศาลไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 บังคับให้พยานต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา ซึ่งแม้บทบัญญัติมาตรานี้จะมีข้อยกเว้นไว้ในตอนท้ายว่า “เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ” แต่ก็ไม่มีให้นำข้อยกเว้นนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ส่วนการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพนั้นยังไม่มีนำมาใช้ในการสืบพยานคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย

3. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีภาษีอากร

คดีภาษีอากรเป็นคดีปกครอง การพิจารณาคดีมีหลักว่าต้องกระทำโดยรวดเร็ว สะดวกและเที่ยงธรรม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากรจึงให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลางในการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการ

พิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลฎีกาอารยะได้ โดยการออกข้อกำหนดดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากประธานศาลฎีกาก่อน⁸⁸

3.1 การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

คดีฎีกาอารยะเป็นคดีที่มีเอกสารเป็นจำนวนมากและคู่ความมักไม่ยอมรับข้อเท็จจริงซึ่งกันและกัน ทำให้มีข้อเท็จจริงที่ไม่รับกันมาก จึงต้องกำหนดให้มีการสอบถามข้อเท็จจริงให้คู่ความรับกันเสียในวันชี้สองสถานเพื่อได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทให้แคบลง และจำเป็นต้องทราบถึงจำนวนพยานบุคคลและพยานเอกสารเสียแต่เนิ่นๆ การยื่นบัญชีระบุพยานจึงแตกต่างไปจากคดีแพ่งทั่วไป กล่าวคือ กรณีมีการชี้สองสถานคู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ส่วนกรณีไม่มีการชี้สองสถานถือเป็นคดีที่ไม่มีข้อเท็จจริงยุ่งยาก คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน⁸⁹ การที่คดีฎีกาอารยะคู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ก็เพื่อให้ศาลได้มีเวลาในการตรวจสอบเอกสารและเตรียมข้อสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อการชี้สองสถานตามข้อกำหนดคดีฎีกาอารยะ พ.ศ.2539 ข้อ 14

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม คู่ความต้องยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมก่อนระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นสิ้นสุดลง⁹⁰ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคดีฎีกาอารยะให้ความสำคัญต่อการชี้สองสถานมาก และต้องการทราบถึงพยานหลักฐานของคู่ความก่อนการชี้สองสถาน ส่วนการขอเพิ่มเติมบัญชีพยานภายหลังเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสาม

3.2 การขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารและพยานวัตถุจากผู้ครอบครอง

กรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์ขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือจากบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายนั้นต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกโดยยื่นคำขอมาพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกมาจากผู้ครอบครอง และคู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ติดตามให้ได้พยานหลักฐานมาก่อนวันนัดชี้สองสถานหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด⁹¹ ทำให้ได้เอกสารมาพร้อมและสืบพยานได้รวดเร็วต่อเนื่องได้

3.3 การชี้สองสถาน

⁸⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฎีกาอารยะและวิธีพิจารณาคดีฎีกาอารยะ พ.ศ. 2528 มาตรา 20

⁸⁹ ข้อกำหนดคดีฎีกาอารยะ พ.ศ. 2539 ข้อ 10 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

⁹⁰ ข้อกำหนดคดีฎีกาอารยะ พ.ศ.2539 ข้อ 10 วรรคสาม

⁹¹ ข้อกำหนดคดีฎีกาอารยะ พ.ศ. 2539 ข้อ 12

กรณีที่มีการชี้สองสถาน ข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2539 ข้อ 11 กำหนดให้ คู่ความยื่นต้นฉบับพยานเอกสารทั้งหมดที่จะอ้างเป็นพยานต่อศาลพร้อมการยื่นบัญชีระพยาน โดยไม่ต้องส่งสำเนาต่อศาลและคู่ความฝ่ายอื่น มิฉะนั้นไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานนั้นมาสืบ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลตามหลักเกณฑ์ในข้อ 11 วรรคสอง

ก่อนวันชี้สองสถานศาลอาจส่งข้อสอบถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเป็นหนังสือไปยัง คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้มาตอบข้อสอบถามในวันชี้สองสถานก็ได้ แต่ศาลต้องส่งสำเนาข้อสอบถามนั้นให้คู่ความฝ่ายอื่นด้วย⁹² การกำหนดไว้เช่นนี้ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการชี้สองสถาน การพิจารณาในวันชี้สองสถานสามารถดำเนินไปได้รวดเร็วขึ้น

กรณีคู่ความฝ่ายใดประสงค์อ้างข้อเท็จจริงใด คู่ความฝ่ายนั้นมีสิทธิขอให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตอบว่าจะรับรองข้อเท็จจริงนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ โดยอาจส่งคำบอกกล่าวสอบถามไป ก่อนวันชี้สองสถานหรือก่อนวันสืบพยานแล้วแต่กรณีไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และเมื่อถึงวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยาน ศาลจะสอบคู่ความฝ่ายที่รับคำบอกกล่าวว่าจะยอมรับตามนั้นหรือไม่ หากคู่ความฝ่ายที่รับคำบอกกล่าวไม่ตอบคำถามหรือปฏิเสธโดยไม่มีเหตุผล ศาลจะถือว่า คู่ความฝ่ายนั้นยอมรับข้อเท็จจริงนั้น เว้นแต่ศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบ แทนหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธได้ในขณะนั้น ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลง เกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร⁹³ นอกจากนี้ศาลอาจ สอบถามข้อเท็จจริงใดๆได้เองโดยคู่ความไม่จำเป็นต้องร้องขอให้สอบถามได้โดยหลักเกณฑ์ เช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น

3.4 การสืบพยาน

เมื่อศาลได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทหน้าที่นำสืบในวันชี้สองสถานแล้ว ศาลจะต้อง สอบถามคู่ความแต่ละฝ่ายถึงเนื้อหาสาระที่พยานแต่ละคนจะต้องเบิกความแล้วสอบถามคู่ความ แต่ละฝ่ายว่าประสงค์จะสืบพยานกี่นัด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงจำนวนพยานด้วย สำหรับจำนวนพยาน นี้อาจน้อยกว่าที่ระบุในบัญชีพยาน เพราะศาลได้สอบถามข้อเท็จจริงจากคู่ความและคู่ความรับ ข้อเท็จจริงกันไปบ้างแล้ว เมื่อศาลทราบจำนวนวันนัดที่คู่ความแต่ละฝ่ายขอสืบพยานแล้ว ก็ จะนำมากำหนดวันสืบพยานของคู่ความแต่ละฝ่ายไปที่เดียว⁹⁴

⁹² ข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2539 ข้อ 11

⁹³ ข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2539 ข้อ 15

⁹⁴ เขียวโร สุนทรนันท์. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดี ภาษีอากร พ.ศ. 2528. น.189.

เหตุที่ศาลต้องสอบถามจำนวนพยานและเนื้อหาสาระของพยานแต่ละคนก็เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสืบพยาน ทำให้พยานแต่ละปากที่คู่ความจะนำเข้าสู่สืบไม่มาเบิกความในเรื่องซ้ำๆ กัน ทั้งเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ซึ่งตามข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ.2539 ข้อ 19 กำหนด ให้ศาลต้องสอบถามเช่นนั้น และกำหนดจำนวนวันสืบพยานของคู่ความทุกฝ่ายไปพร้อมกัน การกำหนดไว้เช่นนี้ทำให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วขึ้น

การสืบพยานบุคคลศาลมีอำนาจอนุญาตให้ใช้บันทึกช่วยจำได้ คือให้พยานอ่านข้อความหรือตัวเลขขณะเบิกความได้ ทำให้ศาลสามารถบันทึกคำพยานได้รวดเร็วและได้ความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น เหตุที่ให้อำนาจศาลไว้เช่นนี้เป็นเพราะคดีภาษีอากรเป็นคดีที่เกี่ยวกับเอกสารและตัวเลขซึ่งมีจำนวนมาก นอกจากนี้ในระหว่างสืบพยานศาลอาจอนุญาตให้พยานใช้บันทึกถ้อยคำพยานที่บันทึกไว้ล่วงหน้าประกอบการเบิกความและถือว่าบันทึกถ้อยคำพยานนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความพยานด้วย แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลและส่งบันทึกนั้นต่อศาลและส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน⁹⁵ เหตุที่มีหลักเกณฑ์เช่นนี้เนื่องจากคดีภาษีอากรเป็นคดีที่มีเอกสารจำนวนมาก ผลการแพ้ชนะคดีมักขึ้นอยู่กับเอกสารเป็นสำคัญ พยานบุคคลเป็นเพียงผู้เบิกความนำพยานเอกสารเข้าสู่สำนวนเท่านั้น

3.5 การนั่งพิจารณาคดี

คดีภาษีอากรเป็นคดีเกี่ยวกับรายได้ของรัฐที่จะนำกลับมาพัฒนาประเทศชาติโดยตรง การกำหนดนัดพิจารณาจึงต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว⁹⁶ ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ.2528 มาตรา 20 จึงให้อำนาจอธิบดีศาลภาษีอากรกลางออกข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานได้ และในข้อ 21 กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดการนั่งพิจารณาคดี ณ สถานที่ใดหรือเวลาใดก็ได้ ดังนั้นการนั่งพิจารณาคดีภาษีอากรจึงอาจกำหนดให้นั่งพิจารณาในวันหยุดราชการด้วยก็ได้

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีภาษีอากร หัวใจของข้อกำหนดคดีภาษีอากรอยู่ที่การชี้สองสถาน โดยเน้นเรื่องการทำให้เหลือการสืบพยานน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ เพราะการสืบพยานเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีล่าช้า คดีใดมีการสืบพยานน้อยคดีนั้นก็เสร็จรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการทำให้เหลือการสืบพยานน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้นั้นตามข้อกำหนดมีอยู่สองวิธี วิธีที่หนึ่งคือการกำหนดให้คู่ความยื่นพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยาน

⁹⁵ ข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2539 ข้อ 22

⁹⁶ เขียวไพ สุนทรนันท์, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 94, น.200.

ก่อนวันชี้สองสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด วิธีที่สองศาลจะสอบถามคู่ความถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาลว่าคู่ความรับกันได้หรือไม่ ซึ่งหากฝ่ายใดไม่ตอบคำถามตามที่ศาลถามเองหรือคู่ความอีกฝ่ายนั้นยอมรับข้อเท็จจริงที่ศาลถาม⁹⁷

การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและข้อกำหนดคดีภาษีอากรกำหนดหลักการพิจารณาคดีต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้นโดยเฉพะอย่างยิ่งการลดวิธีการต่างๆ ที่ไม่จำเป็น เช่น การที่พยานต้องมาเบิกความด้วยวาจาทั้งหมดโดยการไต่สวนที่ช่วยจำหรือบันทึกถ้อยคำทำให้ใช้เวลาในการสืบพยานน้อยลง การจำกัดระยะเวลาต่างๆไว้ค่อนข้างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการยื่นบัญชีระบุพยาน การยื่นต้นฉบับพยานเอกสาร การให้คู่ความรับข้อเท็จจริงกัน ทำให้กระบวนการพิจารณาง่ายและสะดวกขึ้น มีผลทำให้ศาลสามารถดำเนินการพิจารณาไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยไม่เสียความเป็นธรรม

3.6 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

คดีภาษีอากรแม้มีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้โดยอนุโลม แต่คดีภาษีอากรมีวิธีพิจารณาความไว้เป็นพิเศษซึ่งมีข้อแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปอยู่หลายประการ กล่าวคือ

1. คดีภาษีอากรเป็นคดีปกครองเน้นการพิจารณาคดีรวดเร็ว ให้ความสำคัญกับการชี้สองสถานมากกว่าคดีแพ่งทั่วไป มีกระบวนการพิจารณาที่ทำให้ทราบถึงพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานโดยคู่ความมีหน้าที่ต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุมาพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน และคู่ความมีหน้าที่ติดตามพยานหลักฐานให้ได้มาก่อนวันชี้สองสถานหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ส่วนคดีแพ่งทั่วไปไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้คู่ความต้องยื่นคำขอเช่นนั้นมาพร้อมการยื่นบัญชีพยาน เพียงแต่ต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารส่งให้แก่ผู้ครอบครองก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน การที่คดีภาษีอากรมีบทบัญญัติเช่นนี้ทำให้ได้พยานหลักฐานมาพร้อมก่อนลงมือสืบพยาน การสืบพยานสามารถทำได้ต่อเนื่องและรวดเร็วขึ้น

2. การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีภาษีอากร กรณีไม่มีการชี้สองสถานต้องยื่นก่อนวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่า 30 วัน เพื่อให้ศาลมีเวลาเตรียมข้อสอบถามข้อเท็จจริงในวันชี้สองสถาน ซึ่งต่างกับคดีแพ่งทั่วไปที่คู่ความมีสิทธิยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานหรือก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน กรณีไม่มีการชี้สองสถานต้องยื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน เช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป ส่วนการขอระบุพยานเพิ่มเติมคู่ความต้องยื่นคำแถลงก่อนระยะเวลา

⁹⁷ ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม ไพฤทธิ เศรษฐไกรกุล และปริญญา ศิษฺคุง. คู่มือการดำเนินคดีภาษีอากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2530, น.58.

ดังกล่าวสิ้นสุด เพราะให้ความสำคัญกับการชี้สองสถานจึงมีข้อแตกต่างกับคดีแพ่งทั่วไปที่ คู่ความสามารถยื่นขอระบุบัญชีพยานเพิ่มเติมได้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่มีการสืบพยานนัด แรก

3. คดีภาษีอากร คู่ความต้องยื่นต้นฉบับเอกสารทั้งหมดที่ประสงค์อ้างเป็นพยาน และพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองโดยไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารให้อีกฝ่ายหนึ่ง จึงเป็นการ เปิดเผยพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ตนมีและจะอ้างเป็นพยาน ซึ่งต่างจากคดีแพ่งทั่วไปที่มีได้ กำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ไว้

4. ก่อนการสืบพยานในคดีภาษีอากร ศาลจะพยายามให้คู่ความรับข้อเท็จจริงกัน ให้มากที่สุดในวันชี้สองสถานเพื่อให้มีการสืบพยานกันน้อยที่สุด และข้อกำหนดข้อ 19 กำหนดให้ศาลต้องสอบถามคู่ความถึงเนื้อหาสาระของพยานแต่ละปากที่จะนำเข้ามาเบิกความด้วย ซึ่งคดีแพ่งหาได้ปฏิบัติและมีหลักเกณฑ์เช่นนี้ไม่

5. การสืบพยานบุคคลในคดีภาษีอากร ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความใช้บันทึกถ้อยคำ พยานที่ทำไว้ล่วงหน้าและในระหว่างพยานเบิกความอาจอนุญาตให้พยานดูบันทึกทบทวน ความจำได้ด้วย ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปยึดหลักเคร่งครัดว่าพยานต้องเบิกความด้วยวาจา จะอ่าน ข้อความที่เขียนมาในขณะที่เบิกความไม่ได้ แม้มีข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 113 ก็ตาม

4. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศ

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่ต้องการความรวดเร็วใน การดำเนินกระบวนการพิจารณา เน้นให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยเร็วและมีวิธีพิจารณาความที่ แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป การเลื่อนคดีจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

4.1 หลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็ว

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นคดีที่ต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณา คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 จึงบัญญัติไว้ว่า "ให้ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดย ไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อ เสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรีบทำคำพิพากษา หรือคำสั่งโดยเร็ว"

หากพิจารณาข้อความของบทบัญญัติดังกล่าวเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาตรา 37 แล้ว จะเห็นว่ามาตรา 27 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทาง

ปัญญาฯ ใช้ข้อความที่บังคับในลักษณะเด็ดขาดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณามากกว่า โดยเปิดช่องยอมให้ศาลเลื่อนการพิจารณาไปได้เพียงประการเดียว คือเมื่อมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

กรณีมีเหตุอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้อันเป็นข้อยกเว้นการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันนี้ มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 การขอเลื่อนคดีในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการขอเลื่อนในครั้งแรกหรือครั้งต่อมา คู่ความจะอ้างเพียงเหตุจำเป็นดังเช่นมาตรา 40 หรือมาตรา 193 เบื้องไปไม่ได้

เมื่อเสร็จการพิจารณาศาลต้องรีบทำคำพิพากษาและคำสั่งโดยเร็ว แต่กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาว่าจะต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกี่วันเหมือนคดีอาญา⁹⁸

หลักการสำคัญของคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคือ การพิจารณาคดีต้องดำเนินไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม กฎหมายจึงให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานโดยได้รับอนุมัติจากประธานศาลฎีกาเสียก่อน⁹⁹

4.2 วิธีพิจารณาความ

วิธีพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ มีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 26 - 37 แต่สำหรับรายละเอียดของวิธีการพิจารณาจะอยู่ในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ตั้งแต่ข้อ 3 ถึง ข้อ 39 โดยเป็นการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว สะดวก และเป็นธรรม มีข้อน่าสังเกตคือ คู่ความอาจตกลงกันขอต่อศาลให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามวิธีการที่คู่ความตกลงกันอย่างไรก็ได้ตามความประสงค์ของคู่ความโดยยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาล ศาลจะอนุญาตเช่นนั้นได้เมื่อเห็นว่าหากดำเนินกระบวนการพิจารณาเช่นนั้นจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย และวิธีพิจารณานั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ

⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสอง บัญญัติให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในสามวันนับแต่วันเสร็จคดี เว้นแต่มีเหตุอันสมควรจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้

⁹⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2533 มาตรา 30

ประชาชน¹⁰⁰

1) การแจ้งกำหนดนัดพิจารณาให้คู่ความทราบ

คู่ความเมื่อได้รับหมายแจ้งกำหนดวันนัดพิจารณาให้มาศาลแล้วจะต้องมาศาลดำเนินคดีเพื่อรักษาสิทธิของตน กรณีที่การแจ้งกำหนดนัดพิจารณานั้นได้กระทำโดยชอบแล้วหากถึงวันนัดคู่ความไม่มาศาลตามกำหนดนัด มาตรา 34 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศฯ บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลทราบกำหนดนัดพิจารณาในนัดต่อไปที่ศาลกำหนดแล้ว โดยถือว่าเป็นหน้าที่คู่ความที่ต้องมารับทราบกำหนดนัดในนัดต่อไปเอง หลักการนี้เป็นหลักการที่ดี การที่ศาลไม่ต้องแจ้งกำหนดนัดให้คู่ความทราบอีกเมื่อได้มีการแจ้งกำหนดนัดพิจารณาครั้งแรกโดยชอบแล้ว มีผลทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในการแจ้ง ศาลสามารถทำการพิจารณาคดีติดต่อกันไปได้เพราะไม่ต้องเสียเวลาในขั้นตอนการส่งหมายซึ่งมีกำหนดระยะเวลาของการมีผลเป็นการส่งหมายโดยชอบอีก รวมทั้งปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากกรณีที่ไม่สามารถแจ้งวันนัดให้แก่คู่ความที่ไม่มาศาลไม่ได้ด้วยเหตุต่างๆ อีก

2) การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี

การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เป็นวิธีการบริหารงานคดีอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27 จึงกำหนดให้มีขึ้นเพื่อทราบทิศทางและระยะเวลาในการดำเนินคดี โดยก่อนมีการสืบพยานศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีได้ เช่น

(1) ทำการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความสามารถตกลงกันได้ หรือเพื่อให้มีการนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้ซึ่งจะต้องเป็นความประสงค์ของคู่ความด้วย

(2) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี คือการกำหนดว่าคู่ความจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างไรตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดให้ปฏิบัติ

(3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น กำหนดจำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่คู่ความประสงค์จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินทางเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น เป็นต้น

¹⁰⁰ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4

(4) กำหนดรายละเอียดและระยะเวลาเกี่ยวกับการทดลองทางเทคนิค หรือ วิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี

(5) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่จะมาให้ความเห็นในการ ประกอบการพิจารณาพิพากษาต่อศาลตามที่ศาลขอให้บุคคลดังกล่าวมาให้ความเห็นในด้านใด ด้านหนึ่ง การกำหนดแนวทางพิจารณาดำเนินคดีจะต้องกระทำก่อนสืบพยาน แต่น่าจะทำ พร้อมๆกับการชี้สองสถาน ในทางปฏิบัติน่าจะนัดชี้สองสถานและนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทาง การดำเนินคดีไปในวันเดียวกัน¹⁰¹

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่าในการพบกันของคู่ความในนัดแรก ศาลต้อง ดำเนินการต่างๆหลายอย่าง กรณีจำเป็นต้องมีการนัดพร้อมคู่ความเพื่อกำหนดแนวทางในการ พิจารณา ศาลจะสอบถามคู่ความถึงแนวโน้มที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ย การดำเนินกระบวนการ พิจารณาโดยคู่ความตกลงกันกำหนดเวลา การสืบพยาน การดำเนินการต่างๆที่จำเป็น ดังนั้น การนัดพร้อมจึงมิใช่เป็นเพียงการทราบกำหนดนัดสืบพยานในนัดต่อไปเท่านั้น คู่ความและ ทนายความต้องมีความพร้อมพอสมควร เพราะอาจจะมีการสอบถามประเด็นต่างๆการตกลงใน บางประเด็น รับข้อเท็จจริงบางประการ ตลอดจนจำนวนพยานและจำนวนนัดที่ต้องการ สืบพยาน ทนายความจึงควรให้ความสำคัญให้มาก¹⁰²

3) การให้พยานฉบับที่กทบทวนความจำในขณะเบิกความ

การเบิกความของพยานบุคคลในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศยึดหลักเช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไปคือ พยานต้องเบิกความด้วยวาจา แต่ข้อกำหนดข้อ 28 เปิดโอกาสให้พยานสามารถขอฉบับที่กทบทวนความจำที่พยานทำไว้มาดูในระหว่างเบิก ความได้โดยได้รับอนุญาตจากศาล บันทึบทบทวนความจำที่ศาลจะอนุญาตให้พยานดูได้นั้นต้อง เป็นบันทึกที่เป็นรายละเอียดของข้อเท็จจริง ซึ่งศาลเห็นว่าเป็นเพียงข้อปลีกย่อยและพยานอาจ ไม่สามารถจดจำได้ทั้งหมด ทั้งนี้ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ บันทึบทบทวนความจำนี้ มิใช่ข้อเท็จจริงที่พยานจะเบิกความทั้งหมด จึงแตกต่างกับบันทึกถ้อยคำ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง สามารถขออนุญาตต่อศาลขอตรวจดูบันทึกบททวนความจำนั้นได้เมื่อพยานเบิกความเสร็จ หาก ศาลเห็นสมควรอาจมีคำสั่งให้ทำบันทึกบททวนความจำนั้นรวมไว้ในสำนวนได้ คู่ความอาจขอ

¹⁰¹ วัส ดิงสมิตร. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงใหม่, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544, น.50.

¹⁰² สุพิศ ประณีตพลกรัง. “การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศ.” กรุงเทพฯ : อินเทอร์เน็ต, 2544, น.40 - 41.

ตรวจดูและโต้แย้งคำเบิกความพยานปากนั้นได้ วิธีการนี้ทำให้การเบิกความของพยานทำได้รวดเร็วขึ้น

4) การใช้บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล

ในการสืบพยาน คู่ความสามารถใช้บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงที่พยานจะเบิกความหรือความเห็นของพยานทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนแทนการที่พยานต้องเบิกความตอบคำซักถามของฝ่ายที่อ้างพยานปากนั้นเป็นพยานได้ กล่าวคือคู่ความสามารถทำคำเบิกความพยานที่ตนประสงค์ให้มาเบิกความต่อศาลยื่นต่อศาลแทนการที่คู่ความฝ่ายนั้นจะซักถามพยานก็ได้ โดยมีคำขอและได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ซึ่งข้อกำหนดข้อ 29 กำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นต้องมีคำขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน แต่มีได้บังคับว่าจะต้องยื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าที่วัน การยื่นบันทึกถ้อยคำนี้คู่ความฝ่ายที่มีคำขอต้องทำสำเนาหนึ่งชุดเพื่อส่งแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ซึ่งศาลจะเป็นผู้มีคำสั่งกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นสามารถทราบข้อเท็จจริงที่พยานจะเบิกความได้ล่วงหน้า หากคู่ความเห็นว่าไม่มีเหตุอันสมควรก็อาจไม่อนุญาตให้ใช้วิธีการนี้ได้ ดังนั้นในการมีคำขอ คู่ความจึงควรแสดงเหตุผลที่ขอยื่นบันทึกถ้อยคำพยานต่อศาลด้วย

เมื่อศาลอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำแล้ว เมื่อถึงวันนัดสืบพยาน พยานปากนั้นต้องมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาล แต่ไม่ต้องเบิกความในส่วนที่ได้ทำบันทึกถ้อยคำไว้แล้ว คงมาศาลให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ถามค้าน และให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานปากนั้นถามถึง และเมื่อเสนอต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นจะถอนบันทึกถ้อยคำนั้นไม่ได้ และถือว่าบันทึกถ้อยคำนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี หากพยานไม่มาศาลในวันสืบพยานศาลอาจปฏิเสธไม่ยอมรับฟังบันทึกถ้อยคำนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีก็ได้ หรือหากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะยอมรับฟังบันทึกถ้อยคำพยานนั้นนำไปประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้ ข้อกำหนดข้อ 29 วรรคสองใช้คำว่า "จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้" จึงน่าจะแปลความหมายว่าศาลจะรับฟังบันทึกถ้อยคำนั้นโดยลำพังมิได้ แต่จะรับฟังได้เมื่อนำไปประกอบการรับฟังพยานหลักฐานอื่น

บันทึกถ้อยคำนี้ ต้องมีรายการต่างๆครบถ้วนตามข้อกำหนดข้อ 30 และเมื่อยื่นต่อศาลแล้วจะขอแก้ไขมิได้ เว้นแต่เป็นการขอแก้ไขเกี่ยวกับชื่อศาล เลขคดี วันเดือนปี สถานที่ บันทึกถ้อยคำ ชื่อและชื่อสกุลของคู่ความ หรือเป็นการขอแก้ไขข้อผิดพลาด หรือผิดหลงเล็กน้อย

การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานทำให้การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรวดเร็วขึ้นเพราะช่วยลดขั้นตอน ในการสืบพยานบุคคลให้สั้นลง¹⁰³ เป็นการยกเว้นหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113

อาจารย์สุนัย มโนมัยอุดม กล่าวว่าวิธีการนี้เป็นวิธีที่สะดวกและประหยัดเวลาในการนั่งพิจารณาคดีเป็นอันมาก จึงมักจะขอให้คู่ความทุกฝ่ายใช้วิธีการนี้เป็นหลัก ใช้วิธีการสืบพยานแบบเดิมเป็นข้อยกเว้น และใช้วิธีการจดรายงานไว้ล่วงหน้าแล้วว่าอนุญาตให้คู่ความใช้วิธีการนี้ ซึ่งหากถือเคร่งครัดก็ไม่อาจจะถูกต้องตามข้อกำหนดนัก เพราะตามข้อกำหนดศาลต้องพิจารณาคำร้องของคู่ความก่อน แต่จะถือว่าผิดเสียทีเดียวก็ไม่ได้ เพราะได้ใช้วิธีการสอบคู่ความไว้แล้วในชั้นนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางในการพิจารณา¹⁰⁴

5) การบันทึกคำเบิกความพยาน

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีข้อกำหนด ข้อ 25 เปิดโอกาสให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความให้พยานฟังแทนได้ แต่ทางปฏิบัติศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้น นอกจากนี้ข้อกำหนดข้อ 26 ยังให้อำนาจศาลที่จะให้มีการบันทึกคำพยานโดยใช้เครื่องมือที่เป็นระบบบันทึกเสียงอย่างเดียวหรือระบบภาพและเสียงได้ด้วย

6) การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ¹⁰⁵

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ข้อ 32 กำหนดให้อำนาจศาลที่จะนำวิธีการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) มาใช้กับการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลได้ต่อเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย ซึ่งศาลจะอนุญาตตามคำขอหรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ส่วนค่าใช้จ่ายในการนี้ คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ออก และไม่ถือเป็นค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความฝ่ายอื่นต้องรับผิดชอบ

โดยปกติแล้วการสืบพยานบุคคลไม่ว่าในคดีแพ่งหรือคดีอาญาจะต้องกระทำในศาล เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 บัญญัติให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีในศาล เว้นแต่จะมีเหตุขัดข้องที่จะนั่งพิจารณาในศาลไม่ได้ เช่น พยานป่วยมาศาลไม่ได้ หรือ

¹⁰³ จัญญา เฉลิมวิวัฒน์กิจ. "ข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ." วิทยานพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542, น. 107.

¹⁰⁴ สุนัย มโนมัยอุดม . "ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 29, 30." วารสารศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ.2542. น.237, 239.

¹⁰⁵ กรกันยา สุวรรณพานิช. "การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ." วารสารศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง 2542." น.249 - 263.

ศาลต้องไปดูสถานที่ ที่เรียกกันว่าเดินเผชิญสืบ ข้อกำหนดข้อ 32 นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักทั่วไปของการนั่งพิจารณาคดีที่จะต้องกระทำในศาลให้สามารถใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณา อันได้แก่ ศาล คู่ความ ทนายความ และพยาน อาจอยู่ต่างสถานที่กันนอกศาล ศาลอยู่ในประเทศไทย พยานอาจอยู่ต่างประเทศ หรือไม่สะดวกในการมาเบิกความในศาล คู่ความฝ่ายที่อ้างอาจขอให้มีการนำระบบนี้มาใช้ในการสืบพยานได้ โดยต้องมีการนัดหมายกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มาที่ห้องสตูดิโอในวันสืบพยาน การสืบพยานวิธีนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเห็นภาพ เสียง และอากัปกริยาของพยานขณะเบิกความและซักถามพยานเหมือนการมาเบิกความในศาล

หลังจากสืบพยานเสร็จแล้ว ศาลจะเป็นผู้สรุปความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรจากวิดีโอเทป แล้วจึงจะมอบบันทึกถ้อยคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นกับสำเนาวิดีโอเทปให้คู่ความแต่ละฝ่ายไปตรวจสอบและลายมือชื่อไว้เป็นพยานแทนการสืบพยาน หากฝ่ายใดเห็นว่าศาลสรุปความไม่ครบถ้วนหรือไม่ตรงกับที่พยานเบิกความก็ยื่นคำร้องขอให้ศาลแก้ไขได้

วิธีการนี้ทำให้เกิดความทันสมัย รวดเร็ว สะดวก ประหยัด (บางกรณี เช่น พยานอยู่ต่างประเทศ) และเป็นธรรม การสืบพยานเช่นนี้ถือเสมือนว่าเป็นการสืบพยานที่กระทำในศาล

4.3 การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยในศาล¹⁰⁶

การไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันหรือการนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้ เป็นหน้าที่ของศาลที่จะให้สามารถระงับข้อพิพาทกันได้โดยไม่ต้องพิพากษาหรือชี้ขาดคดี โดยข้อกำหนดข้อ 27 (1) กำหนดให้เป็นหน้าที่ศาลที่จะดำเนินการก่อนการสืบพยาน วิธีการไกล่เกลี่ยก็เช่นเดียวกับคดีในศาลทั่วไป มีวิธีการ 2 วิธี คือการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา และการไกล่เกลี่ยตามระบบการไกล่เกลี่ย วิธีการที่สองนี้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางวางหลักการไว้ 3 ประการคือ แยกผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยออกจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน แยกสำนวนไกล่เกลี่ยมาตั้งเป็นสำนวนใหม่แยกจากสำนวนเดิม และแยกห้องไกล่เกลี่ยออกจากห้องพิจารณา และมีการวางระเบียบ รูปแบบ และขั้นตอนการทำงานไว้ต่างหาก¹⁰⁷

¹⁰⁶ โชติช่วง ทังวงศ์. "การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง." วารสารศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2542. น.267 - 278.

¹⁰⁷ ระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2541.

สำหรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการนั้นมี 2 วิธี เหมือนคดีอื่นทั่วไป คือ การอนุญาโตตุลาการในศาล แต่ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ น่าจะทำได้สะดวกกว่าคดีแพ่งทั่วไปเพราะมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆอยู่แล้ว วิธีที่สองคือการอนุญาโตตุลาการนอกศาล ใช้หลักการตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 เหมือนคดีทั่วไป

4.4 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีวิธีพิจารณาความแยกต่างหากจากคดีแพ่งทั่วไป และมีข้อแตกต่างที่สำคัญคือ

1. หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนคดีในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 มีลักษณะเคร่งครัดกว่าคดีแพ่งทั่วไป กล่าวคือมีข้อยกเว้นที่ยอมให้มีการเลื่อนคดีได้ประการเดียวคือกรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ส่วนคดีแพ่งทั่วไปประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดี และมีบทบัญญัติให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดีค่อนข้างมากดังที่บัญญัติในมาตรา 40

2. คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถตกลงกันดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างไรก็ได้โดยได้รับอนุญาตจากศาล หากศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนการตามที่คู่ความตกลงกันจะทำให้เกิดความรวดเร็วศาลก็จะอนุญาต ส่วนคดีแพ่งทั่วไปไม่มีบทบัญญัติเช่นนี้

3. คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีบทบัญญัติเรื่องการทราบนัดของคู่ความที่ไม่มาศาลไว้โดยเฉพาะว่า หากคู่ความทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลทราบวันนัดพิจารณาในนัดต่อไปที่ศาลกำหนดแล้ว ดังที่บัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 34 ต่างกับคดีแพ่งทั่วไปที่ไม่มีบทบัญญัติในทำนองดังกล่าว ซึ่งในทางปฏิบัติศาลจะแจ้งวันนัดต่อไปให้คู่ความที่ไม่มาศาลทราบโดยวิธีประกาศหน้าศาลหรือมีหมายแจ้งไปยังภูมิลำเนาของคู่ความที่ไม่มาศาล คดีแพ่งทั่วไปคงมีเฉพาะกรณีคู่ความไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ซึ่งมาตรา 183 ทวิวรรคห้า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลทราบวันนัดพิจารณาในวันนั้นแล้ว ซึ่งหมายถึงทราบวันนัดที่ศาลกำหนดด้วย และกรณีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณาไม่มาศาลในวันนัดอื่นที่มีใช้วันสืบพยานนัดแรก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 200 วรรคสอง ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในนัดนั้นแล้ว ซึ่งมีผู้แปลความว่าในวันนัดสืบพยานนัดแรกหากมีการเลื่อนคดี

ออกไป ศาลต้องแจ้งนัดให้คู่ความทราบ แต่เมื่อแจ้งกำหนดนัดแล้ว ถึงวันนัดคู่ความฝ่ายนั้นไม่มาหรือไม่มาในนัดต่อๆไป ศาลไม่จำเป็นต้องแจ้งกำหนดนัดให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบอีก

4. คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีข้อกำหนดให้ศาลออกคำสั่งเรียกให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี โดยศาลจะทำการไต่ถามเคลียร์ ทำความตกลงกับคู่ความกำหนดระยะเวลาในการที่คู่ความจะดำเนินคดีอย่างต่อเนื่อง ภายใต้อำนาจที่ศาลกำหนด กำหนดวันเวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็นเป็นต้น ซึ่งในคดีแพ่งทั่วไปยังไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดให้ศาลต้องเรียกคู่ความมากำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยานดังเช่นคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลเพียงแต่กำหนดทิศทางการดำเนินคดีโดยการสอบคู่ความถึงจำนวนพยานที่จะนำเข้าสู่สืบและกำหนดวันนัดสืบพยานเท่านั้น

5. การสืบพยานบุคคล คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีข้อกำหนดให้ศาลอนุญาตให้คู่ความใช้บันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าแทนการที่พยานต้องเบิกความต่อศาลทั้งหมดได้ และในระหว่างพยานเบิกความศาลอาจอนุญาตให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำหรือเอกสารที่เตรียมมาได้ ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปยังคงยึดหลักเคร่งครัดว่าพยานต้องเบิกความด้วยวาจาโดยยังไม่มีกระบวนการเช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาใช้

การบันทึกคำเบิกความพยานในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีข้อกำหนดให้อำนาจศาลที่จะให้มีการบันทึกคำพยานโดยใช้เครื่องมือที่เป็นระบบบันทึกเสียงอย่างเดียวหรือที่เป็นระบบภาพและเสียงได้ และศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความให้พยานฟังได้ ซึ่งในคดีแพ่งทั่วไปผู้พิพากษาเป็นผู้บันทึกคำเบิกความพยานและอ่านคำเบิกความทั้งหมดให้พยานฟังเอง และยังไม่มีการนำระบบการบันทึกคำพยานโดยวิธีบันทึกภาพและเสียงมาใช้ แต่ยังคงใช้วิธีการพูดใส่เครื่องบันทึกเสียงแล้วให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ถอดข้อความ สำหรับการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล มีข้อกำหนดให้ศาลอนุญาตให้นำวิธีการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ได้ ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปยังไม่มีข้อกำหนดเรื่องนี้ไว้

5. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีล้มละลาย

คดีล้มละลายเป็นคดีเกี่ยวกับฐานะของลูกหนี้และประโยชน์ของบรรดาเจ้าหนี้ แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป จึงมีบทบัญญัติวิธีพิจารณาความไว้โดยเฉพาะซึ่งมีวิธีพิจารณาที่มีลักษณะเด่นสมควรศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่กำลังศึกษาอยู่เพื่อประโยชน์ในการเสนอแนะต่อไป

5.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับมาตรา 90/11 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ให้ศาลล้มละลายดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดีให้ศาลล้มละลายรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว"

เดิมก่อนมีพระราชบัญญัติฉบับนี้ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 13 บัญญัติให้ศาลพิจารณาคดีเป็นการด่วน แต่ปรากฏว่าคดีมิได้เสร็จไปโดยรวดเร็ว

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงว่าศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปทุกวันทำการโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาเว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้อันเป็นข้อยกเว้นยอมให้ศาลเลื่อนคดีได้ มีความหมายเช่นเดียวกับเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 เช่น นายจำเลยคิดว่าความที่ศาลอื่นซึ่งนัดไว้ก่อนแล้ว¹⁰⁸ การเจ็บป่วยของนายโจทก์¹⁰⁹ เป็นต้น

นอกจากการที่กฎหมายบังคับให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปดังกล่าวแล้ว บทบัญญัติในวรรคสองของมาตรา 15 ยังบัญญัติว่า "ในกรณีที่คู่ความไม่มาศาลในนัดใดไม่ว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลหรือไม่ ให้ถือว่าคู่ความนั้นได้ทราบกระบวนการพิจารณาของศาลในนัดนั้นแล้ว" หมายความว่า หากคู่ความทราบกำหนดนัดของศาลตั้งแต่แรกแล้วไม่มาศาลในนัดใดนัดหนึ่ง ไม่ว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลหรือไม่ ถือว่าคู่ความทราบกระบวนการพิจารณาในนัดนั้นแล้ว ซึ่งหมายรวมถึงทราบกำหนดนัดที่ศาลได้กำหนดขึ้นใหม่ในวันที่คู่ความฝ่ายนั้นไม่มาศาลด้วย ศาลจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งกำหนดให้ไปให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบอีก บทบัญญัตินี้นับเป็นมาตรการหนึ่งที่ช่วยเสริมให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่ต้องมาเสียเวลาในการส่งหมายแจ้งกำหนดนัดให้แก่คู่ความที่ไม่มาศาลอีก

สำหรับคดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 15 เนื่องจากคดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้มีหลักเกณฑ์การนั่งพิจารณาไว้โดยเฉพาะว่า การดำเนินการได้สวนคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ศาลต้องดำเนินการได้สวนคำร้องขอติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการได้สวนและมีคำสั่ง เว้นแต่ในกรณีมีเหตุสุดวิสัย¹¹⁰ จะเห็นว่าคดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้กฎหมายบังคับให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดีเคร่งครัด

¹⁰⁸ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2165/2535

¹⁰⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3192/2537

¹¹⁰ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 มาตรา 90/11 วรรค

กว่าคดีล้มละลายและคดีแพ่งทั่วไป เพราะมีข้อยกเว้นเฉพาะกรณีมีเหตุสุดวิสัยเท่านั้นซึ่งถือเป็นเหตุที่มีความจำเป็นมากกว่าเหตุอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้ แต่เหตุสุดวิสัยนี้หาจำต้องถึงขนาดเป็นเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 8 ไม่ คงมีความหมายเช่นเดียวกับเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ตอนท้าย

5.2 การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี

คดีล้มละลายเป็นคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทยุ่งยาก จึงไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน แต่ศาลล้มละลายกลางได้ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนมีการสืบพยานได้¹¹¹ โดยในการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีศาลอาจดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี
- 2) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่คู่ความประสงค์ขอให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือจากบุคคลภายนอก การเดินเผชิญสืบ และการส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น เป็นต้น
- 3) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ
- 4) ทำการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ความตกลงกัน หรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้

5.3 การสืบพยาน¹¹²

คดีล้มละลายมีวิธีพิจารณาที่ช่วยให้การสืบพยานทำได้รวดเร็วอันเป็นการแก้ไขปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวในสาระสำคัญดังนี้

5.3.1 การขอให้ศาลอื่นหรือให้เจ้าพนักงานศาลสืบพยานหลักฐานแทน

โดยปกติศาลจะต้องทำการสืบพยานเอง แต่หากศาลเห็นสมควรก็มีอำนาจที่จะขอให้ศาลอื่นทำการสืบพยานแทน หรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานของศาลล้มละลายทำการสืบพยานหลักฐานแทนโดยจะกระทำในหรือนอกศาลก็ได้¹¹³ เจ้าพนักงานศาลที่จะได้รับมอบหมายนี้อาจเป็นเจ้าพนักงานคนอื่นที่ไม่ใช่ผู้อำนวยการศาลก็ได้ และศาลที่ได้รับมอบหมายอาจให้เจ้าพนักงานของศาลนั้นสืบพยานหลักฐานแทนได้

¹¹¹ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ข้อ 12

¹¹² ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542, น. 59 - 68.

¹¹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 18

5.3.2 การบันทึกคำเบิกความพยาน

การบันทึกคำเบิกความของพยานในคดีล้มละลายอาจทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้¹¹⁴

- (1) วิธีการให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความของพยานแทนผู้พิพากษา แต่ผู้พิพากษายังคงต้องนั่งกำกับพิจารณาอยู่ด้วย
- (2) วิธีให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกด้วยการจดชวเลข หรือวิธีใดๆที่สามารถจดความเป็นภาษาไทยได้ แต่วิธีนี้ต้องจัดให้มีการบันทึกด้วยวิธีอื่นประกอบ
- (3) วิธีบันทึกโดยใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง
- (4) การบันทึกโดยใช้เครื่องมือในการบันทึกภาพและเสียง วิธีนี้ช่วยให้รู้ข้อเท็จจริงและบรรยากาศในห้องพิจารณา

วิธีการที่ (2) (3) และ (4) ไม่มีการบันทึกเป็นหนังสือจึงไม่ต้องมีการลงลายมือชื่อพยาน แต่ศาลอาจจัดให้มีการลงลายมือชื่อของพยานประกอบการจดรายงานไว้เป็นการรับรองว่าเป็นผู้ให้ถ้อยคำ วิธีการเหล่านี้ไม่ต้องมีการถอดความถ้อยคำของพยานเป็นหนังสือ เว้นแต่เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นที่เกี่ยวกับพยานนั้นๆ¹¹⁵

ศาลล้มละลายกลางได้นำระบบการบันทึกคำพยานด้วยระบบชวเลขมาใช้ควบคู่กับระบบบันทึกโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงมาใช้ในระยะเริ่มแรก โดยเป็นเครื่องที่บันทึกเสียงทุกถ้อยคำที่เกิดขึ้นจากการสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นคำถามของทนายความ คำเบิกความของพยาน คำถามหรือคำพูดของผู้พิพากษาดลระยะเวลาการสืบพยาน ในระยะเริ่มแรกเกิดปัญหาหลายประการ ทั้งในการปรับตัวของผู้พิพากษาและทนายความ แต่ศาลได้รับความสะดวก และยังเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการจัดให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยต่อเนื่องเมื่อผลการสำรวจเป็นไปในเชิงบวก ศาลล้มละลายกลางจึงได้ปรับปรุงระบบบันทึกคำเบิกความพยานในห้องพิจารณาทั้ง 12 ห้อง ให้มีระบบบันทึกคำเบิกความพยานทั้งในระบบบันทึกเสียงและบันทึกภาพและเสียงด้วยวิดิทัศน์ นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงระบบการควบคุมการบันทึกคำเบิกความพยานจากเดิมที่เจ้าหน้าที่ในแต่ละห้องพิจารณาจะเป็นผู้ควบคุมดูแลการบันทึกคำเบิกความพยานเปลี่ยนเป็นระบบรวมศูนย์ในห้องควบคุมการบันทึกเสียงและการบันทึกภาพและเสียง ซึ่งจากการประเมินระบบการบันทึกคำเบิกความของพยานระบบใหม่ พบว่ามีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

1. ระยะเวลาการพิจารณาคดีในห้องพิจารณาลดลงไปมาก
2. ผู้พิพากษาลดความตึงเครียดและเมื่อยล้าในการพิจารณาคดีแต่ละนัดลง ผู้

¹¹⁴ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ข้อ 10

¹¹⁵ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ข้อ 11

พิพากษาศาลสามารถนั่งพิจารณาสืบพยานได้หลายปากมากขึ้น และสามารถใช้สมาธิได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ความตึงเครียดในห้องพิจารณาดนน้อยลง เนื่องจากทนายความไม่ต้องระวังว่าผู้พิพากษาจะจดบันทึกคำเบิกความของพยานไว้ครบถ้วนตามที่ตนเองต้องการหรือไม่ ขณะเดียวกันทนายความก็จำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการว่าความมากยิ่งขึ้น

4. พยานมีความพึงพอใจในการมาเบิกความต่อศาลมากขึ้น เพราะพยานลดความตึงเครียดในการเบิกความลง

5. ทำให้บรรยากาศในห้องพิจารณาเป็นไปอย่างสงบและสง่างาม นอกจากนี้ระบบการบันทึกคำเบิกความของพยานเช่นว่านั้นมีส่วนสนับสนุนสำคัญที่ทำให้การพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องในศาลสามารถกระทำได้โดยไม่สร้างภาระเพิ่มเติมให้แก่ผู้พิพากษาในขณะเดียวกันผู้พิพากษาก็สามารถทำงานได้มากขึ้นภายในระยะเวลาอันสั้น¹¹⁶

5.3.3 การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล¹¹⁷

โดยหลักการเบิกความของพยานต้องเบิกความด้วยวาจา แต่คดีล้มละลายให้อำนาจศาลที่จะอนุญาตให้คู่ความใช้วิธีเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการที่จะให้การซักถามต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนได้ แต่ศาลจะอนุญาตได้ต่อเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอต่อศาลโดยยื่นคำร้องต่อศาลว่าประสงค์ใช้วิธีเสนอบันทึกถ้อยคำพร้อมแสดงเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ส่วนจะยื่นก่อนวันสืบพยานที่วันก็ได้แต่ต้องให้มีระยะเวลาพอที่ศาลจะกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อยื่นคำร้องแล้วจะถอนคำร้องนั้นไม่ได้ บันทึกถ้อยคำดังกล่าวถือว่าเป็นพยานหลักฐานในคดี

แม้คู่ความจะใช้วิธีเสนอบันทึกถ้อยคำของพยาน แต่เมื่อถึงวันสืบพยาน พยานคนนั้นต้องมาศาลเพื่อตอบคำถามค้านของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและตอบคำถามตั้งของฝ่ายที่อ้างพยาน เพียงแต่ไม่ต้องเบิกความในส่วนที่ได้ทำบันทึกถ้อยคำซ้ำอีก หากพยานไม่มาศาล ศาลจะต้องปฏิเสธไม่รับฟังบันทึกถ้อยคำเป็นพยานหลักฐานในคดี เว้นแต่ศาลเห็นว่าเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานก็ได้ แต่ต้องฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่นด้วย แต่หากคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าพยานไม่ต้องมาศาลอีกหรือ

¹¹⁶ กอบเกียรติ ผดุงกิตติมาเลย์. "ระบบการบันทึกคำเบิกความพยานบุคคลในศาลล้มละลายกลาง: โฉมหน้าใหม่แห่งการพิจารณาคดีในศาลไทย." จุลสารครบรอบ 1 ปี ศาลล้มละลายกลาง. 18 มิถุนายน 2543, น.49 - 53.

¹¹⁷ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 ข้อ 14

คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตั้งใจถามค้านพยาน พยานก็ไม่จำเป็นต้องมาศาลและศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำเป็นพยานหลักฐานได้

5.3.4 การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ¹¹⁸

กรณีที่คู่ความไม่สะดวกจะนำพยานบุคคลมาเบิกความในศาลไม่ว่าพยานจะอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศ ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลนั้น โดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอต่อศาล แต่ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะเห็นสมควรว่าจะอนุญาตหรือไม่ หากศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นฝ่ายที่ออกค่าใช้จ่าย และไม่ถือว่าค่าใช้จ่ายนี้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่คู่ความฝ่ายอื่นจะต้องรับผิดชอบแพคคี

5.3.5 การใช้บันทึกทบทวนความจำของพยาน¹¹⁹

คดีล้มละลาย พยานอาจดูบันทึกทบทวนความจำในขณะที่เบิกความได้โดยได้รับอนุญาตจากศาลเช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงตรงความจริงมากขึ้น และการเบิกความสามารถทำได้รวดเร็วโดยไม่เสียความเป็นธรรม

5.4 ข้อเปรียบเทียบกับพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

คดีล้มละลายมีวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งช่วยเสริมให้การพิจารณาดำเนินไปได้ต่อเนื่องและรวดเร็ว ผู้เขียนจึงขอนำมาเปรียบเทียบกับคดีแพ่งทั่วไปเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมทั้งการเสนอแนะการแก้ปัญหา ดังนี้

1. หลักการพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีในคดีล้มละลาย มีข้อยกเว้นเพียงประการเดียวคือกรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 มาตรา 15 จึงเคร่งครัดมากกว่าหลักการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 ที่กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้ และมีมาตรา 40 ให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดี โดยการเลื่อนคดีครั้งแรกอาจทำได้เพียงมีเหตุจำเป็น ส่วนการขอเลื่อนคดีครั้งที่สองต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้

2. กรณีคู่ความทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาศาลในคดีล้มละลาย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 มาตรา 15 วรรคสอง บัญญัติให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นทราบกระบวนการพิจารณาในวันนั้นแล้ว ศาลจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งนัดให้คู่ความที่ไม่

¹¹⁸ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ข้อ 17

¹¹⁹ ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ข้อ 13

มาศาลทราบอีก ส่วนคดีแพ่งทั่วไปหาได้มีบทบัญญัติเช่นนั้นไม่ ซึ่งทางปฏิบัติศาลจะแจ้งวันนัดต่อไปให้คู่ความทราบโดยวิธีประกาศหน้าศาลหรือหมายแจ้งไปยังภูมิลำเนาของคู่ความที่ไม่มาศาล เว้นแต่เป็นกรณีคู่ความไม่มาศาลในวันชี้สองสถานหรือคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่มาศาลในนัดแรก ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลดำเนินไปในวันนั้นแล้วหรือทราบนัดโดยชอบแล้ว

3. คดีล้มละลาย มีข้อกำหนดให้อำนาจศาลสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปยังไม่มี แต่ที่พบในทางปฏิบัติคือการที่ศาลสอบถามจำนวนพยานที่คู่ความจะนำสืบและกำหนดวันนัดสืบพยานทั้งหมดไว้ล่วงหน้า มิได้มีหลักเกณฑ์แน่ชัดในการกำหนดทิศทางของคดี จึงเป็นเรื่องของผู้พิพากษาแต่ละคนที่จะบริหารจัดการคดีของตน

4. การสืบพยานคดีล้มละลาย ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลทำการสืบพยานหลักฐานแทนได้ ส่วนคดีแพ่งทั่วไปศาลเป็นผู้ทำการสืบพยานหลักฐานเอง ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลกระทำการแทนดังเช่นคดีล้มละลาย

5. การบันทึกคำเบิกความพยานคดีล้มละลาย มีข้อกำหนดให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความให้พยานฟังได้ แต่คดีแพ่งทั่วไปศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความให้พยานฟังเอง ไม่มีบทบัญญัติให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลกระทำการแทนได้ ส่วนเครื่องมือที่ใช้บันทึกคำเบิกความพยานนั้น ในคดีล้มละลายทำได้หลายอย่างคือ อาจใช้วิธีบันทึกเสียง บันทึกภาพและเสียง ให้เจ้าพนักงานศาลจดชวเลข และให้นำวิธีการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ได้ ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำวิธีการบันทึกภาพและเสียงด้วยวีดิทัศน์มาใช้ทำให้การสืบพยานทำได้รวดเร็ว แต่คดีแพ่งทั่วไปยังคงใช้เครื่องบันทึกเสียง โดยผู้พิพากษาเป็นผู้สรุปใจความคำเบิกความบันทึกในเครื่องบันทึกเสียงแล้วให้เจ้าพนักงานศาลถอดข้อความ

6. คดีล้มละลาย มีข้อกำหนดให้อำนาจศาลที่จะอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงที่ทำไว้ล่วงหน้าแทนการที่พยานจะต้องมาเบิกความตอบทนายฝ่ายที่อ้างพยานต่อหน้าศาลทั้งหมด และระหว่างพยานเบิกความจะอนุญาตให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำที่พยานเตรียมไว้ได้เช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปยังคงยึดหลักว่าพยานต้องเบิกความด้วยวาจา แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 จะบัญญัติให้พยานต้องเบิกความด้วยวาจาและห้ามอ่านข้อความที่เขียนมา โดยบัญญัติยกเว้นไว้ว่า เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการอนุญาตให้พยานที่ไม่ใช่พยานผู้เชี่ยวชาญดูบันทึกทบทวนความจำที่พยานเตรียมมาได้

6. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาญา

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 241 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้จำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ปัจจุบันจึงมีการกำหนดให้มีการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอันเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยการอำนวยความสะดวกกรรมแก่ประชาชนให้รวดเร็วขึ้น สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องนี้ไม่มีกำหนดในส่วนของคดีแพ่งไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาญานั้นจะขอแบ่งเป็น 2 กรณีคือ คดีอาญาในศาลแขวงและคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นที่มีศาลแขวง

6.1 การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วในคดีอาญาของศาลแขวง

กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง¹²⁰ ในชั้นศาลเท่าที่พอเข้าใจมีดังนี้

1) ขั้นตอนการฟ้องคดี

การฟ้องคดีอาญาในศาลแขวง โจทก์จะฟ้องคดีด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้เช่นกัน หากกระทำด้วยวาจาศาลจะต้องบันทึกไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้¹²¹ ขั้นตอนการพิจารณาคดีและการให้การนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการฟ้องและการให้การในคดีอาญาในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191 และมาตรา 193 วรรคสาม

2) ขั้นตอนการพิจารณา

มาตรา 21 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 บัญญัติให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยรวดเร็ว แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดีเหมือนเช่นในคดีแพ่ง แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงต้องนำวิธีพิจารณาความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมด้วยโดยอาศัยบทบัญญัติในมาตรา 5 ซึ่งนั่นหมายความว่า การนั่งพิจารณาคดีจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี เว้นแต่เข้ากรณียกเว้น

สำหรับการสืบพยานในคดีอาญาของศาลแขวง มาตรา 19 วรรคห้า บัญญัติให้บันทึกคำเบิกความของพยานเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญโดยย่อและให้พยานลงชื่อไว้ การบันทึกคำเบิกความโดยย่อและสรุปเอาสาระสำคัญทำให้การเบิกความของพยานเป็นไปโดย

¹²¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถของผู้บันทึกเป็นสำคัญด้วย การเบิกความของพยานคดีอาญาของศาลแขวงยังคงใช้การบันทึกคำพยานโดยระบบบันทึกเสียงเหมือนในอดีตแห่ง และพยานต้องเบิกความด้วยวาจา จะใช้บันทึกช่วยจำหรือบันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าไม่ได้

3) ขั้นตอนการพิพากษา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21 บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะทำคำสั่งหรือคำพิพากษาด้วยวาจาก็ได้ โดยบันทึกให้ได้ใจความ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับคดีมโนสาเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 194 ส่วนระยะเวลาการทำคำพิพากษาและคำสั่งนั้นต้องกระทำภายในสามวัน นับแต่เสร็จคดีวันแต่จะมีเหตุอันสมควร ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสอง

6.2 การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วของคดีอาญาในศาลชั้นต้น ศาลอื่นที่มีใช้ศาลแขวง

(1) ขั้นตอนไต่สวนมูลฟ้อง

เมื่อคำฟ้องถูกต้อง กฎหมายบังคับให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองทุกคดีจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน หากมีมูลศาลจะมีคำสั่งประทับรับฟ้องไว้พิจารณาแล้วสั่งให้โจทก์ส่งหมายเรียกให้จำเลยมาศาลในวันนัด หากไม่มาศาลจะออกหมายจับตามคำขอของโจทก์โดยให้เจ้าหน้าที่ไว้ชั่วคราวจนกว่าจะจับตัวจำเลยได้ แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการไต่ยื่นฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วย ก็ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน และถ้าศาลเห็นสมควรจะให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้¹²² แต่ทางปฏิบัติคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องศาลจะไม่นัดไต่สวนมูลฟ้องก่อน หากเป็นกรณีที่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลศาลจะประทับรับฟ้องไว้และเจ้าหน้าที่ชั่วคราวโดยออกหมายจับจำเลยให้มาศาล แต่ถ้ามีตัวจำเลยมาศาลในวันยื่นฟ้อง ศาลจะสอบถามจำเลยว่าเป็นจำเลยจริงหรือไม่ อ่านอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง สอบถามว่ามีทนายความหรือไม่ หากไม่มีและจำเลยต้องการทนาย ศาลจะต้องตั้งทนายให้ เรียกว่าทนายขอแรง แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราทนายประหารชีวิต ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 วรรคหนึ่งบังคับให้ศาลต้องตั้งทนายความให้หากได้สอบถามก่อนเริ่มพิจารณาแล้วปรากฏว่าจำเลยไม่มีทนายความ ไม่ว่าจะจำเลยจะแถลงว่าไม่ต้องการทนายความก็ตาม วันที่โจทก์ยื่นฟ้องและศาลสอบถามเช่นนั้นทางปฏิบัติของศาลเรียกกันว่า "วันชี้"

¹²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162

คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและเป็นคดีที่มีอัตราโทษขั้นต่ำจำคุกไม่ถึงห้าปี ศาลจะพิพากษาในวันที่โจทก์ยื่นฟ้องเลย ส่วนคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและเป็นคดีที่มีอัตราโทษขั้นต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ศาลต้องทำการสืบพยานโจทก์ก่อน¹²³ ทางปฏิบัติเรียกกันว่า “สืบประกอบ” คือสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย และโดยปกติศาลจะมีได้ทำการสืบพยานโจทก์ในวันนั้น โดยจะกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะวันดังกล่าวโจทก์มิได้มีพยานมาศาล และการฟ้องคดีในแต่ละวันก็มีจำนวนมาก ผู้พิพากษาที่เป็นเวรรับผิดชอบวันฟ้องซึ่งเราเรียกว่าผู้พิพากษาเวรที่มีจำกัด ทั้งต้องรับผิดชอบพิจารณาสั่งในเรื่องการมัดฟ้องและฝากขังในวันเดียวกันด้วย การสืบพยานในวันยื่นฟ้องจึงไม่อาจทำได้

(2) ขั้นตอนการสืบพยาน

การสืบพยานในคดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบก่อนเสมอ โดยถือว่าเมื่อโจทก์อ้างว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่บรรยายมาในฟ้อง หากจำเลยปฏิเสธหรือแม้จำเลยไม่ยอมให้การ โจทก์ก็จะต้องนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย¹²⁴ โดยไม่ต้องมีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบอย่างคดีแพ่ง¹²⁵ เมื่อเริ่มการพิจารณาโจทก์จะเป็นฝ่ายแถลงเปิดคดีเพื่อให้ทราบลักษณะของฟ้องและพยานหลักฐานของโจทก์แล้วจึงเริ่มสืบพยานโจทก์ ต่อจากนั้นจำเลยจะแถลงเปิดคดีเช่นกันและนำพยานจำเลยเข้าสืบตามลำดับ แต่ทางปฏิบัติไม่ค่อยพบว่ามีการแถลงเปิดคดีก่อนลงมือสืบพยาน สำหรับวิธีการสืบพยานปฏิบัติเช่นเดียวกับคดีแพ่ง

การพิจารณาคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 มิได้บังคับเด็ดขาดว่าศาลจะต้องทำการพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี คงบัญญัติในลักษณะให้ดุลพินิจศาลที่จะทำการพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนคดีก็ได้ แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 241 บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งน่าจะหมายถึงมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาแล้ว ซึ่งยังมีปัญหาในเรื่องของวันเปิดการพิจารณาคดีที่เนิ่นนาน ทำให้จำเลยซึ่งไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำอันเป็นการกระทบต่อเสรีภาพของจำเลย

(3) ขั้นตอนพิพากษา

¹²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคแรก

¹²⁴ กุศล บุญเย็น. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่สาม, กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์ จำกัด , 2533, น.224 คู่มือประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 และคำพิพากษาฎีกาที่ 2823,2824/2516.

¹²⁵ ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2543. น.71.

เมื่อสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้ว ศาลจะต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เสร็จและอ่านโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในสามวันนับแต่เสร็จคดี เว้นแต่มีเหตุอันสมควร¹²⁶ เช่น ศาลติดเรื่องคำพิพากษาหลายเรื่อง คดีมีพยานหลักฐานต้องพิจารณาจำนวนมาก เป็นต้น ศาลจะเลื่อนไปอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันอื่นที่เห็นสมควรก็ได้โดยจดเหตุไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา

6.3 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่ง

การดำเนินคดีอาญากับการดำเนินคดีแพ่งมีวิธีการพิจารณาที่เหมือนและที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงเฉพาะส่วนสำคัญ ดังนี้

1. คดีอาญา รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องไว้ในมาตรา 241 ส่วนคดีแพ่งมิได้มีบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ คงมีบัญญัติไว้เฉพาะการนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษานั่งครบองค์คณะและผู้พิพากษาที่มีที่นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษาไม่ได้

2. วิธีการสืบพยานในคดีอาญายังคงเหมือนกับคดีแพ่งทั่วไป คือพยานต้องเบิกความด้วยวาจา ผู้พิพากษาเป็นผู้บันทึกคำเบิกความใส่ในเครื่องบันทึกเสียงแล้วให้เจ้าพนักงานศาลถอดข้อความและผู้พิพากษาอ่านคำเบิกความให้พยานฟังทั้งหมด สำหรับคดีอาญาของศาลแขวงมีบทบัญญัติให้ศาลบันทึกคำเบิกความของพยานเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญโดยย่อซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปที่บันทึกคำเบิกความทั้งหมดของพยานโดยการสรุปความ

7. การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็วคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น หากใช้วิธีพิจารณาความตามปกติแล้ว จะต้องเสียเวลายาวนานมากในการดำเนินคดีซึ่งมักต่อสู้อันถึงศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา เพราะศาลชั้นต้นจะพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมรัฐสภาไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่jáเลยเป็นสมาชิก กว่าคดีจะถึงที่สุ่นักการเมืองนั้นอาจพ้นสภาพการเป็นนักการเมืองไปแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันจึงได้กำหนดให้มีศาลพิเศษและวิธีพิจารณาความเฉพาะ โดยกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาขึ้นและให้องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาไม่ต่ำกว่า 9 คน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและเลือกเป็นรายคดี สำหรับวิธีพิจารณาความและอำนาจ

¹²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสอง

หน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีกล่าวให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹²⁷

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลยุติธรรมที่พิจารณาคดีนักการเมือง อันได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่าร้ายวียดปกติ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดอาญาดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนข้อเท็จจริง สรุปสำนวนและมีมติว่ากรณีมีมูลที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ ศาลฎีกาแผนกนี้ทำหน้าที่เป็นศาลยุติธรรมชั้นต้น แต่เมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาและอ่านโดยเปิดเผยแล้ว คำพิพากษากฎีกานั้นถึงที่สุด คู่ความไม่อาจอุทธรณ์ได้อีก นอกจากการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดและต้องให้รับโทษตามกฎหมายเท่านั้น

7.1 การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19 บัญญัติว่า “ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้”

บทบัญญัติมาตรานี้มีความแตกต่างจากหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 รวมทั้งในคดีของศาลอื่น มาตรา 19 ใช้อธิบายว่า “ต่อเนื่องติดต่อกันเป็นทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา” ส่วนในคดีอื่นนอกจากคดีอาญาซึ่งมีมาตรา 241 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมิได้ใช้คำว่า “ต่อเนื่อง” บทบัญญัติมาตรานี้บังคับให้ศาลนั่งพิจารณาคดีทำการไต่สวนพยานหลักฐานทุกวันทำการติดต่อกันไป

สำหรับข้อยกเว้นที่ศาลไม่จำเป็นต้องนั่งพิจารณาต่อเนื่องกันทุกวันทำการ มาตรา 19 กำหนดไว้เคร่งครัดคือ “มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้” ข้อยกเว้นนี้เหมือนกับคดีอื่นทั่วไป คือกรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ แต่ข้อน่าสังเกตที่คดีอื่นมิได้มีกำหนดไว้คือ กรณี “มีเหตุสุดวิสัย” ซึ่งน่าจะมีความหมายเช่นเดียวกับเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

¹²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 272 วรรคสอง และวรรคสาม

จะเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวต้องการให้การพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว นอกจากมาตรา 19 แล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีจนกว่าจะสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ และระหว่างการพิจารณาพิพากษา กฎหมายห้ามมิให้มีคำสั่งให้ผู้พิพากษานั้นไปทำงานที่อื่น นอกจากศาลฎีกา¹²⁸ เว้นแต่จะเข้ากรณีตามมาตรา 14 คือพ้นจากการเป็นข้าราชการตุลาการ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งที่ศาลอื่นหรือถอนตัวเนื่องจากการคัดค้านผู้พิพากษาและองค์การคณะผู้พิพากษามีคำสั่งเห็นชอบตามคำคัดค้านนั้น

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ที่ทำให้ไม่สามารถนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะได้ และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าหากเลื่อนการไต่สวนพยานหลักฐานออกไปจะทำให้ล่าช้าและขาดความเที่ยงธรรม กฎหมายให้ดำเนินการเลือกผู้พิพากษาอื่นเข้ามาในองค์คณะผู้พิพากษาแทนที่ผู้พิพากษานั้นได้ และในกรณีนี้ผู้พิพากษาที่ถูกแทนที่ย่อมสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ในคดีนั้น (มาตรา 15)¹²⁹

7.2 วิธีพิจารณาความ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบไต่สวนข้อเท็จจริงและยึดสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ป.ป.ช) สรุปไว้เป็นสำคัญ¹³⁰

¹²⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 13 วรรคสี่

¹²⁹ บันทิต รัชตะนันท์. "สรุปย่อ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542." รพี. น.43,75.

¹³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 332 (2)

เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณาและจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องและศาลได้สอบคำให้การจำเลยแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานโดยให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน (มาตรา 27) ในวันดังกล่าวโจทก์และจำเลยจะต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ หลังจากนั้นโจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา (มาตรา 29) เมื่อพยานหลักฐานเพียงพอต่อการวินิจฉัยแล้วศาลสามารถทำคำวินิจฉัยโดยไม่ต้องทำการไต่สวน

ในกรณีที่ศาลต้องทำการไต่สวนพยานหลักฐาน องค์คณะผู้พิพากษาจะกำหนดวันเริ่มไต่สวนโดยให้โจทก์จำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน (มาตรา 30) การพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานศาลมีอำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้¹³¹

สำหรับวิธีการไต่สวนพยานหลักฐานที่ทำให้ศาลสามารถพิจารณาคดีไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วมีดังนี้

7.2.1 การบันทึกการพิจารณา

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 19 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ศาลบันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกภาพและเสียงทุกคดี ซึ่งนับแต่ศาลฎีกาแผนกนี้เปิดทำการโดยใช้อาคารซึ่งเป็นอาคารที่เคยใช้เป็นสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาเปิดทำการ ศาลฎีกาแผนกดังกล่าวนำเครื่องบันทึกภาพและเสียงซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยและมีบุคลากรมาใช้ในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในระหว่างการพิจารณา ทำให้การไต่สวนสามารถดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด การสืบพยานสามารถกระทำได้โดยศาลไม่ต้องมาเสียเวลาในการบันทึกคำเบิกความของพยานและไม่ต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟังอีกครั้งหนึ่ง

7.2.2 การไต่สวนพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ

กรณีที่จะทำการไต่สวนพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลอาจทำโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) โดยคู่ความที่ประสงค์จะอ้างพยานต้องมีคำขอต่อศาล ศาลจะอนุญาตหรือไม่อยู่ในดุลพินิจของศาล ค่าใช้จ่ายในการนี้ผู้ขอเป็นผู้เสีย (ข้อกำหนดข้อ 20) ซึ่งมีหลักเกณฑ์เหมือนกับในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

7.2.3 การเบิกความของพยาน

¹³¹ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ข้อ 10

การพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวน มิใช่ระบบกล่าวหาอย่างคดีธรรมดา¹³² ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง ก่อนการไต่สวนศาลจะแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนก่อน การไต่สวนมีลำดับการเบิกความคือ พยานต้องเบิกความด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล หลังจากนั้นจึงให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามพยาน เมื่อฝ่ายที่อ้างพยานถามแล้วจึงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งถาม จากนั้นคู่ความจะถามพยานอีกไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาล ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายถามพยานจะใช้คำถามนำไม่ได้ (ข้อกำหนดข้อ 18)

7.3 ข้อเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

การพิจารณาคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถทำได้ต่อเนื่องและรวดเร็วเนื่องจากใช้ระบบการพิจารณาคณะระบบกับคดีแพ่งทั่วไป จึงแตกต่างกัน คือ

1. คดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 19 บังคับให้ศาลดำเนินกระบวนการไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จการพิจารณา โดยมีข้อยกเว้นที่เคร่งครัดมากเฉพาะกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้เท่านั้นจึงให้เลื่อนการไต่สวนได้ ซึ่งคดีแพ่งทั่วไปมิได้มีบทบังคับเด็ดขาดเช่นนี้ กล่าวคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันเท่าที่จะทำได้ซึ่งมิได้มีลักษณะบังคับเด็ดขาดให้ต้องพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการ

2. คดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนโดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสรุปไว้ หลังจากศาลรับคำฟ้องและได้สอบคำให้การจำเลยแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดไต่สวนพยานหลักฐานให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้า ในวันดังกล่าวโจทก์และจำเลยจะต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ หลังจากนั้นโจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา ซึ่งหากพยานหลักฐานเพียงพอต่อการวินิจฉัย ศาลก็จะทำคำวินิจฉัยโดยไม่ต้องทำการไต่สวน หากจำเป็นต้องไต่สวน อาจทำกลับหลังจำเลยได้ ส่วนคดีแพ่งทั่วไปใช้วิธีพิจารณาความโดยเน้นไปในระบบกล่าวหา ผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลาง คู่ความมีหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่อศาล จึงจำเป็นต้องมีการสืบพยานในศาลซึ่งต้องใช้เวลาสืบพยานหลายนัด

¹³² ไพโรจน์ วายุภาพ. คู่มือปฏิบัติการวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์พรรัตน์, น.10.

3. การบันทึกการพิจารณาคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีการนำระบบการบันทึกภาพการพิจารณาและเสียงมาใช้กับทุกคดี ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีการใช้ในคดีแพ่งทั่วไป

4. การเบิกความของพยานคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พยานต้องเบิกความด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล หลังจากนั้นจึงให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานซักถามแล้วจึงให้อีกฝ่ายหนึ่งถามพยาน จากนั้นคู่ความจะถามพยานอีกไม่ได้เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้ว ศาลไม่ต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟัง เนื่องจากได้บันทึกคำเบิกความไว้ด้วยระบบภาพและเสียงแล้ว กรณีจึงต่างจากคดีแพ่งทั่วไป ที่คู่ความเป็นฝ่ายถามพยานก่อนแล้วจึงให้อีกฝ่ายซักค้านพยาน หลังจากนั้นคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นฝ่ายถามตึง และเมื่อพยานเบิกความแล้ว ศาลต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟังและให้พยานลงชื่อรับรองคำเบิกความของตน

บทที่ 4

ปัญหาการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง

ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้ในคดีแพ่ง เป็นระบบที่ผู้พิพากษาต้องออกนั่งพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีใหม่เรียงลำดับที่ละคดี แม้ว่าเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาต่อเนื่องแล้วจะทำให้คดีเสร็จการพิจารณาไปในระยะเวลาอันสั้น ทำให้ผู้พิพากษาเข้าใจข้อเท็จจริงของคดีได้อย่างต่อเนื่องไม่หลงลืม ทั้งทำให้องค์คณะผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณารับฟังการพิจารณาคดีและสืบพยานร่วมกันก็ตาม แต่ระบบการพิจารณาแบบนี้จะเกิดผลดีและประสบความสำเร็จได้ต้องมีระบบการจัดการงานคดีที่ดีทั้งในแง่การบริหารงานคดีของผู้พิพากษา การจัดการคดีของแต่ละศาล รวมทั้งมีบทบัญญัติวิธีพิจารณาคดีที่ดี จากการศึกษาพบว่า การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องยังมีปัญหาอยู่หลายประการที่ทำให้คดีไม่อาจดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

1. ปัญหาความเข้าใจระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นระบบการนั่งพิจารณาคดีที่ให้ความสำคัญกับการนั่งพิจารณาคดีให้เสร็จไปที่ละเรื่อง การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลยุติธรรมไม่เพียงแต่กระทบต่อการทำงานของศาลยุติธรรมทั้งระบบ หากแต่ยังมีผลกระทบต่อการทำงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับวิธีการนัดความใหม่จากเดิมที่เคยนัดสืบพยานแต่ละครั้งห่างๆกัน เปลี่ยนมาเป็นนัดติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จคดีทำให้เกิดข้อวิจารณ์อย่างกว้างขวางของทั้งฝ่ายผู้พิพากษา ทนายความ และพนักงานอัยการว่า ระบบการนั่งพิจารณาคดีระบบใหม่นี้เป็นระบบที่ช่วยให้คดีเสร็จไปจากศาลเร็วขึ้นและเหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมของไทยหรือไม่ โดยเกิดความกังวลใจว่าการนัดสืบพยานทุกวันทำการติดต่อกันที่ละคดีจนเสร็จจะทำให้เกิดปัญหา คือ ผู้พิพากษาและคู่ความหาวันว่างตรงกันได้ยาก เมื่อเกิดความกังวลใจเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาคือ ผู้พิพากษามีได้นำหลักการการนัดความตามระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไปใช้เคร่งครัดตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา จึงเกิดความไม่เป็นเอกภาพในการนัดความของศาล ศาลบางแห่งเริ่มใช้วิธีการนัดสืบพยานติดต่อกันทุกวันจนเสร็จคดีเคร่งครัด บางแห่งยึดหลักการนัดสืบพยานคู่ความตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่จำเป็นต้องนัดติดต่อกันทุกวันทำการและนัดพิจารณาคดีที่ละเรื่อง บางแห่งยึดหลักการนัดให้ติดต่อกันเท่าที่สามารถจะทำได้ตามหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 37 แต่โดยส่วนใหญ่จะนัดความในระบบที่เรียกว่า “ระบบพันหลอ” คือมิได้นัดพิจารณาคดีที่ละเรื่องจนเสร็จแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีใหม่ แต่จะนัดพิจารณาคดีเรื่องอื่นไปพร้อมๆกันโดยการนัดให้รู้วันเสร็จสิ้นการสืบพยาน วันนัดแต่ละวันอาจติดกันบ้างห่างกันบ้างขึ้นอยู่กับวันว่างของทุกฝ่าย ศาลที่มีการนัดความลักษณะนี้ ได้แก่ ศาลแพ่งธนบุรี และศาลแพ่งกรุงเทพใต้

การขาดความเป็นเอกภาพในการนัดความของศาล เป็นสาเหตุหนึ่งให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของทนายความซึ่งต้องไปว่าความที่ศาลต่าง ๆ ซึ่งมีระบบการนัดความแตกต่างกันทำให้เกิดปัญหาการหาวันว่างตรงกันได้ยาก นอกจากนี้ทนายความส่วนใหญ่ยังคงผูกติดอยู่กับระบบการนัดความแบบเดิมที่นัดคดีครั้งละห่าง ๆ กัน และยิ่งเมื่อศาลขาดความเอกภาพในการนัดความเช่นนี้ด้วย ทำให้ขาดความร่วมมือจากทนายความในการเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและเกิดความสับสนต่อความเข้าใจระบบการนัดนั่งพิจารณาตามระบบใหม่ว่าแท้ที่จริงแล้วเป็นการนัดนั่งพิจารณาอย่างไร

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการนัดความของศาลคือการที่ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้โดยการที่ประธานศาลฎีกาออกคำแนะนำ ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544 เป็นแนวทางให้ผู้พิพากษาทั่วประเทศปฏิบัติ นั้น คำแนะนำของประธานศาลฎีกามีได้มีศักดิ์เป็นกฎหมาย จึงไม่มีสภาพบังคับ ผู้พิพากษาซึ่งมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน เมื่อเกิดความกังวลใจว่าระบบดังกล่าวจะใช้ได้ผลดีหรือไม่ จึงมิได้นำไปยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด หากแต่นำไปปรับใช้ตามแนวทางที่ตนเห็นว่าเหมาะสม

2. ปัญหาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

โดยที่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องต้องยึดหลักการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการอย่างเคร่งครัด ศาลจึงต้องพิจารณาคดีโดยไม่เลื่อนคดี จะให้เลื่อนคดีง่าย ๆ เหมือนการพิจารณาในระบบเดิมไม่ได้ การเลื่อนคดีจะกระทำได้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆเท่านั้น แต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งถือว่าเป็นหลักการเดียวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องคือ มาตรา 37 จะยังไม่สอดคล้องกับหลักการนัดความตามระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะเจตนารมณ์ของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องคือ การให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นผู้ทำคำพิพากษา ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 37 มิได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ และถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับเด็ดขาดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการติดต่อกันจนเสร็จแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีใหม่ เนื่องจากใช้ถ้อยคำว่า “ติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้” ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19 ซึ่งเป็นหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องใช้ถ้อยคำเด็ดขาดว่า “ให้ไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา” อันเป็นการบังคับให้ศาลทำการนั่ง

พิจารณาคิดต่อกันทุกวันทำการโดยมีข้อยกเว้นไว้ในบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งเคร่งครัดกว่ามาตรา 37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาก เพราะยอมให้เลื่อนคดีได้เฉพาะกรณี “มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้” นอกจากนี้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 ก็ได้วางหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้ให้ศาล “นั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา” และมีข้อยกเว้นให้เลื่อนคดีได้เมื่อ “มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้” ซึ่งจะเป็นบทบัญญัติที่เคร่งครัดและสอดคล้องกับหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่กำลังศึกษาอยู่มากกว่า ส่วนคดีแพ่งทั่วไป มาตรา 37 นอกจากมิได้บังคับเด็ดขาดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จแล้ว ยังมีมาตรา 40 ที่ให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดีได้อีก และในคดีมโนสาเร่ มาตรา 193 เบญจ ยอมให้คู่ความขอเลื่อนคดีได้หาก “มีเหตุจำเป็น”

การเลื่อนคดีถือเป็นข้อยกเว้นของหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและต้องใช้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น แต่มาตรา 40 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปิดโอกาสให้คู่ความร้องขอเลื่อนคดีได้ง่าย โดยการขอเลื่อนคดีครั้งแรกทำได้เมื่อ “มีเหตุจำเป็น” การเลื่อนคดีตั้งแต่ครั้งที่สองเป็นต้นไปเมื่อ “มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้” และแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนต่อไปจะทำให้เสียความยุติธรรม ทั้งเหตุที่คู่ความอาจอ้างได้ในการขอเลื่อนคดีตามมาตรา 37 และ มาตรา 193 เบญจ มิได้มีบัญญัติคำนึงความหมายของคำว่า “จำเป็น” หรือ “จำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้” ไว้ จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่มีการแปลความเหตุในการขอเลื่อนคดีกันอย่างกว้างขวาง โดยมักจะไปขยายความมากจนทำให้ศาลยอมให้มีการเลื่อนคดีตามคำร้องขอของคู่ความได้ง่าย โดยเฉพาะในการขอเลื่อนคดีครั้งแรกจะเป็นบทบัญญัติที่ได้เคร่งครัดกับการเลื่อนคดีเอาเสียเลย เมื่อบทบัญญัติที่ให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดีถูกแปลความไปในทางขยายความมาก จึงเป็นช่องทางให้คู่ความมักหาเหตุมาอ้างเพื่อขอเลื่อนคดีและมีได้ให้ความสำคัญกับวันนัดเท่าที่ควร ดังนั้นในทางปฏิบัติบทบัญญัติดังกล่าวแทบจะมิได้มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดี ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ยังขาดความรัดกุมและไม่สอดคล้องกับหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง จึงสมควรที่จะมีการพิจารณาปรับปรุงต่อไป

3. ปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลาสั้น

การนัดความของศาลยุติธรรมในระบบเดิม ศาลจะนัดพิจารณาคดีในแต่ละเรื่องที่ละนัดเป็นส่วนมาก บางคดีศาลอาจกำหนดไว้หลายนัดแต่ก็มีน้อยมาก และส่วนใหญ่มิได้กำหนดนัดพิจารณาคดีติดต่อกัน โดยในแต่ละนัดจะมีระยะเวลาห่างกันซึ่งอาจเป็นเดือนละนัดหรือเดือนละสองนัดสุดแล้วแต่ลักษณะคดี รวมทั้งวันว่างของศาลและคู่ความ ศาลจะพยายามนัดพิจารณาคดี

ในแต่ละวันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากผู้พิพากษาแต่ละคนมีคดีอยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมากที่ศาลพยายามนัดพิจารณาคดีให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ การนัดพิจารณาคดีนัดแรกจึงกระทำได้ภายในระยะเวลาไม่นานนัก ซึ่งโดยปกติจะใช้เวลาประมาณ 4 เดือน เมื่อถึงวันนัดพิจารณาคดีนัดแรกศาลไม่สามารถพิจารณาคดีได้เสร็จ เพราะเหตุที่ศาลยังสืบพยานไม่เสร็จสิ้น หรือเพราะมีเหตุใดๆที่ศาลไม่อาจพิจารณาคดีในวันนั้นได้ ศาลก็จะเลื่อนคดีและกำหนดวันนัดใหม่ซึ่งมีระยะเวลาห่างออกไปเพียง 2 - 4 เดือน และจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จ จึงมักจะมีผู้เรียกระบบการนั่งพิจารณาคดีในทำนองนี้ว่าเป็นการนั่งพิจารณาคดีทีละตอน หรือ Piece-meal trial ในระบบการนัดความดังกล่าวเมื่อมองดูผิวเผินอาจเห็นว่าไม่มีปัญหาในส่วนของการรวบวันเปิดการพิจารณาคดี เพราะศาลสามารถกำหนดวันนัดพิจารณาคดีนัดแรกได้ภายในระยะเวลาไม่กี่เดือน ในขณะเดียวกัน หากมีการเลื่อนคดีในนัดพิจารณาของศาลนัดใดนัดหนึ่ง ก็กระทบต่อการดำเนินคดีของคู่ความในแง่ของระยะเวลาการดำเนินคดีไม่มากนัก เพราะวันนัดครั้งต่อไปมีระยะเวลาห่างออกไปเพียงไม่นานนัด¹³³

ระบบการนัดพิจารณาในระบบเดิม แม้ระยะเวลาในการเริ่มต้นการพิจารณา (หมายถึงวันเริ่มต้นทำการสืบพยาน) และระยะห่างของวันนัดแต่ละนัดจะมีระยะเวลาห่างกันไม่มากนัก แต่หากรวมระยะเวลาที่ต้องเสียไปในการสืบพยานทั้งคดี การนัดพิจารณาจากระบบเดิมจะเป็นระบบที่นัดเร็วและคดีเสร็จช้านาน 2 - 3 ปี¹³⁴

สำหรับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ศาลจะกำหนดนัดพิจารณาที่ละคดีจนเสร็จการพิจารณาแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีใหม่ในลักษณะเรียงลำดับคดีก่อนหลัง คดีที่ยื่นฟ้องก่อนจะได้รับการพิจารณาก่อน คดีที่ยื่นฟ้องภายหลังจะได้รับการพิจารณาทีหลัง ระบบดังกล่าวคดีจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้พิพากษาทีละคดี ผู้พิพากษาไม่สามารถกำหนดนัดที่ละหลายเรื่องในวันเดียวกันได้เพราะคดีที่นัดพิจารณาต่อเนื่องไว้อาจทำการสืบพยานทั้งวันหรือครึ่งละหลายปาก ซึ่งหากปริมาณคดีในศาลมีจำนวนมากยิ่งทำให้กำหนดวันเริ่มเปิดการพิจารณาเนิ่นนานออกไปในระยะแรกๆที่นำระบบนี้มาใช้อาจไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องวันเปิดการพิจารณามากนัก เพราะผู้พิพากษาแต่ละคนมีวันนัดไว้ล่วงหน้าแล้วไม่นานนัก เช่น มีนัดความไว้แล้วล่วงหน้า 4 - 5 เดือน เป็นต้น แต่เมื่อเข้าสู่ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งต้องทำติดต่อกันไปดังคำแนะนำของ

¹³³ พรชัย อัครวิวัฒนาพร. "ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 มีนาคม - เมษายน 2545, น. 13 -14.

¹³⁴ สิบพงษ์ ศรีพงษ์กุล. "การพิจารณาคดีต่อเนื่อง สิ่งที่ศาลยุติธรรมต้องเร่งทำความเข้าใจ." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 พฤษภาคม - มีนาคม 2545 น.16.

ประธานศาลฎีกา วันเริ่มการพิจารณาต้องไปต่อลำดับวันว่างของผู้พิพากษาแต่ละคน คดีที่ยื่นฟ้องใหม่วันเปิดการพิจารณาจะนานขึ้นเรื่อยๆ เช่น คดีของศาลจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นศาลนำร่องที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง พบว่าในระยะแรกๆคดีหลายเรื่องโจทก์เริ่มฟ้องคดีเมื่อประมาณต้นปี 2545 ศาลสามารถเริ่มสืบพยานได้ในปลายปี 2545 ต่อมาระยะหลังๆพบว่าศาลสามารถกำหนดพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องนานขึ้นคือปลายปี 2546

จะเห็นว่าเมื่อปริมาณคดีขึ้นมาสู่ศาลจำนวนมากขึ้น วันเริ่มเปิดการพิจารณาจะนานขึ้นเนื่องจากคดีค้างเก่ายังไม่เสร็จการพิจารณา หากปริมาณคดีไม่ลดลงยิ่งทำให้วันเริ่มเปิดการพิจารณาคดีนานออกไปเรื่อยๆ บางคดีกว่าจะเริ่มเข้าสู่การพิจารณาต่อเนื่องได้อาจต้องใช้เวลานาน 2 ปี 3 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี โดยเฉพาะในศาลที่มีปริมาณคดีจำนวนมาก เช่น ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่ง หรือศาลต่างจังหวัดที่เป็นศาลใหญ่ๆ หรือแม้แต่ศาลเล็กๆอย่างศาลจังหวัดรัตนบุรี (ตั้งอยู่อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์) ซึ่งเพิ่งเปิดทำการเมื่อปี 2543 และมีปริมาณคดีไม่มากนักก็ประสบปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่เนิ่นนาน โดยขณะนี้ศาลได้นัดคดีต่อเนื่องไว้แล้วถึงเดือนพฤศจิกายน 2547 (ข้อมูลเดือนมีนาคม 2546) สาเหตุหนึ่งที่ทำให้วันเปิดการพิจารณานานมากซึ่งเป็นข้อวิจารณ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดให้มีการนั่งพิจารณาคดีในทุกวันทำการกระทำได้ยากเพราะคู่ความทุกฝ่ายไม่สามารถหาวันว่างที่ติดต่อกันได้ หรือหาได้ก็ต้องรอคอยเป็นระยะเวลายาวนานออกไป¹³⁵ นอกจากนี้วันว่างของศาลและทนายความแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ศาลแต่ละศาลพิจารณาคดีหลายๆประเภทพร้อมกัน เช่น ในศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี แม้ว่าจะพิจารณาเฉพาะคดีแพ่ง แต่ผู้พิพากษาแต่ละคนต้องพิจารณาคดีแพ่งทุกประเภท ในศาลแขวงหรือศาลต่างจังหวัดนอกจากพิจารณาคดีแพ่งแล้วยังพิจารณาคดีอาญาด้วย ทำให้ผู้พิพากษามีภาระรับผิดชอบพิจารณาคดีคนละหลายๆเรื่องอันเป็นสาเหตุหนึ่งให้วันเริ่มเปิดการพิจารณาคดีมีระยะเวลานานขึ้น

ตัวอย่างของศาลจังหวัดนครปฐม คดีค้างเก่ามีจำนวนมาก ผู้พิพากษาจะต้องจัดการพิจารณาคดีค้างเก่าให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพื่อจะได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ต่อเนื่องเต็มรูปแบบโดยสะดวกจึงจัดระยะเวลาเพื่อสะสางคดีเก่าให้เสร็จสิ้นไปก่อน แต่เนื่องจากคดีค้างเก่ามีจำนวนมากไม่อาจพิจารณาให้เสร็จสิ้นภายในเดือนตุลาคม 2545 ซึ่งเป็นเดือนที่ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีของคดีอาญา ซึ่งจะก่อปัญหาล่าช้าเพราะการกำหนดนัดพิจารณานับแต่เดือน

¹³⁵ <http://www.judiciary.go.th.4htm>. "ปัญหาของระบบการกำหนดวันนัดเพื่อหาวันสิ้นสุดของการพิจารณากับช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ระบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณากับช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง." น.1.

ดังกล่าวเป็นต้นไป ผู้พิพากษาองค์คณะเดียวกันจะต้องแบ่งเวลานัดพิจารณากันคนละเดือน เท่ากับใน 1 ปี ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีที่ตนเป็นเจ้าของสำนวนได้เพียง 6 เดือน จึงทำให้คดี ค้างเก่าล่าช้าไปอีก¹³⁶

นอกจากนี้การที่รัฐธรรมนูญบังคับให้ศาลนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ ทำให้ศาล พิจารณาคดีในแต่ละวันได้ไม่มากเหมือนเดิม เพราะผู้พิพากษาต้องออกนั่งพิจารณาคดีละสอง คนขณะที่แต่ละคนมีสำนวนต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว ทั้งโดยหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว จะมีการสลับพยานมากกว่าระบบเดิม ผู้พิพากษาไม่อาจนัดพิจารณาคดีได้วันละหลายเรื่อง ซึ่ง เท่าที่ผู้เขียนพบส่วนใหญ่ยึดหลักการการนัดพิจารณาเข้าหนึ่งเรื่อง บ่ายหนึ่งเรื่อง เนื่องจาก เข้าใจว่าคดีมีโอกาสสลับพยานมากกว่าระบบเดิม มีผลให้วันว่างของศาลในระยะเวลาสั้นๆมีน้อย มีผลกระทบต่อวันเริ่มเปิดการพิจารณาคดีที่อยู่ในลำดับหลัง

ปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลาานานนี้ นอกจากมีผลกระทบต่อตัวความ แล้วยังมีผลกระทบต่อทนายความด้วย กล่าวคือ

1.1 ผลกระทบต่อตัวความ เนื่องจากว่าคดีจะเริ่มการพิจารณาก็ล่วงเลย ระยะเวลาไปนานมาก บางคดีหากมีการนัดความในระบบเดิมคดีอาจตกลงกันได้ในวันแรกๆทำ ให้ไม่ต้องสลับพยานกันจนเสร็จทั้งสองฝ่าย และแทนที่คดีจะเสร็จไปโดยรวดเร็วกลับเสร็จช้ากว่า ปกติ ทำให้คู่ความเสียหาย โจทก์ซึ่งมาฟ้องคดีต้องการได้รับการชดใช้หรือคุ้มครองสิทธิให้ ทันท่วงที แต่เมื่อกว่าศาลจะเริ่มทำการสลับพยานและมีคำพิพากษาก็ล่วงเลยระยะเวลาไปนาน มากแล้ว นอกจากนี้หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วโจทก์ยังต้องดำเนินการในขั้นตอนของการ บังคับคดีซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอีกพอสมควรอีก ดังนั้นกว่าโจทก์จะได้รับการชดใช้หรือได้รับการ คุ้มครองสิทธิก็อาจไม่เกิดประโยชน์แล้ว นอกจากนี้ในระหว่างรอการสลับพยานเป็นระยะเวลา นานๆ ทนายความอาจปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ในการหาพยานหลักฐานเพราะเห็นว่ายังมี เวลาอีกนานกว่าจะถึงวันสลับพยาน จึงไปดำเนินการติดตามคดีเรื่องอื่นที่มีวันนัดใกล้ๆก่อน สุดท้ายเมื่อถึงเวลาสลับพยานแล้วอาจหลงลืมไม่ได้ติดตามคดีของตน ในแง่ของพยานที่จะเบิก ความ อาจมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ของพยานและยากต่อการติดตามตัวมาเบิกความ ซึ่งมี ผลกระทบต่อรูปคดีและเกิดความเสียหายกับตัวความได้¹³⁷

¹³⁶ นรินทร์ ทองคำใส. "ความเห็นผู้พิพากษาเกี่ยวกับการปรับระบบการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่อง." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6, มีนาคม - เมษายน 2545, น.29.

¹³⁷ อาร ขยะสกุล, หัวหน้าสำนักงานบรรณาธิการทนายความ ชุรกิจและบัญชี. เลขที่ 53/8 แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร. 22 กุมภาพันธ์ 2546.

1.2 ผลกระทบต่อทนายความ การรอวันเปิดการพิจารณาเป็นเวลานานแล้วจึงมีการสืบพยานติดต่อกันเพียงไม่กี่วันนี้ นายอาทร จยะสกุล หัวหน้าสำนักงานอัยการทนายความ ชุรกิจและบัญญัติ ได้ให้ความเห็นว่า การรอวันเปิดการพิจารณาเป็นเวลานานมีผลกระทบต่อรายได้ของทนายความบางกลุ่มเช่นกัน ทนายความส่วนใหญ่มีรายได้น้อยลงเพราะเมื่อฟ้องคดีแล้วกว่าจะเริ่มการพิจารณาก็เป็นเวลาอีกนาน โดยปกติการตกลงค่าจ้างว่าความทนายความจะเรียกค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีในเบื้องต้นก่อน ซึ่งได้แก่ค่าธรรมเนียมที่ต้องวางศาล ค่าถ่ายเอกสาร ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบเอกสารและการสืบหาพยานหลักฐาน ค่าพาหนะในการดำเนินการต่างๆเป็นต้น ส่วนค่าจ้างที่เป็นค่าวิชาชีพจริงๆนั้น ทนายความส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับเมื่อมีการว่าจ้าง แต่จะได้รับเมื่อได้เริ่มทำการสืบพยานแล้ว และการที่มีช่วงระยะเวลาว่างนานและวันสืบพยานที่ใช้เวลาเพียงไม่กี่วันนี้ เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ตัวความมักอ้างในการขอต่อรองค่าว่าจ้าง เพราะตัวความเห็นว่าทนายความใช้เวลาทำงานไม่มากนัก ตัวความไม่อยากจะจ่ายเงินค่าจ้างให้ทนายความทั้งหมดโดยคดียังไม่เริ่มลงมือสืบพยาน นอกจากนี้ในแง่ของปริมาณงาน ทนายความรับงานได้น้อยลงกว่าระบบการนัดความแบบเดิม เพราะเมื่อนัดคดีต่อเนื่องทุกวันทำการแล้ว ทนายความจะมีนัดคดีทุกวันที่ต้องไปว่าความที่ศาล ทนายความจะไม่มีเวลาและรับงานได้น้อยลงซึ่งมีผลต่อรายรับของทนายความด้วย นอกจากนี้ระหว่างรอการสืบพยานซึ่งมีระยะเวลานานมีผลต่อเวลาการทำงานของทนายความมาก ในระยะแรกๆอาจไม่มีปัญหา แต่เมื่อทนายความมีนัดคดีทุกวันทนายความจะไม่มีเวลาในการเตรียมคดีและการสืบหาข้อเท็จจริง รวมทั้งการทำงานอื่นๆในวิชาชีพทนายความ ทำให้มีผลกระทบต่อคดีและอาจสูญเสียความเป็นธรรมได้¹³⁸

4. ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

โดยหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ศาลต้องพิจารณาคดีโดยไม่ยอมให้มีการเลื่อนคดีโดยไม่จำเป็น การยอมให้เลื่อนคดีโดยไม่จำเป็นนอกจากผิดหลักการของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว ยังเป็นการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการด้วย¹³⁹ การขอเลื่อนคดีเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งของระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะการเลื่อนคดีถือว่าเป็นตัวทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ซึ่งนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาศาลไม่อาจนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันและไม่อาจควบคุมไม่ให้มีการขอเลื่อนคดีได้

¹³⁸ อาทร จยะสกุล, หัวหน้าสำนักงานอัยการทนายความ ชุรกิจและบัญญัติ. 53/8 ซอยลาซาล แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร. 22 กุมภาพันธ์ 2546.

¹³⁹ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ พ.ศ.2529 ข้อ 2 บัญญัติว่า " ผู้พิพากษาพึงตรวจสอบสำนวนความและเตรียมการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ให้พร้อม ออกนั่งพิจารณาคดีตรงตามเวลาและไม่เลื่อนการพิจารณาโดยไม่จำเป็น "

4.1 ปัญหาการขอเลื่อนคดีของคู่ความ

การที่คู่ความขอเลื่อนคดีนัดใดนัดหนึ่งและศาลอนุญาต ทำให้วันสืบพยานที่เหลือน้อยลงซึ่งอาจไม่เพียงพอกับการสืบพยาน ทั้งการสืบพยานที่กำหนดไว้ในแต่ละนัดก็ไม่อาจคาดหมายได้แน่นอนว่าจะใช้เวลาสืบพยานแต่ละปากนานเพียงใด เช่น พยานโจทก์ปากนาย ก กำหนดจะนำมาสืบในนัดสุดท้าย แต่ปรากฏว่าเมื่อพยานเบิกความตอบทนายโจทก์จบ ทนายจำเลยเห็นว่าพยานปากนี้เป็นพยานสำคัญและมีข้อรายละเอียดที่ต้องซักค้านมาก จึงถามค้านพยานปากนี้จนล่วงเลยเวลาราชการไปมากและไม่อาจสืบพยานปากนี้ได้เสร็จภายในวันนัด หรือมีเหตุตามกฎหมายที่คู่ความขอเลื่อนคดีใดนัดหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถสืบพยานโจทก์เสร็จตามกำหนดนัด ศาลต้องเลื่อนการสืบพยานโจทก์ออกไป ซึ่งทางปฏิบัติอาจเลื่อนการสืบพยานโจทก์ออกไปในวันนัดสืบพยานจำเลยนัดแรกที่นัดไว้ โดยกำหนดให้เป็นวันสืบพยานโจทก์และสืบพยานจำเลยไปพร้อมกัน ซึ่งเมื่อเลื่อนการพิจารณาออกไปแล้วอาจสืบพยานโจทก์ไม่เสร็จภายในวันนั้น การที่ศาลต้องเลื่อนการสืบพยานโจทก์ออกไปทำให้จำเลยเหลือเวลาที่ต้องสืบพยานฝ่ายตนน้อยลง ซึ่งอาจไม่สามารถสืบพยานจำเลยเสร็จตามที่กำหนดไว้ หรืออาจเป็นกรณีที่โจทก์สืบพยานเสร็จตามกำหนดนัดแต่ไม่อาจสืบพยานจำเลยให้แล้วเสร็จได้เพราะมีเหตุตามกฎหมายที่ศาลต้องมีคำสั่งให้เลื่อนคดีหรือต้องยกเลิกนัดเดิม ทำให้ต้องกำหนดวันนัดสืบพยานเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากกระบวนการนัดนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมีการนัดพิจารณาเรียงลำดับทีละคดี ดังนั้นหลังจากนัดสืบพยานนัดสุดท้ายศาลมีกำหนดต้องนั่งพิจารณาคดีอื่นไว้แล้ว จึงไม่อาจเลื่อนคดีออกไปสืบพยานในวันถัดไปได้ คดีอาจต้องเลื่อนไปเป็นเวลานาน การสืบพยานอาจทำได้ไม่ต่อเนื่อง

บางคดีที่มีการซักถามพยานกันมาก ๆ การสืบพยานปากหนึ่ง ๆ พยานอาจยังตอบทนายความอีกฝ่ายหนึ่งไม่จบแล้วต้องเลื่อนการสืบพยานออกไปอีกหลายปี ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความทรงจำของพยานหรือพยานอาจเสียชีวิตไปก่อน เช่นนี้ย่อมเกิดผลกระทบต่อเนื้อหาของคดีเพราะพยานปากนั้นเป็นพยานสำคัญ ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญที่ศาลจะนำไปประกอบการวินิจฉัยอาจมิได้เข้าสู่สำนวนหรืออาจถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริงโดยพยานมิได้เจตนา

การเลื่อนคดีในแต่ละครั้งจึงถือว่าเป็นตัวทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะนอกจากทำให้คดีล่าช้าด้วยเหตุต้องไปต่อลำดับการนัดความของคดีอื่นแล้ว ยังมีผลให้วันเริ่มเปิดการพิจารณาของคดีที่ฟ้องใหม่นานขึ้น ทั้งยังอาจทำให้องค์คณะผู้พิพากษาที่ร่วมนั่งพิจารณาในตอนแรกมิได้ทำการนั่งพิจารณาในนัดที่เลื่อนออกไปเนื่องจากได้รับคำสั่งให้ย้ายไปทำงานที่ศาลอื่นหรือตำแหน่งอื่นหรืออาจพ้นอายุราชการไปก่อนจะสืบพยานได้แล้วเสร็จ

จากสถิติการเลื่อนคดีที่สุ่มตัวอย่างจากศาลนาร์อง¹⁴⁰ พบว่าอัตราการเลื่อนคดีของศาลมีอัตราสูงมากกว่าร้อยละ 50 อัตราการเลื่อนคดียังอยู่ในอัตราที่สูงเช่นนี้ การปรับระบบเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอาจจะประสบความสำเร็จตามที่ได้คาดการณ์กันไว้ข้างต้นอย่างแน่นอน¹⁴¹ จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องศึกษาถึงสาเหตุของการเลื่อนคดีซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาต่อไป

สาเหตุการเลื่อนคดีอาจแบ่งเป็นสองสาเหตุ คือสาเหตุที่เกิดจากศาลและสาเหตุที่เกิดจากคู่ความขอเลื่อนคดี สาเหตุที่เกิดจากศาลเท่าที่ผ่านมายังพบไม่มากนัก จะมีเกิดขึ้นในศาลที่มีปริมาณคดีมากซึ่งเกิดจาก"ระบบการจ่ายสำนวนและการนัดความ"¹⁴² ระบบการจ่ายสำนวนและนัดความแบบเดิมเป็นระบบที่ให้ผู้พิพากษาแต่ละคนพิจารณาคดีช่วงละหลายคดี โดยเฉพาะในศาลใหญ่ๆ เช่น ช่วงเช้า 4 คดี ช่วงบ่าย 2 คดี และที่ประสบปัญหาในศาลใหญ่ๆ อีกหลายแห่งได้แก่ห้องพิจารณาไม่เพียงพอกับปริมาณคดีและผู้พิพากษา ทำให้คู่ความต้องคอยผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณานาน เมื่อนัดคดีมากเกินกว่าความสามารถที่จะพิจารณาในแต่ละวัน เป็นผลทำให้มีผู้คนจำนวนมากต้องมาศาลเพียงเพื่อให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีไป ทำให้เกิดความแออัดโดยไม่จำเป็น บรรยากาศการทำงานดูวุ่นวาย ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคู่ความ การบริหารโดยการไกล่เกลี่ยทำได้ยาก ทั้งยังทำให้ภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมขาดความน่าเชื่อถือ¹⁴³

ปัญหานี้ไม่ค่อยเกิดขึ้นในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะผู้พิพากษาจะนั่งพิจารณาคดีในแต่ละวันน้อยลง แต่ที่ยังพบมากอยู่คือคู่ความขอเลื่อนคดีซึ่งทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเพราะการพิจารณาพิพากษานั้นอาศัยความพร้อมทุกฝ่าย คือ ศาล คู่ความ และพยาน

¹⁴⁰ สำนักงานศาลยุติธรรมได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไปปรับใช้ในศาลนาร์องจำนวน 6 ศาล ได้แก่ ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงตลิ่งชัน ศาลแขวงนนทบุรี ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา และ ศาลจังหวัดนครปฐม

¹⁴¹ พรชัย อัสววัฒนาพร. "ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6, มีนาคม - เมษายน 2545, น.14 -15.

¹⁴² อธิ มุลิกะพงษ์. "แนวทางการส่งเสริมการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยปรับปรุงระบบการนัดความ." ศาลยุติธรรม. ปีที่ 1 ฉบับพิเศษ, พฤษภาคม - สิงหาคม 2544, น.44.

¹⁴³ ชาญณรงค์ ปราณจิตรต์ และคณะ. "การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี." รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2543, น.293.

หากขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยปกติแล้วจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปไม่ได้¹⁴⁴ ความล่าช้าของคดีในศาลกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทุกประเทศ จะต่างกันตรงที่ความหนักเบาของปัญหา ไม่ใช่ว่าประเทศที่ร่ำรวยมีระบบศาลที่ทันสมัยอย่างไรยุโรปและอเมริกาจะไม่มีปัญหานี้¹⁴⁵ การขอเลื่อนคดีของคุณความเป็นอุปสรรคที่เป็นตัวทำลายระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่องอย่างแท้จริงเพราะทำให้ระยะเวลาการพิจารณาของศาลเปลี่ยนแปลงไป คดีไม่อาจเสร็จไปตามระยะเวลาที่กำหนด เหตุที่คุณความมักอ้างในการขอเลื่อนคดี ได้แก่

1) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุขัดข้องเกี่ยวกับทนายความ

เหตุขัดข้องเกี่ยวกับทนายความที่คุณความมักนำมาอ้างในการขอเลื่อนคดี ได้แก่ ความเจ็บป่วยของทนายความ ทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น การขอถอนทนายความจากการแต่งตั้ง และทนายความติดกิจธุระสำคัญ ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวเป็นลำดับต่อไปนี้

1.1) การขอเลื่อนคดีเพราะความเจ็บป่วยของทนายความ

การเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุความเจ็บป่วยของทนายความ ทนายความที่ยกเหตุนี้ขึ้นอ้างอาจเจ็บป่วยจริงๆหรือมิได้เจ็บป่วยจริง แต่ต้องการเลื่อนคดีออกไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และทนายความเห็นว่าการเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุความเจ็บป่วยโดยมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลจะเป็นเหตุที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดี วัตถุประสงค์ที่คุณความขอเลื่อนคดีโดยเหตุนี้อาจเนื่องมาจากทนายความยังมีได้เตรียมคดีให้พร้อมที่จะสืบพยานในวันนัด เมื่อถึงวันนัดจะไม่มีพยานมาศาล โดยคาดหมายว่าหากจะอ้างเหตุขัดข้องเกี่ยวกับตัวพยาน อาจไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดีเนื่องจากไม่มีเหตุจำเป็นตามกฎหมาย หรือเคยขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุขัดข้องเกี่ยวกับตัวพยานมาแล้ว หรือเพื่อประวิงคดี ในความเป็นจริงมีบ้างเหมือนกันที่มีการใช้วิธีการนี้ในเวลาที่ทนายความไม่มีวิธีการอื่นที่ดีกว่านี้แล้ว บางครั้งทนายความอ้างเหตุว่าเจ็บป่วยและต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลทั้งที่ความจริงอาจมิได้เป็นเช่นนั้น ศาลไม่อาจทราบความจริงได้หากมิได้ใช้มาตรการตรวจสอบโดยการตั้งแพทย์หรือเจ้าพนักงานศาลออกไปตรวจการเจ็บป่วย หากจะทำได้ก็เพียงโทรศัพท์ไปตรวจสอบ ณ สถานที่อยู่ของทนายความขณะนั้นซึ่งไม่ได้ผลเพราะทนายความได้เตรียมการนี้ไว้ล่วงหน้าแล้ว

ความเจ็บป่วยที่ทนายความมักอ้างเป็นเหตุขอให้เลื่อนคดีที่พบบ่อยๆได้แก่ ปวดท้อง ท้องเสียกะทันหันเนื่องจากอาหารเป็นพิษ มีอาการถ่าย เป็นไข้และอ่อนเพลีย หรือเป็น

¹⁴⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย. "ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาในชั้นศาล." วารสารกฎหมาย. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน 2532, น.114.

¹⁴⁵ สุจินต์ เชี่ยวชาญศิลป์. "ความล่าช้าในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น." รายงานส่วนบุคคล สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2539. น.10.

ใช้หวัด มีอาการไอ เจ็บคอ เป็นต้น ซึ่งหากเจ็บป่วยจริงดังอ้าง ก็พบว่าส่วนใหญ่เมื่อตรวจดูใบรับรองแพทย์แล้วพบว่าใบรับรองแพทย์ระบุว่าไปรับการรักษาตัวในวันเดียวกับวันนัดพิจารณา หรือก่อนวันนัด 1 วัน และอาการที่ระบุมาในหลักฐานแสดงความเจ็บป่วยก็ไม่น่าจะถึงขนาดจะมาศาลไม่ได้

การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุนี้ ทนายความส่วนใหญ่จะไม่มาศาลเอง แต่จะให้เสมียนทนายมายื่นคำร้องขอเลื่อนคดี น้อยครั้งที่เสมียนทนายจะถูกซักไซ้ไล่เรียงว่าป่วยเจ็บขนาดไหนถึงมาศาลไม่ได้¹⁴⁶ หรือศาลให้เจ้าหน้าที่ติดต่อทางโทรศัพท์ไปยังทนายความ

1.2) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุทนายความคิดว่าความคดีที่ศาลอื่น

ปัญหานี้พบมากในการพิจารณานัดแรก และฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีเพราะเหตุคิดว่าความที่ศาลอื่นในวันเวลาเดียวกันส่วนใหญ่เป็นทนายจำเลย โจทก์ไม่ค่อยมีปัญหาเนื่องจากเป็นฝ่ายกำหนดวันนัดกับเจ้าพนักงานศาลเอง ส่วนการขอเลื่อนคดีโดยเหตุดังกล่าวภายหลังจากนัดแรกแล้วไม่มีปัญหา หากอ้างเช่นนั้นศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนเพราะศาลได้กำหนดวันนัดตามวันว่างของทนายความ การนัดความผิดพลาดถือเป็นความบกพร่องของทนายความเอง แต่ที่เป็นปัญหาคือหลังจากนัดแรกแล้ว ทนายความคนเดิมขออนถอนจากการเป็นทนายความในคดีนั้นและศาลอนุญาต ทนายความคนใหม่ที่คู่ความเพิ่งแต่งตั้งเข้ามาว่าความแทนอาจคิดว่าความที่ศาลอื่นได้ ซึ่งจะถือเป็นความบกพร่องของทนายความคนใหม่ก็ได้ เพราะตนไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ว่าจะต้องเข้ามาว่าความคดีนั้นและมีวันนัดซ้ำซ้อนกับคดีอื่น

เมื่อเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ปัญหานี้ไม่เกิดขึ้นในนัดสืบพยานนัดแรก เพราะศาลกำหนดนัดสืบพยานตามวันว่างของทุกฝ่าย แต่อาจมีปัญหาคือในระหว่างสืบพยาน คู่ความขออนถอนทนายความคนเดิมหรือทนายความขออนถอนจากการแต่งตั้งโดยเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดซึ่งศาลต้องอนุญาต คู่ความต้องจัดหาทนายความเข้ามาทำหน้าที่แทนใหม่ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการที่คู่ความต้องเลือกสรรทนายความตามความเหมาะสมของตน การนัดสืบพยานซึ่งนัดไว้ติดต่อกันทุกวันทำการหรือในเวลาใกล้เคียงกัน คู่ความอาจไม่สามารถจัดหาทนายความมาดำเนินคดีได้ทันในวันนัดหน้า หรือหากจัดหาทนายความได้ก็อาจร้องขอเลื่อนคดีเพราะทนายความคนใหม่คิดว่าความคดีเรื่องอื่นซึ่งนัดไว้ก่อน

ในประเทศไทยไม่ค่อยพบบ่อยนักที่เมื่อทนายความซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องรับคดีจากตัวความโดยตรงคิดว่าความคดีอื่นมาศาลไม่ได้แล้วมอบหมายให้ทนายความคนอื่นมาว่าความแทนปัญหานี้อาจเกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่ทนายความสามารถมอบหมายให้ทนายความคนอื่นมาว่าความแทน

¹⁴⁶ บุญรอด ตันประเสริฐ. "การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง." บทบัณฑิตย. เล่มที่ 57 ตอน 3, กันยายน 2544, น.45.

ได้ แต่ที่ไม่ยอมทำเช่นนั้นและมาขอเลื่อนคดี อาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คดีล่าช้าออกไปด้วยความประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจเป็นเพราะจัดหาทนายความที่เหมาะสมกับคดีนั้นไม่ได้ แต่บางครั้งก็น่าเห็นใจอยู่ เพราะตัวความอาจต้องการให้ทนายความคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะให้ความช่วยเหลือเพราะเชื่อถือศรัทธาในความสามารถและชื่อเสียงของทนายความคนผู้นั้น และตัวความได้เสียค่าจ้างให้กับทนายความไปแล้วโดยอาจไม่รู้ว่าทนายความคนนั้นไม่อาจไปศาลในนัดแรกที่ทนายความเข้าเป็นทนายความได้ การอ้างเหตุติดว่าความคดีอื่นที่ทนายความจะแจ้งให้ศาลทราบในวันนัด ศาลไม่อาจทราบได้ล่วงหน้าเลย

กรณีดังกล่าว สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากขาดจุดเชื่อมโยงระหว่างศาลกับทนายความที่มีได้ทำความตกลงกันให้เป็นประเพณีการว่าความในศาลว่าทนายความจะอ้างเหตุติดว่าความที่ศาลอื่นไม่ได้ และไม่มีบทบัญญัติใดห้ามมิให้ทนายความรับว่าความให้กับลูกความหากทราบกำหนดนัดของศาลแล้วตนไม่สามารถไปศาลได้

1.3) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุจากการขอให้ศาลสั่งถอนทนายความจากการแต่งตั้ง

การขอเลื่อนคดีด้วยเหตุนี้พบกับฝ่ายจำเลยมากกว่าฝ่ายโจทก์ และส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ทนายความเป็นผู้มีคำขอให้ศาลสั่งให้ถอนตนจากการแต่งตั้งของตัวความมากกว่า กรณีตัวความมีคำขอเข้ามาเอง เหตุที่มักอ้างในการขอถอนทนายความที่พบมากที่สุดคือความเห็นไม่ตรงกันซึ่งทนายความมักมีได้ชี้แจงรายละเอียดมาด้วย เหตุอื่นรองลงมา ได้แก่ ทนายความพ้นจากการเป็นพนักงานบริษัทหรือสำนักงานทนายความเจ้าของคดี คำขอเช่นนี้ทนายความส่วนใหญ่มีได้มายื่นต่อศาลด้วยตนเอง แต่จะมอบฉันทะให้เสมียนทนายมายื่นต่อศาลแทน

คำร้องขอถอนทนายความจากการแต่งตั้ง บางกรณีทนายความจะระบุในคำร้องขอให้ศาลเลื่อนคดีออกไปก่อนเพื่อให้ตัวความจัดหาทนายความคนใหม่ บางครั้งทนายความมาแถลงต่อศาลเอง ซึ่งบางรายตัวความมิได้ลงชื่อรับทราบการขอถอนทนายความมาในคำร้องด้วย และทนายความไม่ขอว่าความต่ออ้างว่าขอให้ทนายความคนใหม่ดำเนินคดีเพราะตนอาจมีแนวการดำเนินคดีไม่เหมือนทนายความคนใหม่และอาจเกิดความเสียหายกับตัวความ

การขอให้ศาลสั่งให้ถอนทนายความนี้ กฎหมายมิได้บังคับให้การขอถอนทนายความจากการแต่งตั้งผู้ขอต้องแสดงเหตุในการขอให้ศาลมีคำสั่ง¹⁴⁷ เพียงแต่ต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าทนายความได้แจ้งการขอถอนตนให้ตัวความทราบแล้ว หรือหากไม่

¹⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 65 วรรคหนึ่ง

สามารถหาตัวความพบก็ต้องแจ้งเหตุเช่นนั้นให้ศาลทราบเท่านั้น การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ทำให้การขอเลื่อนคดีด้วยเหตุนี้กระทำได้ง่าย

1.4) การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ

เหตุขัดข้องเกี่ยวกับทนายความที่มีภักนำมาเป็นเหตุอ้างขอเลื่อนคดีนอกจากความเจ็บป่วย การคิดว่าความคดีอื่น และการขอถอนตนจากการแต่งตั้ง ได้แก่ บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ของทนายความเสียชีวิต ทนายความต้องไปร่วมพิธีศพหรือเข้าจัดการศพ ทนายความติดประชุมบริษัทที่ตนเป็นที่ปรึกษา ทนายความต้องเตรียมข้อมูลให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรีในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี ทนายความมอบฉันทะให้เสมียนทนายความหรือมอบหมายให้ตัวความมาแจ้งต่อศาลว่ารถยนต์ขัดข้องระหว่างเดินทางมาศาล หรือทนายความติดกิจธุระสำคัญเร่งด่วนอย่างอื่น เป็นต้น ข้ออ้างเหล่านี้พบเสมอในระบบเดิม แต่เมื่อใช้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว การเลื่อนคดีเพราะเหตุเหล่านี้ลดน้อยลง

2) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานไม่มาศาล

การขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุพยานไม่มาศาล พบว่าเป็นเหตุที่ทนายความยกขึ้นอ้างมากที่สุด เหตุที่มักอ้าง เช่น พยานเดินทางไปกิจธุระที่ต่างประเทศหรือต่างจังหวัด ทนายความเพิ่งได้รับแจ้งว่าพยานป่วยมาศาลไม่ได้ นัดพยานไว้แล้วแต่พยานไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง ติดต่อพยานไม่ได้ ขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานและได้นำหมายไปส่งให้แก่พยานแล้วแต่ส่งไม่ได้เพราะไม่พบพยานหรือพยานไม่ยอมรับหมาย พยานได้รับหมายเรียกให้มาเบิกความแล้วไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องหรือพยานติดกิจธุระจำเป็น เป็นต้น

โดยปกติแทบจะไม่เคยปรากฏว่าศาลได้รับทราบเหตุขัดข้องของตัวพยานที่จะมาเบิกความเป็นพยานก่อนวันนัดเพราะทนายความจะแถลงให้ศาลทราบในวันนัด ทั้งๆที่ทนายความได้ทราบเหตุขัดข้องนั้นแล้ว ซึ่งหากศาลทราบเหตุขัดข้องก่อน ศาลจะสามารถจัดการกับวันนัดที่จะต้องเสียไปได้ก่อน การละเลยของทนายความที่ไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบล่วงหน้าทำให้ทุกฝ่ายเสียเวลาไปกับวันนัดโดยเปล่าประโยชน์ และมีผลกระทบต่อวันนัดที่ศาลกำหนดไว้แล้ว

จากประสบการณ์ของผู้เขียน พบว่าบ่อยครั้งที่ทนายความแถลงต่อศาลเพียงว่าเพิ่งได้รับแจ้งจากพยานว่าติดธุระสำคัญหรือนัดหมายกับพยานไว้แล้วแต่ยังติดต่อกับพยานไม่ได้ เมื่อสอบถามแล้วทนายความไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ว่าพยานติดธุระสำคัญอย่างไรถึงขนาดไม่สามารถมาศาลได้ และพบว่าก่อนถึงวันนัดทนายความมิได้ติดต่อกับพยานอีก ทั้งทนายความเพียงติดต่อกับพยานทางโทรศัพท์หรือติดต่อผ่านบุคคลอื่น มิได้ไปติดตามตัวพยาน ณ ที่อยู่หรือที่ทำการงานของพยานอีกครั้งเพื่อกำชับให้พยานมาศาล สำหรับพยานหมาย

ปรากฏแทบทุกรายว่าเมื่อทนายความส่งหมายเรียกให้กับพยานเพื่อให้มาเบิกความในวันนัด แล้ว ทนายความมิได้ติดต่อกับพยานก่อนวันนัดเพื่อเตือนให้พยานมาศาลอีก ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พยานไม่มาศาลและทนายความไม่ทราบเหตุขัดข้องว่าเหตุใดพยานจึงไม่มาศาล ทั้งที่เป็นหน้าที่ของทนายความฝ่ายที่อ้างพยานต้องติดตามให้ได้พยานมาศาลในวันนัด และพบว่าทนายความมักขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานก่อนถึงวันนัดเพียงไม่กี่วันซึ่งเป็นเวลากระชั้นชิดกับวันนัดมากเกินไป พยานอาจมีกิจธุระที่นัดหมายไว้ก่อนแล้วไม่อาจยกเลิกได้ และก่อนขอให้ศาลออกหมายเรียกพยาน ทนายความก็ได้ติดต่อกับพยานก่อนว่าจะว่างมาศาลได้วันใด ทนายความจะเป็นผู้กำหนดเองว่าพยานปากใดควรจะมาเบิกความในวันนัดใดซึ่งเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้พยานไม่มาศาล

3) การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุคู่ความขอทำความตกลงกัน

คดีแพ่งจำนวนมากที่คู่ความตกลงขอเลื่อนคดีต่อศาลอ้างเหตุว่าอยู่ระหว่างการเจรจาตกลงซึ่งบางรายยังไม่เคยมีการเจรจากันมาก่อนหน้านี้เลย ในนัดแรกที่คู่ความมาพร้อมกัน ฝ่ายจำเลยมักเป็นฝ่ายแสดงความประสงค์ว่าจะขอเข้าไปเจรจากับโจทก์ อ้างว่าคาดว่าจะตกลงกันได้หรือจะขอเสนอข้อเสนอลงไปให้จำเลยพิจารณา โดยศาลไม่อาจทราบได้ว่ามีโอกาสที่คู่ความจะสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้โดยไม่ต้องสืบพยานมากนักน้อยเพียงใด ในทางปฏิบัติพบอยู่เสมอว่าศาลให้เลื่อนคดีเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้เจรจากันเพราะเห็นว่าคดีมีทุนทรัพย์สูงหรือเกรงว่าหากให้มีการสืบพยานต่อไป อาจเป็นการยากที่คู่ความจะตกลงกันได้ โดยถือหลักว่าคดีแพ่งควรเปิดโอกาสให้คู่ความได้เจรจากันก่อน

หลังจากเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง คู่ความอาจมาแถลงต่อศาลขอให้เลื่อนคดีและยกเลิกนัดที่นัดไว้ล่วงหน้า อ้างเหตุว่ามีการเจรจากันไปบ้างแล้ว คงเหลือรายละเอียดอีกเพียงเล็กน้อยที่ยังอยู่ระหว่างการเจรจา คาดว่าจะตกลงกันได้ภายในนัดหน้าหรืออาจเหลือการไปดำเนินการบางอย่างจึงจะสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้หรือโจทก์จะถอนฟ้อง ครั้นศาลให้เลื่อนคดีออกไป เมื่อถึงวันนัดกลับปรากฏว่าคู่ความไม่อาจตกลงกันได้ ทำให้ต้องทำการสืบพยานต่อไปซึ่งศาลต้องกำหนดนัดใหม่และเกิดปัญหาที่ทุกฝ่ายไม่สามารถกำหนดวันนัดสืบพยานในระยะใกล้ๆได้เพราะวันว่างไม่ตรงกัน

4.2 ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดีและทัศนคติเกี่ยวกับการเลื่อนคดีของผู้พิพากษาและทนายความ

การที่เราจะเคร่งครัดในการขอเลื่อนคดีของคู่ความหรือไม่นั้น ข้อสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่การใช้ดุลพินิจของศาล ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาด้วยว่าผู้พิพากษามีทัศนคติอย่างไรเกี่ยวกับการเลื่อนคดี และปัญหาของการเลื่อนคดีจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทัศนคติของทนายความว่าจะให้ความสำคัญกับวันนัดเพียงใด

1) ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดี

การพิจารณาคดีแม้มีหลักว่าศาลต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณา แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 ซึ่งใช้ในคดีแพ่งสามัญ และมาตรา 193 เบญจ ซึ่งใช้ในคดี민โนสาร่าได้ให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดีไว้ค่อนข้างมาก และในทางปฏิบัติศาลมักจะอนุญาตให้เลื่อนคดีโดยมิได้เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะกับการขอเลื่อนคดีครั้งแรก ในบางครั้งเหตุที่คู่ความมาขอเลื่อนคดีถือว่าไม่มีเหตุจำเป็นแต่ศาลก็ยอมให้เลื่อนคดีออกไป สำหรับการขอเลื่อนคดีตั้งแต่ครั้งที่สองนั้น ความจริงมาตรา 40 บัญญัติไว้ค่อนข้างเคร่งครัด เพราะนอกจากคู่ความจะต้องอ้างเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้แล้ว ยังต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลด้วยว่าถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีจะทำให้เสียความยุติธรรม แต่มักพบอยู่เสมอว่าศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีแม้เหตุที่คู่ความมาขอเลื่อนคดีไม่น่าจะถึงขนาดเป็นเหตุอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ เช่น ขอเลื่อนคดีอ้างเหตุว่านัดหมายกับพยานไว้แล้ว แต่พยานไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง หรือทนายความส่งหมายเรียกให้แก่พยานแล้วแต่พยานไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง หรือเพิ่งได้รับแจ้งจากพยานว่าพยานติดธุระ เป็นต้น ซึ่งมักพบในรายงานกระบวนการพิจารณาเสมอ ๆ ว่าศาลมิได้จัดแจ้งรายละเอียดว่าพยานติดกิจธุระอย่างไรที่จะพอถือว่าเป็นเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และคู่ความมิได้แสดงให้เห็นว่าหากศาลไม่ให้เลื่อนคดีแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรม ซึ่งหากไม่มีการขอเลื่อนคดีมาหลายนัดจนเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าคู่ความเจตนาประวิงคดีศาลก็มักจะอนุญาตให้เลื่อน นอกจากนี้ยังปรากฏอยู่เสมอว่าในการขอเลื่อนคดีครั้งที่สองเป็นต้นไป ศาลพิเคราะห์แล้วบันทึกรายงานกระบวนการพิจารณาเพียงว่ากรณีมีเหตุจำเป็นบ้าง กรณีมีเหตุอันสมควรบ้าง เนื่องจากคดีมีทุนทรัพย์สูงบ้าง จึงให้อโอกาสเลื่อนคดี ซึ่งเห็นได้ชัดว่าศาลใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีได้โดยไม่เคร่งครัดนัก

ผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลจะยอมให้เลื่อนคดีได้น่าจะต้องมีเหตุจำเป็นจริงๆ แม้ว่าจะเป็นการขอเลื่อนคดีในครั้งแรก การที่ศาลมิได้เคร่งครัดมากกับเหตุที่คู่ความมาขอเลื่อนคดีเป็นสาเหตุให้เป็นช่องทางที่คู่ความหาเหตุอ้างในการขอเลื่อนคดีและมีมิได้ใช้ความพยายามเท่าที่ควรที่จะติดตามพยานมาเบิกความในวันนัด ทำให้เสียระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและคดีล่าช้าออกไปเพราะได้นัดสืบพยานทุกฝ่ายไว้ติดต่อกันจนเสร็จแล้ว

ปัญหาที่มักพบเสมอคือ คู่ความมาขอเลื่อนคดีก่อนครบกำหนดนัดสุดท้าย เช่น อ้างเหตุล่อย ๆ ว่าพยานไม่มาศาล ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยขอเลื่อนการพิจารณามาแล้ว แต่ศาลยอมให้เลื่อนคดีโดยให้เหตุผลว่าได้นัดไว้ล่วงหน้าแล้วและยังไม่ครบกำหนดนัดสุดท้าย เช่นนี้จะเห็นว่าการขอเลื่อนคดีครั้งนี้ไม่ถึงขนาดมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และทนายจำเลยมิได้แสดงให้เห็นว่าหากศาลไม่ให้เลื่อนคดีแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรม การยอมผ่อนผันเช่นนี้

จึงเป็นช่องทางให้คู่ความนำไปใช้เป็นเทคนิคในการขอเลื่อนคดี และเท่ากับมิได้คำนึงถึงเหตุจำเป็นในการขอเลื่อนคดีแต่ละครั้ง

การที่ศาลยอมให้เลื่อนคดีได้ง่ายนี้ สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากศาลเกรงว่าหากไม่อนุญาตแล้วจะเสียความเป็นธรรม และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือผู้พิพากษากังวลใจว่าหากศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนแล้ว เมื่อคู่ความอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะกลับคำสั่งและย้อนสำนวนให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานใหม่ บรรทัดฐานของศาลฎีกาจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจอย่างเคร่งครัดหรือไม่ ผู้เขียนขอなたัวอย่างแนวคำพิพากษาของศาลฎีกามาวิเคราะห์ ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2163/2536 คดีชั้นร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดข้อเท็จจริงปรากฏว่าในขอเลื่อนคดีของทนายผู้ร้อง ทนายผู้ร้องอ้างว่านายวิชัย สินสถิตย์โรจน์ กรรมการผู้จัดการของผู้ร้องป่วยเป็นไขหวัดใหญ่กะทันหัน พร้อมส่งใบรับรองแพทย์มาด้วย จึงเป็นการอ้างเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 หากข้ออ้างดังกล่าวเป็นความจริงก็ถือได้ว่ากรณีมีเหตุจำเป็นและมีเหตุสมควรที่ศาลชั้นต้นให้เลื่อนคดีตามมาตรา 40 เมื่อผู้คัดค้านที่ 1 แกลงคัดค้านว่าผู้ร้องประวิงคดี มิได้คัดค้านว่าคำร้องของทนายผู้ร้องไม่ป่วยจริง จึงเท่ากับผู้คัดค้านที่ 1 ยอมรับว่านายวิชัยป่วยจริงตามที่อ้างมาในคำร้องและตามใบรับรองแพทย์ นอกจากนี้หากศาลมีความสงสัยว่านายวิชัยจะเจ็บป่วยจริงหรือไม่ ศาลก็มีอำนาจไต่สวนคำร้องขอเลื่อนคดีเสียก่อนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21(4) หรือจะตั้งเจ้าพนักงานศาลไปตรวจดูว่านายวิชัยป่วยเจ็บจริงหรือไม่ก็ได้ การที่ศาลชั้นต้นมิได้ดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าวย่อมแสดงว่าศาลชั้นต้นมิได้สงสัยในเรื่องที่นายวิชัยเจ็บป่วย จึงรับฟังได้ว่านายวิชัยป่วยไม่สามารถมาศาลได้ เป็นกรณีมีเหตุจำเป็น สมควรให้เลื่อนคดีตามคำร้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 5700/2538 ในวันนัดสืบพยานโจทก์ทนายโจทก์มอบฉันทะให้เสมียนทนายนำคำร้องขอเลื่อนคดีมายื่น อ้างว่านายโจทก์ป่วยกะทันหันไม่สามารถมาศาลได้ โดยมีใบรับรองแพทย์มาแสดง ซึ่งตามใบรับรองแพทย์ระบุว่านายโจทก์เป็นไขหวัด เจ็บคอ ต่อมทอนซิลอักเสบ อ่อนเพลีย อันเป็นการอ้างเหตุขอเลื่อนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 หากข้ออ้างดังกล่าวเป็นความจริง ก็ถือได้ว่ากรณีมีเหตุจำเป็นและมีเหตุสมควรที่ศาลชั้นต้นให้เลื่อนคดีตามมาตรา 40 จำเลยแกลงคัดค้านเพียงว่าศาลได้กำชับไว้ในครั้งก่อนแล้ว มิได้คัดค้านว่าคำร้องของนายโจทก์ที่อ้างว่าป่วยเจ็บไม่จริง จึงเท่ากับจำเลยยอมรับว่านายโจทก์ป่วยเจ็บจริงตามที่อ้างมาในคำร้องและใบรับรองแพทย์ นอกจากนี้หากศาลมีความสงสัยว่านายโจทก์ป่วยเจ็บจริงหรือไม่ ศาลก็มีอำนาจไต่สวนคำร้องขอเลื่อนคดีเสียก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 21 (4) หรือจะตั้งเจ้า

พนักงานศาลไปตรวจดูว่านายโจทก์ป่วยเจ็บจริงหรือไม่ก็ได้ การที่ศาลชั้นต้นมิได้ดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว ย่อมแสดงว่าศาลชั้นต้นมิได้สงสัยในเรื่องที่นายโจทก์อ้างว่าป่วยเจ็บ จึงรับฟังได้ว่านายโจทก์ไม่สามารถมาศาลได้อันเป็นกรณีมีเหตุจำเป็นสมควรให้เลื่อนคดีตามคำร้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1272/2541 นายโจทก์ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีครั้งที่สามว่า นายโจทก์เพิ่งเดินทางกลับจากต่างจังหวัดได้รับละอองฝนและตากแดดตลอดการเดินทาง มีอาการเป็นไข้ตัวร้อนและปวดเมื่อยร่างกายไม่สามารถมาศาลได้ ประกอบด้วยพยานโจทก์ที่จะมาเบิกความคือ จ และ ล ซึ่งได้เตรียมคำให้การไว้แล้วมีกิจธุระต้องรีบเดินทางไปต่างประเทศไม่อาจมาเป็นพยานได้ จึงขอเลื่อนคดีไปสักนัดหนึ่ง เมื่อจำเลยมิได้คัดค้านว่านายโจทก์ไม่ป่วยจริง ต้องถือว่านายโจทก์ป่วยและมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

จากแนวคำพิพากษาทั้งสามเรื่องดังกล่าว ศาลฎีกาวางแนวคำวินิจฉัยไว้ว่า แม้คู่ความขอเลื่อนคดีอ้างว่าป่วยโดยไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดง หากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิได้โต้แย้งว่าบุคคลที่คู่ความฝ่ายขอเลื่อนคดีอ้างว่าป่วยมิได้ป่วยจริง เท่ากับคู่ความฝ่ายนั้นยอมรับแล้วว่าบุคคลที่อ้างนั้นป่วยจริง ซึ่งศาลชั้นต้นจะต้องให้เลื่อนคดีออกไป หากศาลชั้นต้นไม่เชื่อว่าป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้จริงศาลชั้นต้นจะต้องได้สวนคำร้องขอเลื่อนคดีหรือตั้งเจ้าพนักงานศาลไปตรวจดูเสียก่อนว่าป่วยจริงตามคำร้องหรือไม่ หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวก่อนก็เท่ากับศาลชั้นต้นมิได้สงสัยในเรื่องความเจ็บป่วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากรณีคู่ความขอเลื่อนคดีอ้างว่าป่วยหากไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดงหรือมีบุคคลมายืนยันว่าป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้น่าจะถือว่าเป็นกรณีที่ยังไม่อาจรับฟังได้ว่าป่วยจริงโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านว่าป่วยหรือไม่ ด้วยความเคารพ การที่ศาลฎีกาวางแนวคำวินิจฉัยไว้เช่นนี้ทำให้ศาลชั้นต้นลำบากใจที่จะใช้มาตรการลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีโดยการไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี เพราะหากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิได้โต้แย้งว่าบุคคลที่อ้างในการขอเลื่อนคดีมิได้ป่วยจริง ศาลชั้นต้นจะต้องถือตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาและให้เลื่อนคดี เพราะมิฉะนั้นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะกลับคำสั่งซึ่งศาลชั้นต้นต้องเสียเวลาย้อนสำนวนมาทำการสืบพยานใหม่ จึงมิได้เป็นการให้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นเด็ดขาดในการใช้ดุลพินิจที่จะมีคำสั่งเกี่ยวกับการขอเลื่อนคดีของคู่ความการวางแนวไว้เช่นนี้ทำให้ศาลชั้นต้นต้องระมัดระวังมากในการที่จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 394/2537 ในวันนัดสืบพยานผู้ร้องซึ่งเป็นฝ่ายนำสืบก่อน (ชั้นร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน) นายผู้ร้องมาศาลและยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี อ้างเหตุว่าผู้ร้องไปทำงานรับจ้างอยู่ที่ต่างจังหวัดมาศาลไม่ได้ตามกำหนด โจทก์แถลงคัดค้านว่าผู้ร้องทราบนัดแล้วไม่มาศาล ไม่ควรที่จะอนุญาตและผู้ร้องไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าผู้ร้องไม่ใส่ใจที่จะมาศาลตามนัด มีพฤติการณ์ประวิงคดี ให้ยกคำร้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้โจทก์จะแถลง

คัดค้านคำร้องขอเลื่อนคดีก็ตามแต่ใจทักก็มีได้แถลงคัดค้านว่าข้ออ้างของผู้ร้องไม่เป็นความจริง จึงนับได้ว่ามีเหตุจำเป็น แม้ผู้ร้องจะยื่นบัญชีระบุพยานไว้แต่ศาลสั่งไม่รับก็ไม่เป็นเหตุที่จะถือว่าผู้ร้องประวิงคดี จึงสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้

แนวคำวินิจฉัยคดีนี้วางหลักเช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาทั้งสามเรื่องข้างต้น กล่าวคือศาลฎีกาวางหลักในทำนองว่า หากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิได้คัดค้านว่าเหตุที่อ้างในการขอเลื่อนคดีไม่เป็นความจริง ก็เท่ากับพึงได้ตามคำร้องว่าเหตุที่อ้างในการขอเลื่อนคดีเป็นความจริง ดังนั้นหากเหตุที่อ้างถือเป็นเหตุจำเป็นศาลชั้นต้นก็ต้องอนุญาตให้เลื่อนคดี การวางหลักเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ถูกต้องนัก เพราะการจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้หรือไม่ั้นแทนที่จะต้องพิจารณาเหตุในการขอเลื่อนคดีเป็นหลัก แต่กลับเป็นว่าขึ้นอยู่กับคำแถลงของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะคัดค้านหรือไม่อย่างไร

การวางหลักของศาลฎีกาเกี่ยวกับคำสั่งในการขอเลื่อนคดีของคู่ความดังกล่าวข้างต้น มีผลกระทบต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะโดยหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี การเลื่อนคดีเป็นข้อยกเว้นซึ่งต้องใช้อย่างเคร่งครัดกรณีมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น แต่แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในปัจจุบันยังคงมีบรรทัดฐานเกี่ยวกับการขอเลื่อนคดีของคู่ความไม่เคร่งครัดมากนัก ซึ่งหากยังยึดบรรทัดฐานเช่นนี้อยู่ก็น่าจะเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีต่อเนื่องไม่อาจทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2) ปัญหาทัศนคติของผู้พิพากษาและทนายความกับการขอเลื่อนคดี

การขอเลื่อนคดีในแต่ละครั้งย่อมมีผลกระทบต่อทั้งคู่ความและการปฏิบัติงานของศาล เพราะคู่ความต้องเสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ศาลก็ต้องมีคดีค้างอยู่ในศาลมากขึ้นและเสียเวลาในการทำงานของทั้งผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แต่ปัจจุบันคู่ความยังมักมาขอเลื่อนคดีด้วยเหตุต่างๆ อยู่เสมอแม้จะนัดสืบพยานต่อเนื่องไว้แล้วซึ่งนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาทนายความมาขอเลื่อนคดีโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบของทุกฝ่ายที่ได้รับ โดยเฉพาะทนายความฝ่ายที่เสียเปรียบในเชิงคดีและต้องการให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลช้าที่สุด ทนายความมักมีค่านิยมที่ผิดๆ ในการว่าความ เพราะทนายความที่ต้องการทำให้คดีอยู่ในศาลนานที่สุดเท่าที่จะทำได้นั้นส่วนใหญ่มีเหตุผลต่างๆ เช่น การดำเนินคดีในศาลนานๆ ทนายความสามารถเรียกค่าจ้างทนายความได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาลในระยะเวลานั้นๆ เพราะคู่ความจะมองว่าทนายความมิได้ทำงานมากนัก ค่าจ้างทนายความที่เรียกไม่เหมาะสมกับงานที่ทำ ทำให้ทนายความขาดรายได้ ในเรื่องการเรียกค่าว่าความของทนายความนี้ นายไพจิตร สวัสดิสาร อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี กล่าวไว้ว่า ปัญหาของการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในส่วนที่เกี่ยวกับการเลื่อนคดีที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความร่วมมือของทนายความเกี่ยวกับการขอเลื่อนคดี

เท่าที่ได้ข้อมูลจากการสอบถามนายความ อาจกล่าวได้ว่านายความเข้าใจเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องว่าเป็นการพิจารณาที่มีผลกระทบต่อรายได้ของนายความ เพราะระยะเวลาการทำงานในศาลน้อยลง ทั้งนายความไม่สามารถนัดความได้หลาย ๆ คดีเหมือนก่อน ถ้าคดีเสร็จเร็ว เช่น ภายใน 5 วัน 10 วัน นายความจะได้ค่าจ้างนายความน้อยลงกว่าปกติ เหตุผลเหล่านี้มีผลต่อความร่วมมือของนายความ นายความไม่ยอมให้คดีเสร็จเร็ว จึงมาขอเลื่อนคดีโดยยังมีทัศนคติต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ไม่ถูกต้อง นายความบางคนยังไม่เข้าใจประโยชน์ของการพิจารณาคดีต่อเนื่องว่าจริง ๆ แล้วเป็นการพิจารณาที่ทำให้คดีเสร็จไปได้รวดเร็ว แต่ไปมองกันผิด ๆ ว่าคดีเสร็จเร็ว นายความจะไม่มีการทำ ทั้งๆที่ในที่สุดเขาอาจรับคดีได้มากขึ้น การที่นายความมีทัศนคติต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ผิดๆนี้ นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งทำให้การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ไม่อาจประสบความสำเร็จได้¹⁴⁸

สำหรับปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่เกิดจากตัวผู้พิพากษา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้พิพากษาต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ซึ่งเรื่องนี้ นายรังสรรค์ วิจิตรไกรสร รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี ได้ให้ความเห็นไว้สรุปใจความว่า ปัญหาหลักใหญ่ที่สุดในการจะนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ให้ได้ผลนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้พิพากษาเอง กล่าวคือ ต้องดูว่าผู้พิพากษามีทัศนคติอย่างไรต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ผู้พิพากษาได้คำนึงเพียงใดว่าการนั่งพิจารณาแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายเท่าไร ค่าใช้จ่ายที่ว่านี้คือ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ค่าเสียเวลาที่ต้องเสียไปในการนั่งพิจารณาแต่ละครั้งได้แก่ การที่รัฐต้องเสียเงินเดือนให้แก่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ค่าจ้างนายความที่ตัวความต้องสูญเสีย ค่าเดินทางของตัวความ นายความ พยาน และค่าใช้จ่ายต่างๆในการมาศาล การสูญเสียเวลาของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ นายความ ตัวความและพยาน หากผู้พิพากษาได้ตระหนักถึงค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการเลื่อนคดีแต่ละครั้งแล้ว ผู้พิพากษาก็จะเคร่งครัดกับการเลื่อนคดี ไม่ยอมให้มีการเลื่อนคดีได้ง่าย เช่น คู่ความขอเลื่อนคดีอ้างว่าอยู่ระหว่างเจรจากัน เมื่อศาลให้เลื่อนคดีไปแล้วพอถึงเวลาคู่ความมาแถลงว่ายังตกลงกันไม่ได้ คดีต้องมาเริ่มนับหนึ่งกันใหม่ ทำให้ทุกฝ่ายต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลา การตระหนักถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการเลื่อนคดีแต่ละครั้งนี้นอกจากตัวผู้พิพากษาจะต้องตระหนักแล้ว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น นายความ ตัวความ หรือพยาน ก็ต้องตระหนักด้วย หากทุกฝ่ายมิได้ตระหนักเช่นนี้ ก็ไม่มีทางที่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะประสบความสำเร็จได้ นอกจากปัญหาทัศนคติเกี่ยวกับการเลื่อนคดีแล้ว หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่จะทำให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องประสบ

¹⁴⁸ ไพจิตร สวัสดิสาร, อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี, ศาลแพ่งธนบุรี, 28 กุมภาพันธ์ 2546.

ความสำเร็จได้คือ การที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 เกี่ยวกับการขอเลื่อนคดีถูกยกเลิกทุกฝ่ายรวมทั้งผู้พิพากษาละเลย โดยเฉพาะศาลฎีกา ตราบใดที่ยังมีบรรทัดฐานให้เลื่อนคดีง่าย ๆ การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ก็จะไม่ประสบความสำเร็จด้วยดี¹⁴⁹

ปัญหาดังกล่าวนี้นักเขียนเห็นว่าปัจจุบันแม้มีการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้แล้ว แต่ผู้พิพากษา ทนายความ และตัวความ รวมตลอดทั้งพยานที่ต้องให้ความสำคัญกับการมาเบิกความเป็นพยานที่ศาลยังมีได้ตระหนักให้ความสำคัญกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมากไปกว่าการพิจารณาคดีในระบบเดิม ทุกฝ่ายยังมีได้ให้ความสำคัญกับการเลื่อนคดีในแต่ละครั้งว่าแท้ที่จริงแล้วการเลื่อนคดีแต่ละครั้งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่าย ทนายความยังมักมาขอเลื่อนคดีเพื่อผลประโยชน์ของตนโดยมิได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการเลื่อนคดีแต่ละครั้งมากนัก ผู้พิพากษาเองซึ่งเป็นผู้กำกับพิจารณาการพิจารณาคดีก็ยังคงมีทัศนคติกับการเลื่อนคดีในระบบเดิม มิได้เคร่งครัดกับการเลื่อนคดีเท่าที่ควร ซึ่งหากทุกฝ่ายยึดทัศนคติแบบเดิมๆเช่นนี้ ก็จะทำให้การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ไม่ประสบความสำเร็จ คดีไม่อาจเสร็จไปจากศาลได้ตามกำหนดและเกิดปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลจำนวนมาก

4.3 ปัญหาการใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี มาตรการที่ถือว่าเป็นบทลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีในการดำเนินคดีแพ่ง คือ

1) การให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคสอง บัญญัติให้อำนาจศาลในกรณีศาลอนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีที่จะมีคำสั่งให้คู่ความที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย โดยค่าป่วยการเป็นกรณีที่สั่งให้จ่ายแก่พยานที่มาศาลตามหมายเรียกเท่านั้น จะสั่งให้จ่ายแก่คู่ความหรือทนายความไม่ได้ และค่าป่วยการนี้ตาราง 4(1) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับว่าจ่ายได้ไม่เกินวันละ 150 บาท ส่วนค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าพาหนะในการเดินทางมาศาลและค่าเช่าที่พัก ศาลมีคำสั่งให้จ่ายแก่ตัวความและทนายความอีกฝ่ายหนึ่งหรือพยานที่มาศาลได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกเป็นพับ คือหากคู่ความฝ่ายที่จ่ายค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายตามคำสั่งศาลเป็นฝ่ายชนะคดี คู่ความฝ่ายนั้นจะเรียกให้คู่ความที่แพ้คดีรับผิดชอบไม่ได้

จากกรณีดังกล่าว จะเห็นว่าศาลมีอำนาจสั่งลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีให้จ่ายค่าป่วยการพยานเพียงวันละไม่เกิน 150 บาทเท่านั้น ซึ่งเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย คู่ความยอม

¹⁴⁹ รังสรรค์ วิจิตรไกรสร, รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี. ศาลแพ่งธนบุรี. 20 กุมภาพันธ์

ไม่เกรงกลัวที่จะต้องถูกลงโทษด้วยมาตรการนี้ ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในเรื่องการกำหนดค่า
 ป่วยการดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ควรได้รับการแก้ไขเพราะไม่อาจนำมาใช้เป็นมาตรการควบคุม
 มิให้มีการขอเลื่อนคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแม้ว่าจะมีมาตรการลงโทษโดยการมีคำสั่งให้
 คู่ความที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการพยานและค่าใช้จ่ายเช่นนี้อยู่ แต่ทางปฏิบัติพบว่าศาลไม่
 ค่อยนำมาตราดังกล่าวไปใช้มากนัก กล่าวคือมีคำสั่งให้เลื่อนคดีออกไปโดยไม่สั่งให้คู่ความ
 ฝ่ายหนึ่งซึ่งขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย และหากจะมีการสั่งให้จ่าย
 ค่าใช้จ่ายก็จะสั่งให้จ่ายในจำนวนไม่มาก

2) การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและงดสืบพยาน

การขอเลื่อนคดีของคู่ความ หากศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความไม่มีเหตุตาม
 กฎหมายที่จะอ้างได้ ศาลอาจมีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี คำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีนี้จะมีผล
 ประการใดต้องพิจารณาเป็นกรณีไป หากในนัดนั้นเป็นวันที่คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีต้องนำ
 พยานเข้าสืบศาลก็อาจงดสืบพยานปากใดปากหนึ่งที่คู่ความอ้างว่ามาศาลไม่ได้หรืองดสืบพยาน
 ที่เหลือทั้งหมดหากเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นมีเจตนาส่อไปในทางประวิงคดี¹⁵⁰ หากเป็นนัดที่
 คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่นำสืบ คู่ความฝ่ายนั้นก็เสียสิทธิในการซักค้านพยานที่น่าสืบในนัด
 นั้น การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีโดยไม่ให้สิทธิคู่ความที่ขอเลื่อนคดีซักค้านพยานที่น่าสืบในนัด
 ก็นั้น การงดสืบพยานปากใดปากหนึ่งหรือพยานที่เหลือทั้งหมดก็ดี นับว่าเป็นมาตรการลงโทษ
 คู่ความที่ขอเลื่อนคดีที่สำคัญมาก แต่ปัญหาคือ ศาลไม่ค่อยใช้มาตรการนี้เคร่งครัดนัก เหตุผล
 ประการหนึ่งนอกจากความเคร่งครัดของตัวผู้พิพากษาเองแล้วคือแนวบรรทัดฐานคำพิพากษา
 ศาลฎีกาที่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นต้องใช้ดุลพินิจอย่างระมัดระวังด้วยเกรงว่าเมื่อคดีขึ้นศาลสูงแล้ว
 จะถูกย้อนสำนวนมาให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่เพราะศาลฎีกาเห็นว่าการไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี
 หรือการงดสืบพยานของศาลชั้นต้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เขียนขอยกคำพิพากษาศาลฎีกาเป็น
 ตัวอย่างในการวิเคราะห์ปัญหาดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2163/2536 ในวันนัดไต่สวนคำร้องขอให้เพิกถอนการขาย
 ทอดตลาดนัดที่ 2 นายผู้ร้องยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีอ้างว่า ว.กรรมการผู้จัดการของผู้ร้องป่วย
 ปราบกฏตามใบรับรองแพทย์ท้ายคำร้อง การขอเลื่อนคดีนัดที่ 2 จึงเป็นการอ้างเหตุขอเลื่อนคดี
 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 หากศาลชั้นต้นมีความสงสัยว่า ว.จะ
 ป่วยจริงตามใบรับรองแพทย์หรือไม่ ก็มีอำนาจไต่สวนคำร้องขอเลื่อนคดีเสียก่อนได้ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21 (4) หรือตั้งเจ้าพนักงานศาลไปตรวจก็ได้ ที่
 ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้ผู้ร้องเลื่อนคดีโดยเห็นว่าผู้ร้องไม่เตรียมพยานปากอื่นมาศาล โดยมีได้

¹⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4442/2536, 696/2538

แถลงว่าพยานที่เหลือมีข้อขัดข้องอย่างไรถึงไม่มาศาล ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับพยานปากอื่นของผู้ร้องมาหรือไม่มาศาลเท่านั้น หาใช่เหตุที่จะนำมาพิจารณาไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีเพราะคู่ความอ้างว่าเจ็บป่วยตามมาตรา 40 ไม่ ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งและศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายกคำร้องคัดค้านของผู้ร้อง ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย พิพากษายกคำสั่งของศาลชั้นต้นและคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ อนุญาตให้ผู้ร้องเลื่อนคดีและให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปแล้วมีคำสั่งใหม่ตามรูปคดี

จากแนวคำวินิจฉัยคดีดังกล่าว ศาลฎีกาวางมาตรการลงโทษผู้ร้องที่ขอเลื่อนคดีไว้ในทำนองว่าหากศาลชั้นต้นไม่เชื่อว่าพยานที่ผู้ร้องอ้างว่าไม่มาศาลนั้นไม่ป่วยจริง ก็ควรจะมีคำสั่งงดสืบพยานเฉพาะปากที่ผู้ร้องอ้างว่าไม่มาศาลเพราะป่วยเท่านั้น ไม่ควรงดสืบพยานปากอื่นที่เหลือด้วย ดังนั้นกรณีที่ยังไม่ถึงขนาดมีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าคู่ความที่ขอเลื่อนคดีมีเจตนาประวิงคดี ศาลชั้นต้นไม่ควรด่วนมีคำสั่งงดสืบพยานที่เหลือทั้งหมด จะเห็นว่าการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นที่จะสั่งงดสืบพยานคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีทั้งหมด ศาลชั้นต้นต้องใช้ดุลพินิจอย่างระมัดระวังมาก หากยังไม่ถึงพฤติการณ์ที่แน่ชัดว่าคู่ความฝ่ายนั้นมีเจตนาประวิงคดีหรือไม่เอาใจใส่ต่อคำสั่งศาล ศาลชั้นต้นจะไม่ลงโทษคู่ความฝ่ายนั้นโดยการงดสืบพยานที่เหลือทั้งหมด เพราะหากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย จะต้องมีการสืบพยานที่เหลือในศาลชั้นต้นต่อไป แนวคำวินิจฉัยลักษณะนี้ทำให้คู่ความหาเหตุอ้างพยานมาหลายปากและมีได้เตรียมพยานมาครั้งละหลายๆปาก และมักมีเหตุขอเลื่อนคดีอ้างว่าเกิดการขัดข้องทำให้พยานปากที่นัดไว้มาศาลไม่ได้ ซึ่งหากศาลงดสืบพยานปากนั้น คู่ความก็ยังคงเหลือพยานหลายปากซึ่งพยานปากที่ศาลงดสืบพยานอาจไม่ใช่พยานปากสำคัญที่จะชี้ข้อแพ้นะก็ได้ เมื่อการใช้ดุลพินิจลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีโดยการไม่อนุญาตให้เลื่อนหรืองดสืบพยานต้องกระทำด้วยความระมัดระวังมากเช่นนี้จึงมีผลกระทบต่อการศึกษาคดีต่อเนื่องอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะศาลชั้นต้นจะลำบากใจที่จะมีคำสั่งลงโทษคู่ความเช่นนั้น ทำให้ต้องเลื่อนคดีออกไปและอาจสืบพยานไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดนัดที่กำหนด

3) การให้รับผิดชอบค่าทนายความ

ค่าทนายความเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอย่างหนึ่ง¹⁵¹ ที่ศาลกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีรับผิดชอบคู่ความที่ชนะคดีเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดี ซึ่งต่างจากค่าธรรมเนียมที่เป็นเงินที่คู่ความต้องชำระแก่ศาล หรือเป็นเงินที่รัฐเรียกเก็บจากคู่ความในการ

¹⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 วรรคสอง

ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาล¹⁵² ค่าทนายความนี้เป็นดุลพินิจของศาลที่กำหนดให้คู่ความฝ่าย แพคดีชำระแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และมีอัตราจำกัดอยู่ในตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งซึ่งบัญญัติให้ศาลกำหนดตามดุลพินิจ โดยพิจารณาจากความยากง่ายแห่งคดีกับ เทียบดูเวลาและงานของทนายความที่ต้องปฏิบัติในการว่าความคดีเรื่องนั้น และมีอัตราขั้นสูง และขั้นต่ำตามจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทโดยอัตราสูงสุดสำหรับคดีทุนทรัพย์เกิน 25,000 บาท ต้องไม่เกินร้อยละ 5 มาตรการนี้ถือว่ามีใช้มาตรการลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีโดยตรงและเป็น มาตรการที่ไร้ผลในทางปฏิบัติเพราะทนายความไม่เคยตระหนักถึงค่าทนายความที่ตัวความต้อง รับผิดชอบเมื่อแพคดี ตัวความเองก็ไม่ทราบว่าจะต้องรับผิดชอบต่ออย่างไรหากตนแพคดีเนื่องจาก ทนายความส่วนใหญ่มีได้อธิบายให้ตัวความทราบเมื่อมีการแจ้งว่าความ

เมื่อพิจารณาทลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งแล้ว จะเห็นว่ายังไม่มียกข้อยกเว้นให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี จ่ายค่าทนายความหรือค่าทดแทนจากการเลื่อนคดีให้อีกฝ่ายหนึ่งอันเนื่องจากการขอเลื่อนคดี โดยตรง จึงมีการขอเลื่อนคดีกันอยู่เสมอเพราะไม่ต้องตระหนักว่าตนจะต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายขอ เลื่อนคดีแต่ละครั้ง

5. ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยาน

การดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยานถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบการนั่ง พิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะเป็นกระบวนการที่สามารถบอกได้ว่าศาลจะต้องทำการ สืบพยานมากน้อยเพียงใด ปัญหาคือปัจจุบันศาลยังมีได้มีบทบาทในเชิงรุกมากพอที่จะกำหนด กรอบและทิศทางในการดำเนินคดีให้มีการสืบพยานเท่าที่จำเป็น ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงปัญหา ของกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยานที่สำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่อง

5.1 การหาทางยุติข้อพิพาทก่อนการสืบพยาน

ในคดีแพ่งหากศาลสามารถทำให้คู่ความยุติข้อพิพาทได้โดยไม่ต้องสืบพยาน จะ ทำให้คดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาต่อเนื่องน้อยลง ซึ่งจะมีผลให้คดีอื่นๆไม่ต้องรอการพิจารณานานมากเพราะศาลสามารถสกัดคดีไม่ให้เข้ามารอลำดับการสืบพยาน วันเริ่มเปิดการพิจารณาก็ จะล้นระยะเวลาลงมา ศาลมีวันว่างที่จะนัดสืบพยานมากขึ้น หากทำให้คดีออกนอกระบบการนั่ง พิจารณาต่อเนื่องได้มากเท่าใด จะเป็นผลการให้สามารถพิจารณาคดีเสร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

¹⁵² ทนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์. ค่าขึ้นศาล, ค่าธรรมเนียมศาลคดี แพ่ง - ล้มละลา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, น.3.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ให้อำนาจศาลที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปเพียงใด และในคดีมโนสาเร่ มาตรา 193 วรรคหนึ่งและวรรคสอง กำหนดให้เป็นหน้าที่ศาลออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลในวันนัดพิจารณา และให้ศาลทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อนมีการสืบพยาน บทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทเพื่อไม่ให้คดีเข้าสู่ระบบการสืบพยาน แต่เท่าที่ผ่านมามีพบว่าคดีส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบการสืบพยานมากกว่าจะเสร็จสิ้นไปโดยการไกล่เกลี่ย เหตุที่เป็นเช่นนี้น่าจะมาจากไม่มีการส่งเสริมให้ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทกันอย่างจริงจัง การไกล่เกลี่ยในศาลในอดีตที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากในแต่ละช่วงวันมีการนัดพิจารณาคดีกันมากกว่าหนึ่งเรื่อง ทำให้ผู้พิพากษามีได้ใช้ความพยายามมากนักที่จะหาทางคู่ความตกลงกันได้ เมื่อได้สอบถามในเบื้องต้นแล้วเห็นว่าข้อเสนอของแต่ละฝ่ายไม่ใกล้เคียงกันก็มิได้ใช้ความพยายามต่อ นอกจากนี้ประสิทธิภาพและความชำนาญและเทคนิคของผู้พิพากษาที่จะสามารถไกล่เกลี่ยให้เป็นผลสำเร็จได้ถือเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ผู้พิพากษาส่วนมากมิได้ผ่านการอบรมหรือฝึกฝนให้มีความชำนาญรวมทั้งเรื่องเทคนิคการไกล่เกลี่ยมาเพียงพอ

การไกล่เกลี่ยที่ผู้พิพากษามักกระทำคือวันนัดพิจารณานัดแรกที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมาพร้อมกัน แต่เท่าที่ผ่านมามีปรากฏว่าในวันนัดแรกทนายจำเลยมักมอบเงินทะเลให้เสมียนทนายมาขอเลื่อนคดีเพราะเหตุทนายจำเลยคิดว่าความ หรือหากทนายความทั้งสองฝ่ายมาศาลก็ไม่ค่อยพบบ่อยนักที่ตัวความทั้งสองฝ่ายมาศาลก่อนเริ่มลงมือสืบพยาน ทนายจำเลยส่วนมากมิได้นำตัวจำเลยมาศาลเพื่อไปพบกับโจทก์ในห้องพิจารณาซึ่งจะทำให้ศาลสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ง่ายขึ้น การที่มีเพียงทนายความทั้งสองฝ่ายมาศาล ทนายความไม่อาจตัดสินใจข้อเสนอหรือข้อต่อรองได้ทุกอย่าง ต้องเสียเวลากับการที่ทนายความต้องนำไปปรึกษากับตัวความก่อน และการที่ตัวความมิได้มาพูดคุยกันต่อหน้าศาลย่อมเป็นการยากกว่าที่จะไปทำความตกลงกันเองเพราะทนายความมักไม่ยอมตามข้อเสนอของอีกฝ่ายหนึ่งง่าย ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะทนายความพยายามจะรักษาประโยชน์ของตัวความมากเกินไปจนมิได้คำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ทั้งสองฝ่ายจะยอมผ่อนผันเข้าหากัน หรืออาจเป็นเพราะทนายความต้องการสร้างผลงานโดยพยายามหาทางให้ตัวความของตนได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งมากที่สุดเพื่อให้ตัวความเห็นว่าทนายความมีฝีมือซึ่งอาจมีผลถึงค่าตอบแทนที่ทนายความจะได้รับจากตัวความเมื่อเสร็จคดีด้วย

ในคดีมโนสาเร่ กฎหมายกำหนดให้ศาลออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลในวันนัดพิจารณาเพื่อทำการไกล่เกลี่ย ซึ่งในคดีแพ่งสามัญหาไม่มีบทบัญญัติเช่นนี้ อย่างไรก็ตามศาลก็มีอำนาจที่จะออกหมายเรียกให้ตัวความทั้งสองฝ่ายมาพร้อมกันก่อนลงมือสืบพยานได้ซึ่งทางปฏิบัติมิได้มีการใช้มาตรการนี้กัน และแม้คดีมโนสาเร่จะกำหนดหน้าที่ให้ศาลออกหมายเรียก

จำเลยให้มาศาล แต่ก็ไม่มีมาตรการลงโทษฝ่ายจำเลยในกรณีที่จำเลยไม่มาศาลตามหมายเรียก ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การไม่มีบทลงโทษแก่คู่ความฝ่ายที่ได้รับ หมายเรียกให้มาศาลเพื่อการไกล่เกลี่ยทำให้คู่ความไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะมาทำความตกลงกันต่อ หน้าศาลเพราะต่างถือว่าได้มอบหมายให้ทนายความมาดำเนินคดีแทนแล้วซึ่งบางครั้ง ทนายความไม่อาจตัดสินใจแทนได้ในทุกเรื่อง การไกล่เกลี่ยของศาลในระหว่างการพิจารณาจึง ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ

สำหรับวิธีการอนุญาตตุลาการในศาล เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญมากที่จะทำ ให้สามารถระงับข้อพิพาทได้ เพราะอนุญาตตุลาการที่ได้รับแต่งตั้งจากศาลเป็นบุคคลที่คู่ความ ได้เลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมและเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ความชำนาญมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งอนุญาตตุลาการเพื่อชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องทางเทคนิค เช่น ข้อเท็จจริงด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ การแพทย์ เป็นต้น ในทางปฏิบัติพบว่ามีการขอให้ ศาลใช้วิธีการนี้กันน้อยมาก ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องจากการแสดงบทบาทของศาลที่จะให้มีการชี้ ขาดข้อเท็จจริงโดยวิธีนี้ยังมีไม่มากนัก หากศาลนำวิธีการนี้ไปใช้มาก ๆ จะทำให้เหลือข้อเท็จจริง ที่ต้องสืบพยานกันในศาลน้อยลง การนัดสืบพยานต่อเนื่องจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้มากและคดีจะ เสร็จเร็วขึ้น ในคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางเทคนิคมาก ๆ หากมิได้นำวิธีนี้ไปใช้จะ เสียเวลาในการสืบพยานมาก การถามพยานและการบันทึกคำเบิกความของศาลทำได้ไม่ รวดเร็วเหมือนการสืบพยานทั่วไป วิธีการอนุญาตตุลาการจึงเป็นวิธีการที่ช่วยลดเวลาการ สืบพยาน แต่น่าเสียดายที่มีได้มีการนำไปใช้มานัก

วิธีการทำกันในศาลก็เช่นกัน แทบไม่ค่อยพบเลยว่าคู่ความตกลงทำกันโดยการ สาบานตนหรือขอให้ศาลชี้ขาดข้อพิพาทข้อใดข้อหนึ่งและถือเอาเป็นข้อแพ้อันชนะกันโดยไม่ ต้องมีการสืบพยาน ความจริงวิธีนี้เป็นวิธีการที่ควรส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ก่อนการสืบพยาน เพราะการที่คู่ความกล่าวอ้างหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใด ๆ คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมทราบดีแก่ใจว่า ข้อเท็จจริงเป็นประการใด การที่โจทก์กล่าวอ้างมาในคำฟ้องหรือจำเลยให้การมาในคำให้การ เป็นความจริงหรือไม่ เช่น โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากบ้านพิพาท จำเลยต่อสู้ ว่าจำเลยเป็นเจ้าของบ้านพิพาทได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์ หรือโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากโจทก์ไม่ใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือในคดีที่พิพาทกันกล่าวหาว่าจำเลยปลูกสร้าง บ้านบุกรุกที่ดินของโจทก์ จำเลยให้การว่าจำเลยปลูกสร้างบ้านอยู่ในที่ดินของจำเลย เป็นต้น คดีเหล่านี้หากนำวิธีการให้คู่ความตกลงทำกันโดยสาบานตนพูดความจริงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ ให้ศาลทำการตรวจสอบแนวเขตที่พิพาทแล้วให้ศาลชี้ขาดโดยไม่ต้องสืบพยานก็จะทำให้คดีไม่ ต้องเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่อง การที่การทำกันในศาลไม่ค่อยเป็นที่นิยมกันมากนัก อาจเนื่องจากคู่ความทั้งสองฝ่ายมิได้มาพบและพูดคุยกันต่อหน้าศาล ทนายความฝ่ายที่

เสียเปรียบไม่ค่อยสนับสนุนให้ตัวความใช้วิธีทำกัน ทั้งวิธีการนี้ขาดการส่งเสริมจากบุคคลากรทุกฝ่าย

5.2 การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยาน

หัวใจสำคัญของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่งคือ การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีไว้ล่วงหน้าเพื่อให้คดีมีทิศทางและขอบเขตการดำเนินคดีที่เข้าใจตรงกันทุกฝ่าย จึงเป็นเรื่องที่ผู้พิพากษาและคู่ความควรต้องทราบว่าจะใครควรหรือต้องทำอะไรกันบ้างใน ขบวนการดังกล่าว¹⁵³ การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเป็นการวางกรอบให้ทุกฝ่ายทราบว่าต่อไปจะต้องดำเนินคดีอย่างไร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ การปฏิบัติไว้ จึงเป็นเรื่องของผู้พิพากษาแต่ละคนที่จะนำวิธีการบริหารงานคดีไปใช้เพื่อจัดการคดีของตน สิ่งที่ดีว่าเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีในคดีแพ่งขณะนี้คือการนัดพร้อม หรือการกำหนดนัดสืบพยานต่อเนื่อง ซึ่งอาจทำในวันขึ้นสองสถาน ศาลบางแห่ง เช่น ศาลจังหวัด นครปฐม มีการนัดพร้อมในนัดแรกแล้วกำหนดนัดสืบพยานต่อเนื่อง ในศาลแพ่งธนบุรีที่ผู้เขียน เคยปฏิบัติงานอยู่จะใช้วันนัดพิจารณานัดแรกในการกำหนดนัดสืบพยานต่อเนื่องโดยไม่มี การนัดพร้อม นัดพิจารณานัดแรกอาจเป็นวันนัดขึ้นสองสถานหรือวันนัดสืบพยานโจทก์ในกรณีที่ไม่มี การขึ้นสองสถาน

สำหรับการขึ้นสองสถาน ถือเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีอย่างหนึ่ง เพราะ เป็นการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ ซึ่งคู่ความจะต้องสืบพยานตามกรอบแห่ง ประเด็นข้อพิพาทที่ศาลกำหนด การขึ้นสองสถานนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183 บัญญัติให้คู่ความมาศาล และให้ศาลตรวจคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความเทียบ กันดูรวมทั้งสอบถามคู่ความถึงข้ออ้าง ข้อเถียง เพื่อให้ได้ความชัดเจนในการที่ศาลจะกำหนด ประเด็นข้อพิพาท และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงพยานหลักฐานว่าจะรับกันหรือโต้เถียงกัน อย่างไรรวมทั้งการยอมรับข้อเท็จจริงกันบ้าง ข้อ แต่การขึ้นสองสถานของศาลชั้นต้นที่ผ่านมา ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ทั้งๆที่การขึ้นสองสถานนั้นเป็นหัวใจสำคัญยิ่ง ของการสืบพยาน การสืบพยานจะใช้เวลามากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การขึ้นสองสถาน ในทาง ปฏิบัติผู้พิพากษาจะเตรียมกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบไว้ล่วงหน้าแล้ว เมื่อออก นั่งพิจารณาก็ไม่ได้สอบถามคู่ความว่าจะยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใดกันบ้าง เพื่อที่จะไม่ต้องเสียเวลาในการสืบพยาน คงมีบ้างที่ศาลเห็นว่าจำเลยน่าจะสละข้อต่อสู้ของตนใน บางประเด็นได้และศาลไม่ต้องขึ้นสองสถาน แต่มักเป็นประเด็นที่จำเลยต่อสู้มาโดยเล็งเห็นอยู่แล้ว ว่ามีโอกาสที่ตนจะชนะคดีในข้อต่อสู้นั้นเป็นไปได้ยาก เช่น ฟ้องโจทก์เคลือบคลุม โจทก์มิได้

¹⁵³บุญรอด ตันประเสริฐ. "การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง." บทบันทึกคดี. เล่มที่ 57 ตอน 3, กันยายน 2544, น.49.

มอบอำนาจให้บุคคลใดฟ้องคดีแทนจึงไม่มีอำนาจฟ้อง โจทก์ไม่เคยบอกกล่าวทวงถาม เป็นต้น ซึ่งมักพบเสมอในคดีที่สถาบันการเงินเป็นโจทก์ฟ้องให้จำเลยให้ชำระหนี้เงินตามสัญญา

นอกจากนี้ มักพบอยู่เสมอว่าในวันนัดชี้สองสถานซึ่งเป็นวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรกในคดีแพ่งสามัญ คู่ความบางฝ่ายไม่มาศาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฝ่ายจำเลย ทนายจำเลยมักมอบฉันทะให้เสมียนทนายมาแทน ทำให้ศาลไม่อาจสอบถามความตามมาตรา 183 ได้ การชี้สองสถานในปัจจุบันจึงไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุประการหนึ่งเนื่องจากการมิได้ให้ความสำคัญของการชี้สองสถานของทุกฝ่าย ศาลเองก็มิได้แสดงบทบาทในเชิงรุกพอที่จะทำให้การชี้สองสถานเป็นตัวกำหนดแนวทางการสืบพยานให้แคลงซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไปเพราะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีผลต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน และศาลมิได้มีบทบาทในเชิงรุก กล่าวคือเป็นการกำหนดวันนัดสืบพยานต่อเนื่องเพียงประการเดียว โดยศาลจะสอบถามคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าประสงค์จะสืบพยานจำนวนกี่ปาก สามารถสืบพยานให้แล้วได้ภายในกี่นัด ศาลบางแห่งจะสอบถามไปด้วยว่าคู่ความมีพยานที่ต้องส่งไปสืบที่ศาลอื่นหรือไม่(พยานประเด็น) หรือต้องทำการส่งเอกสารใดไปส่งตรวจพิสูจน์ ณ กองพิสูจน์หลักฐานหรือไม่ ผู้เขียนพบว่าส่วนใหญ่คงมีเพียงการกำหนดวันนัดสืบพยานเพียงอย่างเดียวมิได้สอบถามถึงขนาดว่าพยานที่จะสืบแต่ละปากเป็นใครบ้าง จะสืบพยานแต่ละปากในเรื่องใด คู่ความจะนำพยานแต่ละปากมาสืบในวันใด และมักมีการเรียกคู่ความมาทำการนัดพร้อมครั้งละหลายๆเรื่อง ทำให้ศาลไม่มีเวลาในการสอบถามข้อเท็จจริงและรายละเอียดจากคู่ความ รวมถึงการทำความเข้าใจในเรื่องการดำเนินการต่างๆ ทั้งการนัดพร้อมที่ละหลายๆเรื่องจะเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย และก่อนการนัดพร้อมศาลจะต้องศึกษาสำนวนมาเป็นอย่างดีว่าจะต้องดำเนินการใดบ้าง การนัดพร้อมหลายคดีในวันเดียวกัน ผู้พิพากษาซึ่งมิได้ศึกษาสำนวนและวางแผนการดำเนินคดีมาเป็นอย่างดีอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ การนัดพร้อมที่ทำกันในปัจจุบันจึงยังไม่ถูกต้องกับหลักการของการกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ทั้งแนวปฏิบัติของแต่ละศาลก็ยังไม่เป็นแนวทางเดียวกัน

การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเท่าที่ปรากฏ ทำให้ทราบวันเริ่มต้นการสืบพยาน และวันสิ้นสุดการสืบพยานตามที่กำหนดนัดไว้เท่านั้นซึ่งไม่น่าจะถูกต้อง เพราะการกำหนดแนวทางโดยเน้นไปที่เรื่องของการกำหนดนัดสืบพยานให้เสร็จสิ้นทั้งสองฝ่ายเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่อาจเกิดผลสำเร็จได้ กรณีอาจเกิดเหตุขัดข้องและอุปสรรคต่างๆในระหว่างการสืบพยาน ทำให้ศาลไม่อาจสืบพยานทั้งสองฝ่ายให้แล้วเสร็จได้ภายในกรอบเวลาที่กำหนดไว้ ปัญหาและอุปสรรคของการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีนอกจากที่กล่าวมามีดังนี้

1) วันนัดสืบพยาน มักขึ้นอยู่กับวันว่างของทนายความ ศาลไม่อาจกำหนดตามวันว่างของศาลได้ฝ่ายเดียว ทำให้ระยะเวลาในการสืบพยานอาจช้านานออกไปและไม่อาจสืบพยานติดต่อกันทุกวันได้

2) ปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดระยะเวลาหรือการดำเนินการต่าง ๆ ที่คู่ความจะต้องดำเนินการก่อนถึงกำหนดเริ่มลงมือสืบพยานหรือในระหว่างสืบพยาน เช่น กรอบเวลาให้คู่ความมาขอหมายเรียกพยานก่อนการสืบพยาน ทำให้คู่ความมักมาขอหมายเรียกพยานต่อศาลในระยะเวลากระชั้นชิดกับวันสืบพยานแล้ว ซึ่งอาจทำให้เกิดกรณีขัดข้องเกี่ยวกับการส่งหมายเรียกให้แก่พยาน และที่พบมากในฝ่ายจำเลยที่มาขอหมายเรียกพยานปากสำคัญ ๆ ไว้ในนัดท้าย ๆ แทนที่จะขอหมายเรียกให้มาศาลในนัดแรก ๆ เพราะอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการส่งหมายหรือพยานขัดข้องมาศาลไม่ได้ ซึ่งคู่ความจะต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานใหม่ และหากครั้งนี้เหลือเวลานัดสืบพยานไม่เพียงพอกับการที่คู่ความจะต้องไปดำเนินการในเรื่องการส่งหมายเรียกให้แก่พยาน เป็นเหตุให้ศาลต้องยกเลิกวันนัดหรือต้องเลื่อนไปและต้องกำหนดนัดสืบพยานเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่ศาลไม่อาจกำหนดวันนัดให้ติดต่อกันหรือในระยะเวลาใกล้ ๆ กับวันนัดสืบพยานนัดสุดท้ายที่กำหนดไว้ได้ เพราะศาลมีคดีที่รอลำดับการพิจารณาอยู่อีกหลายเรื่อง และทนายความอาจไม่มีวันว่างตรงกัน กำหนดเวลาอื่น ๆ ศาลก็มีได้กำหนดไว้ เช่น กำหนดเวลาที่โจทก์จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง จำเลยต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ การระบุพยานเพิ่มเติมโดยยังให้สิทธิคู่ความที่จะยื่นขอได้ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เหล่านี้เมื่อคดีเข้าสู่การสืบพยานต่อเนื่องแล้วจะมีผลต่อกำหนดนัดที่กำหนดไว้ และอาจเป็นสาเหตุให้ศาลไม่อาจสืบพยานได้เสร็จตามระยะเวลาที่นัดไว้ครั้งแรก

6. ปัญหาเกี่ยวกับระบบการสืบพยาน

การสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสืบพยานซึ่งมีหลายขั้นตอนอันเป็นเหตุให้ทุกฝ่ายเสียเวลาไปกับการสืบพยานในศาลมากแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องมาตรการในการติดตามพยานมาเบิกความในวันนัด รวมทั้งบทบาทของศาลในการกำหนดพยานและขอบเขตของพยานที่คู่ความจะนำเข้าสู่สืบด้วย กล่าวคือ

6.1 ปัญหาการกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ

การสืบพยานในศาลยุติธรรมไทยเป็นระบบที่คู่ความเป็นฝ่ายเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลวางตัวเป็นกลาง ดังนั้นพยานหลักฐานใดที่จะนำเข้าสู่ระบบการสืบพยานจึงขึ้นอยู่กับคู่ความจะเป็นผู้กำหนด พยานบุคคลก็เช่นกัน คู่ความเป็นผู้กำหนดว่าจะสืบพยานก็ปากและควรจะนำพยานปากใดเข้าสู่สืบก่อนหลัง ศาลมิได้มีบทบาทเข้าไปแทรกแซงการกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ ในเรื่องนี้นายรังสรรค์ โรจนชีวิน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่งธนบุรีให้ทัศนะว่า ทนายความมักต้องการอ้างพยานไว้มาก ซึ่งอาจเกิดจากทนายความต้องการให้มีเวลาทำคดีนานพอสมควรเพื่อให้ตัวความเห็นว่าการทนายความได้ทำงานมามากพอสมควรแล้วและเหมาะสมกับค่าทนายความที่เรียก จึงเป็นเหตุให้ทนายความไม่ได้ให้ความสำคัญว่าจะต้อง

สืบพยานกันเฉพาะที่จำเป็นจริงๆ¹⁵⁴ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นข้อดีและนำไปสู่ปัญหาในการสืบพยานต่อเนื่อง การปล่อยให้คู่ความกำหนดตัวพยานเข้าสืบว่าจะสืบพยานกี่ปาก และจะนำพยานปากใดเข้าเบิกความก่อนหลังอย่างไร จะเป็นอุปสรรคต่อการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อศาลสอบถามคู่ความว่าจะสืบพยานกี่ปาก คู่ความมักแถลงต่อศาลกำหนดจำนวนพยานให้มากไว้ก่อน อาจเป็นเพราะคู่ความกังวลใจว่าหากอ้างพยานน้อย พยานหลักฐานของตนจะมีน้ำหนักน้อยอันเป็นเหตุให้แพ้คดี หรือบางกรณีคู่ความฝ่ายที่เสียเปรียบต้องการให้คดีสิ้นสุดช้าลงก็จะขอสืบพยานหลายปากเพื่อให้ศาลกำหนดนัดสืบพยานหลายนัด โดยเข้าใจว่าตนจะได้ประโยชน์หากระยะเวลาเนิ่นนานออกไป นอกจากนี้ศาลมักมิได้สอบถามด้วยว่าจะสืบพยานปากใดบ้าง การกำหนดจำนวนนัดที่แต่ละฝ่ายจะทำการสืบพยานก็เช่นกัน คู่ความมักขอกำหนดเผื่อไว้มากเสมอ ทำให้ศาลต้องกำหนดนัดสืบพยานไว้หลายนัดโดยไม่จำเป็น ซึ่งหากทุกคดีทำเช่นนี้ย่อมทำให้ศาลมีกำหนดนัดพิจารณาคดีมากขึ้นเป็นลำดับโดยไม่จำเป็น และมีปัญหากับวันเริ่มเปิดการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่เนิ่นนานขึ้น

การกำหนดจำนวนพยานที่จะนำเข้าสืบนี้ หากศาลมีบทบาทในการเป็นผู้กำกับการในเบื้องต้นว่าพยานปากใดควรนำเข้ามาสู่ระบบการสืบพยานต่อเนื่อง อาจทำให้มีการสืบพยานน้อยลง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยพบที่ศาลได้สอบถามรายละเอียดข้อเท็จจริงที่พยานแต่ละปากจะเข้าเบิกความเพื่อให้ทราบว่าจะพยานปากใดควรค่าแก่การนำเข้าสู่ระบบการสืบพยานของศาล

ปัญหาหนึ่งของการปล่อยให้คู่ความเป็นผู้กำหนดว่าควรนำพยานปากใดเข้าสืบในวันนัดใดซึ่งจะเป็นจุดอ่อนที่ทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง คือ การที่คู่ความอ้างพยานหมายมาสืบในนัดหลังๆ เช่น เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว จะต้องมีการสืบพยานจำเลยในวันที่ 13, 14, 15 ตุลาคม 2546 จำเลยอ้างพยานไว้ 5 ปาก มีพยานหมาย 2 ปากและเป็นพยานสำคัญ จำเลยนำพยานนำเข้าเบิกความก่อนในนัดที่ 13 และ 14 และได้ขอหมายเรียกพยานที่เป็นพยานหมายทั้งสองปากมาเบิกความในนัดสุดท้ายวันที่ 15 เช่นนี้ เมื่อทางปฏิบัติของศาลเห็นได้อยู่เสมอแล้วว่ามี การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุขัดข้องเกี่ยวกับพยานหมายค่อนข้างมาก แต่พบว่ายังคงมีการปล่อยให้ทนายความนำพยานหมายมาเบิกความในนัดใดก็ได้ตามที่ทนายความกำหนด ซึ่งอาจเป็นช่องทางทำให้คู่ความที่มีเจตนาประวิงคดีและไม่ให้การสืบพยานเสร็จตามกำหนดนัดนำไปเป็นเทคนิคใช้ทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หรือแม้คู่ความมิได้มีเจตนาเช่นนั้น ก็จะทำให้ระบบการนัดความแบบต่อเนื่องเสียไปเอง เพราะหากมีเหตุจำเป็นตามกฎหมายที่ศาลจะต้องเลื่อนคดีออกไปโดยไม่มีทางที่จะมีคำสั่งตัดพยานปากนั้นหรือดสืบพยานที่เหลือได้ ศาลก็จำต้องกำหนดนัดสืบพยานเพิ่มขึ้น ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการพิจารณาคดีอื่นๆ เพราะอาจต้องไปแทรกวันนัดคดีอื่นที่มีนัดพิจารณาอยู่แล้ว หรือต้องไปรื้อลำดับการสืบพยาน

¹⁵⁴ รังสรรค์ โรจน์ชิวิน, ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่งธนบุรี. ศาลแพ่งธนบุรี. 28 กุมภาพันธ์ 2546.

ต่อจากคดีอื่น คดีที่มีการสืบพยานอยู่อาจต้องเลื่อนออกไปเป็นเวลานานซึ่งอาจเป็นปี าก็ได้ เหตุที่เลื่อนคดีออกไปเนื่องจากนัดนั้นเป็นนัดสุดท้ายแล้ว หรือหากมีไชน์สุดท้าย ก็อาจจะไปดำเนินการในเรื่องการออกหมายเรียกพยานใหม่และส่งหมายเรียกให้แก่พยานไม่ทันที่จะมาศาลภายในกำหนดนัดที่เหลือได้

6.2 ปัญหาการติดตามพยานเพื่อให้ได้ตัวมาเบิกความในวันนัด

การติดตามพยานเพื่อให้ได้ตัวมาเบิกความในวันนัด โดยปกติเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่อ้างเป็นพยาน ในส่วนของพยานนำไม่มีปัญหามากนักคงมีปัญหาคือพยานหมายเมื่อคู่ความนำหมายเรียกพยานไปส่งให้แก่พยานแล้ว มักจะมีได้ติดต่อกับพยานอีกเพื่อเตือนพยานก่อนถึงวันนัดให้มาศาล และมักมาอ้างในวันนัดอยู่เสมอว่าเพิ่งได้รับแจ้งจากพยานว่าพยานมาศาลไม่ได้ หรือส่งหมายเรียกให้แก่พยานแล้วแต่พยานไม่มาศาล ศาลไม่มีโอกาสทราบล่วงหน้าเลยว่าในวันนัดคู่ความที่อ้างพยานหมายจะไม่ได้ตัวพยานมาศาล ทั้งทนายความมักขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานเมื่อระยะเวลากระชั้นชิดกับวันนัดสืบพยานแล้ว เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดเหตุขัดข้องกับตัวพยานที่จะมาเบิกความ เช่น ส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เพราะไม่พบตัวพยานหรือพยานมีนัดสำคัญไว้ก่อนแล้วไม่อาจยกเลิกได้

การหมายเรียกพยานหมายโดยหลักเป็นหน้าที่ของคู่ความที่อ้างพยานต้องยื่นคำขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาเบิกความ โดยคู่ความเป็นผู้กำหนดเองว่าจะขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาเบิกความในวันใด และไม่มีข้อกำหนดหน้าที่ให้คู่ความมาแถลงต่อศาลก่อนวันนัดหากมีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับพยานที่คู่ความขอหมายเรียกจากศาล ทั้งการติดตามพยานมาศาลก็เป็นหน้าที่ของคู่ความที่อ้างพยาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เกิดปัญหาไม่ได้พยานมาเบิกความในวันนัด จึงเป็นเรื่องที่ต้องหามาตรการมารองรับต่อไป

6.3. ปัญหาที่เกิดจากวิธีการสืบพยาน

การสืบพยานในคดีแพ่ง ไม่ว่าในเรื่องของการเบิกความของพยานและการบันทึกคำพยานมีขั้นตอนหลายอย่าง ทำให้ขาดความต่อเนื่องและไม่รวดเร็วเท่าที่ควร กล่าวคือ

6.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการเบิกความของพยานบุคคล

การเบิกความเป็นพยานในคดีแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 บัญญัติให้พยานบุคคลต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามพยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ การเบิกความด้วยวาจานี้อาจมีข้อยกเว้นบางกรณีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น กรณีที่อ้างคนไปหรือคนหนวกเป็นพยาน อาจให้พยานเบิกความโดยวิธีเขียนหรือจะใช้ล่ามติดต่อกับพยานโดยแสดงกิริยาท่าทางแล้วให้ล่ามแปลกิริยาท่าทางของคนไปมาเป็นคำเบิกความก็ได้¹⁵⁵ และการเบิกความเป็นพยานของ

¹⁵⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, น.291.

พยานบุคคลนั้นมีขั้นตอนคือ ให้นำความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ถามพยานก่อน แล้วจึงให้ ทนายความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้านพยาน เสร็จแล้วจึงให้ทนายความที่อ้างพยานถามตั้งอีกครั้ง หนึ่ง หลังจากนั้นคู่ความฝ่ายใดจะถามพยานได้อีกต้องได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งหากเป็นกรณีนี้ ศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้านพยานเฉพาะในส่วนที่พยานเบิกความตอบ ทนายความที่ได้รับอนุญาตจากศาล¹⁵⁶ การซักถามของทนายความฝ่ายที่อ้างพยานและการถาม ตั้ง จะใช้คำถามนำไม่ได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากศาล และเมื่อ พยานเบิกความเสร็จแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 121 บัญญัติให้ศาล ต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟังทั้งหมดเพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตรวจสอบความถูกต้อง

หลักการที่พยานต้องเบิกความด้วยวาจาตามมาตรา 113 นี้ มีพื้นฐานตรงกับ หลักการสืบพยานบุคคลของกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ยึดความรู้และความทรงจำของพยาน บุคคลเป็นสำคัญ¹⁵⁷ การที่พยานต้องเบิกความด้วยวาจาทั้งหมดซึ่งต้องผ่านกระบวนการซักถาม ถ้ามค้าน ถามตั้ง และการซักถามโดยได้รับอนุญาตจากศาล ทำให้เสียเวลากับการสืบพยานแต่ ละปากมาก โดยเฉพาะพยานปากสำคัญและต้องเบิกความในรายละเอียดมากย่อมต้องใช้เวลา ในการสืบพยานในศาลมากขึ้น ภายในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะสืบพยานได้เพียงปากเดียวหรือไม่จบ ปาก และการสืบพยานแต่ละปากศาลคาดหวังได้ยากว่าจะต้องใช้เวลาในการที่ทนายความแต่ ละฝ่ายต้องซักถามพยานมากน้อยเพียงใด ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับคำถามของทนายความแต่ละ ฝ่ายที่จะถามพยานแล้ว ยังขึ้นอยู่กับพยานแต่ละคนด้วยว่าจะตอบคำถามได้กระชับและรวดเร็ว เพียงใด

การที่ต้องผ่านกระบวนการหลาย ๆ อย่างและพยานต้องเบิกความด้วยวาจาทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงบางอย่างเป็นเพียงรายละเอียดซึ่งอาจปรากฏอยู่ในเอกสารแล้ว ทำให้เสียเวลา ในการสืบพยานมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และนอกจากนี้พยานบางคนไม่อาจจดจำรายละเอียดหรือ เหตุการณ์ได้ทั้งหมด การไม่เปิดโอกาสให้พยานดูหรือทบทวนข้อเท็จจริงที่เตรียมมา ทำให้การ สืบพยานล่าช้ายิ่งขึ้น เพราะพยานต้องเสียเวลาในการนึกเหตุการณ์ และอาจทำให้ศาลไม่ได้ ข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงเข้าสู่ระบบการชั่งน้ำหนักพยาน

โดยปกติทนายความมักจะซักซ้อมพยานกันมาก่อนว่าพยานจะเบิกความอย่างไร ดังนั้นพยานที่ทนายความนำมาซักได้ดูหรือทบทวนคำเบิกความมาก่อนแล้ว เมื่อมาเบิกความ ต่อศาลก็จะเบิกความไปตามที่เตรียมมานั่นเอง ดังนั้นหากไม่ปรับปรุงวิธีการสืบพยานให้ สามารถทำได้ต่อเนื่องรวดเร็วขึ้นก็ย่อมเป็นปัญหาในระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง จึงสมควรที่

¹⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117

¹⁵⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย. "คำเบิกความที่บันทึกถ้อยคำ (WRITTEN EVIDENCE) ; มิติใหม่ ของการสืบพยานบุคคลในคดีอาญา." ดุลพิน. เล่มที่ 3 ปีที่ 44, กรกฎาคม - กันยายน 2540, น.27.

จะมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการเบิกความของพยานเพื่อให้การเบิกความเป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น

6.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการบันทึกคำพยาน

การบันทึกคำพยานในปัจจุบันใช้วิธีการบันทึกด้วยการบันทึกคำเบิกความของพยานในดัลบ์เทป โดยผู้พิพากษาเป็นผู้บันทึกเองแล้วให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ถอดข้อความโดยพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่ออ่านให้พยานฟังหลังจากพยานเบิกความเสร็จ

ระบบการพิจารณาคดีของไทย มอบความเชื่อถือให้กับผู้พิพากษาอย่างมากในการใช้ดุลพินิจทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การจะบันทึกคำพยานใดหรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษา¹⁵⁸ บันทึกคำเบิกความในทางปฏิบัติเป็นการอมความซึ่งมาจากความเข้าใจของผู้พิพากษาซึ่งอาจไม่ตรงกับคำเบิกความของพยาน¹⁵⁹

วิธีการบันทึกลงในดัลบ์เทปโดยการอมความของผู้พิพากษานี้ แม้ถือว่ารวดเร็วในระดับหนึ่ง แต่ใช้เวลามาก พยานไม่สามารถเบิกความต่อเนืองได้ และทนายความไม่อาจซักถามพยานอย่างต่อเนื่องได้ เนื่องจากเมื่อพยานเบิกความแล้วต้องรอให้ผู้พิพากษานำเทปลงในดัลบ์เทปก่อน แล้วจึงจะให้ทนายความซักถามและพยานเบิกความต่อซึ่งอาจต้องเสียเวลาหากผู้พิพากษาไม่เข้าใจคำถามของทนายความหรือคำตอบของพยาน และต้องมีการทบทวนคำถามหรือคำตอบของพยานใหม่เพื่อให้ศาลบันทึกคำพยานลงในดัลบ์เทปได้

7. ปัญหาอื่นๆ

ปัญหานอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ปัญหาอื่นๆที่สำคัญและกระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาเรื่องการขอเพิ่มเติมบัญชีระบุพยาน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 คู่ความมีสิทธิขอระบุพยานเพิ่มเติมได้ก่อนสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าสืบพยานครั้งแรกไปแล้ว ขอเพิ่มเติมพยานได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการสืบพยานครั้งแรก การขอระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าว มาตรา 88 วรรคแรกและวรรคสองหาได้บัญญัติให้คู่ความต้องแสดงเหตุผลในการขอเพิ่มเติมพยานไม่ ส่วนการขอระบุพยานเพิ่มเติมหลังจากพ้นกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันสืบพยานแล้วย่อมเป็นไปตามมาตรา 88 วรรคสาม คู่ความต้องแสดงเหตุว่าไม่สามารถระบุพยานเพิ่มเติมก่อนหน้านี้นี้ได้ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด แต่ต้องยื่นก่อนพิพากษาคดี มาตรานี้ดูจะเปิดโอกาสกว้างในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้เพิ่มเติมบัญชีพยานได้ตามขอ เพราะมีข้อความตอนท้ายว่า “ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐาน เช่นว่านั้นก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง” ซึ่งในทางปฏิบัติศาลค่อนข้างจะเปิดโอกาสให้ระบุพยาน

¹⁵⁸ศรีศักดิ์ ตียะพรรณ. “ระบบบันทึกคำพยาน.” บทบัณฑิตย. เล่มที่ 56 ตอน 3, กันยายน 2543, น.195.

¹⁵⁹ไกรสร บารมีอวยชัย. “ระบบบันทึกคำพยาน.” บทบัณฑิตย. เล่มที่ 56 ตอน 3, กันยายน 2543, น.197.

เพิ่มเติมเพื่อให้คู่ความสืบพยานกันได้อย่างเต็มที่แม้บางครั้งเหตุที่แสดงต่อศาลดูจะไม่ค่อยชัดเจนนัก เช่น อ้างลอยๆว่าเพิ่งทราบว่ามีพยานปากนี้อยู่ หรือเพิ่งค้นพบเอกสาร เป็นต้น

การระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อมีการนัดสืบพยานต่อเนื่องไว้แล้วนี้ เป็นปัจจัยที่ทำให้วันนัดเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ เช่น คู่ความขอเพิ่มเติมพยานเมื่อมีการสืบพยานไปบ้างแล้วโดยขอเพิ่มเติมพยานบุคคลซึ่งเป็นพยานสำคัญและถูกต้องตามมาตรา 88 ซึ่งศาลจะต้องอนุญาต ทำให้ต้องทำการสืบพยานมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นวันนัดที่กำหนดไว้จึงอาจไม่เพียงพอและต้องกำหนดเพิ่มขึ้น คดีไม่อาจสืบพยานได้เสร็จตามกำหนดไว้ วันนัดที่วางไว้ทั้งระบบอาจเปลี่ยนแปลงไปหากศาลไม่อาจกำหนดนัดเพิ่มขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันได้ เพราะมีการนัดความเรื่องอื่นไว้แล้ว จึงอาจต้องรอรระยะเวลาให้คดีอื่นที่รอการพิจารณาเสร็จสิ้นไปก่อน ซึ่งอาจเป็นระยะเวลานาน

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างนัดสืบพยานซึ่งกระทบวันนัดที่ศาลกำหนดไว้ที่เกิดจากสิทธิของคู่ความที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้นอกจากการขอเพิ่มเติมพยานในระหว่างการสืบพยานแล้ว ได้แก่ การร้องสอดเข้ามาในระหว่างการพิจารณาและการขอให้ศาลรวมการพิจารณาคดี กล่าวคือ เมื่อศาลกำหนดนัดสืบพยานไว้แล้ว และมีการร้องสอดเข้ามาหรือขอให้รวมการพิจารณา หากศาลอนุญาตจะมีผลทำให้ศาลต้องเปลี่ยนแปลงวันนัดต่อเนื่อง เนื่องจากอาจมีคู่ความเพิ่มขึ้นจากเดิมหรือทำให้คดีมีความซับซ้อนขึ้น การสืบพยานไม่อาจเป็นไปตามกำหนดนัดเดิมได้ หากมีคู่ความเพิ่มเข้ามานอกจากจะต้องนัดสืบพยานฝ่ายที่เพิ่งเข้ามาเพิ่มขึ้นแล้ว ยังอาจต้องยกเลิกวันนัดเดิมเนื่องจากวันนัดที่กำหนดไว้คู่ความที่เพิ่มขึ้นไม่อาจมาศาลได้เพราะมีนัดพิจารณาคดีอื่นไว้ก่อนแล้ว คดีที่พิจารณาอยู่นี้คู่ความที่เข้ามาภายหลังมิได้เป็นผู้ร่วมกำหนดนัดและเพิ่งทราบภายหลัง ปัญหาจึงมีว่าจะจัดการกับกรณีเหล่านี้ได้อย่างไร

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดแคลนอัตรากำลังผู้พิพากษา ผู้พิพากษามีจำนวนจำกัด ไม่สอดคล้องกับปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาล ทั้งผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีของตนในแต่ละวันในศาลไม่อาจนัดพิจารณาคดีได้มากเหมือนระบบเดิม ระบบเดิมผู้พิพากษาแต่ละคนจะมีสำนวนที่ต้องรับผิดชอบออกนั่งพิจารณาเองเป็นส่วนตัว ทำให้ในแต่ละวันสามารถพิจารณาคดีได้มากแม้ว่าบางศาลจะมีปัญหาเรื่องห้องพิจารณาไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้พิพากษาก็ตาม แต่ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นต้องออกนั่งพิจารณาคดีพร้อมกันทั้งสองนายและพิจารณาคดีทีละเรื่อง ทำให้ในแต่ละวันศาลพิจารณาคดีได้น้อยลงกว่าเดิมอย่างน้อยครั้งหนึ่ง และเดิมหากผู้พิพากษาไม่ได้ออกนั่งพิจารณาก็จะมีงานอื่นที่ต้องปฏิบัติมากอยู่แล้ว เช่น การเรียงคำพิพากษา ซึ่งต้องใช้เวลาในการศึกษาสำนวนและข้อกฎหมายแล้วแต่ความยากง่ายของแต่ละคดี รวมทั้งภาระในการสั่งคำร้อง คำขอ คำแถลงต่างๆ ที่คู่ความยื่นต่อศาลในแต่ละวัน ซึ่งบางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่มีปัญหาและผู้พิพากษาต้องค้นคว้าก่อนจึงจะทำคำสั่งได้ นอกจากนี้ผู้พิพากษายังมีหน้าที่ในการตรวจทานคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานศาลพิมพ์เสร็จแล้วเองซึ่งเป็นภาระมากต่อผู้พิพากษาทั้งๆที่งานบางอย่างน่าจะเป็นงาน

ที่ผู้พิพากษาไม่ต้องดำเนินการเอง เมื่อผู้พิพากษาต้องออกนั่งพิจารณาพร้อมกันทำให้ผู้พิพากษาไม่มีเวลาที่จะเรียงคำพิพากษา และต้องนำกลับไปทำต่อที่บ้านหลังเลิกงานแล้วหรือแม้กระทั่งในวันหยุดราชการ

การนั่งพิจารณาคดีของคณะเกิดปัญหาทางปฏิบัติประการหนึ่งคือ ระบบการเกรงใจ ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ ตัวอย่างเช่น การพิจารณาคดีในภาคบ่าย หากมีการสืบพยานครั้งละหลายๆปากก็ดี สืบพยานปากที่ต้องเบิกความใช้เวลาานานๆก็ดี ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจต้องการสืบพยานให้ได้ครั้งละหลายๆปาก หรือสืบพยานให้ได้มากที่สุดเพื่อคดีจะได้เสร็จไปโดยเร็ว แต่เกิดความเกรงใจผู้พิพากษาองค์คณะที่ต้องมาร่วมนั่งพิจารณา ซึ่งการสืบพยานบางครั้งอาจจำเป็นต้องกระทำจนล่วงเลยเวลาราชการหรือใช้เวลานานๆ เมื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเกิดความกังวลใจเช่นนี้ก็อาจต้องหยุดการสืบพยานก่อนหมดเวลาราชการ ทำให้ไม่สามารถสืบพยานได้จบปากหรือสืบพยานไม่ได้มากเท่าที่ตั้งใจจริง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 236 บัญญัติให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ศาลยุติธรรมจึงได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ โดยคำแนะนำของประธานศาลฎีกา (นายสันติ ทักกราล) ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ซึ่งนอกจากจะนำมาใช้กับคดีอาญาแล้วยังนำมาใช้กับคดีแพ่งด้วย ระบบนี้เป็นระบบการนั่งพิจารณาคดีที่ศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งที่ละคดีติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา แล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีใหม่เป็นลำดับไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างระบบที่เป็นหลักประกันได้ว่าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ซึ่งขาดอคติสินคตินั้น อันเป็นการรับรองการนั่งพิจารณาคดีในระบบครบองค์คณะตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะเมื่อคดีเข้าสู่ระบบการนัดความแบบต่อเนื่องแล้ว คดีจะเสร็จไปจากศาลเร็วกว่าการนัดความในระบบเดิม ทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีโอกาสมากที่จะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดซึ่งจะเป็นประโยชน์ในแง่ของความถูกต้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี นอกจากนี้ประชาชนผู้มีอรรถคดีสามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าคดีจะเริ่มการพิจารณาเมื่อไรและจะได้รับการพิจารณาเสร็จสิ้นเมื่อใด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีบัญญัติถ้อยคำว่า “การพิจารณาคดีต่อเนื่อง” แต่มีมาตรา 37 ที่บัญญัติให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี ซึ่งเป็นบทบัญญัติมาตั้งแต่เดิมและดูจะเป็นบทบัญญัติในลักษณะบังคับเด็ดขาดให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี หลักการตามมาตรานี้คือหลักการเกี่ยวกับการพิจารณาคดีต่อเนื่องนั่นเอง นอกจากนี้มีมาตรา 193 เบญจ ซึ่งใช้กับคดีมโนสารบัญญัติให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนได้ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน

อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวจะบัญญัติหลักการให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน แต่ก็มิมีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการให้เลื่อนคดีออกไปได้คือมาตรา 38, 39 และ 40 โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 40 เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้คู่ความร้องขอเลื่อนคดีต่อศาลได้เมื่อมีเหตุจำเป็นในการขอเลื่อนคดีครั้งแรกและมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ในการขอเลื่อนคดีครั้งต่อไป

การเลื่อนคดีซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นหลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องนี้ ศาลชั้นต้นมักใช้ดุลพินิจไปในทางผ่อนผัน แม้ว่าบางกรณีเหตุที่คู่ความอ้างในการขอเลื่อนคดีน่าจะยังไม่ถึงขนาดเป็นเหตุที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ แต่ศาลเห็นว่ากรณีพอมีเหตุอันสมควรเพื่อให้โอกาสคู่ความได้ดำเนินคดีอย่างเต็มที่ จึงให้เลื่อนคดีได้หากพฤติการณ์ที่ผ่านมายังไม่ชัดเจนว่าคู่ความที่ขอเลื่อนคดีมีเจตนาประวิงคดี

เหตุที่คู่ความมักอ้างในการขอเลื่อนคดี ได้แก่ ความเจ็บป่วยของทนายความหรือพยาน คดีอยู่ระหว่างคู่ความเจรจาเพื่อทำความตกลงกัน พยานไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง พยานติดธุระ ทนายความคิดว่าความ การขอถอนทนายความจากการแต่งตั้ง เป็นต้น

ในขณะนี้ศาลยุติธรรมได้เริ่มนำวิธีการบริหารงานคดี (Case Management) มาใช้เพื่อเป็นมาตรการในการจัดการคดีให้ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรการเสริมช่วยให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ การบริหารงานคดี เป็นการที่ผู้พิพากษาเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีเพื่อช่วยให้การพิจารณามีประสิทธิภาพโดยมีวันนัดพิจารณาคดีที่แน่นอน และยังเป็นวิธีการบริหารงานคดีให้มีระบบและมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานคดีนี้อาจมีวิธีการดังนี้คือ

1. การแยกประเภทคดีหรือการจัดช่องทางคดี (Case Classification) เป็นการจัดการแบ่งประเภทคดีออกเป็นกลุ่มๆ โดยพิจารณาถึงเนื้อหาสาระและวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณา เท่าที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้คือการจัดคดีออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก เป็นคดีจัดการพิเศษ ได้แก่ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก คดีมีโน้ตสาเร่ คดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก คดีขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา โดยจัดการให้คดีเหล่านี้เสร็จไปจากศาลโดยรวดเร็ว เพราะเป็นคดีที่สามารถพิจารณาให้เสร็จได้ภายในนัดเดียว กลุ่มที่สองคือคดีทั่วไป เป็นคดีที่ไม่จัดอยู่ในกลุ่มแรก เป็นคดีที่มีข้อต่อสู้ต่างๆไป ต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานมากกว่า เมื่อแบ่งแยกประเภทคดีแล้วก็จะจัดสรรเวลาและช่องทางการดำเนินคดีให้เหมาะสม เช่น จัดให้มีการพิจารณาคดีจัดการพิเศษทุกวันจันทร์ เป็นต้น

2. การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre – Trial Conference) เพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เป็นกระบวนการก่อนเริ่มลงมือสืบพยานและเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เป็นการกำหนดทิศทางและกรอบของการดำเนินคดี เช่น การกำหนดประเด็นข้อพิพาท การกำหนดพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่ศาล การกำหนดวันเวลานัดสืบพยาน การหาแนวทางยุติข้อพิพาทก่อนลงมือสืบพยานซึ่งอาจกระทำโดยวิธีการไกล่เกลี่ย การทำกันในศาล การให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกัน การใช้วิธีการอนุญาตไต่สวนการ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญมากกับการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเป็นธรรม โดยนำวิธีการบริหารงานคดีไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการปฏิรูประบบการจัดการงานคดีของศาลเน้นให้การพิจารณาคดีทุกเรื่องต้องเป็นไปโดยเที่ยงธรรม รวดเร็ว และประหยัด

ค่าใช้จ่าย มีการนำวิธีการค้นหาพยานหลักฐาน ก่อนการพิจารณามาใช้มากขึ้น คือการใช้วิธีการให้คู่ความส่งบันทึกคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลก่อนสืบพยานแทนการที่จะต้องสิ้นเปลืองเวลากับการที่พยานต้องมาเบิกความด้วยวาจาต่อหน้าศาล

ในศาลสหพันธรัฐของสหรัฐอเมริกา มีการบัญญัติกฎหมายสหพันธรัฐว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกำหนดวิธีการของการบริหารงานคดีเอาไว้ เช่น กฎว่าด้วยการประชุมก่อนการพิจารณา การกำหนดเวลาและการบริหารจัดการประชุมก่อนเริ่มต้นการพิจารณา มีการกำหนดให้ทนายความของคู่ความหรือคู่ความมาประชุมกันที่ศาลก่อนเริ่มการพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจความตกลงกันในเรื่องต่างๆ ในกระบวนการที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งอาจมีการนัดประชุมพร้อมกันหลายครั้งก็ได้เพื่อหาทางระงับข้อพิพาท กำหนดวิธีการต่างๆ ในการที่คู่ความจะต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไป วางมาตรการและกรอบให้คู่ความปฏิบัติเพื่อการเร่งรัดการพิจารณาคดี มีการประชุมเบื้องต้น การประชุมเพื่อค้นหาพยานหลักฐานอันเป็นการประชุมเพื่อกำหนดจำนวนและกรอบของพยานที่จะนำไปสู่ระบบการสืบพยาน การประชุมเพื่อการยอมรับข้อเท็จจริง นอกจากนี้กฎหมายของสหพันธรัฐจะกำหนดประเด็นที่ผู้พิพากษาต้องพิจารณาในการประชุมก่อนการพิจารณาไว้ด้วยซึ่งแตกต่างกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ยังไม่มีการวางกฎเกณฑ์ในเรื่องการกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ส่วนในสหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากเพราะถือเป็นหัวใจสำคัญของการพิจารณา

ในประเทศอังกฤษ มีการจัดแบ่งระบบประเภทคดีและวิธีพิจารณาความของคดีแต่ละประเภทออกจากกันค่อนข้างชัดเจน มีการวางแผนการดำเนินคดีล่วงหน้า จัดคดีประเภทเล็กๆ น้อยๆ ออกจากคดีที่ยุ่งยากอย่างชัดเจน มีการนำวิธีการบริหารการจัดการคดีในเชิงรุกมาใช้ ศาลมีบทบาทมากในการควบคุมการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดวันนัด ขอบเขตของการสืบพยานและมีมาตรการในการลงโทษคู่ความที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด สนับสนุนการระงับข้อพิพาทนอกจากการพิพากษา ส่วนการสืบพยานมีการนำวิธีการเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานแทนการที่พยานจะต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลทั้งหมด ทั้งนี้โดยได้รับอนุญาตจากศาลและได้ส่งสำเนาทันทีนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว พยานมาเบิกความต่อหน้าศาลเพียงตอบคำถามค้านของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ต้องเสียเวลาตอบคำถามของทนายความฝ่ายที่อ้างพยานอีก และศาลอาจอนุญาตให้พยานดูบันทึกช่วยจำหรือเอกสารในระหว่างพยานเบิกความได้ นอกจากนี้ยังมีการให้คู่ความทุกฝ่ายเปิดเผยเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของตน การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพในกรณีพยานอยู่นอกศาลและไม่สะดวกที่จะเดินทางมาศาล ทำให้การสืบพยานทำได้รวดเร็ว

การพิจารณาคดีภาคีอากร เน้นการพิจารณาโดยรวดเร็ว สะดวก และเที่ยงธรรม เนื่องจากเป็นคดีปกครองซึ่งเกี่ยวกับรายได้ของรัฐ มีวิธีพิจารณาแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป หัวใจสำคัญของคดีภาคีอากรคือ การชี้สองสถาน โดยเน้นการทำให้เหลือการสืบพยานให้น้อยที่สุดเพราะการสืบพยานเป็นสาเหตุหนึ่งให้คดีล่าช้า การชี้สองสถานศาลจะต้องสอบถามคู่ความ

แต่ละฝ่ายถึงเนื้อหาสาระที่พยานแต่ละปากจะมาเบิกความเพื่อที่คู่ความจะได้ไม่นำพยานที่เบิกความซ้ำซ้อนในเรื่องเดียวกันมาเบิกความอันจะทำให้เสียเวลาและไร้ประโยชน์ และศาลจะสอบถามคู่ความว่าจะสืบพยานกี่นัดแล้วกำหนดนัดไปโดยคำนึงถึงจำนวนพยานด้วย การสืบพยานบุคคลศาลอาจอนุญาตให้พยานอ่านข้อความหรือตัวเลขขณะเบิกความได้เพราะเป็นคดีเกี่ยวกับตัวเลขและมีรายละเอียดมากซึ่งพยานไม่สามารถจดจำได้หมด และอาจให้คู่ความใช้วิธีการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าแทนการที่พยานจะต้องมาเบิกความทั้งหมด ทำให้ใช้เวลาการสืบพยานน้อยลง

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 วางหลักการให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อน มีข้อยกเว้นที่เคร่งครัดกว่าคดีแพ่งทั่วไปคือ ให้เลื่อนคดีได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ เน้นการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว สะดวก และเป็นธรรม มาตรา 34 พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้คู่ความที่ไม่มาศาลเมื่อทราบกำหนดนัดโดยชอบแล้วมีหน้าที่ต้องมารับทราบกำหนดนัดพิจารณาในนัดต่อไปเอง ศาลจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งวันนัดต่อไปให้คู่ความที่ไม่มาศาลทราบอีก เป็นข้อเด่นที่เป็นส่วนหนึ่งให้สามารถพิจารณาคดีได้ต่อเนื่องเพราะไม่ต้องเสียเวลาในการแจ้งกำหนดนัดให้คู่ความที่ไม่มาศาลทราบอีก หลักการนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งไม่มีบัญญัติไว้ นอกจากนี้ยังมีการนำวิธีการกำหนดแนวทางคดีอันเป็นวิธีการบริหารงานคดีมาใช้ และเป็นกระบวนการพิจารณาสำคัญที่ศาลจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ศาลกำหนดทิศทางและขอบเขตของการดำเนินคดีที่จะมีต่อไป รวมทั้งการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความตกลงกัน ซึ่งมีรายละเอียดในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 นอกจากนี้การสืบพยานบุคคลกระทำได้รวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากศาลอาจอนุญาตให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำในระหว่างพยานเบิกความได้ และคู่ความอาจใช้วิธีการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานแทนการที่พยานจะต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลทั้งหมดโดยได้รับอนุญาตจากศาลและได้ส่งสำเนาทันทีนั้นให้อีกฝ่ายหนึ่งแล้ว พยานเพียงแต่มาศาลเบิกความตอบคำถามค้านของอีกฝ่ายหนึ่งและตอบคำถามตั้งของทนายความฝ่ายที่อ้างพยาน การบันทึกคำเบิกความพยาน ข้อกำหนดที่เปิดโอกาสให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความให้พยานฟังแทนได้ การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลและไม่สะดวกมาศาล เช่น อยู่ต่างประเทศ เป็นต้น ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความใช้การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้โดยคู่ความฝ่ายนั้นเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

คดีล้มละลายนอกจากคดีฟื้นฟูกิจการ มีหลักการพิจารณาคดีให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่ต้องเลื่อนวันแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้เช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีข้อกำหนดให้ศาลกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยานเช่นเดียวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญา การสืบพยานศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลดำเนินการสืบพยานแทนได้ มีการนำวิธีการให้คู่ความใช้การเสนอบันทึกถ้อยคำ

พยาน การดูบันทึกช่วยจำ การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ เช่นเดียวกัน สำหรับการบันทึกคำเบิกความพยานนั้นได้นำระบบบันทึกคำพยานทั้งในระบบ บันทึกเสียงและบันทึกภาพและเสียงด้วยวีดิทัศน์มาใช้ ทำให้การสืบพยานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป

ในคดีอาญา มีหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 241 ให้สิทธิ จำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อเนื่อง รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มีเพียงมาตรา 179 ที่วางหลักการให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปจน เสร็จโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้ ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอันสมควรก็ให้เลื่อนคดีไปได้ตามที่ เห็นสมควร ซึ่งเป็นหลักการที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญเพราะเปิดโอกาสกว้าง ให้ดุลพินิจศาลที่จะให้เลื่อนคดีได้.

สำหรับคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเป็นศาลที่ พิจารณาคดีอาญาสำหรับนักการเมือง มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 กำหนดให้ศาลทำการไต่ สวนต่อเนื่องกันทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา มีข้อยกเว้นเคร่งครัดกว่าการ ดำเนินคดีประเภทอื่น คือ ยกเว้นเฉพาะกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสีย ได้ การพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวน ยึดข้อเท็จจริงและสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสรุปไว้เป็นสำคัญ การไต่สวนพยานในศาล ศาลจะเป็นผู้ถาม พยานก่อนแล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถาม การบันทึกการพิจารณาใช้ระบบการบันทึกภาพและ เสียงที่ทันสมัยมากที่สุดในปัจจุบัน ทำให้การสืบพยานทำได้รวดเร็วและสามารถบันทึก เหตุการณ์ในการสืบพยานได้ทั้งหมด

การที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้ปรับปรุงวิธีพิจารณาความให้เกิดความรวดเร็วและ เป็นธรรมขึ้นโดยการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้กับคดีแพ่งนั้น จากการศึกษา พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เป็นระบบการนั่งพิจารณาที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแบ่งปัญหาออกเป็น ปัญหา เกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายประการหนึ่ง และปัญหาในทางปฏิบัติอีกประการหนึ่ง ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมาย

หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้ยึดหลักให้ผู้ พิพากษานั่งพิจารณาคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดี อื่นเรียงลำดับทีละเรื่อง แต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งปัจจุบัน คงมี มาตรา 37 ซึ่งถือเป็นแม่บทในการวางหลักการนั่งพิจารณาคดีของศาลไว้ โดยบัญญัติ "ให้ศาล ดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการ พิจารณาและพิพากษา" ซึ่งจะไม่สอดคล้องกับหลักการนั่งพิจารณาที่สำนักงานศาลยุติธรรม

นำมาใช้ เพราะมาตรา 37 ใช้อยู่คำว่า “ติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้” ซึ่งมีได้มีลักษณะ บังคับเด็ดขาดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น

การที่มาตรา 37 ใช้อยู่คำเช่นนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เป็นดุลพินิจของศาลว่า สมควรจะให้นั่งพิจารณาคดีติดต่อกันเพียงใด และบทบัญญัติดังกล่าวจะยังไม่สอดคล้องกับ หลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นคนทำคำพิพากษา ทั้งยังมี บทบัญญัติที่ให้ดุลพินิจศาลค่อนข้างมากในการเลื่อนคดีได้อีกคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 40 ซึ่งบัญญัติให้การเลื่อนคดีครั้งแรก คู่ความที่ขอเลื่อนต้องแสดงให้เห็นว่ามี “เหตุจำเป็น” ส่วนการขอเลื่อนคดีในครั้งต่อไป ต้องมี “เหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้” และ ไม่มีบทนิยามความหมายของเหตุในการขอเลื่อนคดี ทำให้มีการแปลความไปในทางขยายความ กันมาก และยอมให้มีการเลื่อนคดีได้ง่าย

การเลื่อนการพิจารณาคดีควรกระทำเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ แต่บทบัญญัติใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีลักษณะเด็ดขาด ทั้งขาดความรัดกุมและไม่ สอดคล้องกับหลักการนั่งพิจารณาในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

สำหรับคำแนะนำของประธานศาลฎีกาฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ซึ่งวางแนว ให้ผู้พิพากษาทั่วประเทศปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องนั้น ไม่มีสภาพเป็นกฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาผู้พิพากษามีได้นำหลักการนั่งพิจารณาตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาไปใช้ โดยเคร่งครัดเหมือนกันทุกศาล การนัดความของแต่ละศาลจึงไม่เป็นแนวเดียวกัน ขาดความ เป็นเอกภาพในการนัดความ ก่อให้เกิดปัญหาการปฏิบัติงานของทนายความและการหาว่างของ ทุกฝ่าย

2. ปัญหาในทางปฏิบัติ

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งปัจจุบันนำมาใช้กับคดีแพ่งนั้น มีปัญหาที่เกิดขึ้น ในทางปฏิบัติและควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายประการ กล่าวคือ

2.1 ปัญหาการขาดความเข้าใจในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

โดยที่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นระบบการนั่งพิจารณาคดีที่มีการนัด ความแตกต่างไปจากระบบการนัดความแบบเดิมโดยสิ้นเชิง จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ผู้เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจระบบการพิจารณาแบบใหม่อยู่ โดยยังมีผู้เห็นว่าระบบการนั่ง พิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นระบบที่กฎหมายต้องการให้ใช้ในคดีอาญาเท่านั้นเนื่องจากรัฐธรรมนูญ บัญญัติรับรองไว้ชัดเจน ทำให้เกิดความกังวลใจว่าจะเป็นระบบการนั่งพิจารณาที่เหมาะสม ทำ ให้เกิดความรวดเร็ว และควรนำมาใช้ได้ดีกับคดีแพ่งในศาลยุติธรรมไทยหรือไม่ ซึ่งเป็นสาเหตุ หนึ่งให้การนัดความของแต่ละศาลขาดความเป็นเอกภาพและเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของ ทนายความ และไม่ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้เกี่ยวข้อง

2.2 ปัญหาวันเริ่มเปิดการพิจารณาที่มีระยะเวลาสั้น

โดยที่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นระบบที่ใช้วิธีการนัดพิจารณาคดีทีละเรื่องจนเสร็จแล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น จึงมีปัญหาในเรื่องวันเริ่มเปิดการพิจารณา(คือวันเริ่มทำการสืบพยาน)ที่มีระยะเวลาชานาน เนื่องจากปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลยังมีได้ลดปริมาณลง และในทางปฏิบัติเป็นเรื่องยากที่คู่ความทุกฝ่ายและศาลจะหาวันว่างตรงกันในระยะใกล้ๆได้ เพราะศาลมีนัดพิจารณาคดีอยู่เป็นประจำทุกวัน ทนายความก็มั่นใจว่าความที่ศาลต่างๆ ปัญหานี้จะมีมากโดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาการปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง วันเริ่มเปิดการพิจารณาบางคดีอาจนานหลายเดือน บางคดีอาจนานเป็นปี ขึ้นอยู่กับปริมาณคดีของแต่ละศาล การที่คดีส่วนใหญ่มีได้ระงับไปโดยวิธีอื่นนอกจากการพิพากษาและต้องเข้าสู่ระบบการสืบพยานเป็นส่วนใหญ่เช่นปัจจุบัน ทำให้วันเริ่มเปิดการพิจารณามีระยะเวลาชานานขึ้น และนอกจากนี้การที่ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีของคดีตามรัฐธรรมนูญทำให้สามารถพิจารณาคดีในแต่ละวันได้น้อยลงเพราะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นต้องออกนั่งบัลลังก์พิจารณาคดีแต่ละเรื่องครั้งละสองคน ทั้งการที่ผู้พิพากษาแต่ละคนมีภาระต้องพิจารณาคดีหลายๆประเภทไปพร้อมๆกัน โดยเฉพาะศาลต่างจังหวัดผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาด้วยเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้ในแต่ละวันสามารถพิจารณาคดีได้ไม่มากเหมือนในระบบเดิม

2.3 ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

หลักการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ศาลต้องพิจารณาคดีโดยไม่เลื่อนคดี การเลื่อนคดีจะกระทำเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ ซึ่งต่างจากระบบการพิจารณาแบบเดิมที่มักให้เลื่อนคดีง่ายๆ ด้วยเกรงว่าคดีจะเสียความเป็นธรรม การเลื่อนคดีถือว่าเป็นตัวทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเพราะการเลื่อนคดีแต่ละครั้งทำให้เหลือวันสืบพยานน้อยลงและอาจไม่เพียงพอสำหรับการสืบพยานของคู่ความ มีผลให้ศาลต้องกำหนดวันนัดสืบพยานเพิ่มขึ้นและทุกฝ่ายอาจมีปัญหาในเรื่องของการหาวันว่างที่จะต้องนัดเพิ่มซึ่งอาจต้องเลื่อนคดีออกไปนานเพราะต้องพิจารณาคดีเรียงลำดับก่อนหลัง ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้น การสืบพยานจะไม่ต่อเนื่องและอาจมีผลกระทบต่อรูปคดีของคู่ความเพราะพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายไป หรืออาจตามตัวพยานมาเบิกความได้ยาก ประสิทธิภาพในการจดจำข้อเท็จจริงของพยานลดน้อยลงเพราะระยะเวลาผ่านพ้นไป

ปัญหาของการเลื่อนคดีนี้มีมาตั้งแต่ระบบเดิม โดยคู่ความมักมาร้องขอเลื่อนคดีอ้างเหตุต่างๆอยู่เสมอ เช่น ทนายความป่วย ทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น ทนายความขอถอนตนจากการแต่งตั้ง ทนายความติดภารกิจสำคัญ พยานไม่มาศาล และคู่ความอยู่ระหว่างการเจรจาตกลง เป็นต้น และเมื่อมีการร้องขอเลื่อนคดีเพราะเหตุขัดข้องเกี่ยวกับทนายความ คู่ความมักมิได้มีการแต่งตั้งทนายความคนอื่นมาพร้อมทำหน้าที่แทนเนื่องจากยังคงผูกติดอยู่กับวัฒนธรรมแบบเดิมที่ต้องมาว่าความเอง ประกอบกับไม่มีบทบัญญัติใดบังคับให้คู่ความต้องมีทนายความมาพร้อมว่าความแทนหากทนายความที่ตนแต่งตั้งมีเหตุขัดข้องไม่สามารถว่าความได้ในนัดใดนัดหนึ่ง ทั้งการขอถอนทนายความจากการแต่งตั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแพ่งกับบัญญัติให้กระทำได้ง่าย เพียงแต่แสดงให้ศาลเห็นว่านายความได้แจ้งความประสงค์ให้คู่ความทราบแล้ว/ นอกจากนี้ศาลเองมิได้มีบทบาทเด็ดขาดในการควบคุมมิให้มีการขอลื่อนคดีและยอมให้เลื่อนคดีได้ง่ายๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปิดโอกาสให้ดุลพินิจค่อนข้างมากแก่ศาลในการพิจารณาว่าสมควรจะให้เลื่อนคดีได้หรือไม่ และข้อสำคัญคือการทำที่ศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานในเรื่องการขอลื่อนคดีของคู่ความไม่เคร่งครัดนัก เช่น กรณีคู่ความขอลื่อนคดีอ้างเหตุเจ็บป่วย อีกฝ่ายหนึ่งไม่ค้ำศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่ค้ำนักเท่ากับยอมรับว่าบุคคลที่คู่ความขอลื่อนคดีอ้างว่าป่วยนั้นเจ็บป่วยจริง เป็นต้น ซึ่งการทำที่ศาลฎีกามีได้วางแนวบรรทัดฐานที่เคร่งครัด เท่ากับไม่เปิดโอกาสให้เป็นดุลพินิจของศาลชั้นต้นเด็ดขาดในการที่จะพิจารณาการร้องขอลื่อนคดีของคู่ความ ศาลชั้นต้นจึงเกิดความกังวลใจว่าหากศาลไม่ให้เลื่อนคดีแล้ว เมื่อมีการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะไม่เห็นด้วยซึ่งต้องย้อนสำนวนมาให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานต่อ แต่อย่างไรก็ตาม การยอมให้เลื่อนคดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้พิพากษาแต่ละคนด้วยว่าได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายและการเสียเวลาที่ต้องเสียไปในการเลื่อนคดีแต่ละครั้งหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ขึ้นอยู่กับนายความด้วยว่ามีทัศนคติอย่างไรกับการขอลื่อนคดี และนายความได้ให้ความสำคัญกับวันนัดของศาลเพียงใด

นอกจากปัญหาในเรื่องบทบาทของศาลในการควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีดังกล่าวข้างต้นแล้ว มาตรการควบคุมการขอลื่อนคดีอันเป็นบทลงโทษคู่ความที่ขอลื่อนคดีที่มีบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งได้แก่ การกำหนดให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายแก่คู่ความ ทนายความของอีกฝ่ายหนึ่ง และพยานที่มาศาล ก็แทบจะมีได้มีการนำมาใช้เลย ทั้งค่าป่วยการตามตาราง 4(1) ก็จำกัดให้ศาลสั่งให้จ่ายได้ไม่เกินวันละ 150 บาท ซึ่งเป็นจำนวนน้อยมากและไม่มีผลให้คู่ความต้องตระหนักในการขอลื่อนคดี คำทนายความอันเป็นคำอุทธรณ์นิยมอย่างหนึ่งที่ศาลมีดุลพินิจสั่งให้คู่ความฝ่ายแพ้คดีจ่ายให้แก่ฝ่ายชนะคดีก็มีอัตราจำกัด มาตรการดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นมาตรการที่ล้มเหลวในทางปฏิบัติ และถูกทุกฝ่ายละเลยไม่นำไปใช้ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการกำหนดให้คู่ความที่ขอลื่อนคดีจ่ายค่าตอบแทนแก่อีกฝ่ายหนึ่ง หรือบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพอันจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งควบคุมมิให้มีการขอลื่อนคดี

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยาน

การระงับข้อพิพาทก่อนการสืบพยาน เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยานที่สำคัญในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะเป็นกระบวนการพิจารณาที่บอกได้ว่าศาลจะต้องนัดสืบพยานมากน้อยเพียงใด ปัญหาคือ ศาลยังมีได้มีบทบาทในเชิงรุกที่จะกำหนดขอบเขตและทิศทางในการดำเนินคดี โดยเฉพาะการหาทางยุติข้อพิพาทก่อนการสืบพยานซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากสามารถระงับข้อพิพาทได้ก่อน คดีก็ไม่ต้องเข้าสู่ระบบการสืบพยาน

แต่ปรากฏว่าคดีส่วนใหญ่ถูกนำเข้าสู่ระบบการสืบพยาน ซึ่งอาจเนื่องจากมิได้มีการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทก่อนการสืบพยานกันอย่างจริงจัง ทั้งทนายความมิได้ให้ความสำคัญกับการนำคู่ความทั้งสองฝ่ายมาศาลเพื่อให้ศาลช่วยไกล่เกลี่ยให้ การที่ทนายความมาศาลเองก็ดี การที่ทนายความระวังรักษาประโยชน์ของคู่ความมากเกินไปจนมิได้คำนึงถึงหลักการประนีประนอมยอมความที่ดี ทำให้โอกาสที่คู่ความจะสามารถตกลงกันได้มีน้อยลง

นอกจากการจำกัดมิให้คดีเข้าสู่ระบบการสืบพยานแล้ว หัวใจสำคัญของการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำคัญมากคือ การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเพราะเป็นการกำหนดขอบเขตและทิศทางของคู่ความที่จะดำเนินคดีต่อไป แต่ปัจจุบันยังไม่มียกเว้นกำหนดหลักเกณฑ์ว่า การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยานจะต้องดำเนินการระบวรพิจารณาอย่างไร สิ่งที่ที่กระทำกันในขณะที่คือ การนัดพร้อมเพื่อกำหนดวันนัดสืบพยานว่าคู่ความจะสืบพยานกี่ปาก ใช้เวลาสืบพยานกี่นัด และมักมีการเรียกคู่ความมาทำการนัดพร้อมครั้งละหลายๆเรื่อง ทำให้ศาลไม่มีเวลาในการสอบถามข้อเท็จจริงและรายละเอียดจากคู่ความรวมถึงการทำความเข้าใจในเรื่องการดำเนินการต่างๆ ทั้งการนัดพร้อมที่หลายๆเรื่องจะเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย และก่อนการนัดพร้อมศาลจะต้องศึกษาสำนวนมาเป็นอย่างดีว่าจะต้องดำเนินการไต่ถาม การนัดพร้อมหลายคดีในวันเดียวกัน ผู้พิพากษาซึ่งมิได้ศึกษาสำนวนและวางแผนการดำเนินคดีมาเป็นอย่างดีอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ การนัดพร้อมที่ทำกันในปัจจุบันจึงยังไม่ถูกต้องกับหลักการของการกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ทั้งแนวปฏิบัติของแต่ละศาลก็ยังไม่เป็นแนวทางเดียวกัน และวันนัดมักขึ้นอยู่กับวันว่างของทนายความ นอกจากนี้ยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการต่างๆก่อนเริ่มลงมือสืบพยาน ทั้งแต่ละศาลมีแนวปฏิบัติในการนัดพร้อมแตกต่างกัน ส่วนการชี้สองสถานซึ่งถือเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีอย่างหนึ่งเพราะเป็นการกำหนดขอบเขตของการสืบพยานก็มีได้ให้ความสำคัญกันมากนัก ศาลมักไม่ค่อยทำการชี้สองสถาน และไม่มียกเว้นมากในการที่จะทำให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลและยอมรับข้อเท็จจริงกันให้มากที่สุด คู่ความเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่ยอมมาศาลในวันชี้สองสถาน จึงถือว่าบทบัญญัติเรื่องการชี้สองสถานเป็นบทบัญญัติที่ล้มเหลวในทางปฏิบัติ

2.5 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการสืบพยาน

การสืบพยานของศาลไทยถือหลักผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลาง การกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่ระบบการสืบพยานขึ้นอยู่กับคู่ความเป็นคนกำหนดว่าจะนำพยานบุคคลใดเข้าสืบจำนวนกี่ปาก ซึ่งคู่ความมักกระบุไว้มากด้วยเกรงว่าหากสืบพยานน้อยพยานหลักฐานของตนจะมีน้ำหนักน้อยและเป็นเหตุให้แพ้คดี เมื่อศาลมิได้เข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดมีคุณค่าพยานที่คู่ความจะนำเข้าสู่ระบบการสืบพยาน ทำให้มีการสืบพยานกันมากโดยไม่จำเป็น ซึ่งศาลจะต้องกำหนดวันนัดสืบพยานหลายนัด จึงกระทบถึงวันเริ่มเปิดการพิจารณาคดีอื่นที่รอการพิจารณาอยู่ และหลังจากศาลกำหนดวันสืบพยานแล้วมักเกิดปัญหาการติดตามพยานมาเบิกความในวันนัดโดยเฉพะพยานหมายซึ่งยังคงถือเป็นหน้าที่ของคู่ความ

ที่อ้างพยานมีหน้าที่ติดตามพยานมาศาลในวันนัด คู่ความมักไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะติดตามตัวพยานให้มาศาลในวันนัดอันเป็นสาเหตุหนึ่งให้มีการร้องขอเลื่อนคดี

นอกจากนี้ระบบการสืบพยานยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปให้สามารถทำได้รวดเร็วขึ้น การสืบพยานบุคคลถือหลักเคร่งครัดว่าพยานต้องมาศาลเบิกความด้วยวาจาทั้งหมด พยานจะอ่านข้อความที่เขียนมาได้ และต้องผ่านกระบวนการซักถาม ถามค้าน และถามดึงของคู่ความ การบันทึกคำเบิกความยังคงใช้วิธีการบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียง ผู้พิพากษาเป็นผู้บันทึกคำเบิกความของพยานเองโดยการสรุปเอาใจความของคำเบิกความ ที่เรียกกันว่า "อมความ" พูดใส่ไมโครโฟนเพื่อบันทึกเทปลงในเครื่องบันทึกเสียง และให้เจ้าพนักงานศาลถอดข้อความพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการบันทึกคำเบิกความเช่นนี้ เมื่อพยานเบิกความตอบคำถามของทนายความแล้ว ต้องรอให้ผู้พิพากษานั่งฟังในตลับเทปก่อน แล้วทนายความจึงเริ่มคำถามใหม่ ทำให้การสืบพยานไม่ต่อเนื่องและทำได้ช้า เมื่อพยานเบิกความเสร็จ ผู้พิพากษาจะอ่านคำเบิกความที่บันทึกไว้ให้พยานฟังและพยานลงลายมือชื่อ การสืบพยานจึงมีหลายขั้นตอน และศาลต้องเสียเวลาไปกับการสืบพยานแต่ละปากมาก

2.6 ปัญหาอื่นๆ

ปัญหาอื่นๆนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่อง ได้แก่ เรื่องสิทธิของคู่ความที่จะเพิ่มเติมพยานได้ภายหลังจากศาลนัดสืบพยานต่อเนื่องแล้ว หรือหลังจากวันสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสองและวรรคสาม การร้องสอดเข้ามาในคดีในระหว่างการพิจารณา หรือการขอรวมการพิจารณาคดี ซึ่งหากศาลอนุญาตตามคำขอจะมีผลให้วันนัดที่ศาลกำหนดไว้เปลี่ยนแปลงได้ เพราะวันนัดที่กำหนดไว้ไม่เพียงพอ และหากเป็นกรณีการร้องสอดหรือรวมคดี อาจมีคู่ความเพิ่มเข้ามาและคู่ความที่เพิ่มเข้ามาอาจมาศาลไม่ได้ในวันนัดที่กำหนดไว้ และต้องยกเลิกนัดเดิมแล้วนัดใหม่ หรือนัดเพิ่มแล้วแต่กรณี ซึ่งวันนัดที่นัดเพิ่มขึ้นอาจห่างจากนัดเดิมมากเพราะต้องไปต่อลำดับการพิจารณาของคดีอื่น นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังผู้พิพากษาก็เป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะการที่ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ ทำให้สามารถพิจารณาคดีในแต่ละวันได้น้อยลงในขณะที่ผู้พิพากษามีงานอื่นที่รับผิดชอบอีกมาก นอกจากการนั่งพิจารณาคดีบนบัลลังก์ ทั้งการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องของความเกรงใจองค์คณะในการที่จะทำการสืบพยานวันละหลายๆปาก หรือการที่ต้องสืบพยานจนล่วงเวลาราชการ เมื่อเกิดความเกรงใจเช่นนี้ เป็นสาเหตุให้สืบพยานไม่แล้วเสร็จตามกำหนดนัดได้

ข้อเสนอแนะ

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เป็นระบบการพิจารณาที่ดีหากทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และมีบทบัญญัติกำหนดหลักการในการนั่งพิจารณาคดีที่สอดคล้องกับระบบที่สำนักงานศาล

ยุติธรรมนำมาใช้ มีวิธีพิจารณาความสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดการจัดการบริหารคดีที่ดี และมีมาตรการที่ช่วยเสริมให้การพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้าใจว่าระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นการนั่งพิจารณาคดีที่เน้นให้ศาลทำการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยยึดหลักเคร่งครัดว่าการนั่งพิจารณาคดีแต่ละเรื่องต้องให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นคนทำคำพิพากษา

สำหรับวิธีการนัดความนั้น ต้องใช้ระบบศูนย์นัดความของแต่ละศาล ให้ศูนย์นัดความทำหน้าที่ในการค้นหาวັນนัดของผู้พิพากษาและคู่ความภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ระบบการนัดความแบบนี้เป็นการรวมนัดของผู้พิพากษาไว้ที่ศูนย์นัดความของศาลเพื่อหาวันว่างที่สามารถนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ วันนัดที่ศาลกำหนดควรยึดหลักให้นัดสืบพยานคดีแต่ละเรื่องทั้งวัน มิใช่นัดคดีละครั้งวันเหมือนก่อนเพื่อมิให้คู่ความเสียเวลามาศาลหลายนัด เพราะการมาศาลแต่ละครั้งคู่ความและทนายความต้องเสียเวลาในการเดินทางมาศาลและเสียค่าใช้จ่าย เว้นแต่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จได้ภายในครึ่งวันหรือไม่อาจนัดทั้งวันได้โดยมีเหตุจำเป็น

เมื่อมีระบบศูนย์นัดความแล้ว การจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาให้จ่ายภายหลังจากที่มีการกำหนดวันนัดสืบพยานแล้ว โดยไม่เจาะจงว่าจะจ่ายสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาองค์คณะใด หากผู้พิพากษาคณะใดว่างก็ให้จ่ายสำนวนที่มีนัดแล้วให้แก่ผู้พิพากษาคณะนั้น และการจ่ายสำนวนต้องจ่ายในนามคณะ ไม่จ่ายให้ผู้พิพากษาคณะใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเหมือนระบบเดิม ให้องค์คณะรับผิดชอบร่วมกันทุกเรื่อง กล่าวคือ ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะด้วยกันเป็นเจ้าของสำนวนร่วมกัน ส่วนการเรียงคำพิพากษาให้หัวหน้าคณะเป็นคนพิจารณาตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาองค์คณะทุกคนเป็นเจ้าของสำนวนร่วมกันอย่างแท้จริง

ในระยะแรกๆของการใช้ระบบศูนย์นัดความ ต้องมีการตั้งคณะกรรมการทำการติดตามประเมินผลระบบการนัดความในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อหาทางปรับปรุงระบบการนัดความให้มีประสิทธิภาพและมีให้คดีค้างรอการพิจารณาเป็นเวลานาน คณะกรรมการติดตามประเมินผลนี้ควรประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้พิพากษาผู้ปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษาประจำกองวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานศาล ทนายความ และพนักงานอัยการ ซึ่งหากสามารถตั้งคณะกรรมการขึ้นในแต่ละศาลโดยใช้ผู้เกี่ยวข้องของแต่ละศาลเป็นคณะกรรมการ เช่น หัวหน้าศาล หัวหน้าศูนย์นัดความ ตัวแทนทนายความประจำศาล พนักงานอัยการประจำศาล เป็นต้น ทำการประเมินผลของแต่ละศาล แล้วจึงประเมินผลโดยรวม ก็จะทำให้ทราบปัญหาของแต่ละศาลซึ่งอาจมีรายละเอียดของปัญหาที่แตกต่างกันไปก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

2. แก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับหลักการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้กับคดีแพ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 ให้มีสภาพบังคับให้ศาลนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันทำการจนเสร็จการพิจารณา โดยไม่จำเป็นต้องบังคับเด็ดขาดให้ศาลต้องนัดพิจารณาคดีติดต่อกันทุกวันทำการ หากแต่เน้นให้หนักในลักษณะให้ติดต่อกันมากที่สุดและบังคับให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นผู้ทำคำพิพากษา ซึ่งอาจนำหลักการของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 มาประยุกต์ใช้ โดยอาจบัญญัติว่า “ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา และให้ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีเป็นผู้ทำคำพิพากษา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้” และให้บทบัญญัติดังกล่าวใช้กับคดีมโนสารได้ด้วย

ในส่วนของบทบัญญัติที่ให้ดุลพินิจศาลในการเลื่อนคดี คือ มาตรา 40 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ควรแก้ไขให้มีความชัดเจน รัดกุมกว่าเดิม และสอดคล้องกับมาตรา 37 รวมทั้งแก้ไขให้การขอเลื่อนคดีไม่ว่าครั้งแรกหรือครั้งต่อไปให้กระทำได้อีกเมื่อคู่ความแสดงให้เห็นว่ามีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และแสดงให้เห็นพอใจแก่ศาลว่าหากศาลไม่ให้เลื่อนคดีจะทำให้เสียความเป็นธรรม ศาลมีอำนาจที่จะให้เลื่อนคดีออกไปได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ควรบัญญัติขอบเขตของเหตุในการขอเลื่อนคดีไว้เพื่อประโยชน์ในการแปลความด้วย

3. ควรจัดแบ่งคดีออกเป็นประเภทๆ ให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงเนื้อหาและลักษณะของคดี คดีเล็กๆน้อยๆ เช่น คดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไม่ว่าจะเป็นมีผู้คัดค้านหรือไม่ถือว่ามีประเด็นข้อพิพาทที่ไม่ยุ่งยาก จึงต้องจัดให้อยู่ในประเภทคดีไม่มีข้อยุ่งยาก คดีที่จะจัดอยู่ในประเภทคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่ควรพิจารณาจากทุนทรัพย์พิพาทเป็นหลักดังเช่นปัจจุบัน เพราะเนื้อหาและการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นแบบเดียวกันไม่ว่าทุนทรัพย์จะสูงหรือไม่ คดีมโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยากคดีเราอาจจัดแยกออกจากคดีสามัญทั่วไป โดยการจัดตั้งศาล **Small Claim Court** และให้มีการใช้วิธีพิจารณาความที่รวดเร็วและไม่ยุ่งยาก ตัวความมาศาลสามารถดำเนินคดีเองได้ เน้นการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความแยกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้มีวิธีพิจารณาที่รวดเร็วและไม่เกิดปัญหาการใช้การตีความกฎหมายดังเช่นปัจจุบัน หากไม่สามารถตั้งศาล **Small Claim Court** ในจังหวัดใดได้ ก็ให้จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งในศาล และให้ผู้พิพากษานายเดีวมีอำนาจพิจารณาพิพากษา โดยคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่มีทุนทรัพย์สูง เช่น ตั้งแต่สิบล้านบาทขึ้นไปอาจให้ผู้พิพากษาสองนายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา นอกจากนี้ควรแยกการพิจารณาคดีแพ่งออกจาก

คดีอาญาโดยเด็ดขาด ให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงประเภทเดียว สำหรับศาลในต่างจังหวัดอาจแยกออกเป็นศาลจังหวัดแผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ใช้ผู้พิพากษาแยกจากกันเด็ดขาด การแยกพิจารณาคดีแพ่งออกจากคดีอาญานี้ต้องเพิ่มอัตรากำลังผู้พิพากษามากขึ้น หากทำเช่นนี้ได้การพิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะสามารถทำได้ต่อเนื่องรวดเร็วขึ้น ทั้งได้ผู้พิพากษาที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน

สำหรับคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก อาจจัดให้มีการกระจายอำนาจของผู้พิพากษาให้บุคคลากรอื่นที่มีความรู้ทำแทน กล่าวคือ ผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องทำการไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องแล้วมีคำสั่งเหมือนเดิม แต่อาจให้ผู้ร้องมายื่นคำร้องขอต่อผู้อำนวยการศาล ให้ผู้อำนวยการศาลมีอำนาจออกหนังสือแต่งตั้งผู้จัดการมรดกได้โดยไม่ต้องให้ผู้พิพากษาทำการไต่สวนก่อน โดยผู้อำนวยการศาลเพียงแต่เรียกผู้ร้องมาสาบานตนและยืนยันข้อเท็จจริงตามคำร้องพร้อมนำเอกสารที่เกี่ยวข้องมาแสดงแล้วให้ผู้อำนวยการศาลบันทึกไว้ในสำนวน และให้มีอำนาจสอบถามข้อเท็จจริงที่จำเป็นและออกคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกได้ คำสั่งนี้ให้มีข้อความอันเป็นสาระสำคัญโดยย่อในลักษณะเดียวกับหนังสือรับรอง เมื่อมีคำสั่งอย่างไรแล้วให้รีบเสนอสำนวนให้ผู้พิพากษาตรวจสอบและรับรองอีกครั้ง ในการนี้ผู้อำนวยการศาลมีอำนาจแต่งตั้งให้นิติกรของศาลกระทำการแทนได้ กรณีมีคำสั่งไม่แต่งตั้งผู้จัดการมรดกตามคำร้องขอ ผู้ร้องมีสิทธิอุทธรณ์ได้ ส่วนกรณีมีผู้คัดค้านให้ผู้อำนวยการศาลส่งสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาทำการไต่สวนและมีคำสั่ง การกระจายอำนาจนี้ต้องออกกฎหมายบัญญัติรับรองอำนาจของผู้อำนวยการศาลไว้ด้วย และเมื่อมีการออกกฎหมายรับรองให้อำนาจผู้อำนวยการศาลแล้ว จะต้องมีการจัดอบรมให้ผู้ผู้อำนวยการศาลและนิติกรของแต่ละศาลมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกก่อน

4. ส่งเสริมให้คู่ความและศาลให้ความสำคัญกับการชี้สองสถานให้มากขึ้นเพราะเป็นหัวใจสำคัญของการพิจารณา โดยศาลจะต้องมีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้น สอบถามคู่ความเกี่ยวกับข้ออ้างข้อเถียง ข้อเท็จจริงที่คู่ความจะนำสืบเพื่อให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงกันให้มากที่สุดเพื่อให้เหลือเฉพาะประเด็นข้อสำคัญที่เป็นเนื้อหาสาระของข้อพิพาทจริง ๆ ซึ่งจะทำให้เหลือข้อเท็จจริงที่ต้องทำการสืบพยานน้อยลง ประเด็นซึ่งคู่ความยกขึ้นอ้างโดยมิได้หวังผลแพ้ชนะไม่ควรนำมากำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาท เอกสารต่าง ๆ ที่คู่ความต้องนำพยานบุคคลมาสืบรับรองความถูกต้องศาลจะต้องสอบคู่ความและให้คู่ความรับกันเพื่อจะไม่ต้องนำพยานมาสืบซึ่งจะทำให้มีการนัดความน้อยลง ในระยะยาวอาจเพิ่มบทบัญญัติกำหนดให้คู่ความยื่นพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลพร้อมบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดเช่นเดียวกับที่ใช้ในคดีภาษีอากรเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดูและมาแถลงต่อศาลในวันนัด อันเป็นการเน้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลก่อนการสืบพยาน ซึ่งจะทำให้มีการยอมรับข้อเท็จจริงกันมากขึ้น

5. บังคับให้มีการนำวิธีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีอันเป็นวิธีการบริหารงานคดี (Case Management) อย่างหนึ่งซึ่งศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลของประเทศอังกฤษ ศาลภาคีอากรกลาง และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนำไปใช้ มาประยุกต์ใช้กับการพิจารณาคดีแห่งในศาลยุติธรรมชั้นต้น โดยออกเป็นข้อกำหนดวิธีพิจารณาคดีแห่ง มีหลักเกณฑ์และวิธีการให้ผู้พิพากษาและคู่ความต้องปฏิบัติตามโดยถือเป็นวิธีพิจารณาความส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ต้องมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดดังกล่าวได้ ข้อกำหนดอาจมีหลักเกณฑ์และวิธีดังนี้

1) กำหนดวันให้คู่ความทุกฝ่ายมาประชุมพร้อมกัน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ให้เรียกวันดังกล่าวว่า "วันนัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี" ซึ่งน่าจะเป็นวันนัดวันแรกที่ศาลกำหนดและเป็นวันเดียวกับวันซึ่งสองสถานกรณีเป็นคดีที่ศาลจะต้องชี้สองสถานเพื่อมิให้คู่ความต้องเสียเวลาศาลหลายนัด การกำหนดวันนัดดังกล่าวทำโดยเมื่อโจทก์ยื่นฟ้องคดี ให้ศาลกำหนดลงในหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้ชัดเจนว่าวันนัดที่ศาลกำหนดเป็นวันนัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ให้จำเลยและทนายจำเลยมาศาลวันดังกล่าวศาลจะทำการไกล่เกลี่ยและทำการชี้สองสถานด้วย หากจำเลยไม่ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดในหมายเรียกศาลจะทำการสืบพยานหลักฐานของโจทก์ไปฝ่ายเดียว กรณีที่จำเลยหรือทนายความของจำเลยไม่มาศาลจะถือว่าจำเลยทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลดำเนินไปรวมทั้งทราบวันนัดที่ศาลกำหนดต่อไปด้วย ซึ่งจำเลยหรือทนายความของจำเลยจะมาร้องขอเลื่อนคดีเพราะเหตุทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่นหรือจำเลยหรือทนายความของจำเลยติดกิจธุระที่นัดไว้ก่อนไม่ได้ ซึ่งต้องจัดทำแบบพิมพ์หมายเรียกใหม่ให้มีรายละเอียดดังกล่าวครบถ้วน และรายละเอียดดังกล่าวนี้จะต้องมีแบบฟอร์มการกำหนดให้ฝ่ายโจทก์ที่มายื่นฟ้องลงชื่อรับทราบไว้ด้วย ในรายละเอียดที่โจทก์จะลงชื่อรับทราบนี้จะต้องกำหนดในลักษณะเดียวกันว่าในวันนัดศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างไรบ้าง ให้โจทก์และจำเลยมาศาล หากโจทก์ไม่มาศาลให้ถือว่าโจทก์ทราบกระบวนการพิจารณาของศาลในวันนั้นรวมทั้งวันนัดที่ศาลกำหนดด้วย ในระยะแรก ๆ ศาลแต่ละแห่งควรปิดประกาศแจ้งแนวทางการดำเนินคดีแบบใหม่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ รวมทั้งจัดพิมพ์เอกสารแจกให้ทนายความที่มาศาลทราบเพื่อเตรียมปรับตัวให้เข้ากับระบบการพิจารณาแบบใหม่

อนึ่ง การนัดพร้อมนี้ควรมีการพัฒนาให้คู่ความไม่ต้องเสียเวลาศาล โดยให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดพร้อมทางโทรศัพท์ซึ่งใช้ระบบที่สามารถสื่อสารพร้อมกันได้ทั้งสามฝ่าย คือ โจทก์ จำเลย และผู้พิพากษา โดยมีการบันทึกเทปในวันนัดพร้อมทางโทรศัพท์ไว้ หลังจากนัดพร้อมแล้ว คู่ความจะต้องมาแถลงรายละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยอีกครั้ง โดยอาจส่งคำแถลงมาทางโทรสารหรือทางE-mail

2) การดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เมื่อคู่ความทุกฝ่ายมาพร้อมกันในวันนัด ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาดังนี้

2.1) ให้ศาลนำวิธีการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษามาใช้ให้มากขึ้น คือนำระบบ ADR (Alternative Dispute Resolution) หรือ Multi - door Dispute Resolution ซึ่งเป็นระบบถ่ายเทคดีต่าง ๆ เช่น อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ระบบไกล่เกลี่ย (Mediation) ระบบ Community Dispute Resolution คือการแก้ปัญหาโดยประชาคมหรือสังคมมาใช้เพื่อจำกัดมิให้คดีเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่อง ทั้งนี้ต้องเร่งให้มีการอบรมและฝึกทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ผู้พิพากษาทุกคนให้มากขึ้นเพื่อให้สามารถทำการไกล่เกลี่ยคดีในห้องพิจารณาได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ และจักต้องสร้างความเชื่อถือในระบบการระงับข้อพิพาทที่กระทำโดยผู้พิพากษาในศาลให้เกิดขึ้น รวมทั้งยกระดับมาตรฐานของทนายความให้หันมาสนใจและเข้าใจระบบการระงับข้อพิพาทให้มากขึ้น โดยต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการดำเนินคดีของทนายความและคู่ความ ไม่ให้ดำเนินคดีแบบที่เรียกกันเป็นภาษาพูดว่า “ดึงคดี” การไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องเรียนรู้การใช้ศิลปะการพูดให้ทุกฝ่ายยอมรับ การชี้แจงให้คู่ความทราบประโยชน์ของการระงับข้อพิพาทและโทษของการเป็นคดีความ และทำความเข้าใจให้คู่ความทราบก่อนการเจรจาว่าแต่ละฝ่ายมีสิทธิหน้าที่แค่ไหน เพียงไร

2.2) กำหนดพยานบุคคลที่คู่ความจะนำเข้าสู่สืบและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ โดยผู้พิพากษาจะต้องสอบถามคู่ความทุกฝ่ายให้ชัดเจนว่าจะสืบพยานกี่ปาก พยานปากใดบ้าง และพยานแต่ละปากจะสืบพยานในเรื่องใด พยานปากใดเป็นพยานนำหรือพยานหมาย มีพยานที่ต้องส่งไปสืบที่ศาลอื่นหรือไม่ และพยานแต่ละปากจะนำมาสืบในนัดใด แล้วให้จัดรายละเอียดไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาหรือให้คู่ความแถลงเข้ามาเป็นลายลักษณ์อักษร หากทราบรายละเอียดเช่นนี้ จะทำให้ผู้พิพากษาทราบว่าในแต่ละนัดจะมีพยานกี่ปาก พยานจะเบิกความในเรื่องใดและคาดหมายได้ว่าจะใช้เวลาสืบพยานในแต่ละนัดเพียงใด ทำให้ผู้พิพากษามีการบริหารเวลาการพิจารณาคดีได้ และทราบว่าในวันนัดสามารถแทรกนัดพิจารณาคดีอื่นได้หรือไม่ซึ่งจะทำให้ในแต่ละนัดสามารถพิจารณาคดีได้มากกว่าหนึ่งเรื่อง นอกจากนี้ต้องเปลี่ยนบทบาทของผู้พิพากษาให้มีส่วนในการกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ คือผู้พิพากษาต้องเป็นผู้พิจารณาชี้ขาดในขั้นตอนที่ว่าพยานหลักฐานใดมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยที่คู่ความควรนำเข้าสู่สืบโดยไม่ปล่อยให้ทนายความมีบทบาทในการกำหนดพยานที่จะนำเข้าสู่สืบเหมือนในปัจจุบัน เพราะพยานบางปากอาจมาเบิกความในเรื่องเดียวกันซ้ำหลายปากและไม่เกิดประโยชน์ หรือพยานบางปากไม่มีความจำเป็นต้องนำเข้าสู่สืบเพราะมิได้รู้เห็นเกี่ยวกับข้อพิพาทโดยตรง หรืออาจเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงบางตอนแต่เนื่องจากคู่ความมีหลักฐานที่เป็นเอกสารอยู่แล้ว การที่จะนำพยานมาเบิกความเพื่อรับรองว่ามีการทำเอกสารกันจริงก็อาจไม่จำเป็นเพราะคู่ความมิได้มีข้อโต้แย้งกันว่าเอกสารนั้นปลอมหรือไม่

2.3) กำหนดวันที่จะสืบพยานแต่ละปาก ให้ศาลเป็นผู้กำหนดจำนวนนัดของคู่ความแต่ละฝ่าย โดยพิจารณาจากประเด็นข้อพิพาทว่าสมควรจะใช้เวลาสืบพยานกี่นัด ซึ่งต้อง

ไม่กำหนดไว้เมื่อ ต้องกำหนดนัดเท่าที่จำเป็น โดยผู้พิพากษาจะต้องมีคำสั่งกำหนดให้คู่ความที่อ้างพยานหมายขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานให้มาเบิกความในนัดแรกๆของการสืบพยานแต่ละฝ่าย และกำหนดเวลาในการที่คู่ความจะต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานไว้ด้วยเพื่อป้องกันกรณีมีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับตัวพยานจะได้สามารถแก้ไขปัญหา โดยการออกหมายเรียกพยานมาเบิกความอีกครั้งและยังคงอยู่ในกำหนดที่นัดไว้โดยไม่ต้องกำหนดนัดเพิ่ม ส่วนพยานนำให้ทนายความนำมาสืบในนัดหลังๆเพราะคู่ความสามารถนำมาเองได้ซึ่งไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี เพราะคู่ความมาศาลเพื่อต้องการพิสูจน์ความจริงอยู่แล้ว และพยานที่มาเบิกความก็จะเบิกความไปตามที่ตนรู้เห็น

การกำหนดวันสืบพยานนี้ ก่อนถึงวันนัดพร้อมคู่ความจะต้องติดต่อกับพยานที่สามารถติดต่อกับได้และสอบถามข้อมูลเบื้องต้นมาด้วยว่าพยานจะมาศาลได้ในวันใด เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนัดสืบพยาน

2.4) กรณีคู่ความประสงค์ขอให้ศาลส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ให้แยกส่งประเด็น กล่าวคือ ศาลจะนัดสืบพยานที่ศาลเดิมไปพร้อมกับแยกสำนวนไปสืบพยานประเด็นที่ศาลอื่น การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ศาลต้องพิจารณาส่งไปเมื่อมีความจำเป็น พยานปากใดแม้อยู่นอกเขตศาลแต่หากอยู่ในวิสัยที่คู่ความจะนำมาได้ต้องให้คู่ความมีหน้าที่นำมาเบิกความที่ศาล กรณีคู่ความประสงค์ให้มีการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อหรือพยานวัตถุหรือเงินเหรียญสืบ ให้ศาลกำหนดให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวเสียแต่แรกไม่ต้องรอให้เสร็จการสืบพยานของคู่ความแล้ว

2.5) การกำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดีให้ชัดเจน เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องคำให้การ การร้องสอด การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม การยื่นคำร้องขอต่างๆ โดยทำความเข้าใจความตกลงกับคู่ความ เมื่อตกลงกันแล้วให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดระยะเวลาให้คู่ความมาดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่คู่ความตกลงกันหรือภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร สำหรับการขอระบุพยานเพิ่มเติมนี้อาจมีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นพยานหลักฐานที่เพิ่งปรากฏหรือคู่ความไม่ทราบมาก่อน ข้อยกเว้นนี้ต้องมีลักษณะที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจริงๆ

วันนัดพร้อมนี้ ศาลไม่ควรเรียกคู่ความมาทำการนัดพร้อมที่หลายๆเรื่อง เนื่องจากในวันนัด ศาลต้องสอบถามข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆจากคู่ความหลายอย่างซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันดังกล่าวมากพอสมควร การเรียกมานัดพร้อมครั้งละหลายๆเรื่อง ทำให้ศาลไม่มีเวลาในการสอบถามและทำความเข้าใจความตกลงกับคู่ความ

หลังจากนัดพร้อมแล้ว ศาลควรเรียกให้คู่ความมาประชุมคดีก่อนการสืบพยานซึ่งอาจประชุมกันครั้งเดียวหรือหลายครั้งขึ้นอยู่กับความยุ่งยากของคดี โดยดำเนินการก่อนวันนัดเป็นระยะเวลาพอสมควร เพื่อให้มีการทำความเข้าใจความตกลงกันในเรื่องการดำเนินการต่างๆอีกครั้ง รวมถึงการทำให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานให้มากขึ้น และเพื่อที่ศาลจะได้

กำหนดประเด็นข้อพิพาทให้แคบลงอันจะเป็นผลให้เหลือข้อเท็จจริงที่จะต้องสืบพยานน้อยลง โดยนำหลักการประมุขคดีก่อนการพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้

6. ในระหว่างรอวันเปิดการพิจารณา คือรอวันเริ่มทำการสืบพยาน ควรหาทางให้ คู่ความได้มีโอกาสมาพบกันเป็นระยะ ๆ โดยมีผู้มาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อปรับ ความแรงของคู่ความให้ลดลงและสามารถตกลงกันได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรตั้งคณะไกล่เกลี่ย ประจำศาล โดยอาจมีมากกว่าหนึ่งคณะ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องเป็นศาลโดยตรง อาจ เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการไกล่เกลี่ย เช่น ผู้อำนวยการศาล นิติกร บุคคลภายนอกที่มี คุณสมบัติและผ่านการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการของแต่ละศาลแล้วให้มีระเบียบว่าด้วย การไกล่เกลี่ยของคณะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล ให้ถือว่าบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวเป็นเจ้า พนักงานมีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่แทนศาล สามารถกำหนดนัดและเรียกให้คู่ความมาศาล เพื่อรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับคดีและทำการไกล่เกลี่ย หากคู่ความได้รับหมายเรียกของเจ้า พนักงานไกล่เกลี่ยแล้วไม่มาศาลถือว่ามีความผิดฐานขัดหมายเรียกของศาล ซึ่งหากไม่ให้อำนาจไว้เช่นนี้ก็อาจไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากคู่ความไม่ใส่ใจที่จะมาศาลก่อนวันนัด สืบพยาน

7. ปรับทัศนคติของคู่ความและทนายความใหม่ ว่า คดีแพ่งเป็นเรื่องที่คู่ความควรหันหน้ามาเจรจาเพื่อให้เกิดความพอใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย ไม่ผลักให้เป็นภาระของศาลในการพิจารณาชี้ขาด โดยศาลเป็นคนกลางในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พยายามให้ทุกฝ่ายปรับความคิดเสียใหม่ ว่าคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องจบลงโดยคำตัดสินชี้ขาดของศาล กรณีที่ยังมีข้อโต้แย้งกันและจำเป็นต้องมีการวินิจฉัยชี้ขาดควรให้เหลือเฉพาะข้อกฎหมาย ส่วนข้อเท็จจริงเป็นเรื่องสิทธิในทางแพ่งคู่ความควรต้องรับกัน และส่งเสริมให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทในลักษณะเช่นเดียวกับ Arbitration Court โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล หากจำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลควรให้เหลือเฉพาะในประเด็นข้อกฎหมาย

8. การใช้มาตรการเกี่ยวกับพยานบุคคลมาเสริมการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยดำเนินการดังนี้

8.1 การสืบพยานไว้ล่วงหน้า โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 101 มาใช้ให้มากขึ้น เพื่อป้องกันเหตุขัดข้องที่คู่ความไม่สามารถนำพยานมาศาลได้ เช่น พยานย้ายที่อยู่หรือที่ทำงานไปนอกเขตศาลที่พิจารณาคดี พยานเดินทางไปต่างประเทศ พยานเจ็บป่วยหนักน่าเชื่อว่าจะถึงแก่ความตายภายในระยะเวลาอันใกล้ หรือหากไม่สืบพยานไว้ล่วงหน้าพยานอาจไม่สามารถมาเบิกความที่ศาลได้หรือยากที่จะนำมาเบิกความได้ในภายหลัง พยานเกรงกลัวว่าจะถูกข่มขู่ทำร้าย เป็นต้น ซึ่งศาลจะต้องสอบถามคู่ความถึงรายละเอียดที่จำเป็นของพยานในวันประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีเพื่อทราบพยานปากใดมีแนวโน้มที่คู่ความจะยากต่อการนำตัวมาเบิกความหากรอให้คดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาต่อเนื่อง

และให้อำนาจศาลเด็ดขาดในอันที่จะมีคำสั่งให้ทำการสืบพยานไว้ล่วงหน้าโดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องขอของคุณความ วิธีการนี้ใช้กับพยานของคุณความทุกฝ่ายโดยไม่คำนึงว่าคุณความฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบก่อนหรือหลัง

8.2 ให้ข้อมูลข่าวสารแก่พยาน มาตรการนี้อาจใช้กับพยานหมายโดยให้ข้อมูลผ่านทางเอกสาร เช่น ระบุในหมายเรียกให้พยานจะต้องมาเบิกความในศาลวันเวลาใด และระบุไปด้วยว่าหากพยานมีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลตามวันเวลาที่กำหนดให้พยานช่วยแจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดนัดเป็นเวลาพอสมควร รวมทั้งแจ้งกำหนดวันนัดสืบพยานนัดอื่นๆที่ศาลกำหนดไว้ด้วย กรณีที่พยานมาศาลไม่ได้ในวันที่กำหนดให้พยานช่วยแจ้งต่อศาลล่วงหน้าว่าจะสามารถมาศาลในวันใด ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่ศาลและคุณความที่จะสามารถวางแผนการดำเนินคดีต่อไปได้ นอกจากนี้อาจระบุในหมายเรียกพยานให้ข้อมูลแก่พยานว่าการมาศาลพยานจะต้องปฏิบัติตัวอย่างใดและชี้แจงให้พยานเห็นความสำคัญของการมาเป็นพยานในศาล

8.3 การใช้มาตรการในการติดตามพยานที่จะมาเบิกความในศาล มาตรการนี้ใช้ทั้งกับพยานหมายและพยานนำ กรณีพยานนำเมื่อกำหนดไว้แล้วว่าคุณความจะนำพยานปากใดมาสืบในวันใด ศาลจะต้องกำหนดให้คุณความแจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าเป็นระยะเวลาพอสมควรก่อนถึงวันนัดว่าหากเกิดเหตุขัดข้องที่ทราบหรืออาจทราบได้ล่วงหน้าว่าคุณความจะไม่สามารถมาศาลได้เมื่อถึงวันนัด เว้นแต่คุณความจะแสดงให้เห็นที่ประจักษ์ต่อศาลได้ว่าไม่อาจทราบเหตุขัดข้องนั้นก่อนถึงวันนัดได้ หากคุณความไม่ปฏิบัติตามศาลอาจมีคำสั่งตัดพยานปากนั้นโดยถือว่าคุณความไม่ใส่ใจต่อคำสั่งศาลและไม่ขวนขวายที่จะนำพยานมาศาล กรณีพยานหมายต้องให้คุณความระบุหมายเลขโทรศัพท์ของพยานมาในบัญชีระบุพยานถ้ามี และเมื่อมีการส่งหมายเรียกแก่พยานแล้ว คุณความจะต้องส่งหลักฐานแสดงว่าได้ส่งหมายเรียกให้แก่พยานแล้วต่อศาลเพื่อเป็นหลักฐานประกอบว่าได้ส่งหมายเรียกให้แก่พยานเมื่อไร และใครเป็นผู้รับหมายหรือหากคุณความส่งหมายเรียกให้แก่พยานไม่ได้ คุณความต้องแจ้งให้ศาลทราบทันทีเพื่อดำเนินการต่อไป เมื่อใกล้ถึงวันนัดคุณความมีหน้าที่ต้องไปแจ้งเตือนให้พยานมาศาลอีกครั้งหนึ่งซึ่งหากถึงวันนัดพยานไม่มาศาล ศาลจะต้องสอบถามถึงการส่งหมายและการไปติดตามพยานก่อนวันนัดว่าคุณความได้ดำเนินการไปอย่างไร เพื่อนำมาพิจารณาประกอบในการใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะให้เลื่อนคดีเพราะเหตุพยานปากนั้นไม่มาศาลหรือไม่ อีกวิธีหนึ่งที่พึงปฏิบัติคือการให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ช่วยแจ้งพยานก่อนวันนัดอีกครั้งหนึ่งเพื่อเตือนให้พยานมาศาล โดยการจัดตั้งศูนย์ติดตามพยานขึ้นในแต่ละศาล และการติดตามพยานอาจกระทำโดยการแจ้งทางไปรษณีย์ตอบรับหรือทางโทรศัพท์ กรณีแจ้งทางโทรศัพท์ต้องสอบถามพยานด้วยว่าพยานสามารถมาศาลตามนัดได้หรือไม่อย่างไร และให้ทำรายงานเสนอต่อศาลรวมไว้ในสำนวนประกอบการพิจารณา วิธีการนี้จะได้ผลดีเมื่อมีการบังคับให้คุณความระบุที่อยู่ของพยานทั้งที่บ้าน

และที่ทำงานมาในบัญชีระบุพยานโดยละเอียดพร้อมเบอร์โทรศัพท์ของพยานหรือของผู้จะติดต่อกับพยานได้ง่าย

มาตรการทั้งสามประการดังกล่าวเป็นมาตรการก่อนวันนัดสืบพยาน จะช่วยลดการไม่มาศาลของพยานได้ ทำให้ศาลทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลได้ล่วงหน้าว่าพยานจะมาศาลตามกำหนดนัดได้หรือไม่และศาลสามารถวางแผนการดำเนินคดีต่อไปได้

9. การใช้มาตรการแก้ปัญหาการขอเลื่อนคดี

ปัญหาการเลื่อนคดีเป็นปัญหาสำคัญของการนั่งพิจารณาคดี จึงต้องมีมาตรการควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดี โดยใช้มาตรการต่าง ๆ ดังนี้

9.1 ให้ตุลพิณเจ็ดขาดแก่ศาลชั้นต้นในการพิจารณาว่าสมควรให้คู่ความเลื่อนคดีตามคำขอของคู่ความหรือไม่ คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีให้เป็นที่สุดในศาลชั้นต้น โดยต้องบัญญัติหลักการนี้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งอาจบัญญัติไว้ในมาตรา 40 ให้มีถ้อยคำว่า คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีให้เป็นที่สุด

9.2 ให้ศาลใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีให้มากขึ้น โดยหากมีเหตุที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดี ศาลจะต้องมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายแก่คู่ความและทนายความอีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งพยานเป็นจำนวนมากพอสมควร สำหรับค่าป่วยการตามตาราง 4 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้แก่เป็นให้ศาลมีอำนาจสั่งให้จ่ายแก่คู่ความและทนายความอีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งพยานในจำนวนที่มากพอสมควร เช่น กำหนดขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 500 บาท อย่างสูงไม่เกิน 5,000 บาท และนอกจากนี้ให้มีมาตรการเสริมให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดให้คู่ความที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าทดแทนการขอเลื่อนคดีในแต่ละครั้ง ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งนอกจากค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายข้างต้นตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรโดยมีอัตราขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 5,000 บาท คำสั่งให้จ่ายค่าป่วยการ ค่าใช้จ่าย หรือค่าทดแทนการขอเลื่อนคดี ให้เป็นที่สุด คู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้

9.3 การอ้างเหตุทนายความป่วยก็ดี ทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่นหรือติดภารกิจก็ดี ทนายความขอถอนตนจากการแต่งตั้งก็ดี ไม่ถือเป็นเหตุอันจะอ้างได้ในการขอเลื่อนคดี หากทนายความป่วยหรือมาศาลไม่ได้ ต้องมีทนายความว่าความแทนได้ การว่าความแทนตัวความถือเป็นจริยธรรมของทนายความจึงมาขอเลื่อนคดีอ้างเหตุขอถอนตนจากการแต่งตั้งไม่ได้ ทนายความต้องมาว่าความแทนตัวความจนกว่าตัวความจะมีทนายความคนใหม่เข้าทำหน้าที่แทน กรณีคู่ความขอถอนทนายความจากการแต่งตั้งของตนก็เช่นกันไม่ถือเป็นเหตุอันจะอ้างได้ในการขอเลื่อนคดีเพราะถือว่าคู่ความต้องพร้อมในการดำเนินคดี หากตัวความประสงค์ขอถอนทนายความตัวความต้องมีทนายความคนใหม่พร้อมทำหน้าที่แทน

การใช้มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องมีการปรับระบบการทำงานของทนายความใหม่ โดยให้ทนายความทำงานในระบบสำนักงาน กล่าวคือ ทนายความต้องทำงานเป็นทีม คดีแต่ละเรื่องต้องให้มีทนายความที่รู้เรื่อง รัยละเอียดของคดีพร้อมที่จะว่าความได้อย่างน้อยสองหรือ

สามคน หากทนายความคนใดไปศาลไม่ได้ในนัดใดก็จะมีทนายความที่รู้เรื่องสามารถว่าความได้ โดยในระยะเริ่มแรกนี้ทนายความซึ่งรับงานจากลูกความต้องอธิบายให้ตัวความเข้าใจว่าการว่าความจะต้องทำงานเป็นทีม ทีมงานแต่ละคดีทนายความสามารถว่าความให้ลูกความได้ทุกคน เมื่อปรับการทำงานของทนายความเช่นนี้ได้จะทำให้ระบบสำนักงานทนายความเข้มแข็งและได้รับความเชื่อถือ นอกจากนี้ทนายความต้องปรับวัฒนธรรมการว่าความเสียใหม่ ไม่นิยมการว่าความในลักษณะประวิงคดี ทนายความทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีให้คดีเสร็จไปจากศาลโดยเร็ว ไม่ยอมให้มีการเลื่อนคดีง่าย ๆ โดยทนายความจะต้องทำความเข้าใจการว่าความและการว่าจ้างทนายความระบบใหม่กับตัวความ

สำหรับบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 65 ในเรื่องการขอถอนทนายความจากการแต่งตั้ง ควรมีการแก้ไขให้การขอถอนทนายความทำได้เมื่อตัวความมีทนายความคนใหม่มาพร้อมทำหน้าที่แทนทนายความคนเดิมแล้ว และการร้องขอเช่นนี้ต้องแสดงเหตุผลให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลจะอนุญาตด้วย

10. ปรับปรุงระบบการสืบพยานบุคคลให้ทันสมัยและทำได้รวดเร็วขึ้น โดยนำวิธีการต่าง ๆ ดังนี้มาใช้

10.1 นำวิธีการเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคลเช่นเดียวกับข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ข้อกำหนดคดีภาษีอากร ข้อกำหนดคดีล้มละลายมาใช้ โดยความตกลงของคู่ความซึ่งไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย วิธีนี้สามารถนำไปใช้ได้เลย ส่วนระยะยาวน่าจะมีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งอาจออกมาในรูปของข้อกำหนดภายใต้อำนาจตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ศาลมีอำนาจมีคำสั่งอนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานที่จะมาเบิกความในศาลแทนการที่จะต้องมาตอบคำซักถามของทนายความฝ่ายที่อ้างพยาน โดยคู่ความจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตพร้อมแสดงเหตุผลต่อศาลภายในระยะเวลาหนึ่งก่อนสืบพยานและส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าก่อนวันสืบพยาน ซึ่งอาจกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน หรือสิบห้าวัน ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะเห็นสมควรกำหนด บันทึกถ้อยคำนี้จะต้องมีข้อความว่าพยานจะให้ถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงตามที่รู้เห็นมา ถ้าเป็นบันทึกถ้อยคำที่เป็นความเห็นของพยานก็ต้องมีข้อความว่าพยานให้ความเห็นโดยสุจริตใจ บันทึกถ้อยคำนี้ควรมีลักษณะเป็นการเล่าข้อเท็จจริงหรือความเห็นด้วยภาษาของพยานเอง ไม่ควรบันทึกข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นหรือไม่อาจรับฟังได้ เมื่อถึงวันนัดพยานต้องมาศาลและสาบานตนเช่นเดียวกับระบบเดิม แต่ไม่ต้องเสียเวลาเบิกความตอบคำซักถามของทนายความฝ่ายที่อ้างพยานอีก คงเบิกความตอบคำถามค้านของทนายความอีกฝ่ายหนึ่งและตอบคำถามตั้งของทนายความฝ่ายที่อ้างพยานหรือตอบคำถามที่คู่ความขออนุญาตศาลถาม วิธีนี้จะช่วย

ประหยัดเวลาการพิจารณาได้มากและได้คำเบิกความครบถ้วนตามที่คู่ความต้องการ และไม่ น่าจะทำให้คู่ความฝ่ายอื่นเสียเปรียบ

บันทึกถ้อยคำนี้ต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความพยาน หากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ได้รับสำเนาบันทึกถ้อยคำแล้วและไม่ประสงค์จะถามค้านพยานปากนั้น อาจตกลงกันว่าพยาน ไม่ต้องมาศาลและให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำนั้นเป็นคำเบิกความพยานที่เสมือนหนึ่งได้กระทำต่อ หน้าศาล แต่หากมิได้ตกลงเช่นนั้นและพยานไม่มาเบิกความในศาล ศาลอาจปฏิเสธไม่รับฟัง บันทึกถ้อยคำนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีได้เว้นแต่เห็นว่ามีเหตุผลอันสมควรและเพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม

10.2 ให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำในขณะที่พยานเบิกความได้ โดยได้รับ อนุญาตจากศาลหากเป็นข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นรายละเอียด เช่น จำนวน ตัวเลข หรือ ข้อเท็จจริงซึ่งเห็นว่าหากพยานไม่ดูบันทึกที่เตรียมมาแล้ว อาจทำให้ได้คำเบิกความที่ คลาดเคลื่อนไปและไม่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ บันทึกที่พยานเตรียมมานี้ศาลอาจมีคำสั่ง ให้นำมารวมไว้กับคำเบิกความเพื่อพิจารณาประกอบคำเบิกความ และให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมี โอกาสโต้แย้งได้ เช่นเดียวกับที่มีบัญญัติในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า ระหว่างประเทศและข้อกำหนดคดีภาษีอากร ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษก็อนุญาตให้ ใช้วิธีการนี้เช่นกัน เพราะทำให้การสืบพยานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วได้ ทั้งทำให้ได้ ข้อความที่สมบูรณ์ขึ้น

10.3 ให้มีการนำวิธีการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทาง จอภาพ (VIDEO CONFERENCE) มาใช้ โดยได้รับอนุญาตจากศาล คู่ความฝ่ายที่อ้างพยาน จะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ค่าใช้จ่ายนี้ไม่ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความฝ่ายอื่นจะต้อง รับผิดชอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 การสืบพยานแบบนี้ คู่ ความสามารถซักถามพยานได้เหมือนการสืบพยานในศาล ซึ่งคู่ความอาจตกลงกันใช้เครื่องมือ บันทึกภาพและเสียงการสืบพยานได้ หลังจากเสร็จการสืบพยานศาลจะเป็นผู้สรุปคำเบิกความ เป็นลายลักษณ์อักษรและมอบสำเนาวิดีโอให้คู่ความทุกฝ่ายไปตรวจสอบและลงลายมือชื่อไว้ เป็นหลักฐานแทนพยาน คู่ความอาจโต้แย้งว่าสรุปคำเบิกความนั้นไม่ถูกต้องและขอให้แก้ไขได้

10.4 หากมีงบประมาณ ควรนำระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้ใน การบันทึกคำเบิกความพยานกับคดีบางประเภทที่ต้องใช้เวลาในการสืบพยานมากและเป็นคดีที่ ยุ่งยากสลับซับซ้อน จะช่วยลดความล่าช้าในการสืบพยานลงได้ หากจะใช้กับทุกคดีคงไม่ สามารถทำได้เพราะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก นอกจากนี้บางคดีอาจใช้วิธีการบันทึกเสียง ของพยานโดยเครื่องมือบันทึกเสียงเช่นเดียวกับที่ใช้ในศาลล้มละลาย คู่ความสามารถถาม พยานไปได้ตลอดไม่ต้องรอให้ศาลบันทึกคำพยานอีก เพราะระบบนี้ผู้พิพากษาไม่ต้องสรุปความ คำเบิกความของพยานแล้วพูดใส่ไมโครโฟนบันทึกลงในตลับเทปอีก เนื่องจากเครื่อง บันทึกเสียงจะบันทึกคำพูดต่างๆ ของทั้งคู่ความ พยาน ผู้พิพากษา และผู้เกี่ยวข้องในระหว่าง

พยานเบิกความ พยานสามารถเบิกความได้อย่างต่อเนื่องและศาลสามารถบันทึกคำเบิกความตลอดจนบรรยากาศในระหว่างการสืบพยานไว้ได้ทั้งหมด ทำให้เกิดความรวดเร็วในการสืบพยานและไม่จำเป็นต้องนัดสืบพยานหลายนัด ซึ่งน่าจะเป็นมาตรการช่วยเสริมการพิจารณาคดีต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพที่ดีและคดีค้างพิจารณาน้อยลง

การสืบพยานโดยใช้วิธีเสนอบันทึกยืนยันข้อเท็จจริง การให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำขณะพยานเบิกความ และการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพหรือโดยเครื่องมือสมัยใหม่นี้ ควรบัญญัติให้เป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งอาจออกในรูปของข้อกำหนดเช่นเดียวกับที่ใช้ในศาลชำนัญพิเศษ

11. แนวทางอื่นๆ ที่จะช่วยเสริมให้การพิจารณาคดีต่อเนื่องรวดเร็วขึ้นและสมควรนำมาใช้ เช่น การนำมาตรการ OFFERS AND PAYMENTS ของ LORD WOOLF มาใช้ กล่าวคือ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอให้มีการยุติข้อพิพาทโดยเสนอจะชดใช้เงินให้จำนวนหนึ่งแล้วคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับ ต่อมามีการสืบพยานและศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายที่ปฏิเสธข้อเสนอนั้นแพ้คดี ศาลมีอำนาจลงโทษคู่ความฝ่ายนั้นโดยมีคำสั่งให้จ่ายค่าใช้จ่ายที่คู่ความฝ่ายที่ยื่นข้อเสนอดังกล่าวต้องเสียไปกับการดำเนินคดีหรือให้เสียดอกเบี้ยอัตราใดอัตราหนึ่งหรือจำนวนใดจำนวนหนึ่งที่เห็นสมควรเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อเป็นมาตรการผลักดันคู่ความให้ไตร่ตรองให้ดีว่าสมควรจะยุติข้อพิพาทหรือให้มีการสืบพยานแล้วให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้ข้อเสนอให้เงินจำนวนหนึ่งเพื่อระงับข้อพิพาทนี้ต้องเป็นจำนวนที่เหมาะสมกับคดีด้วย เพราะมิฉะนั้นอาจเป็นช่องทางที่คู่ความจะนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนโดยไม่สุจริต

นอกจากนี้การที่ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีของคดีนี้ ทำให้ผู้พิพากษาไม่มีเวลาในการทำคำสั่ง คำขอ หรือคำแถลงที่คู่ความยื่นต่อศาล รวมทั้งการทำคำพิพากษาในคดีที่เป็นเจ้าของสำนวน และต้องตรวจคำพิพากษากายหลังเจ้าพนักงานศาลพิมพ์เรียบร้อยแล้วเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเอง จึงควรจัดให้มี "การกระจายงาน" ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ทำแทนในงานบางอย่างซึ่งไม่ใช่งานของผู้พิพากษาโดยแท้ หรือเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา เช่น งานออกหนังสือตอบโต้ การขอถ่ายเอกสาร ซึ่งมีหลักเกณฑ์การอนุญาตอยู่แล้ว งานตรวจร่างคำพิพากษา การส่งรายงานผลการส่งหมายกรณีที่ไม่เกิดปัญหา เป็นต้น งานเหล่านี้อาจแต่งตั้งให้นิติกรของศาลเป็นผู้รับผิดชอบภายใต้การดูแลของผู้พิพากษา โดยหากมีปัญหาสงสัยหรือขัดข้องประการใดจึงให้มาปรึกษาผู้พิพากษาเพื่อดำเนินการต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎหมาย

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543

ข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2539

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540

ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543

ระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2541

ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน มาตรา 6-1

หนังสือภาษาไทย

- กฤตยชญ์ ศิริเขต. ศาลปกครอง : คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 . กรุงเทพฯ : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, 2543.
- กุศล บุญยีน. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัท ประยวรงค์ จำกัด, 2533.
- เข้มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน . พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ , 2529.
- ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม ไพฤทธิ เศรษฐไกรกุล และปริญญา ดีผดุง. คู่มือการดำเนินคดีภาษีอากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2530.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีการพิจารณาคดีปกครอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.
- ชุมพล จันทราทิพย์. พระธรรมนูญศาลยุติธรรม . พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2538.
- ทองศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และประเสริฐ เสียงสุทิววงศ์. คำขึ้นศาล-ค่าธรรมเนียมศาลคดีแพ่งล้มละลาย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร. ม.ป.ป.
- เชียรไท สุนทรนันท์. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528.
- ประมุล สุวรรณศร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน . พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2525.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท กรุงสยาม พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2532.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน . พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รัชดา, 2536.
- ไพโรจน์ วายูภาพ. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.
- “—————.” คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์พรรัตน์ ,ม.ป.ป.
- “—————.” คู่มือปฏิบัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับใหม่ พ.ศ. 2543). ห้าง

- หุ่นส่วนจำกัด จีรัชการพิมพ์, 2543.
- “-----.” คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธี
พิจารณาคดีโมฆะและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก. พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่.
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จีรัชการพิมพ์, 2543.
- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541 .
- มานิช จรมาศ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1 ภาค 2 ว่าด้วย
บททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา. กฎหมายลักษณะพยาน . พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
นิติบรรณการ , 2528.
- วิธ ดิงสมิตร. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 2
แก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.
- วิรัช นิภาวรรณ. ศาลปกครองไทย วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบ โครงสร้าง อำนาจ
หน้าที่ และการบริหารงานบุคคลกับศาลปกครองอังกฤษ ฝรั่งเศส และ
เยอรมัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ม.ป.ป.
- วรพจน์ วิศวพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.
- สุธรรม ภัทราคม. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพฯ :
แสงทองการพิมพ์ , 2518.
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง
ประเทศ. กรุงเทพฯ: อินเตอร์บุคส์, 2544.
- โสภณ รัตนากร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติ
บรรณการ, 2539.
- เสาวนีย์ อัครโรจน์. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการ
อนุญาโตตุลาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- โอสมก โกศิน . คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมาย
ลักษณะ พยานหลักฐาน . พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเขษม, 2517.
- อำพน เจริญชีวินทร์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีในศาล . พิมพ์

ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.

วารสารภาษาไทย

เกริก วณิกกุล. "การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาเพิ่มขึ้น". **บทบัญญัติ**. 43 (มีนาคม 2530) : 54 – 5.

กรกันยา สุวรรณพานิช. "การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ". **ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2542** : 249 – 265.

กอบเกียรติ ผดุงกิตติมาลัย. "ระบบการบันทึกคำเบิกความพยานบุคคลในศาลล้มละลายกลาง : โฉมหน้าใหม่แห่งการพิจารณาคดีในศาลไทย." **จุลสารครบรอบ 1 ปี ศาลล้มละลายกลาง**. (18 มิถุนายน 2543) : 49 – 53.

กองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. "การปฏิรูประบบงานศาล : ประสบการณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา". **บทบัญญัติ**. 56 (ธันวาคม 2543) : 87 – 92.

กรองเกียรติ คมสัน. "แนวปฏิบัติของศาลยุติธรรมในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง". **หมอบความยุติธรรม**. 17, ฉ.185 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2546) :32.

ไกรสร บารมีอวยชัย. "ระบบบันทึกคำพยาน." **บทบัญญัติ** 56 (กันยายน 2543) : 197.

เฉลิม สติภัยทอง. "มาตรา 37 ป.วิ.แพ่ง". **บทบัญญัติ**. 32 (พ.ศ. 2518) : 1 – 4.

โชติช่วง ทัพวงศ์. "การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยในทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง". **ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2542**. : 267 – 278.

"-----." "บทบาทของทนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบใหม่". **รพี**45. น.62.

ไชยยศ วรรณศิริ. "ความล่าช้าของกระบวนการเปรียบเทียบประจักษ์การปฏิเสธความยุติธรรม". **ตุลาการ**. 43 (มกราคม – มีนาคม 2539) : 162 – 163.

ธรรมนิตย์ วิชญเนตินัย. "ทำกันในศาล". **วารสารกฎหมาย**. 3 (กันยายน – ธันวาคม 2520) :144.

ธรรมบุญ พิทยาภรณ์. "การบริหารจัดการคดีเพื่อรองรับการพิจารณาคดีครบองค์คณะและการพิจารณาคดีต่อเนื่อง." **บทบัญญัติ**. 57 (มิถุนายน 2544) : 4 – 6.

"-----." "การปฏิรูประบบงานศาล : ประสบการณ์ของประเทศอังกฤษ".

บทบัญญัติ. 58 (มีนาคม 2545) : 17 – 20.

“-----.” “การปฏิรูประบบงานศาล”. บทบัญญัติ 57 (มีนาคม 2544) : 17 – 21, 57.

ธีระเดช ยูวฑิต. “การทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา”.

ศาลยุติธรรม. 1 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2544).

ธานีศ เกศพิทักษ์. “วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่ : บทบาทของศาลที่ต้องเปลี่ยนแปลง”. ดุลพาห. 46 (มกราคม – มิถุนายน 2542) : 126

พรชัย อัสววัฒนาพร. “ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง”. ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 มีนาคม – เมษายน 2545) : 13 – 20 .

พรเพชร วิชิตชลชัย. “ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาในชั้นศาล”. วารสารกฎหมาย. 13 (พฤศจิกายน 2532) : 114.

“-----.” “คำเบิกความที่บันทึกล่วงหน้า (WRITTEN EVIDENCE) : มิติใหม่ของการสืบพยานบุคคลในคดีอาชญากรรม”. ดุลพาห. 44 (กรกฎาคม – กันยายน 2540) : 27.

มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. “การบริหารงานคดี”. บทบัญญัติ 57 (ธันวาคม 2544) : 96 – 104.

“-----.” “บทความพิเศษ ระบบการไต่ถามข้อพิพาทของศาลยุติธรรม”. ศาลยุติธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 5, กันยายน - พฤศจิกายน 2545, น. 11 - 15.

วิชัย อริยะนันท์ทกะ. “ข้อสังเกตร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมศาลและการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน”. บทบัญญัติ. 53 (มิถุนายน 2540) : 57.

“-----.” “วงการกฎหมายทั่วไป ประมวลจริยธรรมของตุลาการแห่งเนติบัณฑิตยสภาอเมริกัน”. ดุลพาห. 35 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2531) : 147.

“-----.” “การปฏิรูประบบงานศาล.” บทบัญญัติ. 57 (มีนาคม 2544) : 52.

วรวิฑู ทวาทศิน. “การนำระบบการระงับข้อพิพาททางแพ่งของศาลในต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาคดีของศาลชั้นต้น”. บทบัญญัติ. เล่ม 51 ตอน 3, 2538 : 137.

สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง. “การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”. นิติศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 3, กันยายน 2542 : 439, 454.

สืบพงษ์ ศรีพงษ์กุล. “บทความพิเศษ การพิจารณาคดีต่อเนื่อง : สิ่งที่ศาลยุติธรรมต้องเร่ง

ทำความเข้าใจ". ศาลยุดิธรรม. ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2545) :15–16.

สุนัย มโนมัยอุดม. "ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29, 30. ศาสตราจารย์สิทธิทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2542. : 239.

สุวิทย์ ธีรพงษ์. "ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง". **คูลพาท.** 42 (ตุลาคม – ธันวาคม 2538) : 41 – 42.

สำนักวิชาการศาลยุดิธรรม. "การดำเนินการของศาลยุดิธรรมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดี ครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลชั้นต้น". **ศาลยุดิธรรม.** 2 (เมษายน 2545) : 6 – 7.

ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ. "ระบบบันทึกคำพยาน". **บทบัญญัติ.** 56 (กันยายน 2543) : 19.

อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. "ระบบบันทึกคำพยาน". **บทบัญญัติ.** เล่ม 56, ตอน 3 : 200.

อิทธิ มุสิกะพงษ์. "แนวทางการส่งเสริมการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยปรับปรุงระบบการนัด ความ". **ศาลยุดิธรรม.** ปีที่ 1 ฉบับพิเศษ (พฤษภาคม – สิงหาคม 2544) : 44.

James G. Apple. "การบริหารงานคดีในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา". **บทบัญญัติ.** 58 (มีนาคม 2545) : 63 – 76.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ

จัญญา เฉลิมวิวัฒน์กิจ. "ข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศ". **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย,** 2542.

ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ. "การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความ รวดเร็วในการดำเนินคดี". **รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัย แห่งชาติ พ.ศ. 2543.**

ณรงค์ โจหาญและคณะ. "สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหาโทษคดีอาญา". **รายงาน การศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กองทุนกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา, 2538.**

มาลัย ธรรมโชติตั้ง. "การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต". **วิทยานิพนธ์ปริญญามหา บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.**

วารางคณา ขุนณธรพานิช. "การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม : ศึกษา

บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

วรางคณา ชุณเณรพานิช. "การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา".

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2543.

สัญญาลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต. "การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

สันติชัย วัฒนกิจกรรม. "การบันทึกคำพยาน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข". เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2536.

สุจินต์ เขียวชาญศิลป์. "ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาของศาลชั้นต้น". รายงานส่วนบุคคล สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2539.

เอกสารอื่น ๆ

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการนั่งพิพากษาต่อเนื่องและครบองค์คณะ ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544.

จิรนิติ หะวานนท์. "รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา". เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ .

ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการ. คู่มือปฏิบัติราชการส่วนวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2543.

ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการ. คู่มือปฏิบัติราชการส่วนวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2543.

วิชัย อริยะนันท์ทะกะ. "อนุญาตไต่ตุลาการ" เอกสารประกอบการบรรยายการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543.

เอกสารประกอบการสัมมนาว่ารัฐธรรมนูญจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง จากห้องสมุดศาลแพ่งธนบุรี.

สัมภาษณ์

ไพจิตร สวัสดิสาร, อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี. สัมภาษณ์ ศาลแพ่งธนบุรี. 28 กุมภาพันธ์

กุมภาพันธ์ 2546.

รังสรรค์ วิจิตรไกรสร, รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี. สัมภาษณ์ ศาลแพ่งธนบุรี. 20

กุมภาพันธ์ 2546.

อาทร จยะสกุล, หัวหน้าสำนักงานธรรมาทรทนายความ ธุรกิจและบัญชี. สำนักงานธรรมาทร
ทนายความ ธุรกิจและบัญชี เลขที่ 53/8 ซอยลาซาล แขวงบางนา เขตบางนา
กรุงเทพมหานคร.

อินเทอร์เน็ต

<http://www.judiciary.go.th>.

ภาษาต่างประเทศ

Charles platto, Pre-Trial and Pre-Hearing Procedures Worldwide , Graham. Trotman
And International Bar Association, 1990.

Civil Litigation In England And Wales Draft Lecture By Lord Justice Kennedy Bangkok-
January 2001.

Civil Litigation. Inns of Court School of Law, Published by Blackstone Press LTD.

Federal Rules of Civil Procedure. As Amended to May 1, 1995, West
Publishing Company.

Jonathun, **Civil Litigation**, London Guildhall : Cavendish Publishing Ltd,1996 .

Kalaliksiames of others. "Just Speedy and inexpensive 2 an Evaluation of Judicial
Case Management under the Civil Justice Reform Act" . **Alabama Law
Review Fall 1997.**

Lord Hailgham of St. Marylebone , Halbury's Annual ,1994(Butterworths
Abridgement.1995)

Lord Woolf Access to Justice Final Report Honourable the Lord Woolf July
.1966 .

Sweet &Maxwell's The Fast Track Practice, Dr.J. Williams Up-date to may 26, 1999.

The Rule of Supreme Court order 38.

The Times, Tuesday , March 30,1993.

ประวัติผู้เขียน

นายดำรงค์ บำรุงศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2509 ภูมิลำเนาอยู่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 10 ซอยหนองเป็ดหาย ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวน 7 คนของนายพล้อย บำรุงศิลป์ และนางอุษา บำรุงศิลป์

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ.2516 - 2522 ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนวัดบ้านนา “ฟินวิทยาคม”
- พ.ศ.2522 - 2525 ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทุ่งสุขลาพิทยาศาสตร์ “กรุงไทยอนุเคราะห์”
- พ.ศ.2525 - 2528 ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชลราษฎรอำรุง
- พ.ศ.2528 - 2532 ศึกษาชั้นปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ.2534 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 43 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ.2534 ทนายความอิสระ
- พ.ศ.2535 - 2536 ทนายความประจำสำนักกฎหมายคุ้มครองสิทธิ เลขที่ 22/77 ถนนอินทามระ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.2536 - วันที่ 30 กันยายน 2543 ทนายความประจำสำนักงานธรรมาทร ทนายความ ธุรกิจและบัญชี เลขที่ 53/8 ซอยลาซาล ถนนสุขุมวิท แขวงบางนา เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
  - 1 สิงหาคม 2543 – 31 กรกฎาคม 2544 ผู้ช่วยผู้พิพากษา
  - 1 สิงหาคม 2544 ถึงปัจจุบัน ผู้พิพากษาประจำศาล
  - 1 พฤศจิกายน 2544 - 31 มีนาคม 2546 ผู้พิพากษาประจำศาล ช่วยทำงานตำแหน่งผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี
  - 1 เมษายน 2546 ถึงปัจจุบัน ผู้พิพากษาประจำศาล ช่วยทำงานตำแหน่งผู้พิพากษาศาลจังหวัดรัตนบุรี (ตั้งอยู่ตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์)